KAN KONUŞUR
BİR ADLİ BİLİMCİNİN ANILARI
MIKE SILVERMAN
ÇEVİREN:
ALGAN SEZGİNTÜREDİ
nika

KAN KONUŞUR

Bir Adli Bilimcinin Anıları

●

MIKE SILVERMAN

TONY THOMPSON ile birlikte

KAN KONUŞUR

Bir Adli Bilimcinin Anıları

MIKE SILVERMAN
TONY THOMPSON ile birlikte

Nika Yayınevi - 66
1. Baskı: Nisan 2018
ISBN: 978-605-9386-32-6
Sertifika No: 26357

Copyright ©2014 by Mike Silverman

© Written in Blood
Bantam Press, 2014.

Kitap Editörü: Ali Değirmenci
Çeviren: Algan Sezgintüredi
Kapak Tasarım: Leyla Çelik
Sayfa Düzeni: İlhan Ulusoy

Bu kitabın basım, yayın, satış hakları © Fita Petrol, Madencilik, Yayıncılık Tic. Ltd. Şti.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, mekanik, elektronik, manyetik ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz. Nika Yayınevi Fita Petrol, Madencilik, Yayıncılık Tic. Ltd. Şti.'nin markasıdır.

Baskı ve Cilt: ERS Mabaacılık
Sertifika No: 33885

Nika Yayınevi
Yüksel Cad. 30/8 Kızılay Ankara
T: 0312 433 71 15 F: 0 312 433 71 15
www.nikayayinevi.com info@nikayayinevi.com

KAN KONUŞUR

Bir Adli Bilimcinin Anıları

•

Mike SILVERMAN
Tony THOMPSON ile birlikte

Çeviren: Algan SEZGİNTÜREDİ

Nika Yayınevi

Mike Silverman biyoloji kariyerine Yeni Scotland Yard'ın Adli Bilimler Laboratuvarı'nda başladı; kan lekesi model analizi alanında ve cinayet ile tecavüz vakalarında uzmanlaştı. İlk sivil bilimsel destek amirlerinden biri oldu (Suç Mahalli Araştırma ve Parmak İzi) ve ilk otomatik parmak izi tespit sistemini kurdu. Adli Bilimler Hizmetleri'nin Uluslararası Hizmetler bölümünün başkanlığını yürüttükten sonra İçişleri Bakanlığı'nın ilk Adli Bilimler Düzenleyicisi oldu.

Tony Thompson, Britanya'nın en önde gelen 'gerçek suç' yazarlarındandır. Observer'da adliye muhabirliği yapmış olan Thompson'ın önemli eserleri Gangland Britain, Bloggs 19, Gangs, Reefer Men, Gang Land ve Outlaws'tur. Suç Yazarları Birliği'nin Kurgu Dışı dalında Altın Hançer Ödülü'ne iki defa aday gösterilmiş ve The Infiltrators adlı eseriyle ödülü kazanmıştır. Çeşitli dergi ve gazetelere düzenli makaleler yazmakta, suçla ilgili konularda uzman sıfatıyla televizyon ve radyoda boy göstermektedir.

İÇİNDEKİLER

1. O Gün Koridorun Zemini Kurbanın Kanıyla Kaplıydı 9
2. Çocukluğumda Adli Bilimci Olmak Hiç İlgimi Çekmemişti 21
3. Metropolitan Polis Teşkilatı Adli Bilimler Laboratuvarı 33
4. 'Her Temas Bir İz Bırakır' 49
5. Her Hikâyenin İki Tarafı Vardır 65
6. 'Lezbiyen Aşk Üçgeni' 81
7. Seri Suçlarda Faili Tespit Etmek 93
8. 'Gruplandırma İçin Yetersiz Malzeme' 107
9. Yurtdışı Bir Vakaya Bakmak 121
10. 'Büyük Tartışma' 131
11. Rekor Sürede Açılıp Sonuçlanan Bir Davaydı 145
12. Kent Polis Teşkilatı 155
13. Teoride Herkesin Parmak İzi Eşsizdir 169
14. Dünya Tepetaklak Gitmişti Adeta... 181
15. Mezarlık Çalışanları İşin Ağır Kısmını Halledip Gitmişlerdi ... 197
16. Etiyopyalılar da Bir DNA Veri Tabanı Kurmak İstiyordu 209
17. HMS *Yenilmez* 219
18. Önyargılardan Kaynaklanan Hatalar da Vardı 229
19. Bebek 22.40'ta Ölü İlan Edildi 237
20. Geriye Tek Kalan, Bir Kan İziydi 251
21. 'Eksiksiz' Bir Profilin Ayırt Edici Gücü Milyarda Birdir 265
22. Kadın Bir Seri Katilin Olması Çok Nadirdi 279
SONSÖZ 287
DİZİN 293
ÖZGÜN SUÇ MAHALLİ FOTOĞRAF VE ÇİZİMLERİ 303

Sam'e: Bana düşünecek onca zamanı tanıdığı için...

TEŞEKKÜRLER

Teşviki ve eski dava dosyalarıma erişim izni verdiği için Gary Pugh'a; dosyaları bıkıp usanmadan tarayan asistanı Karen Moye'a; zaman ayırdıkları ve faydalı önerileri için Jan Eccleston ve Sue Woods'a; anılarını paylaşan Bob Green, Roger Chapman, Steve Jones ve Heidi Zealey'ye; destek ve cesaret verişi için Sally Gaminara'ya…

1

O Gün Koridorun Zemini Kurbanın Kanıyla Kaplıydı

27 Ocak 1984

Bir kolu karnında, yan yatıyordu; diğer kolunun dirseğiyse elini çenesine yaslayacağını andırır bir açıdaydı. Kafası gövdesinden neredeyse tamamen ayrılmamış ve duvarlar muazzam miktarda kanla kaplanmamış olsa, uzanmış kestirdiğini düşünebilirdiniz.

Ceset kuzey Londra'daki Islington'da, ön kapısı ortak kullanılan sahanlığa açılan kırmızı tuğla bloklardan birinin üçüncü katındaki bir dairenin dar koridorunda yatıyordu. Metropolitan Polis Teşkilatı Adli Bilimler Laboratuvarı'nın (MPFSL) kan lekesi model analizi[1] uzmanı sıfatımla görevim, kurbana dair olabildiğince çabuk ve faydalı bilgi toplayıp görüş belirtmekti.

Kurbanın kardeşi korkunç manzarayla o sabah karşılaşmış ve derhal polisi aramıştı. Polis memurları dakikalar içinde gelip Adli Soruşturma Birimi'ne haber vermeden önce suç mahallini kordon altına almıştı. Görevli müfettişse ön kapıdan içeri göz atar atmaz bir kan sıçrama uzmanı talep etmiş ve beni alması için Lambeth'teki laboratuvarımıza bir araba yollatmıştı.

---

1 Söz konusu uygulama uzun süre "kan lekesi dağılım analizi", "kan lekesinin dağılımının değerlendirilmesi" gibi tanımlarla adlandırılmıştır ancak günümüzde genel kabul gören tanım "kan lekesi model analizi"dir (ç.n.)

Adli bilimci, bir cinayet vakası için çağrıldığında neyle karşılaşacağını ya da işe yarar herhangi bir şeyi kolayına bulup bulamayacağını bilemez. Vakit her daim nakittir ve işini bitirmeden hiç kimse olay mahallini derinlemesine inceleyemeyeceğinden, faydalı sonuçlara varma baskısı süreklidir.

Ben içeri girerken emniyet amiri[2], polis fotoğrafçısı, suç mahalliinceleme görevlisi (SOCO) ve yardımcım, koridoru ve çalışmamı görebilmek için eşiğe doluştular. Beklentilerinin yükünü sırtımda hissediyordum.

Galoşlarım zemindeki kana hafifçe yapışır, gözlerim tanıdık kan sıçrama modellerini, olay dizisini kurmama yarayacak, sırları açığa vuran izleri tararken, olası delillere basma endişesiyle ağır adımlar atarak ilerledim. Bir adli bilimci, olay yerine ilk bakış ve değerlendirmenin ardından genellikle, karşısındakinin sahiden kan olup olmadığını anlamak için görünür leke ve sıvıları teste tabi tutar. Ancak bu vakada teste gerek yoktu.

Kurban Çin yahut Vietnam kökenli görünüyordu ve cinayet aletinin büyük ihtimalle bir satır olduğu sonucuna varmam için özel eğitim almış olmam gerekmiyordu. Satır, Triadlar adıyla tanınan yeraltı örgütünün gözde silahlarındandı.

Satırın kurbanın boynuna inişiyle koparak saçılmış saç tutamlarına basmamaya da özen göstererek ilerledim. Elimdeki Polaroid fotoğraf makinesiyle çekim yapabilmek için cesedin yanındaki dar alana çömeldim. Sağ el, bilekten kesilmişti ve sol elden birkaç parmak eksikti. Açık kalmış gözlerdeki bomboş bakışlar uzaklara sabitlenmişti.

2 Güvenlik kuvvetlerinde rütbe sistemleri ülkeden ülkeye ve kimi ülkede bölgeler yahut şehirlere göre değişiklikler göstermektedir. Birleşik Krallıktaki güvenlik teşkilatlarının çoğunda müfettiş ile emniyet müdür yardımcısı arasında kalan "Superintendent" rütbesi, Londra Metropolitan Polis Teşkilatı'nda, kabaca bizdeki başkomisere denk gelen başmüfettiş rütbesinin bir üstüdür ve gene kabaca, ulusal polis teşkilatımızdaki "emniyet amiri" rütbesine denktir (ç.n.)

Ensesinde boydan boya uzanan derin kesik, kafasını normalde imkânsız bir açıyla öne uzatmıştı. Parçalanmış etteki pıhtılaşmış kana ait mini minnacık, kapkara kan lekeleri, ortaya çıkıvermiş omurganın beyazıyla zıtlaşıyordu. Kurbanın can vermesinin üzerinden sadece birkaç saat geçtiğinden çürüme azdı ve çok şükür, kanın ağır, metalik kokusu haricinde koku yoktu.

Cesetlere, hele kurbanların bebek yahut çocuk olduğu, yahut cesedin kurtlandığı veya içinin bulamaca döndüğü vakalarda, alışmak mümkün değildir. Ama profesyonelliği elden bırakmamak, gördüklerinizi bir kenara atıp işinize bakmanız gerekir. Duygusuzlukmuş gibi gelebilir ama kendinizi, cesedi bir şahıs gibi değil, etrafınızdaki kanın kaynağı, saçılımın merkezi olarak görmeye zorlamanız gerekir.

Sıçramış kan lekeleri eğitimsiz göze birbirinden farksız görünecektir ama aslında sıçrama modelleri birbirlerinden fazlasıyla farklıdırlar ve sadece belirli bir takım olay ve eylemler sonucunda meydana gelirler. Kan, müthiş bir maddedir; dünyada hiçbir sıvıda aynı davranış biçimi gözlenmemiştir. Suç mahallerinde kanın bıraktığı sıçrama modellerini analiz etmek, sıvıların dinamikleri, matematik ve biyolojiye dair geniş bilgi gerektirir ve kanın beklenenin aksine hareket edişine sık rastlanır.

Modelleri tanımayı öğrendiğinizde ortaya çıkmalarını sağlayan olayları kestirebilmek nispeten kolaylaşır. Kan lekelerinin boyutları, meydana gelişlerinde ne kadar enerji kullanıldığını söyleyebilirler. Yalnız daha ufak, daha hafif damlaların kaynak noktasından en uzağa sıçrayacağı beklenirken; aslında en uzağa sıçrayanlar, daha ağır, daha büyük damlalardır.

Hareket halindeki kan damlaları, 'uçları' bekleyeceğiniz yönün aksini gösteren sivri uçlu lekeler oluştururlar. Kan lekeleri ayrıca çarptıkları yüzeye göre muazzam farklılıklar

gösterirler. 25 metrelik bir yükseklikten pürüzsüz, cilalı bir yüzeye düşen bir damla kan, kusursuz bir daire oluşturur. Ortaya çıkan lekenin çapını sadece damlanın düştüğü yükseklik değil, kanın damladığı nesnenin geometrisi de belirler. Mesela bir bıçağın ucundan damlayan kanlar hacim açısından ufak damlalar yaratırken, bir tavanın kenarından damlayan kan, daha hacimli damlalar yaratır.

Aynı boyutta bir damla 45 santimetre mesafeden cilalı ancak azıcık tozlanmış bir yüzeye düştüğünde tüm yönlere sıçrayan dairesel-peyk bir model oluşturacaktır. Ayrıca hareket eden bir silahtan damlayan, bir silahın kurumamış kana çarpışıyla saçılan ya da akciğerlerden öksürülen gibi, kana damlayan kanın yarattığı modeller de vardır. Kimi durumlarda kan birikintilerindeki alyuvarlar toplanıp çevrelerinde net bir 'serum' bırakarak kan lekesinin, gerçekte dokunulmamış olmasına rağmen temizlenmeye çalışılmış gibi görünmesine yol açarlar.

Kan elbette sadece bir sıvı değildir; plazma, hücreler, enzimler, proteinler, antikorlar, antijenler ve diğer bileşenlerden oluşan karmaşık yapılı bir karışımdır. Farklı sebeplerle değişik formlar alabilir. Soğuma gibi bir çevresel değişim yüzünden donup katılaşabilir; antikor ve antijenlerin tepkileri yüzünden hücrelerinin çökeldiği aglütinasyon durumuna girebilir ya da yaraların iyileştirilmesi amacıyla pıhtılaşabilir.

Eğitimim sırasında meslektaşlarımla birlikte yüzlerce kan lekesi modelini yeniden yaratmış ve çok geçmeden deneylerde sadece kanın işe yaradığını fark etmiştik. Kırmızı mürekkep ve diğer renkli sıvıları denemiştik ama yüzey gerilimi ve viskozite hiçbir zaman tam oturmadığından tutarlı sonuçlara hiç ulaşamamıştık. Kimi yerde domuz yahut at kanıyla idare etmiştik ama her daim en iyi sonuçları, özel bir anlaşma yaptığımız kan nakil servisinden gelen (eski) insan kanlarıyla yakalamıştık. Bu tür kanla çalışmanın bir başka artısıysa nakil servisinin kullandığı kapsamlı tarama süreci sayesinde hastalıklardan arınmış olmasıydı.

Onlarca cürüm senaryosunu yeniden kurmak adına bidonlar dolusu malzemeyle çalıştıktan sonra bir suç mahalline gitmek, bildiklerimle gördüklerimi eşleştirme meselesine dönüşmüştü.

O gün koridorun zemini kurbanın kanıyla kaplıydı ama bu durum bana bir şey söylemiyordu. Hacim, nadiren önemli şeyler söyler. Birkaç sıçramış damladan tüm hikâyeyi çözdüğüm, bidonlar dolusu kandan hiçbir şey çıkaramadığım suç mahalleri görmüştüm.

Mesela Ilford'da incelemeye çağrıldığım başka bir evin mutfağı neredeyse baştan aşağı kanla kaplıydı, ama ceset bulunamamıştı. Görünürde herhangi, belirgin bir iz ya da model yoktu ama muazzam miktarda kan yüzünden ilk başta polisin en az iki kurban araması gerektiğini ve bulunacak cesetlerin kanlarının tümünün tükenmiş çıkacağını düşünmüştüm.

Meğer tek bir kurban varmış ve dahası, hayattaymış. Daha da ilginci, sonrasında derin bir kafa yaralanmasından kaynaklı olduğu ortaya çıkacak olan büyük miktarda kan kaybına rağmen, adamcağız yakındaki bir hastaneye ulaşmayı başarmıştı.

Önümdeki kan modelindeyse belirgin özellikler bulunduğundan, üzerinde çalışabileceğim bolca malzeme olduğunu derhal anladım. Adamcağızın sol omzunun hemen üzerinde, duvarda, baş aşağı duran notaları yahut iribaşları andıran bir dizi koyu kırmızı leke vardı. İrice başlar ve süpürgeliğe doğru inen uzun, ince kuyruklar… Bu belirgin model, kurban henüz hayattayken kesilmiş bir damardan fışkıran kanın eseriydi. Böyle durumlarda kan, basınçla birlikte büyük, ağır topakçıklar halinde çıkar. Duvardaki her bir toparlak baş dizisi, kurbanın kalp atışlarını temsil ediyordu; kuyrukları ortaya çıkaran, fazlalık kanı yere yönelten yerçekimiydi. Lekelerin çizdiği, her biri bir öncekinden azıcık daha zayıf, bir

dizi azalan kavisse kurbanın kan basıncının düşüşü ve kalbinin yavaşlayışına işaret ediyordu.

Duvarın daha yukarılarında, yaklaşık omuz hizasında bir başka karakteristik model görülüyordu. Bu seferkini yaratansa katı bir nesnenin ıslak kana çarpışıydı. Bu iz, kurbanın damarını kesen darbeden önce yapılmış olmalıydı. Bunun üzerindeyse, duvarın en tepelerinde ve tavanda birçok uzun, ince kan izi vardı. Bunlar silah izleriydi.

Mutfakta bıçakla parmağınızı kestiyseniz hatırlarsınız: Saniyenin ilk, kısacık anında kan görünmez. Bunun nedeni, bedenin derhal kılcal damarları (oksijenli kanı vücuttaki doku hücrelerine taşıyan minnacık damarlar) kapamasıdır. Aynı ilke çoğu yarada, kullanılan silaha bakılmaksızın geçerlidir. Birisine tenini yırtacak güçte vurduğunuz zaman, ilk anda kan akmaz. Birisinin vücuduna bıçak batırdığınızda yahut ustura benzeri bir aletle kestiğinizde silahın görünür kan izi taşımadan çıkması son derece mümkündür. Kurbanın kanı genelde ikinci darbede akar ve silaha bulaşır. Saldırgan bir sonraki darbesi için bıçağı her çıkarışında silahtaki kan sıyrılarak çizgisel bir iz bırakır.

Duvarlarda ayrıca satırın kanayan yaralara indirilişinden doğmuş, çeşitli yöne sıçramış çarpma saçılışı modelleri de mevcuttu.

Koridorun diğer ucuna vardığımda ilk hükümlerimden çıkarabileceğim yeterince bilgi toplamıştım; asistanımın not alabilmesi ve emniyet amirinin olan biteni anlayabilmesi için bulgularımı yüksek sesle sıralamaya başladım. "Saldırı başladığında kurban ayaktaymış," dedim ilkin. "Anlaşıldığı kadarıyla kurban koridora girdiğinde en az iki darbe aldıktan sonra yere devrilmiş." Yavaş konuşuyor, söylediklerime adımlarım gibi dikkat ediyordum. Erken aşamalarda acele yorumlar yahut muğlâk açıklamalar soruşturmayı yanlış yöne sevk edebilirdi. "Enseden boynu kesildiğinde, yerde,

şu anki konumuna yakın bir durumdaymış," diye devam ettim. "Saldırının büyük kısmı bu konumda gerçekleşmiş."

İç tarafta kan bulunup bulunmadığını görmek ve fotoğrafını çekebilmek için emniyet amirinden kapıyı kapamasını rica ettim. Bu sayede saldırı sırasında kapının açık mı yoksa kapalı mı olduğunu ve katilin maktule göre nerede durduğunu kestirebilecektim.

Kapı kapanır kapanmaz postanın atıldığı yarık açıldı ve emniyet amirinin gözlerini gördüm. "Şey," dedi amir, "içeri ilk sen girdin ya, dairenin henüz aranmadığını söylemem gerekir diye düşündüm. Katil hâlâ içeride olabilir; haberin olsun." Yarık kapandı. O sırada kurbanın göğsünün üzerine çömelmiş, fotoğraf için en uygun açıyı bulmaya çalışıyordum ve birden kaskatı kesildim.

Arkama baktım hemen. Koridor L şeklindeydi ve uzaktaki duvarda gördüğüm ince kan izi birisinin oradan geçtiğini gösteriyordu. O tarafta, zeminde başka kan izi bulunmadığından duvardaki izi büyük olasılıkla kurban değil, katil bırakmıştı.

Derhal daireden çıkıp içeri polisleri yollamak geldi içimden ama öyle yaparsam suç mahalline zarar verme riskine girerdim. Arka tarafta birinin saklanıp saklanmadığını kestirmem mümkün değildi. Arka tarafta bir ceset daha olabilirdi.

Derken gözüme kurbanın baldırdan itibaren çaprazlanmış bacakları, gri çorapları ilişti ve kapıyla ayakları arasında uzanan kan izini gördüm. Gördüklerim sürüklenme izleriydi ve cesedin, kapıyı açabilmek için geri çekildiğine işaret ediyorlardı. Bu ise katilin büyük olasılıkla çoktan kaçtığı anlamına geliyordu.

Rahatlayarak iç çektim ve işime döndüm. Birkaç fotoğraf daha çektikten sonra makineyi bırakıp taslak çizebilmek için resim defterimi alacaktım. Suç mahallerinin günümüzde dahi hâlâ elle resmedilmesi garip gelebilir ama işin aslı, bir fotoğ-

raftan edinilebilecek bilgi sınırlıdır. Lekelerin hangilerinin kan olduğunu kestirmek ve hatta daha ufak, en önemli kan lekelerini görmek ya da farklı perspektiflerden görülen çeşitli nesneler arasındaki ilişkileri yakalamak mümkün değildir.

Bu nedenle, ilk fotoğraflar çekildikten sonra suç mahalli incelemecileri, tüm önemli kan leke ve modellerini dâhil etmelerini ve anlam taşımayan nesne ve lekeleri bir fotoğraf makinesinin yapamayacağı şekilde elemelerini sağlayacak ölçüm ve çizimler yapmak zorundadır. (Özgün suç mahalli fotoğraf ve çizimlerimi karşılaştırabilmek için resimli bölümde Fotoğraf/Çizim: 3-4 ve 5'e bakınız.)

Araştırmamda baktığım diğer bir şeyse 'yabancı' kan denen, kurbana ait olmayabilecek kanın varlığıydı.

Çoğu şiddet içeren suçta ve özellikle bıçaklamalarda, saldırganlar da sıklıkla yaralanır ve suç mahallinde kendi kanlarını bırakırlar. Bu duruma özellikle mutfak bıçakları kullanıldığında rastlanır. Avcı bıçaklarının aksine, mutfak bıçaklarında, bıçaklama amacıyla tasarlanmadıklarından, kabzayla gövde arasında balçak yahut parmak koruyucusu bulunmaz. Dolayısıyla bu türde bir bıçak, saplamada kullanıldığında ve bir kemiğe isabet ettiğinde, saldırganın eli büyük olasılıkla ileri kayar, ya avucu ya da parmakları kesilir.

Bu türde yaralanmalar satırlı saldırılarda nadiren gerçekleşir. Bu tip silahların vücutta art arda ve hızla pek çok kesik yaratabilmesinin simgesel bir önemi vardır: Triad çetelerinin üyeleri, kardeşliğe ihanet etmeleri halinde 'bin kesikle' ölmeyi içeren bir sadakat yemini ederler.

Adli bilimcilerin çalışmalarını içeren TV dizilerinin her bölümünde kahramanın davayı çözüme ulaştıran delili bulduğu bir 'evreka' anı[3] vardır. Gerçekteyse bu tür anlar na-

3 Ünlü mucit Arşimed'in banyo yaparken suyun kaldırma gücünü aniden bulmasının ardından 'Evreka' (Buldum) diye çıplak vaziyette dışarı fırlamasına atfen, bilim adamlarının 'Evreka anı' diye tanımladıkları durum (ç.n.)

dirdir. Ancak o gün daracık koridorda, kafası neredeyse tamamen kopmuş cesedin etrafında dikkatle hareket ederken, öyle bir anı yaşamak üzereydim.

Kapının yanında, yerde, öğrencilerin giydiği türden ufak bir kasket duruyordu. Kapının ardındaki köşeye sıkıştığından kapı açıkken görememiştim. Yanına gittim, yakından incelemeden önce *in situ*[4] fotoğraflarını çektim.

Dönüp kurbana baktım. Koridorun her iki yanındaki kan lekeleri, ilk darbeden sonra fazla hareket etmediğini gösteriyordu. Her iki yönde yan dönmesi yahut döndürülmesi (vücudun her iki yanı da bolca kanlıydı) haricinde aşağı yukarı şu anda yattığı yerin yakınında yere devrilmişti.

Kapıyı açmasının hemen ardından saldırıya uğramış olması mümkündü, ama katilin bir noktada arkasına, koridorun diğer ucuna geçtiği de görülüyordu. Kapının ardında itilmiş kasketin konumu, kurbandan başka birine ait olduğu kanısı doğuruyordu, ki bu da çok önemli bir bulguydu.

Kapalı kapının ardından duyulabilmesi için yüksek sesle, "Bir kasket var burada," dedim. Posta yarığı derhal açıldı. "Sahi mi?" dedi emniyet amiri. "İçinde katilin adı yazmıyordur herhalde…"

Kasketi çevirip içine baktığımda astarına dikili, harfleri solmuş ama okunabilen beyaz bir şerit parçası gördüm. "Valla, hayrettir," dedim, "bir isim var burada." İsmi okudum.

Emniyet amiri kasketi görmek istedi ve kasket, davanın çözümünde kilit rol oynadı. Kasketi bulan bendim, evet ama saldırganı bulmakta esas rolü pek kıymetli adli bilim oynadı.

Kaskette yazan isim, kasketin sahibi olan öğrenciye aitti. Soruşturma ekibi oğlanın ailesini buldu ve kasketin birkaç hafta önceki bir kiliseye bağış satışında satıldığı anlaşıldı. İşin hoş tarafı, oğlanın annesinin kasketi satın alan iri kıyım

4 "Yerinde" anlamına gelen Latince terim (ç.n.)

Asyalıyı hatırlamakla kalmayıp karşısına getirilenler arasında tanıyabilmesiydi.

İnanılması güç bir şanstı ve kasket elimizdeki tek ipucuydu. DNA'nın adli tıbbın yararlanabileceği bir araca dönüşmesine yıllar vardı. Elimizde ise kasketteki isim haricinde pek bir şey yoktu.

Şüpheli gözaltına alınmıştı ama suç mahallinde yaptığım çalışma gene de çok önem taşıyordu. Mesela şüpheli nefsi müdafaa yaptığını, saldırganın başkası ve kendisinin sadece tanık olduğunu ya da müdahale etmeye çalıştığını öne sürse, kan modelleri yalan söyleyip söylemediğini gösterecekti.

Kan lekelerinin yorumlanması olaylar zincirini, herhangi bir görgü tanığının verebileceği ifadeden bile daha tutarlı ortaya çıkarmayı mümkün kılar. Görgü tanığı bulunmayan vakalardaysa sıçrama, sürünme, silme ve süpürme tipi lekeler, ölenin hayatının son anlarını anlatabilmesini sağlar. Ayrıntılar kandan harflerle adeta duvara yazılır.

Çıkarımlarımı desteklemeye yetecek malzeme topladığıma karar verip tüm çizimlerimi bitirdiğimde ve olay yeri amirinin almasını istediğim tüm numuneleri işaretlediğimde,suç mahallinde tüm dikkatimle harcadığım süre dört buçuk saati bulmuştu.

Numuneleri kendim de alabilirdim, ama öyle yapmam numunelerin olay yeriyle laboratuvar arasındaki zimmet devamlılığını kanıtlayacak bir 'zimmet silsilesi' raporu[5] yazmamı gerektirirdi. Buysa sonunda söz konusu devamlılığı onaylamam için yargıç karşısına çıkmama, dolayısıyla bir günlük laboratuvar çalışmama ve diğer vakalarla ilgili işlerimin bölünmesine mal olurdu. Numuneleri SOCO'ya toplattırarak, bilimsel bulgularımı onaylamak ve vardığım sonuçları açıklamak için sadece bir defa mahkemeye çıkmayı garanti altına alıyordum.

---

5 Ülkemizdeki adli uygulamada tüm delil ve evrakın hareket silsilesi, ilgili kişilerin imzalarıyla birlikte 'zimmet defteri'ne kaydedilmektedir (ç.n.)

İstenen tüm numunelerin fotoğrafları, izlerin ebadını gösterir ölçüm araçlarıyla (ve bazen yön belirten oklarla) çekilince söz konusu lekeler duvardan pamuklu çubukla ya da duvar kâğıdı söz konusuysa kesilerek alınıp mühürlü polietilen muhafazalara yerleştirilir. Ardından diğer testlerin yapılacağı laboratuvara götürülür.

Ben işimi bitirirken adli tıp uzmanı, cesedi, otopsinin yapılacağı morga götürülmesini talep etmeden önce incelemek üzere gelmişti. Ölüm sebebini öğrenmek kan lekelerini yorumlamama fayda getireceğinden, normalde otopsilere bizzat katılırdım. Ancak bu vakada ölüm sebebi ortada olduğundan, tıpkı lekelerin kan olup olmadıklarını test etmememdeki gibi, otopsiye katılmam da gereksiz görünüyordu.

Daireden çıkıp otobüs durağına gittim. Acil durum ortadan kalktığından polis tarafından geri götürülmem söz konusu değildi. O günlerde (1984) Metropolitan Polis Teşkilatı Adli Bilimler Laboratuvarı, alanında dünyanın en gelişmişiydi ve en yeni, en ileri donanım ve teknikler emrime amadeydi.

Laboratuvarda altı yıldır çalışıyordum ve işimi eksiksiz yapacak ustalığa nihayet erdiğim hissindeydim. Birkaç ay sonra ortaya çıkacak müthiş bir bilimsel gelişmeyse Britanya'nın adli bilimler dalındaki dünya liderliğini iyiden iyiye pekiştirecekti. Bu durum mesleğimi neredeyse her yönüyle değiştirecek ve kapılarını 2012 Mart'ında kapatacak Adli Bilimler Servisi'nin (FSS) sonuna giden yolu açacaktı.

Gelecek böyleydi ama o gün otobüs durağında beklerken buz gibi bir Ocak yağmuru başladığında, mesleğe girdiğim günü ve o gün böyle bir yağmur yağsaydı belki de asla adli bilimci olmayacağımı düşünüyordum.

2

Çocukluğumda Adli Bilimci Olmak Hiç İlgimi Çekmemişti

Hatırlayabildiğim kadarıyla çocukluğumda adli bilimci olmak hiç ilgimi çekmemişti.

Çocukluğum 1950'lerde, Hackney'de[6] geçti ve pek de eğitimli denebilecek bir ailem olmamasına rağmen (babam terzi, annem sekreterdi; ikisi de üniversiteye gitmemişti) 11-plus[7] sınavında, Londra'daki itibarlı bir özel okula burs başvurusu yapacak ve kazanacak bir derece aldım.

Haliyle annemle babamın bana dair ciddi hayalleri vardı. Böyle bir okula girmemin Oxford yahut Cambridge gibi üniversitelere giden yolda şansımı artıracağını biliyor ve bu istikamette başarılı bir hayata ulaşmamı umuyorlardı. Dolayısıyla, kaydolmamdan birkaç ay önce Ilford'a (burs verilen alanın dışına) taşınarak şartları bilmeden bozduğumuzun ortaya çıkışıyla bursu kaybedişim büyük hayal kırıklığı yarattı. Üniformasına ancak paramızın yettiği semt ortaokuluna yazıldım ve orada bilimin tadını alıp biyoloji derslerinde yaptığımız organizma kesme/inceleme sonuçlarını çizebilmemi sağlayan ufak çaplı çizim yeteneğimi keşfettim. Dil meselesi önemli zayıflıklarımdandı ve 'Quo Vadis?'i ('Nereye Gidiyorsun?') yanlış çevirince Orta Seviye Latince sınıfın-

6 Londra'nın doğu kesiminde bir ilçe (ç.n.)

7 Geçmişte İngiltere ve Galler'in tümünde uygulanan ancak bugün sadece bazı il ve ilçelerde ilköğrenimin sonunda girilen sınav (ç.n.)

dan çıkarıldım. 'Hop, ne ayak?' diye çevirmek uygun gelmişti gözüme.

Gitmeyi umduğum özel okul kadar itibar görmemekle birlikte ortaokulum, öğrencilerinin çoğunun üniversiteye ya da teknik okullara girebilmesini bekliyordu ve öğrencilerin büyük kısmı avukat ya da doktor olma arzusundaydı. Aklımda herhangi bir meslek yoktu ama seçmek gerektiğinden ikinci grubu tercih ettim. O yıllarda Londra Hastanesi adıyla bilinen, Whitechapel'daki tıp fakültesinde mülakata girdim ama pek başarılı olamadım. Bir de gene o zamanlar Latince, tıp okumak isteyenler için gayrı resmi şartlardan biriydi; öğrenci alım bölümü Latincemin kıtlığını keşfedince istenen not seviyesini alabileceğimin epey üzerine çıkartarak beni 'reddetmeden reddetti'.

Yıllar sonra aynı hastanenin (adı Kraliyet Londra Hastanesi olmuştu) patoloji derslerinin yapıldığı bölümüne adımı vermeyi teklif etmesineyse hayatın mizahı denebilir belki.

Tıp okuma şansım ortadan kalkınca kimya yahut uygulamalı biyoloji okumaya karar verdim. Başvurularıma Queen Mary College, Northeast London ve Thames Politeknik okullarından cevap geldi. Karar veremeyince işi kadere bırakayım dedim. Kayıt günü hava açık olursa Woolwich feribotuna atlayıp Thames'e gidecektim. Yağmur yağarsa metroya binip Queen Mary'ye gidecektim. Kayıt günü pırıl pırıldı; feribota bindim.

Dönemin çoğu teknik okulunda olduğu üzere, üçüncü sınıf sanayide staja ayrılmıştı. Bazı öğrenciler Tıbbi Araştırma Konseyi veya Kraliyet Botanik Bahçeleri'ne (öğrenci biyologların araştırma yapabileceği yerler) girmeyi başarmıştı ama çoğumuz uygun yer bulmakta zorlanıyorduk.

Öğretmenlerimiz son çare niyetine arkadaş ve meslektaşlarını arayıp yardım istediler. Biyoloji bölümü dekanımız, laboratuvarında araştırma stajyerliği yapacağım MPFSL'nin

mikrobiyoloji bölümünün başındaki şahısla üniversiteden sınıf arkadaşıydı.

1974 Eylül'ünde sınıf arkadaşım Phil'le staja başladık ve laboratuvara bizden önce sadece bir öğrenci kabul edildiğinden bizi ne yapacaklarını bilemediklerini çarçabuk keşfettik.

Beyaz laboratuvar önlüklerimizi kuşanıp seroloji bölümü (kan ve diğer vücut sıvılarının analiziyle meşgul bölüm) çalışanlarıyla tanıştırıldıktan sonra o dönemde adli kan gruplandırmada kullanılan teknikleri öğreneceğimiz çalışmalara başladık. Bir süre sonra araştırma konularım verildi: Üzüm çekirdeklerinden ve sümüklüböceklerin albümin bezlerinden iki ayrı ve yeni bitki 'anti-serumu' (bir phytohaemoglutinin ya da lektin) geliştirecektim.

Seroloji nispeten yeni bir bilimdir. Kan; evet, suç mahallerinde açık arayla en fazla bulunan sıvıdır ama yirminci yüzyıla kadar bir insanın kanını diğerinden ayırmak bir yana, insan kanıyla hayvan kanını birbirinden ayırmak bile mümkün değildi. Bu nedenle pek çok katil, ellerindeki kan lekelerinin, mesela tavşan derisi yüzmekten yahut burun kanamasından geldiğini öne sürüyor ve aksi kanıtlanamadığından yakayı sıyırıyordu.

Ötesi, eğer kurumuşsa, kanın kan olduğu bile saptanamıyordu. Kan kırmızıdır ancak kuruduğunda kahverengiye dönüşür ve eğitimsiz göze boya, çikolata ve daha pek çok maddenin lekesi gibi görünür. Mikroskopla sıvı kanı belirlemek, alyuvarlar sayesinde mümkündür ancak kan kuruduğunda alyuvarlar çözülür, şekilleri bozulur ve leke ıslatıldığında eski hallerini almazlar.

1800'lerde kanı yüzde yüz saptayabilecek testi keşfetmek, adli tıpta Kutsal Kâse'yi bulmak gibiydi. Pek çok deney yapılıyordu ama fazlasıyla yanlış sonuç ürettiklerinden hiçbiri tatmin edici değildi.

Bu türde bir testi keşfetmenin önemini kavrayanlardan biri, Sherlock Holmes'ün yaratıcısı Sir Arthur Conan Doyle'du. 1887'de yayınlanan ilk macerası *A Study in Scarlet*'ın ilk bölümünde Holmes'ün ilk sözleri bu soruna çözüm buluşuna dairdir: "Buldum! Buldum! Sadece ama sadece hemoglobin tarafından çökeltileşen bir miyar[8] buldum!" Doktor Watson buluşunun nerede uygulanabileceğini sorunca Holmes memnuniyetle açıklar:

> "Daha önce icat edilseydi bugün elini kolunu sallayarak dolaşan pek çok kişi işledikleri suçların cezasını çekiyor olurdu (…) Suç vakaları halen bu tek noktaya dayanıyor. Mesela bir adamdan, suçun işlenişinden belki aylar sonra şüpheleniliyor. Çamaşır veya giysileri inceleniyor ve kahverengimsi lekelere rastlanıyor. Peki, bunlar kan lekeleri mi yoksa çamur, pas veya meyve lekeleri mi? Yoksa başka bir şey mi? Pek çok uzmanı dara düşüren bir sorudur bu. Neden peki? Çünkü güvenilir bir test yoktu şimdiye dek. Ama artık Sherlock Holmes testi var ve bundan böyle zorluk kalmayacak!"

İlginçtir, söz konusu testten Sherlock Holmes külliyatı boyunca bir daha hiç söz edilmemiştir ve test, ancak on küsur yıl sonra bilimsel gerçeklik kazanmıştır.

İngiliz hekim William Harvey'nin, kalbin pompalama hareketi sayesinde damarlarda dolaştığını keşfettiği 1628'e kadar, kanın karaciğerde, midedeki besinlerden üretildiği ve enerji sağlamak üzere 'yakıldığı' yer olan kalbe taşındığı kanaati yaygındı.

Bu yüzden ilk ve elbette başarısız kan nakli girişimlerinde hastalara kan içiriliyordu. Damar ve arterlerin işlevleri anlaşıldığında önce hayvanlarda ve sonra insanlarda damardan kan nakilleri yapılmaya başlandı ama bu girişimlerde başarısız oldu. 1600'lerin sonlarında küçük miktarda koyun yahut buzağı kanı verilen hastalar arasında kurtulanlar vardı

8 Kimyada ayıraç. (ç.n.)

ama hacmin artışıyla ölüm sayısı ayyuka çıktı ve kan nakli Avrupa'da 150 yılı aşkın bir süre yasaklandı.

Deneylere nihayet tekrar başlandı ama riskin yüksekliği azalmadı. 1871'de yapılan, 263 insandan insana nakilde hastaların 146'sı öldü. Kabaca her iki hastada bir kurtulma oranı akla insan kanının tek tip olmayabileceği fikrini getirdi. Biyolojik açıdan uyumsuz en az iki tip vardı. Ancak biliminsanları kanın yapı ve işlevini 1901'de, o sıralarda Viyana Üniversitesi'nde doçent unvanıyla çalışan Karl Landsteiner'ın araştırmaları sayesinde öğrenebildiler.

Kanın ana bileşenlerinden alyuvarlarda, antikor üretimi vasıtasıyla bağışıklık tepkilerini kontrolle sorumlu, antijen adı verilen yüzey molekülleri mevcuttur. Antikorlar, kana giren bakteri, virüs ve diğer yabancı maddeleri saptar ve yok edilmelerine yardım eder. Ancak antikorlar, farklı antijene sahip alyuvarlara da saldırırlar ve bu özellikleri, kan naklinde ölümcül sonuç doğurur. Landsteiner, kendisinin ve beş ayrı meslektaşının kanlarıyla yaptığı deneylerde kimi karışımlarda aglütinasyonun ortaya çıktığını gözlemlemişti. Bunun üzerine üç farklı kan tipinin (A, B ve daha sonra 0 adını alacak C) varlığını öne süren çapraz karşılaştırmalı bir tablo hazırlamıştı.

Çok geçmeden A tipi kan taşıyan (hücre yüzeylerinde A antijenleri bulunan) birine, B tipi kana sahip (ama serumunda anti-A antikorları bulunan) birinin kanının nakledilmesinin aglütinasyona yol açtığı ve yeterli hacimde naklin söz konusu kişiyi öldüreceği anlaşıldı. Öte yandan 0 tipindeki kan, alyuvarlarının yüzeylerinde A ve B antijenleri bulunmadığından herkese nakledilebiliyordu.

Bir yıl sonraysa dördüncü kan grubu, AB listeye eklendi ve uyumluluk tablosu tamamlandı. 0 grubu kana sahip kişiler, herkese kan verebildiklerinden 'genel verici' adıyla bilinmeye başladılar. Ancak bu insanlara sadece 0 grubu kan

nakledilebiliyordu. AB grubu kan taşıyanların alyuvarlarındaysa hem A hem B antijenleri bulunduğundan herkesten kan alabiliyorlardı. 'Genel alıcı' adıyla anılmaya başlanan bu insanlar, uyumsuz antijenleri yüzünden diğer gruplara kan veremiyordu.

Landsteiner deneylerini yaptığı sıralarda Alman biliminsanı Paul Uhlenhuth az miktarda insan kanının tavşan yahut başka memelilere zerk edilmesi ve söz konusu hayvanın bağışıklık sisteminin algılanan tehdide karşı gerekli antikorları üretmesini beklemeyi içeren bir dizi deney gerçekleştiriyordu. Uhlenhuth beklediği sonucu aldıktan sonra hayvandan aldığı kanda anti-insan antikorları kaynayan bir serum yaratmak üzere hücreleri ayrıştırıyordu. Serum insan kanıyla karıştırıldığında antijen-antikor tepkimesi sonucunda ortaya gözle görülebilir bir çökelti çıkıyordu. Test numunesinde insan kanı olmadığındaysa tepkime gözlenmiyordu. Daha faydalısı, test sıvı haldeki kadar, kuru haldeki kanda da işe yarıyordu.

Uhlenhuth, tavşanlara köpek, kedi, geyik, inek, koyun ve diğer hayvanların kanlarından zerk ederek incelenen kanın tipini tamı tamına belirlemede kullanılacak bir dizi serum üretmeyi başardı. Bilim, upuzun bir bekleyişin ardından birdenbire sırf insan kanını diğer maddelerden ayırt edebilmekle kalmayan, üstüne üstlük grupları da saptayabilen testlere kavuşmuştu. Modern adli bilim başlıyordu.

Ancak bir takım sınırlamalar vardı: Uhlenhuth'un testi, genetik açıdan benzeşen hayvanlar arasında ayrım yapamadığından, mesela insan kanıyla maymun kanı aynı tepkileri veriyordu. Öte yandan, maymunlar bolca suç işlemediklerinden bu sınırlılık fazla dert edilmedi. Esas sorun, sadece dört kan grubu olduğundan, her bir grubun çok sayıda insanda bulunmasıydı.

Kan gruplarının keşfedilmesini izleyen on yıllık dönemde

yapılan çalışmalarda Birleşik Krallık nüfusunun yüzde kırk ikisinin A, yüzde onunun B, yüzde kırk beşinin 0 ve sadece yüzde üçünün AB grubu kan taşıdığı ortaya çıktı. Testler ayrıca kan grubu dağılım oranlarının ülkeden ülkeye önemli ölçüde değişebildiğini gösterdi. Örneğin Tayvan'da nüfusun yaklaşık yüzde kırkı 0 grubu kan taşırken Japonya'nın Hokkaido adasında yaşayan Ainu halkının sadece yüzde yirmi üçü 0 grubundandı.

Landsteiner'ın keşfini izleyen yıllarda, daha küçük nüfus grupları arasında ayırt edici faktörleri ya da faktör birleşimlerini ortaya çıkaran protein analizinin sonucunda dört kan grubu, alt gruplara bölündü.

Landsteiner 1925'te tüm vücut sıvılarının, özellikle ter, salya, idrar ve semenin nüfusun yaklaşık yüzde seksen altısında aynı şekilde 'tipleştirilebileceğini' fark etti. Vücut sıvıları da kan gruplarının antijenlerini içeren bu insanlara 'sekretuar', kan haricindeki diğer vücut sıvılarında antijen bulunmayan yüzde on dörtlük kesime 'non-sekretuar' adı verildi.

Ayrıca kan gruplarının irsîliği de keşfedildi. Bu buluş, kan gruplarında belli bir takım ebeveyn birleşimlerini dışta bıraktığından (Örneğin, AB kan grubuna sahip bir babanın 0 kan grubu taşıyan bir çocuğu olamaz) ilk babalık testlerinde epey işe yaradı.

1970'lere gelindiğinde MPFSL'de rutin kullanılan on iki ayrı sistemle kan gruplandırma, Landsteiner'ın zamanındaki halinden çok ilerilere gitmişti. AB0 gruplandırması hâlâ ana sistemdi ama nüfusun büyük kısmı aynı kan grubunu taşıdığından, sistemin bireyler arasında ayırımı daha hassas yapabilmesi için geliştirilmeye ihtiyacı vardı.

Kan lekelerini kategorileştirme veya alt kan gruplarını belirleme adına antikor benzeri ilave maddelerin bulunması için sürekli yeni araştırmalar yapılıyordu. Bana verilen araştırma görevi, üzüm çekirdeklerinden (ve daha sonra sümük-

lüböcek albümin bezlerinden) lekelerdeki belirli kan tipleriyle tepkimeye girecek bir takım özler geliştirmeyi içeriyordu.

Laboratuvar personeli, işe girişmemizden önce temel izlekleri/yolları becerebildiğimizden emin olmak durumundaydı. Bu yüzden Phil'le benden, Landsteiner'ın ilk deneylerini tekrarlamamızı istediler. A grubu hücreler içeren kanı alıp numunede aglütinasyon gerçekleşmesi için doğru antijenlerle karıştıracaktık. Phil neredeyse en baştan sorun yaşadı ve sonrasında söz konusu işlemi her yapışında başarısız oldu. Ne yaparsa yapsın kanın aglütine olmasını sağlayamıyordu. İçindeki bir şey deneyi becermesini engelliyordu adeta. Laboratuvardakilerden bazıları başlangıçta kasten yanlış bir şey yaptığını sandılar ya, yapmıyordu ve olan biteni hiç kimse açıklayamıyordu. Birbirimizin testlerini kopyalayarak denedik. Benimki tamı tamına yapması gerekeni yaparken onunki bir türlü sonuca ulaşamıyordu. Sonunda Phil laboratuvardan ayrılıp stajına başka yerde devam etmek zorunda kaldı. Herhangi bir hatası yoktu ancak böylesi temel bir tepkimeyi artık hangi nedenle sağlayamıyorsa, yapacağı araştırmada ulaşacağı sonuçlara güvenilmesi mümkün olmayacaktı. Araştırmayı tek başıma yürütmek zorunda kaldım.

Çok geçmeden biyoloji bölümündeki iç çekişmeleri fark ettim. Aralarında bulunduğum kan gruplandırma ekibi kendilerini 'saf biliminsanları' sayarken, 'genel araştırma'da görevli, suç mahallerine giden, delil inceleyen, rapor yazan ve mahkemeye çıkanları (Rapor görevlileri veya RO'lar) idarecilere yakın görüyorlardı. Mahkemede bulgularını sunmaya giden RO'larla konuştuğumdaysa esas müthiş adli bilim işlerini kendilerinin hallettiğini ve bilimsel analizleri yapanların teknisyenden öte olmadıklarını söylüyorlardı.

Çalışmam belli bir takım insan kan hücrelerinde aglütinasyona yol açan, ancak hayvanlardan değil, bitkilerden gelen, lektin ve phytohaemoglutinin adıyla bilinen maddelerle ilgiliydi. AB0 gruplarının alt kategorilerinin varlığı biliniyor,

fakat kurumuş lekelerde saptanamıyordu. Kurumuş lekelerde işe yarayacak hemoglutaninleri arayacaktım.

Başlangıçta üzüm çekirdekleriyle çalıştım. Japonya'da yayınlanan bilimsel bir makalede, çekirdeklerin incecik kahverengi dış zarlarında bulunan bir phytohaemoglutinin tipinin dört gruptaki alyuvarlarda da aglütinasyon yapabildiği açıklanmıştı. Ancak çekirdek zarlarından alınan bir özde, bir tür mantar yetiştirmek suretiyle sadece B grubu hücrelerde aglütinasyona yol açan phytohaemoglütininler yaratılabiliyordu. Japonya'da ulaşılan bu sonuçları tekrarlayabilirsem ucuz ve hassas bir anti-B serumu kaynağı ortaya çıkacaktı.

Deneylerim işe yaradı ve ortaya çıkan madde sahiden de B grubu hücrelerle tepkimeye girip aglütinasyona yol açtı. Ama phytohaemoglutininlerin üretimi haftalar aldı ve inanılmaz karmaşıktı; çuvallar dolusu üzümden, kullanılabilecek çok az malzeme elde edilebiliyordu.

İkinci phytohaemoglutinin kaynağım, sümüklüböcek albümin bezleri, çok daha umut vericiydi, ancak işlem pek hoş değildi. O zamanki kız arkadaşımın bahçesindeki garajdan kovalar dolusu sümüklüböcek toplamıştım.

İlk adım, sümüklüböcekleri öldürmekti. Büyük bir kavanoza doldurup kavanozun ağzını kloroforma batırılmış bir bezle örttüm. Bu sayede öldürme işlemini 'insancıl' kıldım. Ancak hayvancağızları, saldıkları savunma amaçlı, yeşil ve koyu 'sümük'ten toplamam gerekti. Her birinin büyüteç altında kesilmesi ve albümin bezlerinin çıkarılması gerekiyordu. Yeterli miktarda bez çıkardım, hepsini bir blendere atıp karıştırdıktan sonra phytohaemoglutinin çıkartmaya giriştim. Baştan sona karman çorman, pis bir çalışmaydı.

Nihai özü kan lekelerine uyguladığımda, bu yöntemle tüm A tipi kan lekelerinin tanımlanamadığını gördüm. Öz sadece A1 tip adıyla bilinen hücrelerde işe yarıyordu; haliyle kan lekelerinde A1 ve A2 tip hücreleri ayırt etmede kullanılabilirdi.

Heyecan verici bir gelişmeydi. O zamanlar lekelerde A grubunun alt gruplarını ayırt edecek bir yöntem olmadığından —galiba hâlâ yok— bulduğum, AB0 kan gruplandırmasının ayırt edici kudretini artıracak, faydalı ve yepyeni bir yoldu.

Nüfus yüzdeleri kan gruplarına göre ne kadar sınıflandırılabilirse adalet sistemi o kadar etkinleşebilirdi. Öğrenci sıfatımla yaptığım ilk araştırmada ulaştığım sonuçlar hayal edebileceğimin ötesindeydi. Kısa bir süreliğine amirimin gözdesi oldum. Araştırmamın kısa süre içinde bilimsel yayınlardan birinde yer bulacağı kesindi.

Elbette yayınlanabilmesi ya da adli bilimcilerin yararlandığı kan gruplandırma yöntemlerine yeni bir teknik olarak girebilmesi için elde ettiğim sonuçların sağlamlığı ve tekrarlanabileceği kanıtlanmalıydı. Tek yapmam gereken, yeni bir öz karışımı hazırlamak ve denemelere girişmekti.

İkinci özü, sümüklüböcek türüne kadar birinciyle aynı yöntemi kullanarak hazırladım. Ama yeni özü kan lekelerine uyguladığımda beklenen ayırt edici tepkime oluşmadı.

İlkinde eriştiğim sonuçları tekrarlamak için bulabildiğim her türden sümüklüböceği kullanarak aylarca, hiçbir başarıya ulaşamadan çabaladıktan sonra, birileri tutup meselenin albümin bezinden kaynaklanmayabileceğini, arzulanan anti-A1 tepkimesinin ilk denemedeki sümüklüböceklerin yediği bitkilerle ilgili olabileceğini söyledi. Söz konusu maddeler, sümüklüböceklerin bezlerinde birikiyordu.

Bunun üzerine ilk deneydeki sümüklüböceklerden toplamak üzere kız arkadaşımın epeydir uğramadığım evine döndüm. Garaj yıkılmış, bahçenin o kısmına beton dökülmüştü ve etrafta sümüklüböcek yoktu. Tekniğin neden işe yaradığını asla çözemeyeceğimi o zaman kavradım. İlk hazırladığım öz işe yarıyordu ama yeniden yapılması mümkün değildi. Birkaç hafta sonra okula geri döndüm. Ne buluşum yayınlanacak ne de Nobel kazanacaktım.

Mezuniyetimi izleyen yaz mevsimini, mobilya teslimatı yapıp diploma derecemin bir lisansüstü araştırma pozisyonu bulmama yetip yetmeyeceğini bekleyerek geçirdim. Derecem açıklandığında en ilgi çekici araştırma pozisyonları çoktan dolmuştu ve boştaki tek fon destekli lisansüstü teklifin başlığı '*Kırmızı Ekmek Küfünün Alternatif Solunum Döngülerinin Araştırılması'*ydı. Kabul etmeye karar verdim.

Araştırmaya başlayışımın ardından tez yöneticim neredeyse arka arkaya denebilecek iki gebelik izninden ilkine ayrıldı. Dolayısıyla kendisiyle fazla temasım olmadı; araştırmam kontrol edilmedi. Üstüne üstlük, meslektaşlarımdan pek azı herhangi bir renkteki küfün mucizeleri üzerine konuşmaya hevesliydi. Gittikçe moralim bozuldu. Yaptığımın kıymetini ciddi olarak sorgulamaya başladığım günlerden birinde ilçe belediye başkanı, çalıştığım laboratuvarları gezmeye geldi. Ne üzerine çalıştığımı anlattığımda, "Fırıncılıkta son derece önemli olacak çalışmanız," dedi. Öyle bir şey yoktu elbette; anlattıklarım arasında sadece 'ekmek' lafına takılmış ve ekmekteki hızlı bozulmanın önüne geçecek bir yol araştırdığımı varsaymıştı.

Staj yaptığım dönemden sonra Metropolitan Polis Teşkilatı Adli Bilimler Laboratuvarı çalışanlarıyla ilişkimi kesmemiştim. Araştırma bölümünün başındaki Pete Martin ve diğer birkaç kişiyle neredeyse her Pazar öğle içkisi için buluşuyordum. Laboratuvarda nadiren kadro açıldığının farkındaydım, ama sadece kan gruplandırma bölümünde deneyim yaşadığımdan adli bilimlerin tam kapsamından habersizdim ve bu alanda çalışmak aklımdan geçmiyordu.

Derken günün birinde Pete Martin aradı ve MPFSL'e başvurmamı istedi. Lisansüstü çalışmamdan, teklife atlayacak denli umutsuzdum, öncelikle tezimi tamamlamam gerektiğine inanıyordum.

Pete, "Pozisyon şu anda açık ve beklersen başkasını alırlar," dedi. "Hem zaten aldığımız biliminsanlarının lisansüs-

tü yapıp yapmadıklarına bakmıyoruz. Eskiden adaylar daha üst derecelerden, daha yüksek maaşa gelirlerdi, fakat artık o seviyeden adam almıyoruz. Bak, ne diyeceğim: işe girersen birkaç ay sonra tezini tamamlaman için her hafta bir gün izne ayırırız seni."

Memnuniyetle kabul ettim.

"Yalnız," dedi Pete, "iş kan gruplandırmada değil. Genel araştırmada."

İçimden gelen ilk tepki, teklifi reddetmekti. Gruplandırma bölümünü tanıyordum ve yaşadığım tecrübe gayet hoşuma gitmişti, ama ne genel araştırmaya dair doğru dürüst bilgim vardı ne de çalışanlarını tanıyordum. Ancak nihayetinde Pete Martin denemeye ikna etti beni. "Bir bak, bakalım," dedi. "İstersen sonra yer değiştirirsin."

İlk birkaç ayımda lisansüstü çalışmalarımı tamamen bırakıp yeni işimi tanımaya odaklandım. Sonrasında işle eğitimimi dengelemeye çalıştım ama olmadı. Haftalık izin günlerimin çoğunu araştırma laboratuvarından öğrencilerin hafta içinde 'ödünç aldığı' malzemeleri geri almaya harcadım. Deneylerimi yürütecek zaman bulamadım. Adli bilimlerin yapmak istediğim esas iş ve bu işte tam gün çalışabilmenin ismimin yanına eklenecek birkaç harfli unvanlardan daha önemli olduğunu kavramam çok uzun sürmedi.

Doktora yapmamam gelecekte birkaç yerde canımı sıkacaktı ama o an, orada, geleceğimle ilgili mümkün olan en iyi tercihi yaptığıma emindim.

3

Metropolitan Polis Teşkilatı Adli Bilimler Laboratuvarı

Kadrolu biliminsanı sıfatıyla katılacağım Metropolitan Polis Teşkilatı Adli Bilimler Laboratuvarı en gelişkin tesislere sahip, dünyadaki tüm polis teşkilatlarının gıptayla baktığı bir kurumdu, ama sunduğu hizmet tâ en başından beri öyle saygın görülmemişti. Dahası, güney Londra'daki karakollardan birinin muhasebe defterlerinden sorumlu, Cyril Cuthbert adlı mütevazı komiser yardımcısının mesai saatleri dışında uğraştığı hobisi olmasa, hiç var olmayabilirdi.

Devon'dan gelme Cuthbert başlangıçta tıp alanında çalışmak istiyordu ama sonunda tıp ve dişçilik eğitiminden vazgeçip 1924'te Metropolitan Polisi'ne katıldı. Ancak polisliğe başladıktan sonra bilimle ilgisini kesmedi; kimya dalında gece derslerine girmeye, Sydney Smith ve meşhur kimyager Aisnworth Mitchell gibi zamanın önde gelen patologlarının kitaplarını okumaya başladı. Teşkilattaki meslektaşları ilgi alanlarını öğrenince zorlandıkları vakalarda yardımına başvurmaya başlayınca memnuniyetle elinden geleni yaptı.

Bilimin kimi suçların çözüme ulaştırılmasında yardım edebileceği çeşitli yollara ilgisi gittikçe artan Cuthbert, para biriktirerek otuz beş şiline suç mahallerinden toplanan kan ve doku numunelerini incelemek için elden düşme bir mikroskop aldı. Kanın varlığını sınamayı kendi kendine öğrendi; evindeki banyosunda kendine ait tepkimeli solüsyonlar geliştirdi ve bir de silinmiş el yazısını çözme yolu keşfetti.

Meslektaşları yardımlarından kuşkusuz büyük fayda sağlarken, amirleri çalışmalarını hoş karşılamadılar. 'Hobisine' resmi görevinden daha fazla vakit ayırdığı için defalarca uyarıldı ve cezalandırıldı. Hevesini kırmak için faal memurlarla daha az görüşüp daha az sorun çıkaracağı Adli Arşivlere yollandı. Emrine verildiği müfettişe gözünü üzerinden ayırmaması ve en azından mesai saatleri içinde sadece görevine odaklanmasını sağlaması talimatı verildi.

Bunun üzerine Cuthbert mikroskobunu ve diğer malzemelerini kaldığı polis lojmanına taşıdı ve meslektaşlarına mesai saatleri dışında yardım sunmayı sürdürdü. Becerileri duyuldukça Londra dışında işlenen suçlarda da yardımına başvurulmaya başlandı. Böyle vakalardan birinde, Kent'te bir belgenin tahrif edildiği iddiası söz konusuydu. Cuthbert belgede, polisin şüphelendiği gibi tahrifat yapıldığını kanıtlamakla kalmadı, özgün belgeyi de bulmayı başararak tahrifatın nedenini de ortaya çıkardı.

Birkaç hafta sonra Cuthbert'e, Metropolitan Emniyet Müdür Yardımcısı Sir Norman Kendall'ın makamına gitmesi emredildi. Sir Norman öfkeliydi; Cuthbert'ün Folkestone'a gidip belge tahrifatı davasında ifade vermeye çağıran bir mesaj almıştı. Talep başlı başına kabul edilemezdi ama Sir Norman'ı esas kızdıran, mesajda Cuthbert'ten 'Metropolitan Polis Laboratuvarı' çalışanı olarak bahsedilmesiydi çünkü böyle bir kurum yoktu.

Sir Norman, mahkemeye gitmesine izin vermedi ve Cuthbert'e bir ceza daha verdi. Cuthbert işten atılacağına inanmaya başladı. Aslında oracıkta istifasını verirdi ama 1930'lar Büyük Buhran dönemiydi ve kolayca iş bulamayacağını biliyordu. Ayrıca Metropolitan Polisi'nin vereceği referansların pek hoş olmayacağının da farkındaydı.

Birkaç hafta sonra mahkeme Sir Norman'ın kararını geçersiz sayarak Cuthbert'e celp yolladı. Yaptıklarının çoğunu

kendi kendine öğrenmesine karşın mahkemede konusuna gayet hâkim olduğu görüldü ve verdiği açık, ayrıntılı ifade sayesinde iddia makamı davayı kazandı. Dahası, yargıcın yazdığı, 'Metropolitan Polis Laboratuvarı'ndaki başarılı çalışmalarını öven yazı, sonunda Sir Norman'ın amiri, Metropolitan Emniyet Müdürü Vikont Hugh Montague Trenchard'ın eline ulaştı.

Teşkilatta varlığını hiç bilmediği bir kurumdan bahis üzerine Trenchard, laboratuvarın kendisine gezdirilmesini emretti. Durumunun iyice kötüye gideceğinden korkan Cuthbert mikroskobu ve diğer malzemelerini çarçabuk toparlayıp teşkilatın fotoğrafçılık bölümünde bir köşeye dizdi. Hatta rolüne uygun görünmek adına yakındaki bir hastaneden bir laboratuvar önlüğü ödünç aldı.

Tüm çabasına rağmen sergiledikleri oldukça acıklıydı ve Trenchard gördükleri karşısında öyle şaşkın kaldı ki derhal ve acilen gerçek bir laboratuvar kurulması için fon ayrılmasını emretti. Cuthbert'e terfi verdi ve ilgili donanımın seçilmesi ve yerleştirilmesi görevini yapan birimin başına geçirdi.

Hendon Polis Koleji kapsamındaki yeni bina 10 Nisan 1935'te açıldı. Derslikleri, karanlık odaları ve mikroskobundan epidiyaskopuna (çizim gibi opak nesnelerin görüntülerini yansıtan bir projektör türü), santrifüj aygıtlarına, röntgen makinelerine ve spektroskopa kadar her türlü donanıma sahip laboratuvarları vardı.

Kadrolu personelde bir patolog, bir kimyager, bir teknisyen, bir memur ve bir müstahdem vardı. Cuthbert polis irtibat yetkilisi olarak atandı. İzleyen yıllarda bu küçük kadro, kan ve semen lekelerini analiz etti, zehir ve patlayıcıları saptadı; alet izlerini, ateşli silahları ve kullanılmış mermileri inceledi. Laboratuvarda başlangıçta tüm yeni memurların katılmasının zorunlu kılındığı adli bilimler dersleri de veriliyordu. Ancak birkaç yıl sonra vazgeçildi; laboratuvar büyü-

yüp New Scotland Yard Norman Shaw Binası'na, bugünkü yerine taşındı.

Londra'daki çalışmanın başarısı İçişleri Bakanlığı'nı, Londra dışında adli bilimsel hizmet verecek laboratuvarların kurulmasına razı gelmeye yöneltti. Nihayetinde ülkenin her yanında İçişleri Bakanlığı Adli Bilimler Servisi (HOFSS) adı altında toplanacak bağımsız laboratuvarlar kuruldu.

Cuthbert kariyerinin kalanını Metropolitan Polislaboratuvarında geçirdi ve emniyet amiri rütbesiyle emekli oldu. İşin ilginç taraflarından biri ise çözülmesine yardım ettiği muazzam sayıda vakaya karşın yirmi sekiz yıllık polisliği boyunca tek bir tutuklama dahi yapmamasıydı.

●

Yeni işimin ilk sabahı bordroya alınmamız için gerekli formları, pek sakin konuşan, tertemiz tıraşlı bir İskoç'la birlikte doldurduk. Onun da ilk günüydü; birbirimize çarçabuk ısındık, meslektaş olduk ve hâlâ süren dostluğumuzun temellerini attık.

Kırtasiye işlerini hallettikten sonra göreve başlama kursuna katılmak üzere Peel House'a gittik. Sivildik ama köpek eğiticisinden sekretere, trafik polisinden adli bilimcisine kadar muazzam sayıda işi kapsayan koskoca Metropolitan Polisi'ne katılıyorduk.

Üst düzey yetkililer bunca geniş kapsam ve çeşitlilik yüzünden, teşkilata katılacak tüm sivillerin, teşkilat kültürünü ve teşkilat içinde ilerlemeye açık türlü fırsatları kavrayabilmeleri için iki haftalık bir kursa tabi tutulmalarına karar vermişti.

Yeni arkadaşımla hevesle oturup çeşitli İK üyelerinin, sendika temsilcilerinin ve diğerlerinin sunumlarını dinledik ve ilk haftanın sonunda kursun gerekliğini kabullenmekte zorlanmaya başladık. Öğrencilik zamanımdan hatırlıyordum:

Her cuma öğlen yemeği saatlerinde üst katında 'egzotik' dansçıların gösteri yaptığı ve laboratuvar çalışanlarının pek sevdiği Westminster Arms adlı pub, kurs aldığımız binanın az ilerisindeydi. Laboratuvarın üst düzey yöneticilerinin de buraya geldiği bilinirdi, bu yüzden hepimiz içeri girerken kravatlarımızı çıkarmayı yahut Metropolitan Polisi motifi taşıyan eşyamızı saklamayı akıl ederdik.

Gidelim dedik ve gider gitmez yeni meslektaşlarımızla tanışmamız, ziyaretimizi epey hoşlaştırdı. Gösteri ortasında lafa girmemek için dansın bitişini kibarca bekleyince kursa geç kaldık.

Sıradaki sunum için yerimize geçerken sunumu yapacak yetkili bize kızdı. Kursta artık istenmediğimizi ve amirimize gidip atıldığımızı bildirmemizi söyledi. İş sözleşmelerimizin mürekkebi daha yeni kurumuştu ve yeni amirimize, hele daha henüz tanışmamışken, olanları anlatmak istemiyorduk. Ama seçeneğimiz yoktu.

Amirimiz oldukça sinirlendi ama kızgınlığı bize değil, kurs yöneticisineydi. İkinci haftayı bitiremeden işe başlamakla kalmadık, MPSFL'ye alınan hiç kimse bir daha bu kursa yollanmadı.

Bir suç mahallinde, kan (ya da vakada önem taşıyabilecek diğer bir vücut sıvısı) olduğuna inanılan her leke, numune alınmadan önce bir ön teste tabi tutulur. Bu testin pozitif sonucu, kanın varlığının onanması anlamına değil, kanın var olma ihtimali ve daha fazla test yapılması gerektiği anlamına gelir. Ancak testin sonucu negatif çıktığında kanın varlığı devre dışı kalır ve böylece zaman alıcı diğer testler yapılmaz.

Başta bahsettiğim kafası kesilmiş cesetteki gibi kimi vakalarda kanın varlığına dair şüphe azdır ama giysi yahut diğer nesneler üzerindeki kan lekelerinin haftalar, aylar hatta yıllar öncesinden kaldığı vakalarda bu tür testler elzemdir.

Bu nedenle adli bilimci olarak ilk öğrendiğim işlemlerden biri, Kastle-Meyer testiydi. 1900'lerin başında tasarlanan bu test, bir zamanların gözde laksatifi fenolftalein adlı maddenin kan lekesi numunesine uygulanmasına dayanır. Ardından az miktarda hidrojen peroksit ilave edilir. Peroksidaz enzimi —kanın bileşenlerinden biri— varsa hidrojen peroksidin çözülerek oksijen salmasına yol açar. Oksijen, tepkimeye girerek fenolftaleini koyu pembeye dönüştürür.

Test de nispeten dolambaçsızdır. Testi yürütecek biliminsanı, lekeden test etmek istediği çeyrek dairelik kısmı filtre kâğıdına kazır, önce lekeyi çözünür kılmak için bir damla alkol ve ardından sırayla birer damla KM miyarı ve hidrojen peroksit damlatır. Renk değişiminin gösterdiği pozitif reaksiyonun ortaya çıkışı sadece bir-iki saniye sürer. (*Bkz*. Fotoğraf/Çizim 10)

KM testi yaygın olarak kullanılmış ve hâlâ kullanılmaktadır, ancak insan ile hayvan kanını ayırt edemeyişi dâhil bir takım sınırları mevcuttur.

Renk değişiminin nedeni, peroksidin fenolftaleinle tepkidiğinde salınan oksijendir fakat atmosferde bulunan oksijen tüm testlerin genellikle 30 saniye içinde tepkime vereceği anlamına geldiğinden, rengin ortaya çıkış hızının dikkatle gözlemlenmesi gerekir.

KM testi ayrıca çimen lekesi, patates, turp gibi nebati malzemelerde ve ayakkabı cilası gibi maddelerde de pozitif sonuç verir. Bu tür vakaların bazılarında ortaya çıkan renk daha cansız olabilir, ortaya çıkışı gecikebilir yahut hidrojen peroksit eklenmeden önce şekillenmeye başlayabilir. Dolayısıyla testi doğru uygulamak için gerekli becerinin bir kısmı, sahici tepkimeyle sahtesini ayırt edecek bilgi ve tecrübeye sahip olmaktır. (Şüphelenilen lekenin rengi de ipucu verebilir.)

İzleyen aylarda, tümü çeşitli amir ve deneyimli biliminsanının gözetimi ve talimatları altında daha pek çok varsayımlı ve onayıcı test ve işlem öğrendim.

Semen için asit fosfataz, salya için alfa-amilaz ve vajina sıvıları için periyodik asit-Schiff testleri, öğrendiklerim arasındaydı. Kastle-Meyer testinde olduğu gibi, pek çok madde sahte pozitif sonuç verebilmektedir. Örneğin semen testinde sahte pozitif sonuç verenler arasında karpuz ve karnabahar da vardır (hoş, bu tür malzemeler cinsel içerikli saldırılarda yahut semenle birlikte son derece nadir bulunduklarından bu durum genelde pek sorun çıkarmaz). Ancak gebelik önleyici kremler ve vajina sıvıları, zayıf-sahte pozitif sonuçlar verebilmektedirler.

Genelde biyoloji bölümünde kalacaktım ama yeni işe alınanların, yapılan işleri daha iyi kavrayabilmeleri için diğer bölümlerde de vakit geçirmeleri isteniyordu.

Kimya bölümünün uyuşturucu, toksikoloji ve alkol kısımlarında deneyimli analistlerle aylarca zaman geçirdim; yangın soruşturma ekibinde yanıcı sıvı kalıntıları test ettim ve numunelerde kırılma indisi ölçerek cam parçalarını eşleştirmeyi öğrendim.

Belge kısmında el yazısı numunelerini almayı ve karşılaştırmayı, daktilo ve yazıcıların kâğıtta bıraktığı izleri saptamayı, belgelerin sahte olup olmadıklarını bulmayı öğrendim.

Fotoğraf biriminde laboratuvarın her tarafında yapılan karşılaştırma ve analiz sonuçlarını kaydetmede kullanılan özel donanımları ve negatiflerle fotoğraf makinelerini eşleştirip fotoğrafların kaynaklarını bulmayı öğrendim. Ciddi Suçlar Birimi, ilgili suç mahallerinden parmak izlerinin fotoğraflarının çekilmesinden sorumluydu. Kimi durumda göze görünmeyen parmak izlerini ortaya çıkarmak için yüksek güçte lazer ve bir dizi kimyasala madde kullanıyorlardı.

Adli entomoloji —ölüm saatini belirlemek için böcek larvası kullanımı— ile mikrospektrofotometrinin temel eğitimini aldım; tekstil elyafları ve boya pigmentlerini saptamayı, araç motorlarında silinmiş seri numaralarını bulmak için uygulanan kimyasal yöntemleri öğrendim.

Elyaf biriminde doğal, suni ve sentetik tekstil elyaflarını toplama, tanımlama ve karşılaştırmanın yanı sıra aynı boyama işleminde boyanmış malzemeleri saptamak için elyaflardan boya çıkartmayı öğrendim.

Laboratuvar turumun son durağındaysa aynı silahtan atılıp atılmadıklarını belirlemek üzere mermi karşılaştırmayı ve laboratuvarın güçlü elektron mikroskobuyla ateşli silah patlama kalıntılarını saptamayı öğrendim.

Biyoloji bölümüne geri döndüğümde, araştırma öğrencisi olarak geçirdiğim zaman içinde kullandığım, genelde pis ve karmaşık, kol sıvayıp işe girişmeli yöntemin, kurumda çalışan herkesin gündelik yaşantısının bir parçası olduğunu anlamıştım.

Gerekli malzeme, miyar ve donanım parçalarının pek azı piyasada satıldığından genellikle ihtiyaç duyduklarımızı kendimiz yapmak zorundaydık. Otomatikleşmiş ve bilgisayar kontrollü modern DNA profilinin gri kutuları ve parıldayan ışıklarıyla karşılaştırıldığında 70'lerde adli bilimler laboratuvarında çalışmak, Kendi-İşini-Kendin-Yap artı bilim ve evde oyuncak kimya seti kullanmanın karışımı gibiydi ve ilkel sayılabilirdi.

Seroloji gruplandırmada anti-H (0 grubu kan hücreleri için anti-serum) gerektiğinde karaçalı tohumlarını ezip ufalamamız gerekiyordu. Farklı bir aglütinin için fasulye türlerinden birinden faydalanıyorduk ve bir de, elbette kısa süreliğine, kan lekelerinde A-1 tipi hemoglütanin için sümüklüböcek albümin bezleri kullandık.

Bir kan lekesinin insana ait olup olmadığını saptamada kullanılan anti-insan anti-serumları, Londra Hastanesi'nin hayvanat bölümünde bakılan ufak tavşan kolonisinden alınıyordu. Laboratuvar personelinden alınan kan hayvancıklara belli aralıklarla zerk ediliyor, tavşanlar 'yabancı' insan kanına karşı antikor üretiyor ve bu anti-insan anti-serumu, tavşanların kulaklarından kan alınarak toplanıyordu.

Kullandığımız donanımın da çoğu kendi üretimimizdi. Nem odaları yoktu; sandviç kutuları ve ıslak kurutma kâğıtlarıyla yapmıştık. Elyaf boyalarını, kılcal damarlarda kullanım amacıyla yapılmış uçları ısı mühürlü mikroskobik tüplerle çıkartıyorduk. 5 milimetrelik şeffaf plastik parçalarını yapıştırarak elektroforez tankları, süngerlerden elektroliz 'fitilleri' yapıyorduk. Tanklara kan analizinde kullanılan elektroforetik levhalardan yerleştiriyorduk. Fitiller elektrik akımını, tanklardaki tampon devrelerden levhalara aktarıyordu.

Galiba en tuhaf yapıtlarımızdan biri, DNA profillemenin ilk zamanlarında ortaya çıktı. İşlemin aşamalarından birinde, bir zarın ılık suda hafifçe sallanması gerekiyordu. Uygun donanıma sahip değildik. Tel bir askı ile oyuncak bir tren setinden bir ray ve bir vagon kullandık. Plastik (dolayısıyla su geçirmez) rayı sabit banyonun dibine yapıştırdık, vagonu raya oturttuk ve tel askıyla hareketli kamera motoruna bağladık. Ilık suyu doldurup zarı vagonun üzerine yerleştirdik. Motoru çalıştırdığımızda istediğimizi elde etmiştik. Adli bilimler o günlerde bu haldeydi işte.

AB0 grupları ve kullanılan 15 civarı diğer gruplandırma sistemi için gerekli kontrol numuneleri, laboratuvar çalışanlarından günlük alınıyordu. Nadir bulunan kan gruplarını miras alma şanssızlığına uğramış biliminsanları büyük talep görüyordu ve haliyle tenleri meslektaşlarınınkilerden her daim daha solgundu.

Tecrübe kazandıkça süren davalarda asistan olarak daha faal roller oynamaya başladım. Başlangıçta zamanımın çoğu laboratuvarda geçerken suç mahallerine gitmeye, kan ve diğer vücut sıvılarının tespitine, test edilmesine ve numunelerinin toplanmasına yardım etmeye başladım.

O zamana kadar sadece laboratuvardaki numunelerle uğraştığımdan, ilgili oldukları suçlardan kendimi uzak tutmam nispeten kolaydı. Ancak eğitimim ilerledikçe, soruşturulma-

sına yardım ettiğim suçların kurbanlarıyla gitgide yakınlaşmaya başladım. İlk ölü kurbanımla yüz yüze gelmeme az kaldığını anlamıştım.

Fakat eğitimimin sonraki kısmı otopsiye girmek olduğundan, ilk cesedimin dışından çok içine bakmaya zaman harcamam gerekti.

Otopsiyi, gireceğim ana kadar geçen günler boyunca kafamdan atamadım. Mesele sadece bir cesedi ilk defa yakından görecek olmam değildi. Kesilmiş, açılmış bir ceset söz konusuydu. Neye benzeyeceğine, nasıl kokacağına dair hiçbir fikrim yoktu. Otopsilerde bayılıverenlerden haberim vardı ve o tür hikâyelerde adım geçsin istemiyordum. Öncesinde aldığım tek tavsiye kokuyla ilgiliydi. Gömleğimin kol ağzına birkaç damla parfüm damlatmam söylenmişti; koku ağır geldiğinde burnuma tutabilirdim.

Deptford morgu beklediğim gibi çıkmadı. Morg, televizyon dizilerinde gördüğünüz tertemiz, soğuk mekân değil, klimasız, havalandırmasız, dönüştürülmüş bir tramvay deposuydu. Cesetler ana salonda, daire şeklinde yerleştirilmiş tahta masalardaydı ve otopsisi yapılan ceset, ortaya yerleştirilmiş, kanın akabilmesi için yüzeyinde oluk bulunan seramik bir masadaydı.

Açıkçası biraz ürkütücüydü sahne. Otopsiyi izleyecekler, merkezdeki masanın etrafına diziliyordu. Gördüğünüz hoşunuza gitmediğinde gerileyebilirdiniz ama gerilerken dikkat etmezseniz etrafa dizili cesetlerden birine çarpabilirdiniz.

Şunu söylemeden geçmeyeyim: Bir cesedin fiziksel muayenesine 'ölüm sonrası' anlamında 'post mortem' denir ancak adli bilimler ve patolojide genellikle 'otopsi' terimi kullanılır.

İki otopsi türü vardır: Adli ve klinik. Klinik otopsi, sıklıkla kuşku uyandırmayan vakalarda ölüm sebebinin belirlenmesinde uygulanır. Adli otopsiyse ölümün cinayet ya da kuşku

uyandıracak diğer nedenlere dayandığının düşünülmesi durumunda yapılan çok daha titiz bir işlemdir.

Patologlar, yeni işe girmiş polis memurları ve adli biyologların meseleyi daha iyi kavrayabilmelerine yardım için ilave işlemler uyguladıkları, gösterme amaçlı eğitim otopsileri düzenlerler.

Katıldığım ilk otopsiyi, izleyenleri mümkün mertebe afallatmaya meraklı görünen, orta yaşlı bir patolog yürütüyordu. Bahsettiğim günler, işyerinde sigara içmenin yasak olmadığı günlerdi ve pek sevdiği numarası, çalışırken purosunu tüttürmek ve cesedin açık ağzını kül tablası niyetine kullanmaktı. Yaptığının izleyenlerin sinirini bozuşundan hoşlandığı belliydi.

Normal adli otopsilerde vücudun dışının incelenmesine bolca zaman ayrılır çünkü delillerin çoğu genellikle burada bulunur. Bıçak yahut iğne izleri varsa ölçülmeli ve fotoğrafları çekilmelidir. Kıl ve doku örnekleri de ceset yıkanmadan önce alınmalıdır.

Ancak biz eğitim otopsimizi izlerken patolog ilk kesiyi hemen yaptı ve neşter yerine göğüste dikey bir hat açarken son derece keskin bir bıçak kullandı.

Deri ölümden sonra tüm esnekliğini kaybettiğinden, mesela ameliyat geçiren canlı bir insanınkinin aksine, işlemin devamı için ölü kişinin derisinin yanlara çekilmesi gerekir. Bıçak yan çevrilip derinin ve göğüs kafesinin altına sokularak deri, iki yana çekilecek ölçüde gevşetilir.

Kaburgalar ortaya çıktığında, göğsün ön kısmı tümden alınarak organların açığa çıkarılması için cıvata kesici pense-lere benzer bir aygıtla, köprücük kemiği dâhil kesilirler.

Öğrenciliğimde bolca kesip biçme yapmıştım ama hiçbirinde elimde kedibalığından büyük bir şey olmamıştı. İlk kesi yapılana kadar ölü bir bedene baktığımı gayet iyi bili-

yordum ama içi açıldıktan sonra inanılmaz ilginç bir işleme dönüştü.

İnsan vücudunun içi, hayal ettiğim gibi değildi. Organlar sıkış tıkıştı; aralarında neredeyse hiç mesafe yoktu. Her organ ayrı çıkarıldı, bedenle bağları kesildi ve doğru dürüst görme fırsatı veren parlak ışık altında incelendi.

Karaciğer düşündüğümden büyükken akciğerler daha ufak ve göreceğimi sandığımdan farklı şekildeydi. Koku, kasaplarda alınacak türdendi ki işlemin de çoğu, özellikle derinin etten ayrılışı tam kasap işiydi. Ceset epey tazeydi; haliyle bozulma asgari düzeydeydi.

İçim, hafiften bir sefer, sıra beynin çıkarılmasına geldiğinde kalktı. Önce saç çizgisine, bir kulağın ardından başlayıp alnın üst kesimini geçerek diğer kulağın ardına varan kavisli çizgiye kesi yapıldı. Bıçak, deriyi gevşetmek adına deriyle kafatası arasına girdi. Ardından yüz soyuldu ve ters yüz şekilde alın, çeneye denk geldi. Bedende bulunan kan miktarına göre yüzün iç kısmı ya beyaz ve solgun ya da kanlıdır. Kafatası genelde temiz ve beyazdır; insanda eskrim maskesi takılmış hissi uyandırır.

Patolog (genelde morg asistanı) kafatasının üst kısmında daire şeklinde parça kesmek için ufak, dairesel bir motorlu testere kullanır. Testere suyla soğutulan türdendir ve kemiği keserken dişçide alınan kokular ve sesler ortaya çıkar. Kesme işlemi bittiğinde ufak bir tıbbi 'levye' vasıtasıyla kafatası açılır. Normalde bedenin kalanına kapalı olduğundan, kafatasının açılması içine hava dolmasına ve çatırtıyla patlama arasında, feci bir emme sesinin çıkmasına yol açar.

Kafatasının üstü çıkarıldığında beynin iki büyük lobu ortaya çıktı. Patolog, kafatasından tamamen çıkarabilmek için beyin kökünü kesti ve böylece kafatasının dip kısmındaki diğer küçük organlar görüldü.

1970'lerin sonlarıydı ve listelerde Bee Gees'in başa oynadığını hatırlıyorum. Dönemin modalarından biri, yakaları feci geniş, üç parçalık beyaz yahut krem rengi takım elbiselerdi. Bende de vardı bir tane.

Otopsiyi izleyen kıdemsiz dedektiflerden biri öyle giyinmişti. Patolog koca bir forsepsle hipotalamusu çıkarmaya uğraşırken hepimiz birden görebilmek için yaklaşmıştık. Organ aniden koptu ve fırladığı gibi dedektifin sol yakasında şapladı. Adamcağız yakasına baktı ve kanlı beyin parçasını görür görmez düşüp bayıldı. Adeta biri şalterini indirivermişti.

Kısa süre sonra ayıldı ve otopsi son bulduğunda herkes hava almak için dışarı koştu. Yaşadığım deneyimi nispeten sıkıntısız atlatabildiğim için gururluydum.

Birkaç hafta sonra ikinci eğitim otopsime, bu sefer daha modern bir morgda girdim. Otopsiyi, ülkenin en önemli patologlarından sayılan ve gelecekte medya imparatoru Robert Maxwell, televizyon yıldızı Jill Dando ve 1984'te İran büyükelçiliği önünde vurulan polis memuru Yvonne Fletcher gibilerinin otopsilerini yapacak Dr. Iain West yürütecekti.

Önceki meslektaşı gibi, Dr. West de öğrencileri mümkün mertebe fenalaştırmayı sever görünüyordu. Her zamanki muayeneleri bitirdikten sonra tümü erkek izleyici grubuna, yapacağını iyice görebilmeleri için yaklaşmalarını söyledi. Ardından, hepimiz tepesine dikildiğimizde önündeki erkek cesedinin pelvis bölgesine eğildi ve hiçbirimiz ne oluyor diyemeden adamın penisini boylamasına keserek ikiye ayırdı. Bizler daha soluğumuzu veremeden devam etti ve testisleri haşlanmış yumurta misali dilimleyiverdi. Hepsini pek gösterişle yaptı ve yaptığının bilimsel açıdan fazla değeri yoktu ancak kırk yıl sonra bile hâlâ hatırlamama bakarsak istediği şok etkisini yarattığını söyleyebilirim.

Doğal sebeplerle gerçekleşen ölümlerde vücut ilk iki gün nispeten değişim geçirmez ve çoğu insan, mumyalanmadı-

ğı sürece iki günden eski ölü görmez. Kan ve diğer vücut sıvılarının yerine kimyasal koruyucular koymaya dayanan mumyalama işlemi, bozulmadan sorumlu bakterilerin büyümesini yavaşlatır.

Öte yandan, bıçaklama, sert darbe, ateşli silahla vurulma, boğulma, yangın veya boğazlanma nedeniyle ölenlerin cesetleri günlerce hatta haftalarca bulunamayabilir ve bu zaman zarfında vücut, sinema ve televizyonda çalışan makyaj ve efekt ustalarının hayal edebileceklerinden çok daha fazla değişim geçirir.

Ten, birkaç gün içinde renk değiştirir. Önce yeşile, ardından mora ve sonunda siyaha döner. Aynı sırada beden içindeki bakteriler iç organları sıvılaştırmaya başlayarak, birikecek olan feci kokulu bir gaz yaratıp karın bölgesinin şişmesine yol açarlar. Bu aşamadan itibaren değişimler zayıf bir beyaz erkeğin kolayca obez bir Afro-Karayipli erkekle karıştırılabilmesine yol açacağından, görerek kimlik teşhisi imkânsıza yaklaşır.

Günler haftalara dönerken deri ayrılıp çözülmeye başlar. Saçlar, dişler ve tırnaklar düşer. İçte gaz birikişi çoğaldıkça dil dışa çıkmaya zorlanır, gözler pörtler, tüm deliklerden sıvı akar ve karın yarılacak noktaya gelir ve sıklıkla da yarılır.

Bozulmanın hızı ve ilerleyişi çevre şartlarına fazlasıyla bağlıdır. Kuru ortamlarda bir ceset mumyalaşabilir ve deri kara, kuru ve meşinsi bir hal alır. Soğuk ve nemli ortamlarda deri altındaki yağ sabunlaşarak cesedin haftalarca nispeten iyi durumda kalmasını sağlayabilir.

Yüzde hasar yoksa yüz ifadeleri sakin ve huzurludan şok geçirmiş ve dehşete kapılmışa kadar değişebilir. Gözler ve ağız genellikle açıktır ve kapatılmaya direnirler. Birkaç gün içinde (ortam ılıksa daha kısa sürede) vücut yağları çözünmeye başlar. Sıvılaşan yağ sinekleri çeker ve sinekler bedendeki deliklere yumurta bırakırlar. Kurtçuklar ilkin gözlerin

köşelerinde, burun deliklerinde, ağızda ve varsa açık yaralarda ortaya çıkar.

Ateşin sıcağı kemiklerin kırılmasına, derinin yarılmasına yol açabilir. Eklemler kasılıp kol ve bacakları bükerek cesedi, ölüm anında boks yapıyormuş gibi bir konumda bırakabilir.

Etkin bir adli bilimci, özellikle bir saha çalışanı olarak midemin sağlamlaşması gerektiği açıktı. Karşımda gördüğümün bir zamanlar canlı bir insan olduğu gerçeğinden kopmayı ve tüm dikkatimi işime vermeyi öğrenmeliydim. Ölüler nasıl öldüklerini söyleyemediklerinden, gerçeği onlar adına ortaya çıkarmak bana düşecekti.

4

'Her Temas Bir İz Bırakır'

Her suç mahallinde araştırma faaliyetleri, yüz küsur yıl önce formüle edilmesine karşın değerini hâlâ koruyan bir ilkeye dayanır. Fransız polisinden biliminsanı Edmond Locard'ın 1910 yılında öne sürdüğü bu ilkeye göre iki nesne, her ikisinde de temasa dair iz bırakmadan birbiriyle temas edemez.

Bunun anlamıysa bir hırsız, katil yahut tecavüzcü suç işlediğinde geride olay yerinde varlıklarına dair delil bırakmakla kalmayıp olay yerinden yanlarında mutlaka bir şey götürecekleridir. Çoğu durumda ilke, tek bir cümleyle özetlenebilir: Her temas bir iz bırakır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika'nın öncü adli bilimcilerinden Dr. Paul L. Kirk bu durumu 1953'te yazdığı *Adli Soruşturma* adlı kitabında öyle zarafetle ele almıştır ki sözleri sıklıkla Locard'a ait sanılmaktadır:

> Bilerek yahut bilmeyerek ardında bıraktığı, dokunduğu her şey, attığı her adım aleyhinde birer sessiz tanık vazifesi görecektir. Sadece parmak veya ayak izleri değil, saçı, kıyafetinin iplikleri, kırdığı cam, bıraktığı aletin izi, çizdiği badana, bıraktığı yahut aldığı kan veya semen… Tüm bunlar ve ötesi aleyhindeki sessiz tanıklardır. Bunlar, unutma nedir bilmeyen delillerdir. Anın heyecanıyla şaşırmazlar. İnsan görgü tanığı yoksa bile vardırlar. Somut delildirler. Somut delil yanlış çıkamaz, kendini yalanlayamaz, yalan yere tanıklık edemez ve vardır. De-

ğerini sadece insanın bulmada, incelemede ve anlamada başarısızlığı düşürebilir.

Adli bilimciler, cinayet gibi büyük suçlar haricinde, çözülmesine yardım ettikleri vakalarda suç mahalline gitmezler. Soruşturmalarda genellikle gördükleri, önlerine getirilen pamuklu çubuk yahut başka yollarla alınmış numunelerdir.

Bu tip vakalarda suç mahalli memurları —kimi polis, kimi sivil— bu numuneleri toplar ve yollarlar.

Aylarca vakalarda asistanlık yaptıktan, onlarca muayene ve test yürüttükten ve laboratuvarın her yerini iyice tanıdıktan sonra eğitimli adli bilimci sıfatıyla tek başıma vaka almadan önce yapmam gereken tek şey kalmıştı: Bir suç mahallini, bir SOCO'nun gözlerinden görmek. Bu amaçla iki haftalığına Brighton'da bir konukevinde oda tuttum ve yerel karakolun iki kişilik SOCO ekibine, gittikleri her vakayı izlemek üzere katıldım.

İyi bir SOCO, laboratuvardaki biliminsanın göz ve kulaklarıdır. Kan, parmak izi, ayak ve ayakkabı izi, boya, elyaf, cam dâhil delil olabilecek her şeyi toplar. Bardak gibi ufak nesneler delil poşetlerine konur. Kan ve diğer vücut sıvılarından pamuklu çubuk vasıtasıyla numune alınırken elyaflar, parmak ve ayak/ayakkabı izleri yapışkan bantla 'kaldırılır'. Parmak izleri özel bir toz vasıtasıyla görünür kılındıktan sonra üzerine yapışkan bant konur ve dikkatle 'kaldırılarak' izin bantta kopyası çıkarılır.

Laboratuvardaki meslektaşlarımdan bazıları arada SOCO'lardan gelen numunelerin kalitesinden yakınıyorlardı ve SOCO'ların karşılaştıkları zorlukları ilk elden anlamalarını sağlamak, adli bilimcilerin sahada vakit geçirmeye teşvik edilmelerinin sebepleri arasındaydı.

Edinebildiğim kadar ilk elden deneyim edinmeye hevesliydim, ancak gittiğimiz her yer birer 'canlı' suç mahalli olduğundan, eşlik ettiğim memurların delillerin tahrifatı

riskine girmeleri mümkün değildi. Dolayısıyla iki memur iz ve numune toplarken sabırla bekleyip gözlemlemekle yetiniyordum. Ancak suç mahallerinde kilit noktaları tamamen bitirdikten sonra incelememe izin veriyorlardı.

Parmak izi için toz kullanmanın televizyonda göründüğü kadar kolay olmadığını anlamam uzun sürmedi. Doğru miktarda toz kullanmak ve fırçayla gereken hafiflikte darbeler vurmak, mücadelenin sadece yarısıydı. Çoğu parmak izi görünmez olduğundan, mekânın tümünü tozla kaplayarak vakit harcamak istemeyenin daha en baştan nereye bakmak gerektiğini bilmesi gerekiyordu. Yanlış yere basınç uygulamak, izi yaramaz kılacak bulaşmalara yol açacağından parmak izi 'kaldırmak' da fırça kullanmak kadar beceri istiyordu.

İki hafta bittiğinde SOCO'lara feci saygı duymaya başlamıştım. İzleyen yıllarda ortaya çıkacak ticari kaygılar, gelecekteki adli bilimcilerin SOCO'larla çalışma şansından mahrum kalmalarına yol açacaktı. Bu durumdaki meslektaşlarımın bir ayak izi yahut fotoğrafın kalitesinden yakınıp ilgili memurların becerilerini sorguladıklarını duyuyordum ama şiddetli fırtınada ayakkabı izi yahut sağanak başlayıp tüm delilleri yok etmeden, araba lastiği izi almaya bizzat çabaladığımdan, şartların her daim uygun olmadığını artık biliyordum.

İki haftalık çalışmamdan döndükten kısa süre sonra adli bilimci olarak ilk cinayet vakamda çalışmak üzere bir kez daha Brighton'a dönmem gerekti.

Bulacaklarımı mahkemede delil olarak sunacağımı, ifade vereceğimi bilmek heyecanlıydı ama vaka ilk bakışta basit ve fos çıkacak gibi görünüyordu.

Suç mahalli yoktu. Cinayet aleti ve kan sıçrama modeli yoktu. İlk otopsi, ölümü kaza sonucu ilan ettiğinden, inceleyeceğim ceset de yoktu ve ancak bulunan yeni bilgilerin ardından yapılan iki otopside kasıt unsuru ortaya çıktı. Daha,

acemi bir adli bilimci sayıldığımdan, sonunda ne çıkacağını bilse, amirim muhtemelen vakaya beni vermezdi.

Colin Wallace adlı, Arun semt konseyinde görevli bir enformasyon memuru, yakın dostu ve ilişkiye dönüşmeye yüz tutan bir yakınlaşma yaşadığı mesai arkadaşı Jane Lewis'in eşi olan antikacı Jonathan Lewis'i öldürmekle suçlanıyordu.

Lewis'in cesedi 8 Ağustos 1980 tarihinde Arun Nehri'nde, Arundel'in yaklaşık beş kilometre uzağında bulunmuştu. Lewis'in aralarında Wallace ve Wallace'ın eşinin de bulunduğu arkadaşları ve karısıyla katılması gereken akşam yemeğine gelmeyişi ve polise kayıp bildirimi yapılışının üzerinden dört gün geçmişti. Polis, cinayetin hunharca işlendiği görüşündeydi. Wallace'ın aynı akşamın erken saatlerinde Lewis ile gizlice buluştuğu ve çıkan tartışmanın ardından adamı, burnuna aşağıdan el ayasıyla vurarak tek darbede öldürdüğü öne sürülüyordu. Wallace Britanya Ordusu'ndan yüzbaşı rütbesiyle ayrılmış ve ordudayken özel kuvvetlerde görev yapmıştı. Dolayısıyla bu tür ölümcül darbeleri biliyordu. Gene öne sürülene göre, Wallace cesedi arabasının bagajına tıkıp yemeğe gitmiş, diğer konuklar ve Lewis'in karısının gittikçe artan endişesini paylaşıyormuş gibi davranmıştı. Bir ara karın ağrısından yakınarak ilacını almaya eve gitmişti. Polis bu bahaneyle yanlarından ayrılıp cesedi nehre attığı fikrindeydi.

Wallace'ın bayrak çıkartmalarıyla süslü, beyaz Austin Princess marka arabası incelemem için Lambeth laboratuvarına getirildi. Öncesinde Sussex polisi arabaya el koymuştu. SOCO incelemesi sonucunda bagajda kuşkulu lekeler bulununca çağrılmıştım. Kurban ve şüphelininkilerle karşılaştırmak üzere gruplandırma numuneleri aldım. (Bkz. Fotoğraf/Çizim 19)

Suç mahallerinde numune toplamada genel uygulama icabı, arabanın bagajındaki lekeleri önce KM miyarıyla test

ettim. Pozitif sonuç veren lekeleri mumlu kalemle daire içine aldım. Saf suyla ıslatılmış pamuklu çubukla lekelerden numune alıp etiketli tüplere yerleştirdim. Her bir numuneye, bagajdaki konumuna denk düşen birer numara verdim.

Laboratuvara dönünce pamuklu uçlardan parçalar kestim ve bir lamelin çukurlarında tanımsız kan lekelerinden özler hazırladım. Minnacık pamuk ipliklerini, kan grubu analizi için aralarında kontrol amacıyla laboratuvar personelinden alınmalarında bulunduğu bu özlere batırdım.

Şüpheliden doğrudan alınan sıvı kanın kullanıldığı AB0 gruplandırması dolambaçsız bir işlemdir ancak leke kurudukça alyuvarlar parçalanarak aglütinasyona uğrayacak hücre kalmadığından, lekelerde işe yaramaz. Ancak hücre yüzeylerindeki antijenler bozulmaz ve absorbsiyon-elüsyon tekniği adıyla bilinen bir işlemle saptanabilirler.

İşe, renkli kalemle ufak bir asetat sayfayı altı sütun ve beş sıra halinde düzenlediğim otuz eş büyüklükte kareye ayrılmış bir tablo hazırlayarak başladım. En sol sütun ile en üst sırayı etiketlemeye, kalanını numunelere ayırdım. Ardından analizini yapmaya çalıştığım kan lekeli döşemelik kumaştan her biri yaklaşık yarım santimetre uzunluğunda şeritler kesip her birini karelerden birine, ucuna zamk damlattığım kürdanlarla tutturdum. İlk sütundaki şeritlere anti-A, ikinci sütundakilere anti-B ve üçüncü sütundakilere 0 hücreleri için (anti-H olarak bilinen) kendi ürettiğimiz 'ev yapımı' serumlardan damlattım. Kalan ilk sütun 0A ve 0B etiketli kontrol numunelerine aitti. Bu sütunlara 0 grubundan bir serum (anti-A ve anti-B içeren) damlattım.

Bunların ardından asetatı bir nemlendirme odacığına yerleştirdim. Daha önce söylediğim gibi, nem odacıklarımızı eldeki malzemelerle yapıyorduk. Asetatı odacıkta, eşleşen antikorların emilmesi ve ipliklerdeki eşey antijenlerle birleşmesi için bir süre bıraktım. Ardından fazlalık anti-serumları

temizledim, asetatı kuruttum ve ipliklere alyuvar solüsyonu (ilk sütuna A, ikinciye B ve üçüncüye 0) ekledim. 0A ve 0B sütunlarına sırasıyla A ve B hücreleri verdim.

Sonraki aşama asetatı ılık bir fırındaki bir nemlendirme odacığına koymaktı. Burada, absorbe edilmiş (emilmiş) antikorlar elüsyon (ayrışma) adı verilen bir süreç dâhilinde şeritlerden ayrılıp test kan hücresi solüsyonuna karışacaklardı. Ardından asetatı düşük güçte mikroskop altında inceleyebilecek ve alyuvar solüsyonlarında kümeleşme (pıhtılaşma) arayacaktım.

Aglütinasyon, 0'dan (aglütinasyon olmaması) 4'e (tam aglütinasyon) kadar derecelendirilir. Aglütinasyon sadece A hücrelerinde elde edilmişse A antikorları emilip ayrışmış demektir ki bu da, orijinal kan lekesinin A antijeni içerdiğini ve dolayısıyla sahibinin kan grubu A olan biri olduğunu gösterir. Aynı şekilde, sadece B hücreleriyle aglütinasyon B grubu kan, 0'larla aglütinasyon 0 grubu kan ve hem A hem B hücreleriyle aglütinasyon da AB grubu kan anlamına gelir.

İncelenen vücut sıvısı kan yerine semen yahut salyaysa aglütinasyon yapacak kan hücresi bulunmayacağından farklı bir tekniğin uygulanması, incelenen numunede ABH maddelerinin aranması gerekir. 'Sekretuar' kişilerin yüzde seksen altısının kanlarında bulunan ABH maddeleri diğer vücut sıvılarında da mevcuttur. Bu tür salgılarda kullanılan test, ilgili anti-serumun doğrudan ABH maddesini bağlaması ve dolayısıyla uygun kan hücresi solüsyonunda aglütinasyon için kullanılamaması haricinde absorbsiyon-elüsyon tekniğiyle aynıdır. O tür işlemlerde eşleşmeye işaret edecek hücre toplaşması yokluğuna bakılır. İlgili anti-serum tepkimeyi önlediğinden işleme emme-baskılama(absorbsiyon-inhibisyon) tekniği denir.

Wallace'ın arabasının bagajından aldığım kan numunesi 0 grubu çıktı. Jonathan Lewis'in kan grubu 0'dı ancak Birleşik

Krallık nüfusunun yüzde kırk beşi 0 grubu kan taşıdığından, doğrudan çıkarıma varmam imkânsızdı. Ancak elimde, kandaki belli bir takım protein veya enzimleri saptayarak kan tipini daha ayrıntılı belirlememe yardım edecek ilave teknikler vardı.

Her test, suç mahallindeki kana batırılmış bir pamuk ipliği gerektirir. Tam analiz için düzinelerle iplik gerektiğinden ve her iplik sadece bir defa kullanıldığından kan gruplandırmanın sadece lekeler yeterli büyüklükteyken verimli olabildiğini kavramak zor değildir.

Modern DNA, profilleme gibi bireyleri hassasiyetle saptayamamakla birlikte, bu testlerinin tümünün uygulanışının sonuçları gene de etkileyicidir. Tıpkı kan gruplarının alt gruplara bölünebilişindeki gibi enzim ve proteinlerin de farklı türleri vardır.

Örneğin adenilat kinaz (AK) üç biçimdeyken fosfoglükomütazın (PGM) on farklı formu bulunur. Geniş kapsamlı nüfus araştırmaları, çeşitli formların her birini taşıyan insanların yüzdelerini belirlemiştir ve türler birbirlerinden bağımsız olduklarından (bir kişi AB0'da A grubuysa 10 PGM türünden herhangi birini taşıyor olabilir) her bir türün bir bireyde ortaya çıkış yüzdeleri birlikte çarpılabilmektedir.

Daha önce belirttiğimiz üzere, Birleşik Krallık nüfusunun yüzde 42'si A grubu kan taşımaktadır. Bu yüzde 42'den bir kişide AK proteininin 2-1 tipi (BK nüfusunun yüzde 8'i) ve PGM enziminin 1+1- tipi varsa (BK nüfusunun yüzde 17'si) bu üç grup türünün üçü birden nüfusun sadece yüzde 1'inin yarısında bulunabilir. (0,42 x 0,08 x 0,17 = 0,005)

Bu enzimlerin analizi için elektroforez adlı, biyolojik moleküllerin ebatlarına göre kategorize edilmesine olanak sağlayan bir teknik kullanılır. Moleküller elektrik alanı kullanılarak hazırlanmış özel bir jel içinde hareket ettirilir. Büyük moleküller yavaş, küçükleriyse hızlı hareket eder. Dolayı-

sıyla farklı ebattaki moleküller jel üzerinde belirgin, fotoğrafı çekilebilecek şeritler oluşturur. Bu şeritlerin pozisyonları hangi enzim türlerinin bulunduğunu gösterir.

AK proteininin üç çeşidinden (1, 2 ve 2-1) 2 en az bulunanı, 2-1 biraz daha fazla görüleni ve 1 en sık rastlananıdır (nüfusun yüzde sekseni). Wallace vakasında yaptığım analizde kanın grup 1'e ait olmadığı ortaya çıktı ama 2 mi yoksa 2-1 mi, kestirmek mümkün değildi. Şeritler daima belli bölgelerde ortaya çıkarlar; 2 şeridinin çıkacağı yerde soluk bir görüntü vardı ancak pozitif eşleşme diyebileceğim ölçüde net değildi. (*Bkz*. Fotoğraf/Çizim 13 ve 14)

TV dizilerinde testler net pozitif yahut negatif sonuçlar verir ancak gerçek hayatta sonuçlar çoğunlukla gri bölgede kalır. Adli bilimci olarak aldığım ilk vakada karşıma çıkan bu durum, hayal kırıcıydı. Kanın kurbana, şüpheliye yahut başka birine ait olduğunu kesinkes söylemek mümkün değildi.

Şeritleri daha da belirginleştirme umuduyla elektroforez levhalarının 'altını yaktım' ama işe yaramadı. Orijinal fotoğraf ve negatifleri, araştırmalarının işime yarayabileceği umuduyla İçişleri Bakanlığı'nın adalet sistemine yardım amacıyla kurduğu tavsiye, destek, teknolojik yahut operasyon yardım sunan Polis Bilimsel Geliştirme Şubesi'ne (PSDB) yolladım.

Fotoğraflar PDSB'de farklı renklendirmelerle yeniden çalışıldı ve görüntü zenginleştirme amacıyla negatif hazırlandı. Sonuçlar aynıydı. Raporuma böyle yazdım.

Buna rağmen mahkemeye gidip bulgularımı bildirmem gerekiyordu. Ancak mahkemeye aylar vardı. Bu arada önüme zamanımı dolduracak çok vaka gelecekti.

Ertesi hafta başka bir cinayet mahalline çağrıldım. İlk bakışta kadının ölümünün doğal sebeplerle gerçekleştiği düşünülmüş ancak sonrasında bir dizi kan lekesi ve cesette de delikler bulunmuştu. İlk defa *in situ* cesetli bir suç mahallinde bulunuyordum.

Hackney'deki toplu konutlardan birinin ikinci katındaki daireye girmeden kızarmış salam kokusunu almıştım. Pazar sabahının erken saatleriydi ve henüz kahvaltı etmemiştim. Anında ağzım sulandı ve aklıma maktulün kocasının polis memurlarına kahvaltı ikram ettiği geldi.

Yanıldığımı içeri attığım ilk adımda anladım. Dairede oturan yaşlı bir çiftti ve adam, karısı öldüğünde ilkin vücut ısısındaki düşüşü fark ederek endişelenmiş, eşini sıcak tutabilmek amacıyla gaz sobasının dibine götürüp sobayı sonuna dek açmıştı. Kızaran, salam değil, kadıncağızdı.

Kan lekeleri eski ve önemsiz çıktı. Delikleriyse kadını uyandırmak için çatalla dürten kocası açmıştı. Ölüm nihayetinde doğal sebeplere bağlandı ve epey süre salamlı sandviç yiyemedim.

Sağlam midenin gerekliliğine dair işaretler gittikçe artıyordu ama kader, adeta darbe üstüne darbe indirmeye hevesliydi.

Bir ay sonra berbat bir olay mahalline çağrıldım. Bir binanın teraslı çatı katında oturan bir adam öldürülmüştü ve katil, cesedi şofbenin bulunduğu ufak bölmeye tıkmıştı. Sıcaklık çürüme sürecini hızlandırmıştı. Haliyle alt kattaki komşuları herhangi bir şüphe duyamadan düzinelerce kurtçuk salonlarındaki avize bağlantı deliğinden düşmeye, çürümüş et kokusu apartman koridorunu kaplamaya başlamıştı.

Soruşturma ekibi gelene kadar kurtçuklar kelimenin tam anlamıyla ziyafet çekmişlerdi. Daireyi kaplayan bayıltıcı koku her adımda artıyordu. Şofben dolabı açıldığında pelteleşmiş kemikler ve yarısı yenmiş et, şişko kurtçuklarla birlikte yere saçıldı.

Bundan kısa süre sonra, bir kadınla sevgilisinin, kadının eski sevgilisi tarafından öldürüldüğü bir başka suç mahalline gittim. Çift yataktayken kafaları baltayla kesilerek kat-

ledilmiş, cesetleriyse bir haftayı aşkın bir süre sonunda bulunmuştu. İçeri girerken sanayi makinelerinin çalışmasını andırır mekanik bir ses, bir uğultu duydum. Sesin nereden çıktığını ancak katledilen çiftin bulunduğu odanın kapısını açınca anlayabildim. İçerisi sinek doluydu! Odanın penceresi hafif aralık kalınca sinekler içeri girmiş, yumurtlamıştı. Larvalar büyüyüp sineğe dönüştüğündeyse çıkış yolunu bulamamışlardı.

Konuşmak için her ağzımı açışımda sineklerden birikisini yutuveriyordum. Geçen birkaç gün boyunca neyle beslendikleri düşünüldüğünde en hafif deyişiyle mide kaldıracak bir deneyim yaşıyordum. Koruyucu maskelerin rutin kullanılmadığı günlerdi.

Adli bilimci olma yolunda ve tanık sandalyesine ilk kaçınılmaz oturuşuma kadar pek çok mahkemeye gidip meslektaşlarımı izledim. Tanık sandalyesinde oturma fikri haliyle heyecanlandırıyordu beni; ancak tecrübeli meslektaşlarım, adli bilimcilerin bulgularının nadiren sorgulandığını, bilimsel verileri ve açıklamaları gereğince sunduğum sürece endişelenmeme gerek kalmayacağını söylediler.

İzlediğim ilk birkaç mahkemede durum sahiden böyleydi. Adli bilimci (rapor görevlisi) yemin ediyor, bulgularını savcıya anlatıyor, çapraz sorguda savunmanın birkaç sorusunu yanıtlıyor ve yargıçtan teşekkürünü alıp gidiyordu. Mahkemeler bizi alanlarımızda uzman, ne dediğini bilen ve jüri üyelerinin mutlak sayacağı tarafsız ve bağımsız görüşler sunabilen kişiler olarak kabul ediyordu.

Meslektaşlarımdan hiçbiri mahkemede zorlandığından bahsetmediği için uzman tanık sıfatıyla kürsüye çıkışımda farklı bir durum beklemem için sebep yoktu. Nasıl davranmam, açık konuşmam ve yargıca yanıt vermemem haricinde pek bir tavsiye almadım. Şanssızlığımdan belki, kariyerimin başlangıcı, uzman tanıklara yönelik tavrın değişmeye başladığı döneme denk geldi.

Bahsettiğim değişimi tetikleyen, İçişleri Bakanlığı Adli Bilimler Servisi'nin (HOFSS) kıdemli adli bilimcilerinin sundukları hatalı delillerden kaynaklanmış iki adli hataydı.

Olaylardan biri 1974 Kasım'ında Birmingham'da iki ayrı pubda patlayan iki bombaydı. 21 kişi ölmüş, 182 kişi yaralanmıştı. Patlayıcı düzenekleri, daha fazla can kaybı arzuladığı söylenen IRA'nın yerleştirdiği düşünülüyordu. Bir bankın altında patlamamış üçüncü bir bomba bulunmuştu. Polis hızla harekete geçmiş ve aynı gece bir dizi tutuklama gerçekleştirmişti. Ana şüpheliler, çoğu Belfast doğumlu ve hepsi bir süredir Birmingham'da oturan altı Katolik erkekti. Altı şüpheliden beşi, bombalama olaylarından hemen önce, iki hafta öncesinde Coventry'de bombalı eylem yapmaya çalışırken kazayla kendini öldürmüş bir IRA mensubunun cenazesine katılmak amacıyla Belfast'a gitmek için New Street istasyonundan trene binmişlerdi.

Bombalama olaylarının ardından Belfast'a seyahat edenleri kontrol eden Özel Birim üyelerince durdurulan adamlar Kuzey İrlanda'ya gidiş sebepleri konusunda yalan söylemiş ve gözaltına alınmışlardı.

Çağrılan adli bilimci Dr. Frank Skuse, altı adamın parmaklarından alınan numunelere, nitrogliserin kalıntılarını saptamada kullanılan standart Griess testini uygulamıştı. Adamlardan ikisinin, William Power ve Patrick Hill'in numuneleri pozitif çıkmıştı.

Doğru adamları yakaladıklarına tamamen kanaat getiren West Midlands Ciddi Suçlar Ekibi vakayı ele alıp baskıya başlamıştı. Adamlardan dördü, birkaç gün sonra suçlarını itiraf etmişti.

1975 Haziran'ında başlayan mahkemede Dr. Skuse jüriye, Griess testinin sonuçları yüzünden Hill ve Power'ın patlayıcıları bombalama öncesi tuttuklarından yüzde 99 emin olduğunu söylemişti. Diğer adamlardan negatif sonuçlar gel-

mesine ve daha ileri testlerin ilk bulguları desteklememesine karşın suçluluklarına inanmıştı.

Savunmanın çağırdığı uzman tanık Dr. Hugh Black'se adamların patlayıcılarla temas ettiklerine inanmadığını söylemişti. Ama jüri Skuse'un tanıklığını yeğlemiş, altısını birden cinayetten suçlu bulmuştu. Sanıkların her birine 21'er kez müebbet hapis cezası verilmişti.

İzleyen yıllarda Skuse'un uyguladığı tekniklere ve Griess testini kusurlu yorumladığına dair kuşkular ortaya çıkmıştı. Daha sonraysa testi hazırlayış şekli yüzünden ne test ederse etsin pozitif sonuç çıkacağı anlaşılacaktı. Pozitif sonuç veren maddelerden biriyse iskambil kâğıtlarında kullanılan nitro-selüloz kaplamasıydı. Savunma, sanıkların trende Birmingham'dan Belfast feribotuna binecekleri Morecambe'ye kadar kâğıt oynadıklarını söylemişti.

İkinci olaysa kıdemli HOFSS analisti Dr. Alan Clift'in bir tecavüz davasında sunduğu delillerle ilgiliydi. Mahkemede saldırgana ait olarak saptadığı vücut sıvılarının kurbana da ait olabileceklerinden bahsetmemişti. Bu önemli olgudan neden söz etmediği sorulduğundaysa, "kimse sormadı," deyivermişti. Yazılı ifadesinin kendisiyle aynı seviyedeki meslektaşlarınca incelenmesini de reddetmişti.

Bunların ardından mahkemeye çıkan adli bilimcilerin yöntem ve uzmanlıkları gittikçe daha fazla sorgulanmaya başlamıştı. Çapraz sorgu azalmıştı ve savunma makamları karşılarındaki uzman tanıkların Clift veya Skuse'la tanışıklıkları olup olmadığını kurcalıyor ve varsa bulgularını mutlaka kötülemeye girişiyorlardı.

İlişkiye girmek üzere olduğu kadının kocasını öldürmekle suçlanan eski ordu mensubu Colin Wallace'ın mahkemesine bir ay kadar kala, savcılık makamıyla ifademde ayrıntılarını verdiğim bulgularımı görüşmek üzere toplandık. Elimden geldiğince yardım niyetiyle savcıya, kararıma varış nedenimi anlatıp geliştirilmiş fotoğraf levhalarının resimlerini gösterdim.

Savcı ifademi biraz daha, AK kan analizinin 2 veya 2-1 olabileceğini içerecek şekilde genişletebilip genişletemeyeceğimi sordu, ki söylediklerimin bununla alakası yoktu. İşin zaten esas noktasının bunları yüzde yüz kesinlikle söyleyememem olduğunu anlatmaya çalıştım ama yeni bir ifade hazırlamamda ısrarcı oldu.

Mesele cinayete kurban giden Lewis'in 2-1 AK grubundan, şüpheli Wallace'ın ise 1'den olmasıydı. Bulunan kan lekesinin 2-1 olma ihtimalinin yüksekliği Wallace'ın suçluluğuna işaret edecekti.

Yeni bir ifade yazmamın mahkeme ve savunma nazarında son saniyede fikir değiştirmişim gibi görünmeme yol açacağını biliyordum. Değiştirmemiştim oysa. Elde ettiğim sonuçların kesin olmadığında ısrarcıydım.

İfadem netti ve iki saatte bitti. Ancak çapraz sorguda meslektaşlarımın yaşadığı rahatlığı yaşama umudum, savunma avukatının yeni ifademi temel alarak ve beni, kanın büyük olasılıkla 2 olduğu ve dolayısıyla kurbana ait olmadığını kabule zorlayarak, vardığım sonuçları sorgulayan bir dizi soruyla yıkıldı.

Problem, grup 2'nin istatistiksel açıdan çok daha az bulunmasıydı. Bu hususu jüriye söyleyebilmek adına iyi olduğunu düşündüğüm bir analojiye giriştim. "Ufka giden, üçü de birbirinden farklı uzunlukta üç direğe sahip bir gemi olsa," dedim, "kıyıdan bakan biri önce üç direk görürken, gemi uzaklaştıkça önce iki, sonra bir direk görecektir. Gemi elbette gene üç direklidir ama artık öyle görünmüyordur. Tek direkli gemiler nadir, iki ve üç direkliler daha yaygınsa ve biri gelip size gemi ufukta kaybolmadan önce bakmanızı ve hangi tipte gemi olduğunu tahmin etmenizi söylediğinde, tek direkli görünmesine rağmen muhtemelen iki veya üç direklidir cevabını verirsiniz."

Çapraz sorgu iki gün sürdü. Savunma dur durak bilmedi ve sonuna gelindiğinde neredeyse bitkin düştüm. Herkesin

siniri bozulmuştu ve yargıç, hangi yönde olursa olsun dolambaçsız ve sade bir yanıt istiyordu. İlave ifadem yüzünden sonucun nihai olamayacağı iddiamı kabul etmiyordu. Bastırdılar, yüklendiler ve sonunda, illa 1 olmadığına dair kesin bir kararıvereceksem cidden, mesela kafama silah dayayarak zorlanmam halinde, çok daha sık rastlandığı için 2-1 olabilir diyebileceğimi söyledim.

Yargıç öfkelendi ve beni, ifademde fikir değiştirmekle suçladı. Savunma beni, ne söylediğimi bilmiyormuşum gibi göstermeyi başarmıştı.

Savunma avukatı son yanıtım üzerine yerine oturdu. Yargıca son söylediklerimi açmak istediğimi belirttim ama tanıklığımın bittiğini, gidebileceğimi söyledi.

Bilimsel delil yetersizliğine rağmen Wallace kasıtsız cinayetten suçlu bulundu ve on yıl hapis cezasına çarptırıldı. Hapisten çıkışından on sene sonra, 1996'da yeni adli bulgular ışığında sabıkası silindi.

Çıktığım ilk mahkeme her açıdan bir ateşle imtihandı ve bittiğinde gerçekten rahatlamıştım. On beş rauntluk bir ağır sıklet maçından çıkmışçasına, hem zihnen hem bedenen bitkindim. Mahkemeye ne zaman çıkılırsa çıkılsın kaderin adeta oyuncağı, rehinesi olunduğunu o zaman öğrendim. Bilim önemliydi ve doğru olmak zorundaydı, ama her şey ve her şeyin sonu değildi. Top, avukatlara aitti. Senaryo onlarındı ve yönetmen onlardı. Uzman olsun olmasın, tanıklar sadece figüranlardı. Yargıç bıkmışsa ve daha fazla konuşmanızı istemiyorsa susmalıydınız. Savunma çapraz sorguyu bitirdikten sonra bir şeyler açıklamaya ya da derdinizi iyice anlatmaya kalkarsanız mahkemeye hakaretten içeri tıkılma riskiniz vardı.

Yaşadığım, mesleğe bakış ve düşüncemi derinden etkileyen bir tecrübeydi. Adli bilimciliğe ve mahkemelere çıkmaya devam etmek istiyordum, ama fikir beyan ederken hatta de-

liller tarafından tam desteklenmeyen ihtimalleri ima ederken dahi son derece dikkatli davranmam gerektiğini öğrenmiştim.

Yalnız, kararımdan hiç pişmanlık duymadığımı ve aynı duruma düşsem aynı ifadeyi vereceğimi söylemeliyim. Tamama ermemiş bulguları 'nihai değil' diye bildirerek saldırgan çapraz sorgudan kaçmayı denemek ve bulgularınızın sorgulanmamasını ummak kolaydır. Aynı şekilde, savunmanın işine yarayabilecek bulguları basitleştirince tanık sandalyesinde acımasızca hırpalanmak da kolaydır.

5

Her Hikâyenin İki Tarafı Vardır

1985 yazında, adli uzmanların mahkemede ifade vermesiyle ilgili sıkıntıları şahsen tatmaya başladığım sıralarda Jayne Scott adlı bir ortaokul beden eğitimi öğretmeni, inanılmaz bir adli hatanın kurbanı olma korkusuyla boğuşuyordu.

Scott, okulunun müdür yardımcısı Susan Craker'a çekiçle vahşice saldırarak ömrünün kalanını tekerlekli sandalyede geçirmesine yol açacak beyin hasarı vermekle suçlanıyordu. Masum olduğuna, saldırıyı başka birinin yaptığına ve Craker'ın aldığı feci yaralar yüzünden aklının karıştığına, yanlış hatırladığına yemin üstüne yemin etmişti.

Saldırının yaşandığı günün sabahı Scott, Craker ve Deborah Fox adlı bir başka hanım, Craker'ın kuzey Londra'daki Barnet'ta bulunan ve önceki geceyi birlikte geçirdikleri yeni evinde kahvaltı etmişlerdi. Bulaşık işi bittikten sonra Fox alışverişe çıkmış ve Craker elde kahve, evin salonunda yere bağdaş kurup gazete okurken Scott banyoya girmişti.

Scott banyoya girerken arka bahçeden bir ses geldiğini duymuştu. Ardından çarpılan bir kapının gürültüsünü ve sonrasında bir takım inlemeler duymuştu. Bunun üzerine havluya sarınıp seslerin geliyor göründüğü alt kata, salona inmişti.

Soruşturmayı yürüten memurlara, "Sue'yu sırtüstü yatar buldum. Kafası, bacak ve kolları hareket ediyordu. Bacak-

ları kıvrılmıştı. Kafası yana düşmüştü. İnliyordu," demişti. "Sağ elinin yanında bir çekiç duruyordu. Yüzü, her yanı kan içindeydi. Yanına çömelmek için çekici alıp yana bıraktım. Kulağının arkasından kan geliyordu. Kanın geldiği yere dokununca paniğe kapıldım. Başım döndü, midem bulandı. Elime bulaşan kan, sıcaktı. Kan görmeye pek dayanamam ben… Temizlemek istedim; banyoya koştum. Sıcak ve yapış yapıştı kan. Küvete eğildim; başım dönüyordu. Sol elimle kenara tutunup sağ elimi suya soktum. Sonra musluğu kapatıp, geceliğimle elimi sildim." O sırada kapının açıldığını duymuştu. "Aşağı koştum. Debbie gelmişti. Titriyordum. 'Sue! Sue!' dedim. Nerede olduğunu sorunca salonu işaret ettim. Gitti. Ben gitmedim. Debbie çok sakindi; hemen ambulans çağırdı. Aramak aklıma bile gelmemişti. Tek düşündüğüm ellerimdeki kanı temizlemekti."

Sue Craker hastaneye getirildikten sonra birkaç defa kendine gelmiş ve tekrar bilincini kaybetmişti. Komiser Yardımcısı Joseph McGahren ifadesini almaya çalışırken kadıncağızın konuşmak için feci çaba harcadığını görmüştü. Craker sadece, "Scott… Çekiç… Vur…" diyebilmişti.

McGahren duyduklarını kestirmeye çalışmış, Craker'a kendisine Jayne Scott'ın mı vurduğunu sormuştu. "Önce vur…" demişti kadın, "…sonra Jayne…" Bunun ardından komaya girmişti.

Komiser Yardımcısı McGahren, kurbandan öğrenebileceği her şeyi öğrendikten sonra Scott ve Fox'ı sorgulamak üzere eve dönmüştü. Scott'a göre ne olduğu açıktı: Craker salonda yalnızken teras kapısından biri girmişti. Çekiçle saldırmış ve Scott'ın aşağı indiğini duyunca terastan kaçmıştı.

McGahren, Craker'ın söylediklerine dayanarak gerçekte bir saldırgan olmadığını, saldırıyı Scott'ın gerçekleştirdiğini öne sürünce, beriki, "Ne çekici, ben hiç kimseye tokat bile atamam," demişti. Craker'ın kendisini çekici alıp, kenara ko-

yar ve yarasına bakarken gördüyse kafasının karışmış olabileceğini söylemişti. "Yalan söylemem için sebep yok," diyordu Scott, "saldıran ben değilim. Hayatımda yalan söylemem ben."

Craker'a saldırılan salonun bir köşesi sıçramış kan lekeleriyle dolu olduğundan kıdemli soruşturma memuru derhal laboratuvara haber verilmesi ve bir kan lekesi modeli uzmanının çağrılması kararı almıştı.

Suç mahalline geldiğimde şüpheler hâlâ Scott'ın üzerindeydi ama bilinmedik bir başka şahsın varlığı fikri delillere uygun göründüğünden kesin karar verilemiyordu. Ambulans geldiğinde teras kapısı açıktı (Fox, alışverişe gitmeden önce kapalı olduklarını hatırladığını söylemişti) ve dışarıdaki taşlarda belirgin kan lekeleri vardı.

Ayrıca o dönemde Londra'da en az iki seri tecavüzcünün faaliyet gösterdiği biliniyordu ve biri, kısa süre önce yakınlardaki Hadley Wood'da bir saldırıda bulunmuştu. Bilinen saldırılardan birinde tecavüzcü, kurbanını çekiçle etkisiz hale getirmişti.

Ayrıca saldırıyı yapan kişinin üstünde Craker'ın kanının bulunması gerekiyordu. Gruptaki üçüncü kadın, Deborah Fox, evde yedi dakikadan fazla bulunmamıştı. Ne o, ne de birkaç dakika sonrasında gelen komşu, Scott'ın üzerinde kan görmüştü.

Her hikâyenin iki tarafı vardır ve çoğu adli vakada adli bilimcinin işi, iki karşıt senaryodan (iddia ve savunmanın sundukları) hangisinin delillerce daha fazla desteklendiğini saptamaktır.

Pek çok kan sıçraması modeliyle dolu bir odaya girdiğinizde ve neler olmuş olabileceği sorulduğunda, kendinizi içinde haftalarca debeleneceğiniz bir araştırma projesinde buluverirsiniz. Çok şükür, olanlara dair önünüze birden fazla muhtemel senaryo gelir ve bu sayede fikrinize göre en

olası görünene odaklanabilirsiniz. Bu düşüncelerle suç mahallini incelemeye koyuldum.

Kan lekesi model analizi bir adli vakada derinlemesine ilk defa 1960'ların ortalarında, Amerika'da, Dr. Sam Sheppard'ın karısını öldürme suçuyla yeniden yargılanması sırasında Dr. Paul Kirk'ün savunma lehine tanık kürsüsüne çıkarılması sırasında kullanılmıştır. Sheppard ilk yargılanışında cinayetten suçlu bulunup hapse atılmış, ancak daha en baştan itibaren, eve geldiğinde karısını ölü bulduğunu ve ardından saçı sakalına karışmış bir adamın saldırısına uğradığını öne sürmüştü. Sheppard gözaltındayken kaçmayı başaramamıştı ama hikâyesi, ana karakteri Dr. Kimble'ın kendini benzer bir durumda bulduğu Kaçak adlı TV dizisine ilham vermişti.

Yeniden yargılama sırasında Kirk, yürüttüğü bir dizi kan sıçrama deneyinin sonuçlarını sunmuştu. Sonuçlara göre Mrs. Sheppard'ı öldüren kişinin baştan aşağı kan içinde kalması ve solak olması gerekiyordu.

Polis cinayet mahalline geldiğinde solak (ya da iki elini birden kullananlardan) olmayan Sheppard'ın üzerindeki tek leke, karısının yaşıyor olduğu umuduyla yatağın yanına gidip nabzına baktığı sırada bulaşmış olması gerektiğini iddia ettiği, paçasındaki lekeydi.

Kirk ayrıca bıraktığı izlere göre cinayet silahının, iddia makamının ilk mahkemede öne sürdüğü gibi özel bir tıbbi alet değil, muhtemelen büyük bir el feneri olduğunu da göstermişti. İkinci mahkemede Sheppard'a yönelik tüm suçlamalar düşmüştü.

Kan lekesi model analizi o dönemden beri adli bilimlerde gittikçe önem kazanmıştı. O zamana dek çeşitli alanlarda çalışmıştım ve kan lekesi modelleri açık arayla en sevdiğimdi. Dolayısıyla tecrübemi artıracak bir vakada görev aldığıma seviniyordum. İş saatlerim dışında kan lekelerinin yorumlanışına dair kitaplar ve makaleler okuyor, sıvı damlalarının

—bazen kan, bazen değil— farklı senaryolardaki davranışlarını incelemek üzere ufak çaplı deneyler yapıyordum. Laboratuvara bu alanda uzmanlaşmak üzere alınmamıştım ve uzmanlık istenmiyordu, fakat bana büyüleyici geliyordu ve öğrenebildiğim kadar öğrenmek istiyordum.

Barnet'taki eve geldiğimde saldırının başka yerde değil, salonda gerçekleştiğini anladım ama yine de savunmanın her türlü taktiğine hazırlıklı olabilmek adına evin kalanını kontrol ettim.

Saldırıda kullanılan silah saptanmıştı ve salondaki kan lekesi modelleri beklendiği gibiydi. Alçak bir seviyeden indirilmiş beş darbeye işaret ediyorlardı. Kurban, saldırı sırasında hareket etmemişti. Herhangi bir mücadele yapılmadığı, nefsi müdafaanın söz konusu olmadığı açıktı. Saldırgan, ilk darbeden sonra devrilip kendini kaybeden kurbana vurmaya devam etmişti.

Köşedeki hasır sandalyedeki birkaç damla haricinde, kanın çoğu duvardaydı ama en ilginç teras kapısındaki kandı. Kanın bir kısmı bahçedeki yol taşlarına, bir kısmı çimenlere sıçramıştı. Kapının açıldığı taraftaki alçak parmaklıklarda da kan vardı. Kanın gittiği yeri görüyordum ama bana nereden geldiği lazımdı. (Bkz. Fotoğraf/Çizim 6, 7, 8 ve 9)

Kan, sıvı dinamiğinin genel özelliklerine uygun hareket eder ve havada uçarken küresel damlacıklar oluşturur. Bunun yarattığı avantaj, nihayet katı bir yüzeye çarptığında ortaya çıkan lekenin ölçülebilmesi ve damlanın izlediği yolun hesaplanabilmesidir. Kan lekesinin eni damlanın çapını temsil eder ve boyu, çarpma açısıyla belirlenir. Kan lekesinin en ve boyu arasındaki ilişki, varış açısının sinüsüdür ($\sin \theta = W/L$). (Bkz. Diyagram, sayfa 70.)

Hassas ölçüme sahip tekli dürbün kullanarak en uygun lekeleri ölçtüm. Laboratuvar deneylerim ve tecrübelerim sayesinde hangi lekelerden en doğru ölçümleri alabileceğimi öğrendiğimden, onlara öncelik verdim.

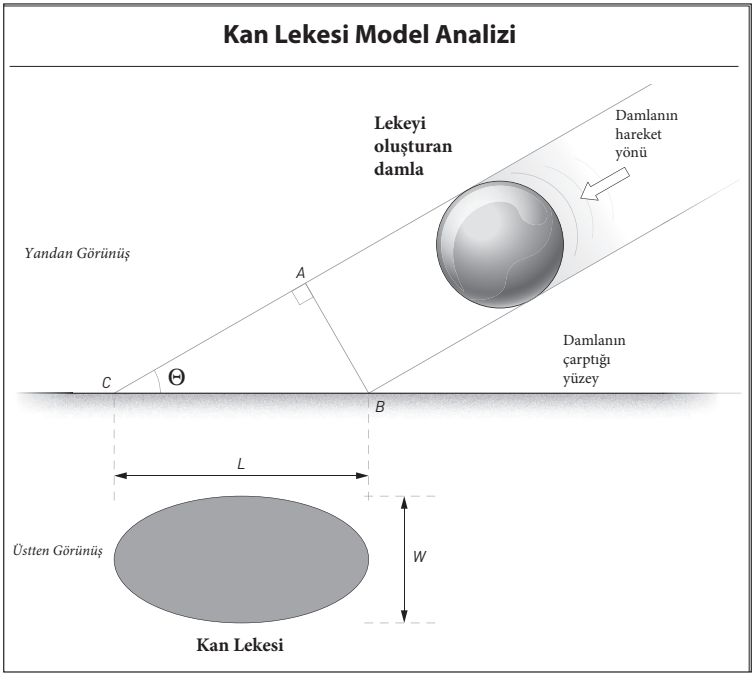

Yeteneklice hazırlanmış Amerikan polisiyelerini izliyorsanız, adli bilimcilerin kan ve kurşunların uçuş yollarını, lazerler yahut ileri teknoloji ürünü programlarla çıkarışlarını görmüşsünüzdür. Ama 1985 yılında MPSFL'nin kullandığı sistem bir top ip, bir rulo yalıtım bandı ve bir iletkiden ibaretti. İpin bir ucu bir kan lekesine sabitlenir, iletkiyle varış açısı hesaplanır ve ipin diğer ucu açıya göre en uygun duvara uzatılıp sabitlenirdi.

Tüm lekelere bu işlemi uyguladım. En zor tarafı, ipi sarkarak uçuş yolunu yanlış göstermemesi için gergin tutabilmekti. Altı-yedi lekeye işlemi uyguladıktan sonra kanın kaynak noktasını —iplerin kesişme noktası— saptadım. İpler tüm sıçramalar için tek bir çarpma alanı belirlemişti ve burası, saldırıya uğradığı anda kadının kafasının bulunması gereken yerdi.

İncelediğim tüm kan lekelerinin tek bir modele ait oldukları ve hepsinin aynı saldırı esnasında oluştuğu açıktı. Ayrıca teras kapısında çeşitli konumlarda bulunan kan lekelerinin kapıya ancak kapının saldırı esnasında çeşitli zamanlarda açılıp kapanması sayesinde bu şekilde yapışabilecekleri de barizdi.

Scott'ın anlattıkları doğruysa ve biri eve dalıp saldırıyı gerçekleştirdikten sonra kaçmışsa ne demeye saldırı sırasında kapıyı kapamıştı? Birinin saldırıyı gerçekleştirmiş, dışarıdan bir saldırgan gelmiş süsü vermek için kapıyı açmış ve ardından bir yahut iki darbe daha indirmiş olması çok daha akla uygundu.

Scott'ın üzerinde, geceliğindeki pek az miktar dışında kan lekesi bulunmamasının sebebini kestirmek de kolaydı: Banyoda soyunup geceliğini giyerek aşağı inmiş, saldırıyı gerçekleştirmiş, ardından yukarı çıkıp doğrudan banyoya dalmış olmalıydı. Geceliğindeki lekeleri elde yıkamaya çalışarak çıkartmaya çalışmıştı, ama yaptığı, daha da suçlu görünmesinden başka işe yaramıyordu.

Bulgularımın da yardımıyla tutuklanan Jayne Scott ağır yaralamalı darp suçundan tutuklandı.

Dava Merkez Suç ve Ceza Mahkemesi'ne geldiğinde saldırının sebebi ortaya çıktı. Scott ile Fox arasında, çalıştıkları yerlerde olası önyargı ve dedikodulardan kurtulmak adına gizli tutmaya çalıştıkları bir ilişki vardı. Ancak, birlikte yaşayıp yatak paylaşmalarına karşın ilişkideki ihtiras sönmüştü ve bir yılı aşkın süredir cinsel ilişkide bulunmamışlardı.

Birkaç hafta önce Craker'a Barnet'ta bir ev miras kalmıştı. Craker, evin yenilenmesine yardım için Scott ve Fox'ı çağırmıştı. İlk seferinde aile ziyaretine gittiği için Scott çağrıya cevap verememişti. Fox yalnız gitmiş ve izleyen hafta sonunda Craker'la ilişki kurmuştu. Scott daha sonra olanları öğrendiğinde Craker'a sevgilisinin peşini bırakmasını söylemiş, berikiyse tehdide pabuç bırakmayacağını belirterek talebi

reddetmişti. Ancak ortadaki gerginliğe karşın Scott ve Fox, bir sonraki hafta sonunu Craker'ın evinde geçirmeyi kabul etmişlerdi.

Bu öykü, vakanın basında geniş yer bulmasına, boyalı basında 'Lezbiyen Aşk Üçgeni' gibi manşetler eşliğinde üç kadının aşk hayatına dair pek çok ayrıntılı haber yapılmasına yol açtı.

Mahkeme başladığında Scott, meçhul saldırgan hikâyesinden vazgeçmedi. Suç mahallinde bulunan ve sahibi yahut sahipleri belirlenemeyen beş parmak izi ve lehinde tanıklık eden doktorun, Craker'ın beynine verilen hasar yüzünden herhangi bir şey hatırlayamamasının mümkün olduğunu söylemesi, Scott'ın savunmasını güçlendirdi.

Komadan çıkan Craker mahkemeye getirildiğinde yazamıyor ve okuyamıyordu. Tekerlekli sandalyeye mahkûmdu ve ağzından dökülen birkaç hecenin üzerine savunma makamı, saldırı günü yaşananları hatırlamıyor olabileceğini göstermekte zorlanmadı.

İfademi vermek üzere mahkemeye çıkmamdan bir gün önce laboratuvarda sıvı kan numunesi bulunan bir şişeyi düşürdüm ve temizlemeye çalışırken kanlı cam kırıklarından biri elimi kesti. Bu tür yaralanmalarda uygulanan standart MPFSL prosedürüne uyarak kan numunesi, herhangi bir bulaşıcı hastalık bulundurup bulundurmadığının araştırılması amacıyla yakındaki St. Thomas's hastanesine yollandı.

Ertesi sabah mahkemeye gitmek için evden çıkarken telefon çaldı. Hastaneden arıyorlardı ve numunede Hepatit B çıkmıştı. Hastalanmamam için yaralanışımı takip eden 24 saat içinde immünoglobulin aşısı yaptırmam gerekiyordu. Sadece birkaç saatim kalmıştı.

Bir saat içinde tanık sandalyesinde olacaktım ve işimin uzun sürmeyeceğini düşünüyordum. Mahkemede işimi halledip hastaneye uğramaya karar verdim. Yanlış kararmış me-

ğer. Mübaşirin defalarca birazdan çağrılacağımı söylemesine rağmen dakikalar saatlere döndü ve aşı yaptırmam için son saat gittikçe yaklaşmaya başladı.

Mübaşire yarım saat içinde çağrılmazsam gideceğimi söyledim. Yargıca karşı duyulmamış bir hakaretti bu. Zaman aktı ve kısa süre içinde çağrılacağıma dair sözlere rağmen karar verme anım gelip çattı. Yargıcı kızdırmayı mı yoksa Hepatit B yüzünden haftalar boyunca kusmayı, ateşi ve sarılığı mı göze almalıydım? Cevabı basitti. Mahkemeden fırladığım gibi soluğu hastanede aldım.

Hastaneye varır varmaz viroloji bölümüne gittim, verdikleri 25 mililitrelik şişeciği alıp acil servise indim ve hemşirelerden birini yakalayarak aşıyı yapmasını rica ettim. Küçük bir kabin göstererek içinde beklememi söyledi. Bekledim; hem de ne bekledim! Birkaç defa hatırlatmama rağmen hemşire ancak bir saatten fazla süre sonunda kıpkırmızı bir suratla gelebildi.

Kıpkırmızı olmasının tek sebebi beni bekletmesi değildi. Feci kızgın yargıç hastaneye telefon etmiş ve bir saati aşkın süredir mahkemede uzman tanığını beklediğini söylemişti. Derhal pantolonu indirmemi söyleyen hemşire —immünoglobulin iğnesi üst bacak kasına yapılır— 25 mililitreyi tek seferde zerk edip işimin bittiğini söyleyerek taksiye binebileceğim ön kapıyı işaret etti.

Öyle büyük görünmemekle birlikte, 25 mililitre tek seferde kasa zerk için epey fazladır.

İğne, ben hastane kapısından çıkarken etkisini pek acıklı gösterdi. Bacağım boşalıverdi ve hastanenin beton basamaklarından yuvarlandım. Canımın yanmasından çok utanmıştım ama esas zararı gören, mahkemelerde giydiğim en iyi takım elbisemdi. Tek yanım boydan boya çamur içinde kalmıştı ve daha beteri, pantolonum arkadan öne yırtılmıştı. Eve gidip üstümü değiştirecek vaktim yoktu; yargıç öfkeden köpürmüştü.

Tanık kürsüsü 'rezaletimi' epey gizledi ama görünürdeki hasar az değildi ve kızgın kaşları karşısında yargıçtan, görünüşümden dolayı özür dilemem gerekti. Hiç memnun değildi adam.

İfademi verdikten sonra kalkmadan çapraz sorgulanmayı bekledim. Savunma avukatı önündeki kâğıtları karıştırdıktan sonra başını kaldırıp sertçe bakarak, "Dr. Silverman," dedi ve durakladı. "Ha, bir dakika… Doktor değildiniz, değil mi?"

Lisansüstü eğitimimi yarım bırakışımın günün birinde yüzüme vurulacağını biliyordum ama bu seferkinde zerre umursamadım. Sistemin nasıl işlediğini, özellikle iş mahkemede ifade vermeye geldiğinde öğrenmiştim artık.

Savunma avukatı raporumu önceden okumuş ve ifademi dinlemişti. Bulgularımın su götürmezliğinin ve iddia makamının ortaya koyduğu senaryoya, kendisinin sunabileceği herhangi bir senaryodan çok daha fazla uyduğunun farkındaydı. Ancak çapraz sorgulama her daim karşıt deliller sunmak değildi. Esas mesele jürinin vakaya başka bir açıdan bakabilmesini sağlamaktı.

Yine bir film setindeydik ve savunma avukatı yapımın tümünü kendi yönetmek istediği şekle sokmaya çabalıyordu. Ancak bir şey kesindi. İlk hamle babında, bulgularım yerine bana saldırmasının tek anlamı vardı: Ortaya atabileceği, kafa karıştırabilecek somut bir yol bulamamıştı. Kısacası, şovmenliğe devam etmek durumundaydı. Sorgusunun bir yerinde belli tipte bir kan lekesinin saldırganın solak olup olmadığını gösterip göstermeyeceğini sordu. Saldırganın saldırı sırasında nerede durduğuna bağlı olduğundan söylemenin imkânsız olduğunu belirttim.

Saldırgan sağ elli olsaydı modeller belli bir noktadan yapılan darbeler sonucu oluşurdu ama solak bir saldırganın farklı bir konumda durmasıyla aynı lekelerin oluşması

mümkündü. Avukat senaryolardan birini seçmeye zorladı ancak direndim ve kabul etmedim. Bilimle altını doldurama-yacağım ifadeleri vermenin tehlikesini geçmiş tecrübelerim-den bildiğim için itelendiğim yola girmeyi reddettim.

Meğer savunmanın kürsüye çıkardığı tanıklardan biri, kan model analizi eğitimi görmemiş bir doktormuş ve darbelerin kesinlikle sağ elini kullanan biri tarafından indirildiğini söy-lemiş. Bunun üzerine savunma avukatı jüriye, Jayne Scott'ın solak olduğunu söylemiş. Ya da tam tersi… Hatırlamıyorum!

Bu, mahkemelerin işleyişi ve jürinin sunulan delillere tepkisine dair bir başka dersti. Tedbiri elden bırakmamayı seçtiğim için kararsız görüneceğimden korkmuştum. Savun-manın tanığıysa son derece emin konuşmuştu ve jürinin, ifa-desini benimkine yeğ tutabileceğini düşünüyordum.

Ama sonunda sorun çıkmadı. Savunmanın çabasına rağ-men bulgular sağlamdı ve jüri, birkaç saatlik tartışmanın ar-dından Scott'ı suçlu buldu.

Yedi yıl hapse mahkûm edilen Scott'ın hatası, saldırıyı başka birinin gerçekleştirdiği süsünü verecek her şeyi yap-mışken Craker'a son bir kez daha saldırmasıydı. Bu tür se-naryolara sık rastlanır. Çoğu suçlu birini öldürmek için ge-rekli çabayı, harcanacak gücü ya da insandaki yaşama azmini hafife alır. Cinayet kurbanlarında görülebilecek kasılmalar, kurbanın ölmediği izlenimini yaratarak katilin işi bitirmek için tekrar saldırmasına yol açabilir.

Bu tür vakalardan biri, aktör Peter Arne cinayetidir. Vaka benim değildi ancak meslektaşıma, orta seviye resim yetene-ğimi kullanarak suç mahalli eskizleri hazırlamıştım.

Arne'ın cesedi dairesinin koridorunda bulunmuştu. Yer, duvarlar, tavan ve kapılar sıçramış lekeler ve diğer kan izle-riyle doluydu. Banyoya da kan sıçramıştı.

Yaşanmış olması gereken boğuşma göz önüne alındığın-da Arne'ın odası nispeten az dağınıktı. Bir servis arabası üze-

rinde iki kahve kupası, bir kül tablasında iki izmarit ve yerde yarısı dolu bir bal kavanozu… Kapının yanında ikisi de kan lekeli, rulo halde bir uyku tulumu ve bir sırt çantası vardı. Sırt çantası açıldığında içinden, gene her ikisi de kanlı bir gömlek ve bir havlu çıkmıştı.

Arne'ın vücudunun üst kısmı yüzüstü konumda, holden küçük mutfağa uzanıyordu. Halıdaki uzun kan izleri, bulunduğu pozisyona sürüklendiğini gösteriyordu. Mutfağın alçak kısımlarındaki yoğun kan lekelerinin kaynağı kafasıydı. Mutfakta, yerde, ikisi de epeyce kanlı, bir tahta tabure ve bir bıçak vardı. Evyede[9] seyrelmiş kan ve evyenin kenarlarıyla bir bulaşık bezinde de seyrelmiş kan lekeleri vardı.

Kan lekeleri hikâyeyi apaçık anlatıyordu (*Bkz*. Fotoğraf/Çizim 20, 21, 22, 23 ve 24). Arne'a ilkin salonunda saldırılmıştı. Burada indirilen darbe nispeten hafifti; kanamaya yol açmıştı ama kanama yoğun değildi. Arne, göründüğü kadarıyla peşinde, saldırıyı sürdürme niyetiyle şömineden bir odun almış saldırganla odadan çıkmıştı.

Arne kapıdan bina koridoruna çıkarken darbeler sürmüştü. Tabure de silah olarak kullanılmıştı. Arteryel (basınçlı) kanamayı gösteren belirgin sıçrama modelleri, Arne'ın boğazının ölümünden önce kesildiğine işaret ediyordu.

Arne evini çeşitli model ajanslarına dosyasını götürerek iş bulmaya çalışan 24 yaşındaki modellik heveslisi Tom Jackson'la paylaşıyordu. Arne'ın ayrıca yakınlarda oturan, 44 yaşında, John Ryan adlı bir de yakın arkadaşı vardı. Her ikisi de olay sırasında başka yerlerde bulunduklarını sorgu götürmeyecek ölçüde kanıtladıklarından şüpheli listesinden çıkarılmışlardı. Yalnız Ryan polise çok önem taşıdığı sonradan anlaşılacak bir ipucu vermişti. Anlattığına göre Arne yakın dönemde feleğin tokadını fena yemiş bir İtalyan'la dostluk kurmuştu. Bir defasında sokakta karşılaştıklarında Arne,

9 Eyve: Üzerinde su muslukları bulunan, porselen, emaye, sac vb.nden yapılmış, el, yüz, bulaşık yıkamaya yarar, çukur yer (ç.n.)

Hyde Park'a, söz konusu şahsa sandviç götürdüğünü söylemiş ve birlikte gitmelerini önermişti.

Arne, Ryan'ı parkta sakallı, iri kıyım bir adamla tanıştırmış ancak adamın adını söylememişti. Adam İngilizce, Arne ise İtalyanca bilmediğinden Fransızca konuşuyorlardı.

Arne katledildiği günün sabahında White City'dek BBC Televizyon Merkezi'ne, *Dr. Who* dizisinde oynayacağı rolün kostüm provasına gitmişti. Gün ortası dolaylarında eve dönmüştü. Görgü tanıklarına göre sakallı, iri kıyım bir adam evin önünde bir kavanozdan bal yiyerek, muhtemelen Arne'ı bekliyordu.

Boğuşma sırasında Arne'ın dairesinin binanın giriş kapısına bağlı dâhili telefonunun ahizesi yerinden düştüğü için kapının önünden geçen herkesin gürültüleri duymuş olabileceği de anlaşılmıştı. Gerçekten de daha sonra birkaç yayanın Arne'ın son anlarını duydukları ama hiçbirinin polis çağırmayıp sorumluluğu başkalarına bıraktığı ortaya çıktı.

Katil, kurbanını dairenin ortasındaki mutfağa sürükledikten sonra öldüğünü zannederek üstünü değiştirmiş, yanında getirdiği temiz kıyafetleri giymişti. Giyinirken herhalde kurbanının ölmediğini fark etmiş ve paniğe kapılarak eşofman altını ters giymiş olmalıydı ki yeniden saldırdığında ikinci bir kan lekeleri dizisi oluşmuştu.

Kıyafet değiştirme meselesi katilin cinayeti önceden planladığını, kasıt unsurunu göstermesi açısından çok önemliydi.

Cinayetten üç gün sonra saldırganın cesedi yakınlardaki bir nehirde bulundu. İkincil kan lekeleri dizisiyle kaplı kıyafetleri nehir kıyısına katlanarak bırakılmıştı. Adamın hava hazır sıcakken üzerindeki diğer kan lekelerinden kurtulmak için suya girmeye karar verdiği ve akıntıya kapılarak boğulduğu yönünde fikirler ortaya atıldı. Ancak Arne'ı neden öldürmeye karar verdiği sır kaldı.

Bazı vakalarda çözüme giden yolda kilit rolü, kanın varlığı değil, yokluğu oynar. Arne cinayetinden birkaç ay sonra,

Londra'daki bir apartman dairesinin salonunda oluşmuş bir suç mahalline çağrıldım.

Kurbanın cesedi henüz *in situ* durumundaydı. Bir koltukta sırtüstü yatıyordu; yüzü parçalanmıştı. Kafası koltuğun kapıya yakın kolçağına yaslıydı. Kapının yanındaki duvarı kaplamış yoğun, yön belirtici kan lekelerinin kolçak civarından dağıldığı açıktı.

Şüphelinin ifadesine göre maktulle birlikte öğleden sonra içmeye başlamışlardı ve neden sonra salondayken öfkeli bir tartışmaya girmişlerdi. Kurban şüpheliye saldırmış, şüpheli de kendini korumak için gazlı şöminenin hemen yanında duran (işe bak!) küreği kapıp kurbana vurmuştu. Kurban koltuğa düşünce şüpheli bir veya belki iki darbe daha indirmişti.

Sorunsa kan lekesi modellerinin öne sürülen senaryoya pek uymamasıydı. Bir kere ikiden fazla kürek (şöminenin yanında duruyordu gene) darbesinin vurulduğu açıktı ve böylesi, nefsi müdafaa vakalarında rastlanan bir durum değildi.

Suç mahalli şüphelinin nefsi müdafaa iddiasını ne çürütecek ne de doğrulayacak yeterlikte nihai destek sağlamadığından, şüphelinin laboratuvara gönderilmiş giysilerine döndüm.

Olay sırasında şüphelinin üzerinde gümüşî-gri bir takım elbise vardı. Ceket ve pantolonun ön ve arkalarını dikkatle inceledim, bulduğum tüm kan lekelerini daire içine aldım. Ortaya çıkan kan sıçrama modeli, en hafif deyimiyle ilginçti.

Pantolonun sol bacağının ön tarafında, ceketin sağ kol ve kol ağzında, sol kolun arka tarafında ve ceketin sol ve sağ önünde bolca kan vardı. Ama pantolonun sağ bacağının ve ceketin sol kolunun ön taraflarında hiç kan yoktu. Daha garibiyse ceketin sol ön kısmında, üst ve altında bolca kan bulunan yatay, kansız bir şeridin bulunmasıydı. En yoğun kanın sağ kol ağzı ve ceketin ön kısmında bulunması bu bölgelerin

çarpma noktasına en yakın bölgeler olduklarını gösteriyordu (Fotoğraf/Çizim 22 ve 23'ü karşılaştırın).

Laboratuvar masasında yatan takım elbiseye bakıldığında üzerindeki kanlar açıklanamaz görünüyordu. Ancak adli bilimler laboratuvarının çeşitli donanımı arasında bir adet vitrin mankeni vardı. Mankeni giydirip kol ve bacakları konumlandırdığımda her şey ortaya çıktı.

Önemli olan yerler boş (kan bulunmayan) bölgelerdi. Özellikle pantolonun sağ bacağının ön kısmıyla ceketin sol ön tarafındaki kansız yerler önemliydi. Yüz yüze bir mücadelede ya da şüphelinin iddia ettiği gibi kurban koltuğa düşmüş ve saldırganla yüz yüze olsaydı diğer bölgelerde bolca kan bulunurken bu iki bölgede hiç bulunmayışı açıklanamazdı.

Öte yandan senaryo kurbanın başı koltuğun kolçağında yattığı (mesela uyuduğu) ve saldırganın odaya elde kürek (kocaman küreğin şömine yanında durmasından daha mantıklı) girip her şeyden habersiz kurbanın kafasına koltuğun arkasından indirdiği şeklinde değiştirildiğinde kansız bölgelerin sebebi anlaşılıyordu.

Vitrin mankenini giydirince saldırganın küreğin sapını sol eliyle tutup savurma hareketini sağ eliyle yaptığı anlaşılmıştı. Darbeyi indirmek için koltuğun ayakucu kısmından uzanmış ve böylelikle sağ bacağı koltuğun ardında kalmış olmalıydı. Küreği havaya kaldırırken sol kolu doğal olarak göğsünü örtmüş, ceketinin sol önünü korumuştu.

Kan lekeleri olayın nefsi müdafaa değil, soğukkanlılıkla ve taammüden işlenmiş bir cinayet olduğunu ortaya çıkarmıştı.

6

'Lezbiyen Aşk Üçgeni'

'Lezbiyen Aşk Üçgeni' vakasıyla uğraştığım sıralarda, sistik fibroz gibi bir takım irsi hastalıkların izini soy çizgisi üzerinden izleyip izleyemeyeceğini görebilmek amacıyla çeşitli ailelerden bireylerin genetik DNA markörlerini incelemekle uğraşan Leicester Üniversitesi'nden 34 yaşındaki genetik araştırmacısı Alec Jeffreys, adli bilimleri ve soruşturmaları sadece Birleşik Krallıkta değil, dünyada kökünden değiştirecek bir keşif yaptı.

DNA 1869'da keşfedilmiş ama molekülün genetik mirasta oynadığı kilit rol ancak 1943'te anlaşılabilmişti. On yıl sonrasındaysa Cambridge Üniversitesi'ndeki Cavendish Laboratuvarı'nda çalışan moleküler biyologlar James Watson ile Francis Crick DNA'nın model yapısını, çifte sarmallı spiral yapıyı geliştirdiler. 1953'te yayınladıkları bu çalışmaları karşılığında Maurice Wilkins'le beraber 1962'de Nobel Ödülü'ne layık görüldüler.

Deoksiribonükleik asit (DNA) hemen tüm canlı organizmaların gelişimi ve işlev görmesini sağlayan genetik talimatları içeren muazzam bir molekül, kim ve ne olduğumuzu belirleyen plandır. DNA'nın genetik bilgiyi taşıyan kısımlarına gen denir. Genler, kromozom denen yapılara 'süperburulmuş'tur. DNA, genelde baş harfleriyle anılan, münhasır çiftler oluşturan (A ile T ve G ile C) ve her bir DNA ipliği boyunca milyonlarca kez tekrarlanarak değişik mo-

deller yaratan adenin, timin, guanin ve sitozin adlı dört yapıtaşı molekülden ('bazlar) mamuldür. Bu baz dizilerinden bir kısmı DNA'nın genler için olan molekül kodunda, belli bir bölgededir (lokus); diğer dizilerin yapısal işlevleri vardır ya da genetik bilgi kullanımını düzenleyen açma/kapama düğmeleri olarak işe karışırlar. Bazı genlerin tek bir alanda, aleller adlı çoklu formları vardır. Ancak 1984'te herhangi bir genetik amacı bulunmadığı sanılan DNA'nın yüzde doksandan fazlası genler arasındadır ve son derece çeşitli baz kodu dizilerine sahiptir.

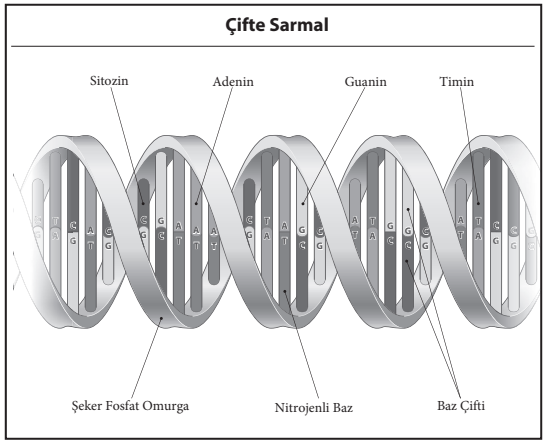

DNA içindeki başat bir farklılık kaynağı, Değişken Sayılı Bitişik Tekrarlar (VNTR) adıyla bilinen belli bir mükerrer dizi (ya da 'kekeleme') tipidir. VNTR'ler 100 defaya dek tekrarlanan özdeş baz çifti birimlerinden (20 ila 100 baz çifti arası) kurulu DNA parçalarıdır. Bir VNTR'nin toplam ağırlığı, birimlerin tekrarlanma sayısıyla belirlenir. DNA molekülünün bu fazlasıyla çeşitli bölgesine 'mini-uydu' adı verilmektedir.

Jeffreys ve meslektaşları, diğer ipliklere (çekirdek diziler) nazaran daha fazla çeşitlilik gösterdikleri ve dolayısıyla genlerin pozisyonlarını izlemek için daha iyi markörler oluşturdukları için dikkatlerini insan DNA'sının bu mini-uydu bölümlerine yoğunlaştırmışlardı.

Jeffreys belirli bir 'kekelemenin' bireye özgü olabileceğini fark edince insanların yanı sıra foklar, fareler ve maymunlar gibi hayvanlarda da farklı bireylerde ve akrabalarında tekrarlamaları sayıp sayamayacağını görebilmek için bir deney tasarladı.

Jeffreys deneyinde kendi teknisyeni ve teknisyeninin ebeveyninin kanları dâhil çeşitli genetik numuneler kullanarak önce içlerindeki DNA'yı çıkarmak için hücreleri kırıp açmaya girişti. (Kan numunelerinde sadece akyuvarlar DNA analizinde kullanılabilmektedir. Alyuvarlar, çekirdekleri olmadığından DNA içermezler. *Bkz*. Fotoğraf/Çizim 15)

Bunun ardından DNA ipliklerini belirli noktalardan, sınırlayıcı enzimler (restriksiyon enzimleri) denen miyarlar kullanarak 'kesti.' Sınırlayıcı enzimler, DNA üzerindeki mini-uydu pozisyonlarının her iki yanındaki bölgelere göre özel seçilmişti. Bu yolla VNTR'lerin asıl boy çeşitlilikleri değerlendirilebildi. Farklı boy parçaları bir jel matrisine yerleştirildi ve uzunları kısalardan ayırmak için elektrik akımına tabi tutuldu. (Daha önce bahsedildiği üzere, bu işleme elektroforez denir.) Kısalar diğerlerine oranla pozitif elektroda daha hızlı ilerlediler.

Böylece ayrıştırılan DNA parçaları, Southern Blotting adı verilen bir teknikle (bu işlem sırasında ultraviyole ışığıyla yerlerine 'sabitlenirler') nitroselüloz yahut naylon bir filtreye transfer edildiler. Her biri radyoaktif 'etiketli' bir dizi farklı sentetik DNA sondası (prob) DNA parçalarına iliştirildi ve filtreye yüksek hızlı X-ışını filmi yerleştirilip pozlandı. Film üzerinde radyoaktif sonda iliştirilmiş her noktada koyu renkli bir şerit oluştu ve ortaya düzinelerce şerit içeren bir fotoğraf çıktı.

Teknik, sınırlayıcı enzimler kullanılarak oluşmuş DNA uzunluklarındaki çok şekilliliği (polimorfizm) incelemek üzere tasarlandığından Sınırlayıcı Enzim Parça Uzunluk

Çeşitliliği (RFLP) analizi adını aldı. DNA üzerindeki çeşitli bölgelerdeki VNTR'leri bağlamada bir dizi radyoaktif sonda kullanıldığından işleme multilokus sondalama (MLP) adı verildi ancak kısa süre sonra işlem, kafa karıştırıcı bir şekilde 'DNA parmak izi alma' adıyla anılmaya başlandı.

Jeffreys 7 Eylül Cuma günü son deneyinin sonuçlarını bir fotoğraf tab etme mahfazasına koyup hafta sonu boyunca orada bıraktı. Pazartesi laboratuvara dönüp röntgen filmini mahfazadan çıkardığında karmaşık yapılı bir yuvarlar ve hatlar dizisiyle karşılaştı. Başta işin bozulduğunu sandı ancak yakından incelediğinde başka bir şey görmeye başladı.

Filmde, her biri deneydeki farklı birey ve hayvanların farklı sayıda DNA tekrarlarını temsil eden bir şeritler dizisi vardı. Süpermarket ürünlerinde görülenlere benzer, bir tür barkodu andırıyordu.

En önemlisi, her numunenin ayrı bir 'barkodu' bulunması sayesinde tamı tamına belirlenebilmesiydi. Jeffreys aile üyeleri arasındaki ilişkiyi bile kurabildi. Mesela teknisyenlerinden birinin DNA'sı, anne ve babasınınkilerin bir bileşimiydi. İnsanlara ait olmayan numuneler dahi hayvanların da bu yolla saptanabileceğini gösteriyordu.

Görünüşe göre deney numunelerindeki her organizma ve kişinin kendi mini-uydularında bu DNA parçacıklarından kendilerine has, eşsiz bir düzenleri vardı (tek istisnasının tek yumurta ikizlerinde olduğu daha sonra anlaşıldı). Jeffreys sadece biyolojik tespit değil, aile ilişkilerini de çıkartabilecek DNA temelli bir yöntem bulmuştu. Ekibine müthiş bir keşfe gittiklerini bildirmek için aceleyle röntgen odasından fırladı.

Daha sonraları, "Gerçek bir evraka anıydı," diyecekti. "Adeta gözleri kör edecek bir şimşek çakmıştı. Beş dakika içinde kariyerim yepyeni bir yöne dönüvermişti. Kimlik tespiti veya babalık davaları aklımda bile yoktu. Ama olası uygulamaları fark etmemek için cidden aptal olmam gerekirdi."

Jeffreys ekibini topladı ve keşfettikleri yeni teknolojinin uygulama alanları üzerine kafa patlatmaya giriştiler. Çocukların DNA analizlerinin ebeveynlerinin bileşimi çıkması babalık davalarının listenin başlarında bulunmasına yol açacağı açıktı ama ekip, suç mahallerinde sıklıkla bulunan kan ve diğer vücut sıvılarında bu teknolojiden faydalanarak suçluların yakalanması fikrini de merak ediyordu.

Jeffreys DNA'nın insan vücudu dışında yaşayacak denli sağlam olduğunu kesinkes anlamadan eldeki fikri kovalayamayacağını fark etmişti. İlgili soru şimdiye dek sorulmadığından, cevabı belirsizdi. Belki de kromozomlar hücre ölünce dağılıyor ya da kan lekesi kuruduğunda yok olabiliyorlardı. Cevabı bulmanın tek yolu vardı.

İzleyen iki gün boyunca laboratuvarda çeşitli yerlerini kesip kan lekeleri bıraktı. Ardından lekeleri test etti ve DNA'larının sapasağlam durduğunu gördü.

Jeffreys ve ekibinin DNA parmak izi alma hakkında yazdığı makale 1985 Mart'ında bilimsel dergi *Nature*'da yayınlandı. Keşfin haberi derhal gazetelere sıçradı.

Bir ay sonrasında Jeffreys'e Londralı, Sheona York adlı bir avukattan bir mektup geldi. Avukat DNA parmak izi haberlerini okumuştu ve tekniğin Ganalı bir aileyle ilgili karmaşık bir göçmenlik tartışmasının çözümünde kullanılıp kullanılamayacağını soruyordu.

Ailenin en küçük oğlu tatil için Gana'ya gitmiş ve Birleşik Krallığa üzerinde oynanmış görünen bir pasaportla dönmüştü. Göçmenlik dairesi yetkilileri oğlanın yerine belki kuzenlerinden birinin geçerek akrabasının pasaportuyla ülkeye girmeye çalıştığından kuşkulanıyorlardı.

Aileye klasik kan gruplandırma testleri uygulanmıştı. AB0, Rhesus ve 16 diğer protein ve enzim testleri ailenin annesiyle oğlanın akrabalığını kesine yakın kuşku götürmezlikte göstermişti. Ancak kan gruplandırmanın sınırları yü-

zünden testler kadının oğlanın annesi mi yoksa teyzesi mi olduğunu kesinkes söyleyemiyordu.

İlave sorunlara rağmen (oğlanın babası Birleşik Krallık'ta değildi ve dolayısıyla test için kan alınamıyordu) York'un aklına yeni tekniğin sorunu çözebileceği gelmişti.

Davayı bir sürü parçası eksik bir yapboza benzeten Jeffreys başta karışmak istemedi. Ancak konuyu karısıyla görüştükten sonra dâhil olmaya karar verdi. Test hayal edebileceğinden çok daha fazla başarı gösterdi. Jeffreys önce kadının diğer üç çocuğundan aldığı numuneler sayesinde ortada olmayan babanın DNA parmak izini çıkarmayı başardı. Ardından kuşkulanılan oğlanın tüm genetik özelliklerinin anne veya babasıyla eşleştiğini gösterdi. Bunların sonucunda, teknolojinin ayrıntıyla açıklanmasının ardından göçmen bürosu kurulu davayı düşürdü ve delikanlının vatandaş sıfatıyla ülkeye girişine izin verdi. Bu insancıl öykü de gazetelere çıkarak yeni teknolojiyi bir kez daha ön plana çıkardı.

Çok geçmeden üniversiteye öyle çok göçmenlik ve babalık davaları gelmeye başladı ki halledilmeleri için ayrı bir kurumun açılması gerekti. Gelen davaların yüzde doksan beşinde ülkeye girişi reddedilenlerin Birleşik Krallık vatandaşı akrabalarıyla kan bağları kanıtlandı ve bu insanlar vatandaşlık hakkı kazandı.

Durum İçişleri Bakanlığı'nın iyice ilgisini çekmişti. Tekniğin suç mahallerinde uygulanıp uygulanamayacağının belirlenmesinde Jeffreys'e yardım etmek amacıyla Aldermaston'daki Merkezi Araştırma Kurumu'ndan (İçişleri Bakanlığı Adli Bilimler Servisi'ne bağlı) iki biliminsanı yollandı.

Jeffreys 1985 Aralık'ında HOFSS'tan Peter Gill ve Dave Werrett ile birlikte *Nature*'a bir mektup yazdı ve pamuklu kumaştan aldıkları dört yıllık kan ve semen lekelerinden kullanılabilir DNA elde etmeyi başardıklarını açıkladı. Ayrıca semen kaplı pamuklu çubuklardaki sperm çekirdekle-

rini vajina hücrelerinden ayırarak erkek şüphelilerin pozitif teşhisini sağlayan bir de teknik geliştirmişlerdi. Mektupta, "DNA parmak izi çıkarmanın adli biyolojide, özellikle tecavüz şüphelilerinin tespitinde çığır açacağını düşünüyoruz," demişlerdi.

Ertesi yıl Leicester yakınlarındaki Narborough köyünden iki kız öğrencinin tecavüz ve cinayet vakasını araştıran Leicestershire polisi Jeffreys'i aradı.

15 yaşındaki Lydia Mann'ın cesedi, 1983 Kasım'ında Carlton Hayes psikiyatri hastanesinin arazisinde bulunmuştu. Semen numunelerinin adli incelemesinde semenin erkeklerin sadece yüzde onunda bulunan bir tip olduğu ve A grubu kan taşıyan birinden geldiği ortaya çıkmıştı. Ancak polis karşılaştırma yapacak bir şüpheli bulamayınca soruşturma çıkmaza girmişti.

Üç yıl sonrasında 15 yaşındaki bir başka kız, Dwan Asworth, komşu köy Enderby'de aynı şekilde cinsel saldırıya uğrayıp boğazlanarak öldürülmüş halde bulunmuştu ve semen numunelerinde saldırganın ilk vakadakiyle aynı kan gurubundan olduğu ortaya çıkmıştı.

Carlton Hayes psikiyatri hastanesinde müstahdemlik yapan on yedi yaşındaki öğrenme özürlü Richard Buckland, cinayet mahalli civarında görülünce sorgulanmak üzere gözaltına alınmıştı. Cinayete dair basına açıklanmamış bir takım ayrıntıları biliyordu ve sonunda suçunu itiraf etmişti. Ancak Lydia Mann'ı öldürmediğinde ısrarcıydı.

Polis Jeffreys'ten yeni teknolojisini kullanarak Buckland'ın iki cinayetten birden sorumlu olup olmadığını ortaya çıkarmasını talep ediyordu. Hazırladığı röntgen filmi, semenin, beklendiği üzere aynı kişiye ait olduğunu gösteren kara şeritlerle doluydu. Ancak aynı film, Buckland'ın DNA'sının tamamen farklı olduğunu da gösteriyordu. Polisin kanaatine karşılık testler Buckland'ın masum olması gerektiğini ortaya koyuyordu.

Jeffreys önce DNA profilinde kusur olduğunu düşündü. Bunu anlamak için geçmiş araştırmalarında yardımcı olmuş İçişleri Bakanlığı'ndan biliminsanları Gill ve Werrett'a başvurdu ve testleri bağımsız olarak tekrarlamalarını istedi. İki biliminsanı da aynı sonuçlara ulaştı. Jeffreys durumu aktardığında polisler pek bozulmakla birlikte sonuçların geçerliliğini kabullendiler. Buckland serbest bırakıldı. DNA delili kullanılan ilk vaka mahkûmiyetle değil, salıverilmeyle sonuçlandı.

Buckland, pek çok sorunlu ve duygusal açıdan zayıf şüpheli gibi sırf sorgulanma baskısına katlanamadığı için sahte itirafta bulunmuştu. Jeffreys daha sonraları, "DNA delilleri olmasa eminim suçlu bulunacaktı," dedi. "Müthiş bir olaydı."

1987 başında, aranan katili bir türlü bulamayan polis tümden yeni teknolojiye bel bağlamaya karar verdi ve dünyanın ilk DNA temelli insan avını başlatarak cesetlerin bulunduğu yerlere yakın üç köydeki tüm erkeklerden kan numunesi talep etti. 18 ila 35 yaş arasında yaklaşık 5000 erkek teste tabi tutulacaktı.

Ama ufak bir sorun vardı. Jeffreys'in üyesi olduğu Lister Önleyici Tıp Enstitüsü, keşfin ticari potansiyelini kavrar kavramaz patent başvurusu yapmış ve Birleşik Krallık'ın önce gelen kimya şirketlerinden ICI ile anlaşmaya varmıştı. Ayrıca Gill'e tüm entelektüel mülkiyetinden vazgeçtiğini belirten bir anlaşma imzalatmışlardı. Enstitü bünyesinde DNA parmak izi alma teknolojisini tümüyle kullanma amacıyla Cellmark Diagnostics adlı bir alt kurum kurulmuştu. Kurum test başına yaklaşık 110 pound aldığından —kan gruplandırma maliyetinin dört katı— topluca test ihtimali müthiş bir kâr fırsatıydı.

İçişleri Bakanlığı'nda panik baş gösterdi. Yetkililer Peter Gill'in kim olduğunu soruyorlardı. Ancak Buckland testinin onanmasında Jeffreys'e yardım ettikleri için Gill ile Werrett, ICI'ye para ödemek yerine gerekli tüm işlemleri yapacak bilgi ve beceriye sahip oldukları kanaatindeydi.

Bir süreliğine tartışmanın mahkemeye taşınacağı zannedildi. ICI çıkarlarını korumaya kararlıydı ama bir cinayet soruşturmasından kâr çıkarmaya çalışmakla suçlanmaktan çekiniyordu.

Sonunda İçişleri Bakanlığı, hükümetin kamu yararına gördüğü durumlarda entelektüel mülkiyet haklarına aldırmaksızın teknoloji kullanmasına izin veren 'Kraliyet Ayrıcalığı' (daha sonraları Kamu Yararına Dokunulmazlık adını alan bir yasal manevra) ilan etti.

Testler bir yıldan uzun sürdü. İlkin kurbanlardan alınan numunelerin geleneksel kan gruplarına uymayanları elemek için kan gruplandırma analizleri yapıldı. Bu testler hem görece ucuzdu hem de sonuçları neredeyse bir günde alınıyordu. İlk elemeden geriye kalan toplam erkek sayısının yüzde 10'u, tamamlanması haftalar hatta bazen aylar alan tam DNA testlerine sokuldu.

Erkeklerin çoğu gönüllü kan vermeye geldi —yaklaşık yüzde doksan sekizi— ancak bazıları fazladan ikna gerektirmişti.

Darp suçlamasıyla aranan bir adam operasyondan sorumlu polis ekibine ulaşarak sadece başkomiserin darp meselesi yüzünden tutuklanmayacağına söz vermesi halinde kan vereceğini bildirmişti. Söz verilince polise gelen adam kan vermişti. Tam çıkacakken başkomiser öylece çıkıp gidemeyeceğini söylemişti. Öfkeye kapılan adam kaçmaya kalkışacakken başkomiser, bir bira ısmarlamadan gitmesine izin veremeyeceğini anlatmıştı adama.

Bir başkasıysa kan vermemek için daha da fazla çaba harcamıştı. Colin Pitchfork adlı bu fırıncı çırağı arkadaşlarına hem polisten hem de iğnelerden ödünün patladığını ve testlere girmek istemediğini söylemişti. Yerine kan verecek kişiye para teklif edince arkadaşlarından Ian Kelly "tamam," demişti. Kelly 200 pound karşılığında Pitchfork'un üstünde

oynanmış pasaportunu alarak kan vermiş ve böylece arkadaşının şüpheli listesinden silinmesini sağlamıştı.

Birkaç hafta sonra bir *pub*da kafa çekerlerken Kelly çenesini tutamayıp arkadaşlarına yaptığını anlatıvermişti. Arkadaşlarından biri duyduklarından rahatsız olmuş ve bir hafta sonra DNA delilleri kullanılan ilk mahkemenin haberleri gazetelerde çıkınca iyiden iyiye heyecanlanmıştı. Söz konusu dava, 14 yaşındaki zihnen özürlü bir kızla yasadışı ilişkiye girip hamile bırakan bir adamla ilgiliydi. Gazetelerde Jeffreys'in, "Testin mahkemede kullanılması bizler için büyük heyecan kaynağı. Tarihi bir gün yaşadık," sözlerine yer verilmişti.

Kelly'nin anlattıklarından işkillenen kadının, oğlu polis memuru olan bir arkadaşı vardı ama genci aradığında izne ayrıldığını öğrenmişti. Nihayet altı hafta sonra ihbarı yapabilmişti.

Kelly tutuklanır tutuklanmaz yaptıklarını itiraf etti. Pitchfork'un pasaportundaki fotoğrafını çıkarıp kendisininkini yapıştırdığını, testlerin yapıldığı okula birlikte geldiklerini ve Pitchfork'un dışarıda beklediğini anlattı. Polis, Kelly'nin test sırasında tutanağa attığı imzayla Pitchfork'un resmi kayıtlardaki imzasını karşılaştırdı ve tutmadıklarını gördü. Sonunda Pitchfork tutuklandı ve DNA'sı her iki cinayetteki numunelerle bire bir eşleşti. Kelly adalete engel olmak suçlamasıyla tutuklandı.

Pitchfork DNA konusunda delillerin çürütülemez olduğunu bilecek kadar bilgi sahibiydi. Testten kaçmak için onca çabası bu yüzdendi. Sorgu odasına alındığında saklayacak bir şeyi kalmadığının farkındaydı.

Komiserlerden biri, "Neden Dawn Ashworth?" diye sordu.

Pitchfork omuz silkerek, "Oradaydı işte," dedi. "Fırsat."

Geçmişinde teşhircilik bulunan Pitchfork daha sonra, Lydia Mann'ı öldürdüğü gece karısını bıraktıktan sonra yanında ufak oğluyla Leicester'dan Narborough'ya gittiğini,

teşhir yapacak kadın aradığını itiraf etti. Lydia'yı görünce arabasını park edip teşhir için bir sokak lambasının altında beklemişti. Teşhircilik yaptığında kadınların genelde ya görmezden geldiğini ya da hızla kaçtığını anlatan Pitchfork'un ifadesine göre Lydia parmağındaki yüzüğü görünce, "Evli değil misin sen?" demişti. Ardından halk arasında Kara Patika adıyla bilinen bir yürüyüş yoluna kaçmıştı. Pitchfork kıza tecavüz ettikten sonra küpesi yüzünden kızın kendisini teşhis edebileceğini fark etmişti. Pitchfork ayrıca o sıralarda Narborough yakınlarındaki Littlethorpe'a taşınmayı planladığını ve Lydia'nın kendisini bölgede mutlaka göreceğini düşündüğünü söyledi. Kızı, ileride teşhis etmesi tehlikesi yüzünden eşarbıyla boğazlamıştı.

Üç yıl sonraysa motosikletiyle gezip teşhir yapacak kadın ararken Dawn Ashworth'e rastlamıştı. Kızcağıza gene bir patika yakınlarındaki bir tarlada tecavüz etmiş ve gene teşhis korkusuyla kızı boğazlamıştı.

Pitchfork müebbet hapse mahkûm edildi.

Metropolitan Polisi Adli Bilimler Laboratuvarında herkes —özellikle biyoloji bölümü çalışanları— DNA parmak izi almanın keşfedilişi ve ilk defa mahkemede kullanılması haberlerini ilgiyle takip etti. Potansiyeli hepimiz fark etmiştik ama işleri baştan aşağı değiştireceği pek azımızın aklına gelmişti.

DNA, kimlik tespitinde daha başarılıydı ama o dönemlerdeki teknik hem çok yavaş işliyordu hem de işe yaraması için fazlasıyla genetik malzeme gerektiriyordu. Bu arada kan gruplandırma gittikçe gelişmiş, 32 ayrı grup saptanarak iki bireyin vücut sıvılarını ayırt edebilme olanakları artmıştı.

DNAbana, daha isabetli olmakla birlikte, başka bir gruplandırma biçiminden öte görünmüyordu. Öğrenmek için sabırsızlanıyordum ama gündelik iş hayatımı pek değiştireceğini sanmıyordum. Ne kadar yanılmışım!

7

Seri Suçlarda Faili Tespit Etmek

Seri işlenen suçlar, özellikle cinayet, tecavüz ve kundaklama TV dizileri ve polisiye romanların gözdeleridir ama gerçekte sık rastlanan vakalar değillerdir. Sorunun en yaygın olduğu Amerika'da bile seri cinayetler, toplam cinayetlerin ancak yüzde ikisini oluşturur.

Seri tecavüz ve kundaklama vakaları daha yaygındır ama gene de ortalama bir gerçek dedektifin eline bu tür suçları soruşturma fırsatı kariyeri boyunca bir yahut iki defa geçer. Bu tür soruşturmalardaki en büyük zorluklardan biri, yeni bir olayın 'serinin' parçası olup olmadığına karar verebilmektir. 'Kopya' bir suçu ya da alakasız bir olayı yanlışlıkla seriye katmak soruşturmayı bambaşka yollara, çıkmazlara sokabilir; zamandan çalabilir ve maddi israfa yol açabilir.

Seri suçlarda faili tespit etmek, genelde işin tümü bundan ibaret olduğundan, benzer metotlarla (*modus operandi* veya MO) işlenmiş suçları saptamakla ilgilidir. 1980'lerin ortalarında bir dizi tecavüz vakası yaşanmıştı ve tüm saldırıların MO'su ile saldırgan olduğu söylenen kişinin eşkâli aynıydı. DNA henüz emekleme dönemindeydi ancak MO'nun özelliklerinden biri, adamın adli konuların farkında olmasıydı. Geride hiçbir şey bırakmamaya özen gösteriyor, genellikle bir giyim eşyasına boşalıyor ve eşyayı yanında götürüyordu.

Everald Irons, polisin dikkatini ilk defa bir kadının 1985 Aralık'ında eşkâline uyan biri tarafından tecavüze uğradı-

ğını öne sürmesiyle çekti. Üç ay sonrasında Leeds'ten genç bir hayat kadını, Streatham High Road'da bir arkadaşını beklerken bıçaklı bir adam tarafından yakalandı. Ancak oradan geçmekte olan bir polis devriyesi kadının soyulduğu zannıyla müdahale edip adamı yakaladı. Yakalanan kişi, Irons'tı.

Dedektifler iki saldırı arasındaki benzerlikleri fark ettiler ve ilk tecavüz kurbanı Irons'ı, alışılmadık şekilde Kennington metro istasyonunun yürüyen merdiveninde yapılan 'kimlik geçidi'nde teşhis etti. Irons tecavüz suçlamasıyla mahkemeye çıkarıldı ancak dava teknik bir ayrıntı yüzünden düştü, çünkü esasen ilk kurbanına tecavüze yeltenmiş ve oral sekse zorlamıştı. Oysa kurbanı, Irons'ın kendisine tecavüz ettiğini öne sürmüştü. Kadın sonrasında tanık kürsüsünde çözüldü ve Irons'ın tecavüzden hüküm giymesi için yeminli ifadesinde yalan söylediğini itiraf etti. Irons adi saldırı suçunu kabul etti ve serbest kaldı.

İzleyen aylarda güneybatı Londra'da en az 18 tecavüz olayı yaşandı. Kurbanların biri dışında hepsi gece saatlerinde takip edilip arkadan saldırıldıktan sonra kuytu köşelere yahut karanlık ara sokaklara sürüklenmiş, el ve ağızları bağlanmıştı. Kurbanlar saldırganı uzun boylu, siyah ve gözlüklü olarak tarif ediyorlardı. Ayrıca tecavüzcü, işini bitirip kaçmadan önce ellerini çözüyordu.

Kurbanlardan biri ellerini bağlamaması için yalvarınca adam, "İncil'e el basarım ki canını yakmayacağım. Ama bağlamam lazım; öyle tahrik oluyorum," demişti.

Irons ailesinin tek çocuğuydu ve koyu Baptist bir evde büyümüştü. (Yetiştirilişi yüzünden hiçbir Sebt gününde tecavüz saldırısı yapmamıştı.) Tutuklandığında yatağının altında bir 'bondage'[10] dergisi bulunmuş, serbest bırakıldığında dergi iade edilmişti.

---

10 Cinsel ilişkide taraflardan birinin bağlanması (ç.n.)

Polis ressamının tariflere göre hazırladığı eşkâl resmi Irons'a çok benziyordu ve resim basına dağıtılınca polise yüzlerce telefon geldi. Arayanların bazıları adını verince Irons gözaltına alındı ama tecavüze uğradıklarını iddia edenler arasında Irons'ı kimlik geçidinde teşhis edebilen çıkmadı. Irons 36 saat sonra salıverildi.

1987 Mart'ında Wandsworth karakoluna bir araba kazasını bildirmeye gelen bir kadın, aylar önce çizilmiş eşkâl resmini görünce polislere bir yıl önce resimdeki adamın kendisine tecavüz ettiğini ancak olayı polise bildirmediğini söyledi. Irons bir kez daha yakalandı ve kurban bir kez daha Irons'ı teşhis edemedi. Irons yine serbest kaldı.

Polis teşkilatı seri tecavüzlere son vermeye kararlıydı. Soruşturmanın başına yeni bir başmüfettiş atandı. Çok geçmeden tam teşhis başarılamamasına rağmen Irons'ın hâlâ baş şüpheli olduğu anlaşıldı. 21 Nisan'da bir kısmı İrlandalı işçi kılığında, kalanları çeşitli araçlarda toplam 12 polis memurunun dahil olduğu bir gözlem ve takip operasyonu başlatıldı.

İzleyen 26 gün içinde Irons karısının arabasıyla güneybatı Londra'nın Tooting ve Balham bölgelerinde, birçok saldırının yaşandığı yerlerde dolanırken görüldü. Bu günlerden birinde Tooting Bec Common yakınlarında park edip, omzunda bir kemerle çalıların arasına girdiği görüldü. Çalılardan kısa süre sonra çıktı ama herhangi bir suç işlediğini gösteren bir durum olmadığından müdahale edilmedi.

Masrafı artmaya başlayınca operasyon sonlandırıldı. Irons birkaç gün sonra, 27 Mayıs'ta yeni saldırısını yaptı.

Kurbanı işten eve dönen bir kadındı. Tooting metro istasyonu yakınlarında gölgelerden çıkan bir adam, "Bağırma; sadece paranı istiyorum," dedi. Kadını yakındaki bir koruluğa sürükleyen adam burada bağlayıp tecavüz ettikten sonra bir de oral sekse zorladı.

Saldırının zamanlaması polis ekibindekilerin kuşkularını doğrular nitelikteydi: Irons'a içeriden bilgi sızdırılıyordu.

Irons karısı Anne ile 1970'lerin sonlarında bir Baptist kilisesinde tanışmıştı. Çift, çıkmaya başlamalarından birkaç yıl sonra evlenmişti. Bu arada Anne Metropolitan Polisi'nde işe başlamıştı ve gençlik ve toplum bölümünde çalışıyordu. Anne, Irons'ın evlenmeden önce ve sonra birçok defa 'ferahlamaya' ihtiyacı olduğu bahanesiyle evden çıkıp arabaya atlayarak gezdiğini kabul ediyordu.

Anne Irons bazı tecavüz olaylarında kocasının evde, yanında olduğunu söylemişti. Kimi saat ve tarihlerin, üzerlerinde oynanıp oynanmadığının anlaşılması için Metropolitan Polis Laboratuvarına verilen ve kocasına yönelik suçlamalar düştüğünde kendisine iade edilen gündelik polis defterinde teyit edildiğini de öne sürmüştü.

27 Mayıs'taki tecavüz vakası derhal polise bildirildi ve Irons ertesi gün tutuklandı. Bu sefer kurban kimlik geçidinde Irons'ı teşhis edebilince nihayet dava açılabildi. Anne Irons bir kez daha kocası lehine tanıklık etti ama gündelik polis defteri kontrol edildiğinde bir dizi sahte giriş bulundu.

El yazısı analizi, adli bilimlerin en eski biçimlerinden biridir. Metropolitan Polis Laboratuvarı'nın kurucusu sayılan komiser yardımcısı Cyril Cuthbert namını bir belgenin üzerinde oynandığını kanıtlayarak yapmıştır. Bu tür tahrifatları ortaya çıkaran pek çok teknik mevcuttur.

Sahtecilik şüphelerinde şüpheliden genellikle el yazısı numuneleri talep edilir. Kişinin el yazısını değiştirmesi mümkündür ancak yazma eylemi büyük oranda bilinçaltı bir eylem olduğundan, el yazısını değiştirmek bilinçli bir çaba gerektirir. Bu tür hileleri engellemek için şüpheliye uzun paragraflar yazdırılır. Bir metni dinlerken farklı bir el yazısıyla yazmak kısa bir süre haricinde imkânsız olduğundan, çoğu şüpheli bir noktadan sonra gerçek el yazısını kullanmaya başlar.

Ayrıca, gözle görülemeyen kalem izleri farklı frekanslarda lazer ışığı vasıtasıyla ortaya çıkarılabilmektedir (*Bkz.* Fotoğraf/Çizim 16 ve 17). 2012 Nisan'ında Devon polisi, kaleminde mürekkep kalmadığını fark etmeyen kör bir yazarın 26 sayfasının laboratuvarlarında kurtarıldığını açıklamıştı.

Sayfalara daha sonradan yazı yazıldığını belirlemek, her adli laboratuvarın elzem donanımlarından ESDA'ya (Elektrostatik algılama cihazları) düşer. Yazı yazarken kalem ucunun kâğıda uyguladığı baskı kâğıt liflerinde, üstelik sadece yazılan sayfada değil altındaki beş sayfaya kadar ufak değişimler yaratır.

Soruşturulan belge ilkin su içeriğini artırmak amacıyla yüksek nemli bir ortama konur, ardından ESDA'nın üzerine yerleştirilip vakumla sabitlenir. Korumak amacıyla üzerine plastik film konduktan sonra fotokopi tonerinden alınan minnacık cam bilyeler üzerine serpilir. Akım verilir ve liflerdeki bozulmalara çekilen cam bilyeler yazı girintilerini ortaya çıkarır.

Sayfalar arasında izleri karşılaştırarak orijinal girişten sonra yazı yazılıp yazılmadığı bulunabilir.

Ancak bu vakada evrak bölümünün müthiş makinelerine gerek kalmadı. Anne Irons'ın gündelik polis defteri ilk kez laboratuvara gönderildiğinde tüm sayfalarının fotokopileri çekilmişti. Fotokopilerle karşılaştırma yapılınca hepsi Irons'ın son tutuklanışından sonraki tecavüz olaylarında şahitlik amacıyla ilave girişler yapıldığı ortaya çıktı ve Irons tutuklandı.

Fraklı kumaşlar elyaflarını farklı derecelerde dökerler. Kişinin giydiği, tekstil elyafının vakanın çözümüne muazzam katkılar yapmasını sağlayabilir. Kişi naylon giyinmişse dökülmüş elyaf aramanın pek anlamı yoktur. Ama angora gibi gevşek örülmüş ve hemen her yere bol elyaf döken yün giymişse başarı şansı iyi demektir.

Elyaf dökülür, evet ama zaman içinde döküldüğü yüzeyden gider. Tutuklamayla suç arasında uzun zaman varsa bu

tür delil bulma ihtimali azdır. Ancak Everald Irons son tecavüzünden birkaç saat sonra tutuklandığından, şanslıydık.

Tecavüz davalarında şüphelilerin ve kurbanların kıyafetleri SOCO tarafından alınır, özenle paketlenir. Bu giysiler laboratuvarda 'bantlamaya' tabi tutulur. Bu işlem esasen saydam bir seloteyp parçasıyla yüzeylerden tekstil elyafı toplamaktan ibarettir. Bantlamada kullanılan seloteyp parçaları, kullanıldıkları yerlere göre (sağ paça, sol iç cep, vs.) etiketlenir. Şüpheli ve kurbanın bantlamaları ve elyafları ayrı masalarda incelenir ve teknisyen birini bitirip diğerine başlarken önlük değiştirir.

Saldırı sırasında kurban ve şüphelinin neler giydiğini öğrendiğim anda hangi elyafların aramaya değeceğine karar verebilirim. İlk önce ne kadar elyaf dökmüş olabileceklerini görmek için kurbanın kıyafetlerini incelerim. Bu inceleme kıyafetlerdeki dökülmemiş elyaftan ne kadarının ufak bir seloteyp parçasıyla alınabildiğini görmeye dayanır. Ardından kıyafetteki her renkten iplik söküp 'kontrol numunesi' olarak Xam adı verilen saydam bir mahfazaya yerleştirip mikroskop lamına koyarım. Böylece şüphelinin kıyafetinde bulunmuş her türlü elyafla karşılaştırma yapabilirim.

Everald Irons davasında kurban, saldırı sırasında bol elyaf döken türden koyu renkli, yünlü bir kazak giymişti. Saldırı üzerinden fazla zaman geçmediği için Irons'ın kıyafetlerinde bu elyaflardan bulunma olasılığı yüksekti.

Temiz bir laboratuvar önlüğü giyip şüphelinin ceketini büyük bir ambalaj kâğıdının üzerine yaydım. Kestiğim seloteyp parçalarıyla 'bantlama'ya, yüzeyden kıyafete ait olmayan elyafları çıkarmaya giriştim. Dolmuş olan seloteypleri bir polikarbonat levhaya yapıştırıp etiketledim. Bittiğinde kurbana ait olabilecek elyafları aramaya koyuldum. Burada elyaf derken sadece 'iplikleri' değil, çıplak gözle görülmeyecek incelikte ve küçüklükte olanların hepsini kastediyorum.

Kurbanın kıyafetinden alınan 'kontrol numunesinin' mikroskop altındaki görüntüsü hafızamdaydı; ilk bantlamaları mikroskop altına yerleştirdim. En miniklerine kadar şüphelininkilere benzer görünen tüm elyafları ince bir forseps ve ksilen eriyiği[11] vasıtasıyla banttan alıp milimi milimine inceledim. Her birini eriyiğe batırıp lam altına koydum ve nihayet yüksek güçlü karşılaşma mikroskobunu kullanacak duruma geldim.

Söz konusu alet esasen ortasındaki tek bakma parçası sayesinde kullanana sağ ve soldaki numuneleri ortadan ikiye ayrılmış bir ekrandakine benzer bir şekilde görme olanağı sağlayan iki mikroskoptan ibarettir. Bir tarafa kontrol numunesini, diğer tarafa Irons'ın ceketinden aldığım ilk elyafı koydum. Aletin tüm ayarlarını yapmam uzun sürdü ama sonunda yüksek büyütme altında iki numunenin aynı olmadığını gördüm. Sırada diğerleri vardı.

Elyafları bulmaya ilaveten, birincil teması kanıtlayacak miktarda bulmam da önemliydi. Bir yahut iki tane bulsam savunma avukatı kolaylıkla ikincil temas yüzünden (üçüncü bir taraf, mesela SOCO yahut biliminsanı marifetiyle) cekete geçmiş olabileceklerini kolayca öne sürebilirdi. Öte yandan şüphelinin kıyafetinde kurbanınkinden gelme bol miktarda elyaf çıkması birincil teması ve dolayısıyla olası suçluluğunu ortaya koyabilirdi.

Karşılaştırma mikroskobunun başında ve görülmesi, yakalanması pek zor (bazen hiç yokturlar) elyaflar peşinde karanlık odada bir ona bir buna bakarak ve nihayetinde bulana kadar bazen haftalar bile harcanabilir.

Laboratuvarın elyaf bölümü kısa süre önce Londra'da sadece dört mağazada satılan bebek mavisi Lacoste eşofmanlı bir silahlı soyguncuyu yakalatmayı başarmıştı. Everald Irons'ı son kurbanıyla ilintilendirmeye yarayacak, aynı nadirlikte bir şey bulmayı umuyordum.

11 Eriyik: İçindeki katı madde erimiş bulunan sıvı, mahlul, solüsyon (ç.n.)

Laboratuvardaki eğitimimin başlarında elyaf laboratuvarında çalışmıştım ve hoşuma gitmişti; uzmanlık alanıma girdiğinden tekstil elyafıyla bolca uğraşacak fırsat bulmuştum.

Elyaflar, Locard'ın İlkesi'ne göre çoğunlukla iki birey yahut bireyle suç mahalli arasında birincil teması kanıtlamaya fayda ederler. Elyaflar kimi zaman bir bıçakta yahut silah namlusunda bulunurlar ve kurbanın giysisiyle eşleştiklerini göstermek önem taşır. Kimi durumlarda, silahlı soygunlardan sonra olay yerinde, özellikle kafalarına kar maskesi yahut çorap takanlardan kalma saç, elyaf yahut ikisinin karışımı bulunur. Elyaf eşleşmesini kanıtlamak için çoğunlukla bolca bilimsel kıyaslama yapmak gerekir. Düşük güçlü mikroskoptan sonra görsel renk ve elyaf yapısının (yün, pamuk, sentetik, el yapımı) yanı sıra kesit biçimi (düz, yuvarlak, trilobal, çok-loplu, vs.) saptamaya yardım eden yüksek güçlü mikroskoba geçilir. İncelenen elyaf kontrol numunesiyle renk, şekil ve yapı bakımından eşleşirse alet kullanımı zamanı gelmiş demektir.

Adli bilimciler çok eskilerden beri var olan teknikleri vaka çalışmalarında kullanmak üzere uyarlamakta ustadırlar. Elyaf analizi istisna değildir.

İki alet (görünür spektrum mikrospektrofotometresi ve kızılötesi mikrospektrofotometresi) zarar vermeden elyafların spektograflarını verecek şekilde değiştirilmişti. Dolayısıyla bu aletlerle yapılan analizler elyafların ayrıntılı renk spektrumu analizi ve yapısal bileşenlerini verebiliyor ve hatalı eşleşme ihtimalini ciddi oranda azaltıyordu.

Kumaş yapımında kullanılan tüm ipliklerde 'boyamada kazan farkı' denen bir özellik mevcuttur. Bir üreticinin ürettiği birbirinin aynısı iki giyim eşyasının gerçekte farklı boyalardan oluşmuş olması mümkündür. Bunun nedenleri arasında, boyanın alındığı firmanın yahut boya karışımı formülünün değişmesi, boya tedarikçisinden alınan yeni parti

boya, kazan değişimi, ısı farkları ve benzerleri sayılabilir. Renkte nihai sonuç görünürde aynıdır ancak boyaların karışım oranları farklı çıkabilir. Renk karıştırma işini çoğunlukla renk konusunda göz uzmanlığına sahip ve karışımları tutturmada usta kimseler elle yapar.

Renkli ipliklerin neredeyse tümü farklı renklerden üretilir ve elyaftan boyaları çıkarıp ayrıştırmak mümkündür. Ancak bu tip işlemlere uygun miniklikte tüp üretilmediğinden kendi tüplerimizi minik kılcal tüplerin uçlarını eriterek yaratmıştık. Elyafları bu tüplere çok ince forsepsler ve mikroskop yardımıyla yerleştiriyorduk. Mikro-pipet kullanarak çok az miktarda, gene kendi üretimimiz çözücüden ilave ediyorduk. En iyi boya ayrıştırma için bir dizi çözücüden yararlanıyorduk. Boya, çıkarıldığında, alüminyum levha üzerine yayılı, kieselgur adlı özel bir kilden mamul tabakadan oluşan ufak bir ince tabaka kromatografi (TLC) levhasına tek bir nokta olarak yerleştiriliyordu. Ardından TLC levhası başka bir çözücüyle dolu, sığ bir tabağa konuyor ve çözücü kieselgurdan geçerek boyayı boya birleşenlerine ve renklerine ayırıyordu. Sonuçta ortaya çıkan rengârenk kromatogramdaki lekelerin renk ve pozisyonları (Rf değerleri) ana boyanın belirtenleri oluyordu.

Aynı kazanda, aynı vardiyada boyanmış kumaşların boya karışımları aynı olduğundan kromatogramları bire bir aynı çıkar. İplik farklı bir kazanda yahut aynı kazanda farklı bir vardiyada boyanmışsa çıplak göze aynı görünse bile birleşen boyaların renkleri ve Rf değerleri aynı çıkmayacaktır.

Everald Irons'ın giysilerinden alınan elyafların her açı ve her analiz bakımından kurbanın kazağındakilerle eşleştiğini bulmuştum sonunda. Normalde savunmanın ikincil teması kullanmasını engelleyecek miktarda eşleşen elyafın varlığını göstermem yeterliydi.

Elyafların boyalarını ayrıştırıp saptadıktan sonra sırada elyafın Birleşik Krallık sınırları içindeki nüfusunu belirle-

mek, bir başka deyişle ülkede bu elyaflardan ne kadar giyim eşyası üretildiğini bulmak vardı. Bunun içinse iki hususu halletmem gerekiyordu. İlki, giysinin üreticisini bulup aynısından ne kadar ürettiklerini öğrenmekti. İkincisiyse giyside kullanılan ipliğin nereden geldiğini saptamaktı.

İşin ilk kısmı, kurbanın kazağının Top Shop'ta satıldığını bildiğimiz için kolaydı. O dönemlerde Metropolitan Polis Laboratuvarı kadrosunda bu tür soruşturmalara yönelik özel bir yeteneğe sahip, Ken Wiggins adlı bir uzman araştırmacı vardı. Wiggins derhal Top Shop'la temasa geçti ve birkaç gün geçmeden pek sevindirici sonuçlara ulaştı. Şirkete teslim edilmiş 5000 kazaktan 4000'den fazlası hâlâ şirketin deposundaydı.

Ken, dağıtıma girmiş 1000 kazağın çoğunun halen perakende mağazalarında, satılmayı beklediğini keşfetti. Şansımıza, kurban söz konusu kazağı ülkede ilk satın alanlardandı. Tecavüz bir yıl sonra gerçekleşmiş olsa dolaşımda binlerce kazak olabilecekti ama şansımıza, o günlerde piyasada sadece birkaç yüz adet vardı. Gerçekten iyi bir başlangıçtı.

Sonraki adım, söz konusu kazakların nasıl üretildiğiydi. Her parti belli bir iplikten yapılır ve dolayısıyla aynı boya kullanılırdı. Partilerin büyüklüklerini saptayabilirsek aynı kazağı giymiş başka bir kişinin Everald Irons'la temasa girmiş olma ihtimalini kestirebilecektik.

Ken kazakları Dublin'deki bir firmanın ürettiğini buldu ve ekipten birilerinin gidip fabrika sahibiyle görüşmesi için gerekli ayarlamalar yapıldı.

Uzmanlık isteyen bir alandı ve sorulacak soruların bazıları son derece teknik sorular olacaktı. Herhangi bir dedektifin kendi başına gidip görüşmesi anlamsızdı ve çoğu fabrika sahibinin yanıtlarına göre değişebileceğinden, soru listesi hazırlamak da uygulama açısından verimsiz olacaktı. Bu nedenle İrlanda'ya benim de gitmem gerektiğine karar verildi.

Birkaç gün sonra Optik Operasyonu'ndan (soruşturmanın dosya adı) bir komiser yardımcısıyla Dublin'e gittim. Garda[12] bizi son derece hoş karşıladı ve doğruca fabrikaya yollandık.

Sorguda bilgi toplayan polis memurunun yanında oturmak benim için yeni bir deneyimdi. Televizyon dizilerinde yanlış kullanılan en mühim hususlardan biri, adli bilimcilerin sürekli sorgu odasında, şüpheli sorgularken gösterilmesidir. Gerçek hayatta, Birleşik Krallık'ta böyle bir şey asla olmaz. O gün şüpheli değil, tanıkla görüşüyorduk ama aklıma, televizyonlardaki rollere çoğu adli bilimcinin yaklaşabileceğinden daha fazla yaklaştığım geldi.

Kazakları Dublin'deki fabrika yapmıştı, ancak iplikleri başka bir yerden almışlardı. Modern giysilerin çoğu, üreticiye maliyet avantajı sağladığından birden fazla tedarikçiden alınan ipliklerle yapılır. Bizi ilgilendiren kazaktaysa yine şanslı çıktık. Üretimde kullanılan iplik tek bir üreticiden geliyordu ve üretici Portekiz'deydi.

Gerekli ayrıntıları kaydettikten sonra akşamın kalanını iki yerel içkiyle (Guinness ve viski), bizlere ders vermeye pek hevesli Garda'nın konukseverliğinde geçirdik.

Geri döndüğümüzde öyle betim benzim atmıştı ki kız arkadaşım siyah takım elbisemin içinde adeta bir bardak Guinness'e dönüşmüş gibi göründüğümü söyledi.

Birkaç hafta sonra komiser yardımcısıyla birlikte Lizbon'a gittik. Komiser yardımcısının Birleşik Krallık sınırları dışında yetkisi bulunmadığından davamız gereği soruşturma yapma ve delil toplayabilmemize olanak verecek izin belgesini alabilmek için bir yargıca başvurduk. İznin verilememesi için sebep yoktu (bu tür işbirlikleri sınırlardan arındırılmış Avrupa için elzemdir) ama kırtasiye işinde hatalar, yanlış doldurulan formlar yahut tercüme hataları görülmedik şeyler değildi. Dolayısıyla izni aldığımızda epey rahatladık.

12 Garda Siochána: İrlanda Cumhuriyeti polis teşkilatı (ç.n.)

Ertesi gün elde izin belgesi ve yanımızda tercümanlığımızı üstlenecek bir polis memuruyla ipliğin boyanmasından sorumlu firmaya gittik. Fabrika denemeyecek kadar ufak bir yerdi. Daha ufak miktarda iplikle uğraşmak işimizi hızlandıracağından bizim açımızdan fabrikanın küçüklüğü iyiydi.

Fabrika sahibi bizi gezdirdi, ipliği nasıl eğirdiklerini ve İrlanda'ya yollanan mallarda hangi kazanların kullanıldığını gösterdi. İplik partilerini boyamada kullanılan kazanlar beklediğimiz büyüklükte değildi (*Bkz.* Fotoğraf/Çizim 28). 120 santimetre çap ve 180 santimetrelik derinlikleriyle her partide birkaç yüz litreden fazla boya almaları mümkün değildi. Bu ise İrlanda'dan gelen sipariş miktarını karşılamak için onlarca parti boyama işlemi yapıldığı anlamına geliyordu.

Her kazanın başındaki kontroller sayesinde elle yapılan boya karıştırma işinden sorumlu şahısla da konuştuk. Adam, farklı çevresel şartlar altında farklı renk birleşimleri kullanarak her seferinde aynı görünen mal üretmeyi çok iyi bilecek ölçüde geniş tecrübeye sahipti. Minik renk değişimlerinin her partiyi eşsiz kıldığını biliyorduk. Bunun anlamıysa nihayetinde büyük miktarda kazak üretilmiş olsa bile saldırı zamanında sokakta sık bulunmadıklarıydı. İstatistiki açıdan çıkartmak imkânsızdı; başta kaç kişinin kazak sahibi olduğu, o günkü hava durumu, insanların giyim alışkanlıklarının modadan nasıl etkilendiği vesaire dâhil muazzam sayıda etkenin işe katılması gerekirdi.

Belli bir kesinlikte söyleyebileceğimse belirlenmiş ipliğin boyandığı günkü partiden olmayan ipliklerle yapılmış herhangi bir kazağın farklı özellikler göstereceği ve söz konusu partide boyanmış ipliklerden üretilmiş kazak sayısının çok az olması gerektiğiydi. Kısacası, Irons'ın o gün Portekiz'de aynı partide boyanmış ipliklerden mamul kazak giyen bir başka şahısla temas etmiş olma ihtimali çok, çok azdı.

Portekiz'den döndükten birkaç hafta sonra ifademi sunmak üzere mahkemeye çıktım.

Kurbanda bulunan semenden yapılan DNA parmak izi araştırması başarıya ulaşamamıştı ama elimde 300'de bir hata paylı klasik kan gruplandırma analizi vardı ve Everald Irons'ın üzerinde bulunan elyafların kurbanın kazağındakilerle eşleşme oranı, o güne dek çalıştığım tüm vakalardakinden yüksekti. Ekibin bir araya getirdiği diğer malzemelerle birlikte Irons'ın nihayet işlediği suçların cezasını çekeceğini hissediyordum.

Savunmanın epey yükleneceğini tahmin ediyorduk; kendimi zorlu ve uzun bir çapraz sorguya hazırladım. Bulduklarımı epey sorguladılar ama savunma makamının şu sözlerini duyduğum anda pek çarelerinin kalmadığını anladım:

"Pekâlâ, Dr. Silverman… Ha, bir dakika… Doktor değildiniz, değil mi?"

Irons davanın sonunda altı tecavüz ve bir tecavüz girişiminden suçlu bulundu ve on sekiz yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Optik Operasyonu'nu yürüten ekip bir hafta sonrasında bir kutlama partisi verdi. Ken ve beni şeref konuğu olarak çağırdılar.

Zorlu, uğraşı bol bir davaydı ama gayret ve takım çalışması iyi sonuca ulaşılmasını sağladı. Soruşturma ekibinde kilit rol oynamak, başarılı sonuca giden zincirin elzem halkalarından biri olmak hoşuma gitmişti.

DNA, Irons davasında sonuca gitmeyi başaramamıştı ama teknikler sürekli gelişiyordu ve yakın gelecekte şüphelileri olay yeriyle ilintilendirmenin kolaylaşacağı, hızlanacağı ve çok daha hassaslıkla isabetli olacağı açıktı.

Gelecek parlak görünüyordu. Bekleyen güçlükleri öngörmek ise mümkün değildi.

8

'Gruplandırma İçin Yetersiz Malzeme'

Teknik, sıklıkla sonuç vermede tıkandığından, suçları kan gruplandırmayla çözmeye kalkışmak baştan beri bir çeşit kumardı. AB0 testlerinin yapılması için nispeten fazla miktarda vücut sıvısı gerektiğinden, minik kan veya semen lekelerini test etmeye kalkmak, bunların asla sonuç vermeyeceği anlamına geliyordu. Yıllar boyunca pek çok raporumda 'gruplandırma için yetersiz malzeme' ibaresi yer aldı.

Metropolitan Polis Laboratuvarı bünyesine açıldığından DNA biriminin uzun vadede ne kadar işe yarayacağına dair kuşkular vardı, çünkü başlangıçta DNA testleri kan gruplandırmadan bile daha fazla genetik malzeme gerektiriyordu. Ufak miktarlarda kan, özellikle emekleme çağındaki DNA, 'parmak izi' teknolojisinde hiçbir işe yaramıyordu. Daha önce belirttiğim gibi, alyuvarların çekirdekleri, dolayısıyla DNA'ları yoktur. Akyuvarlarda DNA vardır ancak alyuvarlar tipik bir kan damlasının yüzde 40 ila 50'sini oluştururken akyuvarlar yüzde 1'den azdır. Haliyle az miktarda kanda akyuvar çok azdır.

Teknolojinin tek zayıf noktası bu değildi. Geleneksel kan gruplandırma numunesinin elektroforetik görüntüsü bir gecede üretilebilirken, ilk dönemlerde DNA parmak izinin görüntüsünü çıkartmak haftalar hatta aylar sürebiliyordu. Polisler sıklıkla arayıp durum soruyor, her seferinde fotoğraf filminin numunenin üzerine yerleştirildiğini ama vaktinden

önce kaldırılırsa istenen görüntünün ortaya çıkmayabileceğini anlatmak zorunda kalıyordum. Bu durum, özellikle işlemin tekrar yapılmasına yetecek vücut sıvısı bulunmadığında ciddi risk anlamına geliyordu. Bu nedenle laboratuvara hakim fikir, plakalar ne kadar uzun kalırsa okunabilir bir profil elde etme şansının o kadar arttığı yönündeydi. Endişeli polislere bunları itinayla anlatıyordum ve mümkün mertebe uzun beklemeyi kabulleniyorlardı.

O zamanlar sınırlı malzeme bulabildiğimiz her vaka ayrı bir ikilem kaynağıydı. Daha belirgin sonuç alma umuduyla DNA testi mi yapmalıydık yoksa eldeki malzemeyi, hızlı sonuç alma şansı daha fazla olan kan gruplandırma testlerinde mi kullanmalıydık?

Her seferinde en iyi sonuçlar alınmıyordu. Profil çıkarmaya harcanan süre yüzünden suçlamalar yahut davalar düşebiliyordu. Daha fenası, polis bunun ne zaman olduğunu her seferinde söylemediğinden, bazen kendimi mahkemeye çıkmış vakalara rapor yazarken buluyordum.

Şüphelilerden alınıp gereğince korunmuş numunelerle yürütülen DNA testleri neredeyse daima başarıya ulaşıyordu ama suç mahallerinden toplanmış numunelerden çıkarılan başarılı profillerin yüzdesi hâlâ düşüktü.

Teoride her bireyin eşsiz bir multilokus DNA 'parmak izi' vardır ama bunların yarattığı çoklu şeritleri okumak ve yorumlamak güçtür. Elektroforez jelinin işleyişinde yahut hazırlık sırasında numunelerin dizilişindeki çok hafif farklar sonuçta çıkan şeritleri, eşleşmelerine rağmen eşleşmiyorlarmış gibi (ya da tam tersi) gösterebilir. İlaveten, röntgen filmi üzerinde epey koyu renkte bir şerit, üst üste binmiş birden fazla şeritten oluşabildiğinden parçalar birbirlerine yakınsa, sonuçlar muğlâk çıkabilir.

Adli yorumda uygulama açısından ideali, şüpheliden ve suç mahallinden alınan numunelerin, iki numunede ilintili

şeritlerin belirlenmesinin kolaylaşması için yan yana işlenmesiydi. Ama bu her zaman kolay olmuyordu ve kimi zaman iki şeridin başta öyle görünmeseler bile hizalandığını gösterebilmek için esnekliği yüksek plastik cetveller kullanmak zorunda kalıyordum. Öte yandan, karşılıklı karışma yahut bulaşma riski açısından, şüphelinin ve suç mahallinin numunelerini yan yana işlemek akla gelebilecek en kötü senaryoydu.

Tüm bunlara rağmen hâlâ pek çok dava sistemde yer buluyordu DNA, Atlantik'in her iki kıyısında hem yargıç hem jürilerce 'yanılmaza yakın' kabul edilir görünüyordu.

DNA profili çıkartma ABD adalet sisteminde, Birleşik Krallık'ta başlayışından kısa süre sonra devreye girdi. DNA profili çıkarma faaliyetlerini ABD'de başlamasına önayak olan, savcı ve avukatlara ilk hizmet sunan olabilmek umuduyla 1987'de Maryland'de şube açan Alec Jeffreys'tir. Ancak 1982'de kurulmuş ve sonrasında DNA alanına girmiş New Yorklu Lifecodes Corporation Jeffreys'ten önce davrandı: Firma Cellmark testinin farklı bir çeşidini tasarlayarak dünya çapında patent derdinden kurtulmayı başarmıştı.

Her iki firma da Sınırlayıcı Enzim Parça Uzunluk Çeşitliliği (DNA parçalarında tekrarlanan 'kekelemeler' arayan işlem) analizinden faydalanıyordu ama Cellmark DNA dizilerinin birçok parçasını tek bir testte incelemek için multilokus analizini kullanırken, Lifecodes her seferinde tek bir bölgeye odaklanan tek-lokus analizinden faydalanıyordu.

Tek-lokus sondalama (SLP) VNTR'leri DNA üzerinde çeşitli noktalarda bağlamak için bir dizi radyoaktif sonda kullanmak yerine tek bir noktaya bağlanır. İşlem, tamamlandığında röntgen filminde sadece bir veya iki şerit yaratması haricinde multilokus sonda işleminden farksızdır. SLP sonuçlarını okumak daha kolaydır; ayrıca SLP sonuçları daha az adli malzeme kullanma avantajına da sahiptir. Karışmış

yapılı vücut sıvısı lekelerini bu teknikle yorumlamak da daha sorunsuzdur. DNA profilleme sonuçları, veri tabanında aranabilen bir dizi sayıya dönüştürülebilir. Daha sonra Birleşik Krallık'ta da kurulan ve DNA delili sunulmuş vakalardaki tespiti yapılmamış suç mahalli lekeleri ve birey profillerini içeren SLP veri tabanı, bugünkü Birleşik Krallık Ulusal DNA Veri Tabanı'nın başlangıcıdır.

MLP fazlasıyla ayırt edici bir tekniktir ve bu nedenle eşsizlik açısından 'parmak izinin eşeyi' görülmektedir, ancak SLP sonuçları nüfusun çok daha geniş kesimlerinde kullanılabilir. Bu yolda, belli bir bireyde eşleşme yüzde 99'u aşana dek farklı tek-lokus sondalarıyla art arda birçok SLP analizi yapılmıştır. SLP yöntemi 'barkodu' çeşitli aşamalarla ortaya çıkarır ve DNA'nın hasar gördüğü yahut bozulduğu suç mahalleri için daha uygundur. Nitekim Alec Jeffreys SLP tekniğinin avantajlarını çarçabuk kavramış ve Cellmark için hazırlamaya girişmiştir.

Lifecodes testini ABD'de suçlunun DNA vasıtasıyla tespit edildiği ilk davada, Kasım 1987'de Florida'da görülen tecavüzcü Tommie Lee Andrews davasında kullandı. Lifecodes'tan bir biliminsanı tanık kürsüsünde, kurbandan alınan semen numunesinin Andrews'un DNA'sıyla eşleştiğini ve Andrews'un profilinin 10 milyar kişide bir bulunabileceğini söyledi. Jüri suçlu olduğuna karar verdi ve Andrews 22 yıl hapse mahkûm edildi.

Davanın basında geniş yankı uyandırması, medyada suçluları yüzde yüz hassasiyetle tespit edebilen yeni teknoloji lehinde bir hava yarattı. Başka davalar da çarçabuk geldi ve hepsinde benzer verimlilikte sonuçlar alındı. Yargıç ve jürilerin etkilendiği açıktı.

New York'taki bir davada jüri, katil ve tecavüzcü sanığı büyük oranda DNA delillerine dayanarak suçlu bulunca Yargıç Joseph Harris, bu tekniği 'çapraz sorgulamanın çıkı-

şından bu yana, gerçek arayışında gelmiş geçmiş en büyük ilerleme' ilan etti. En ünlü savunma avukatları dahi DNA delilleri karşısında çaresiz kaldıklarını itiraf ediyorlardı. Ünlü bir avukat, "Tecavüz davalarında, semen sanığınkiyle eşleştiğinde ve başka birinden gelme ihtimali 33 milyarda bir çıktığında jüriye gerek kalmıyor," dedi.

Ancak MLP ve SLP teknikleri, adli açıdan geçerli ve güvenilir olmakla birlikte belirgin sınırlamalara sahipti. RFLP analizleri için epey miktarda uzun, bozulmamış ve yüksek kalite DNA gerekiyordu. Uzun DNA numuneleri bozunma sonucunda kısa parçalara ayrılabiliyor ve bu yöntemle analiz edilemiyorlardı. Teknikler zahmetliydi; çok zaman alıyordu ve tespitte radyoaktif madde kullanılmasını gerektiriyordu. Avrupa'daki DNA testi laboratuvarlarında yürütülen ortak çalışmalarda şerit uzunluklarında sıklıkla önemli farklılıklar gözleniyordu. Tampon sistemi, jel çalıştırma süresi ve ısı ve DNA görselleştirme yöntemi dâhil olabildiğince çok değişkeni standartlaştırma yönünde önlemler alınıyordu, ama laboratuvarlar arasında yorum birliği konusunda kesinsizlik hâlâ sürüyordu.

Özellikle MLP'nin adli uygulamalarda ilave sorunları vardı. Sonuç almak için bol miktarda biyolojik malzeme gerektiriyordu; semen ve kanın bir arada olması yahut birden fazla kişi tarafından tecavüzdeki gibi karışmış vücut sıvılarının analizinde güçlüklerle karşılaşılıyordu ve alınan sonuçlar, bir veri tabanına işlenmeye uygun değildi.

Cellmark ile Lifecodes ilk hamle yapanlardı belki ama Gary Dotson davasında ortaya çıkan DNA'daki yeni büyük gelişmeyi kaçırdılar. Dotson 1988 ilkbaharında, 1970'lerin sonunda Chicago'nun banliyösündeki bir lokantanın on altı yaşındaki aşçısına tecavüzden giydiği hükmü yatmaya devam ediyordu. Kurban üç erkeğin saldırısına uğradığını, içlerinden birinin kırık bir şişeyle karnına yazı kazımaya kalkıştığını söylemişti.

Kan gruplandırma, olay zamanında 22 yaşında olan Dotson'ın, genç kızın iç çamaşırında bulunan semenle 10'da 1 eşleştiğini göstermişti. Delillerdeki pek çok tutarsızlığa karşın (diğer birçoğunun yanı sıra kurban saldırganı temiz tıraşlı tarif etmişti; Dotson birkaç gün sonra yakalandığında sakalı ve bıyığı uzundu ve ayrıca kurban, saldırganın göğsünü tırmaladığını söylemişti ama Dotson'da herhangi bir iz yoktu) suçlu bulunmuş ve 20 ila 50 yıl hapse mahkûm edilmişti.

Kurban Cathleen Crowell 1985 başlarında tecavüz suçlamasını uydurduğunu ve masum bir insanı hapse yollattığını itiraf etti. Tecavüz olayını, o günlerdeki erkek arkadaşından hamile kalma korkusuyla uydurmuştu. Koruyucu ebeveyni, seks yapmaya başlaması durumunda evden kovmakla tehdit ettiği için böyle bir yola gitmişti. Karnındaki kesikleri kendi yapmış, iddiasını güçlendirmek için giysilerini kendi yırtmıştı.

Dotson bir hafta sonrasında duruşmaya çıkmak kaydıyla kefaletle salıverildi ancak yargıç duruşmada, orijinal adli delilleri çürütmeye çalışan yeni delilleri kabul etmeyip Crowell'ın itirafını 'inandırıcılıktan uzak' sayarak Dotson'ı tekrar cezaevine yolladı. Kan gruplandırma, Crowell'ın o zamanki erkek arkadaşını 'tecavüz' sırasında giydiği iç çamaşırındaki semen lekeleriyle ilintilendirememişti.

Dotson'ın avukatı derhal o dönemki Illinois valisine af başvurusu yaptı. Üç gün süren bir oturumun ardından vali affı reddetti, ancak Dotson'ı cezasını çekmiş sayarak serbest bıraktırdı. Bu hamle epey karışıklık yarattı. Dotson suçluysa ne demeye serbest bırakılıyordu? Masumsa neden sabıkası silinmiyordu?

Dotson iki ay sonra, bir aile içi kavgaya karıştı ve tekrar hapse atıldı. Suçlamalar düştü ama şartlı salıverilme kurallarını çiğnemesi, tecavüzden giydiği hükmün kalan 16 yılını yatması gerektiği anlamına geliyordu. O sıralarda Dotson'ın

avukatı Thomas Breen, *Newsweek* dergisinde yayınlanan 'Holmes'e Nal Toplatmak' başlıklı bir makaleye denk geldi. Makale suçluları DNA vasıtasıyla suçlara bağlayan bir teknikten bahsediyor ve teknik için 'parmak izi almak için tozlamanın moleküler eşdeğeri' diyordu.

Makalede Britanya'da tekniğin birçok babalık ve göçmenlik davasında kullanıldığı ve daha önemlisi Colin Pitchfork'u çifte cinayetle ilişkilendirdiği anlatılıyordu. Breen araştırdığında DNA'nın hüküm giymiş herhangi bir şahsı kurtarmada hiç kullanılmadığını öğrendi ama işe yarama potansiyeli açıktı.

Bağlantıya geçtiği Alec Jeffreys Cellmark'ta test yapmayı kabul etti ancak o dönemde kullanılan teknik bol miktarda, uzun ve zarar görmemiş DNA gerektiriyordu. Dotson davasında ana delil on yıldan eski iç çamaşırı lekeleri olduğundan eldeki malzeme eski veya bozulmuştu; dolayısıyla sonuç alınamadı.

Lifecodes tekli-lokus sonda tekniğini geliştirmişti ama sonuçta teknik gene RFLP analizine dayanıyordu. Haliyle Jeffreys sonuç alamadıysa onların da alma ihtimali düşüktü. Dotson'ın avukatları teslim bayrağını çekmek üzereyken sahaya yeni bir oyuncu girdi.

California'daki Forensic Science Associates, 1980'lerin ortalarında patenti Cetus Corporation tarafından alınmış, polimeraz zincir tepkimesi (PCR) adıyla bilinen bir tekniği kullanarak bireyleri DNA'larından teşhis etmeyi sağlayan yeni bir yöntem geliştiriyordu. Cetus'tan Kary Mullis, PCR'yi DNA dizisinin belli bir parçasını büyük miktarda çoğaltarak eski veya bozulmuş numunelerden dahi sonuç elde etmenin yolunu bulmuştu.

Polimeraz Zincir Tepkimesi

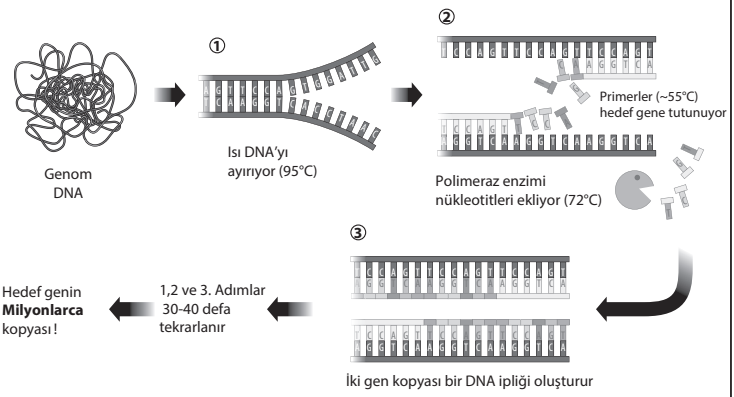

Polimeraz Zincir Tepkimesi (PCR) ; esasen DNA'nın kendini çoğaltmada kullandığı doğal yolu taklit eder. DNA numunesi, sarmalın iki ipliği birbirinden ayrılana kadar ısıtılır. Numune soğuduğunda her bir iplik karışıma katılan ilave DNA 'bazlarını' kendine çekip tıpatıp kopya yaratacak birer şablon görevi görür. Adli tıpta kullanılan işte bu kusursuz kopyalamadır.

Forensic Science Associates tarafından geliştirilen sistemdeki kopyalanmış DNA bölgesi HLA-DQ alfa adıyla biliniyordu ve 21 olası şekilde ortaya çıkıyordu. Diğer DNA profilleme biçimlerinin verdiği sonuçlardan daha az ayırt ediciydi ama gene de bir şüpheliyle bir semen numunesi arasında gelişigüzel eşleşme olasılığının en yaygın gen tipinde (alel) yediye bir ve en nadirinde 100.000'de bir arasında değişeceği anlamına geliyordu.

Dotson davasında testler, kurbanın iç çamaşırında bulunan spermatozoitlerin Dotson'dan gelemeyeceğini ve kurbanın erkek arkadaşından gelmiş olabileceğini ortaya koydu. Dotson'ın mahkûmiyeti kaldırıldı. Hüküm giymiş biri ilk defa DNA sayesinde aklanıyordu. Birkaç ay içinde, tekli-lokus sondasının devreye girişi ve PCR'nin kullanışı, DNA tekniklerinin daha verimli kullanılabileceklerini gös-

termişti. Test sonuçları kıyaslamaları kolaylaştıracak şekilde sadeleşmekle kalmıyor, teknik çok daha az malzemeyle kullanılabiliyordu artık. Çoğu DNA testi en iyi sonuçları taze malzemeyle verirken PCR çalışmalara 15 yıla kadar eskimiş lekelerden sonuç alma avantajını getirmişti.

Ufak kan lekelerinin analizi sorunlu olmaya devam ediyordu ama geçmişte önemsiz sayılan miktarlardaki sperm kalıntılarının, her bir sperm özünde bir DNA paketi olduğundan, profil için mükemmel temel sunan zengin genetik malzeme kaynakları olduğu ortaya çıkmıştı. Bu nedenle DNA, cinsel saldırı vakalarındaki rolü sayesinde ilkin adli ceza sisteminde öne çıkacaktı. Ancak MPFSL'nin DNA analizi sonucu çözüme kavuşturduğu ilk dava bambaşka bir vücut sıvısıyla ilgiliydi.

1988 Aralık'ında Londra'da, Lorraine Benson adlı 22 yaşındaki bir fotoğrafçı öldürüldü. Bluz ve çoraplar haricinde çırılçıplak cesedi Raynes Park'taki yürüyüş yollarından birinin yanındaki böğürtlen çalılarının ardına gizlenmişti. Giysilerinin kalanı, el çantasıyla birlikte yakınlarda bulundu. Yanlarında bir de erkek mendili vardı.

Otopside Benson'ın boğazlanarak öldürüldüğü ve katilin, izleri kızcağızın boynunda görülen ve cesedin yanında bulunmuş ipi kullandığı saptandı. Kurbanın ayrıca burnuna ve çenesine yumruk atılmış, kafasına vurulmuştu. Sol eli ve kolunda ısırık izleri de vardı.

Cesede uygulanan vajinal ve anal 'sıvaplarda'[13] ve giysilerde semen bulunamamıştı. Göğüslerden ve ısırık izlerinden alınan sıvaplardaysa az miktarda salya izine rastlanmış ancak AB0 sistemiyle yapılan analizlerden sonuç alınamamıştı.

13 Ucuna pamuk veya bez takılı bir çubukla bedensel delik veya açıklıklardan DNA, doku, sıvı numunesi vb. alma işlemine verilen isim, dilimize İngilizcesi'ndeki "swab" sözcüğünün doğrudan okunuşuyla (sıvap) girmiştir. Ancak barut izi tespitinde kullanılan "el sevabı testi" gibi kimi adli/hukuki işlemlerde "sevap" diye de geçmektedir. (ç.n.)

Benson'ın cesedinin bulunduğu bölgede başka tecavüz ve tecavüz girişimi vakaları da yaşanmıştı. Laboratuvarın DNA birimi tecavüzlerden edinilmiş numunelerle eşleşme arayışında geniş sayıda şüpheliyi tarıyordu. Narborough cinayetlerinde Colin Pitchfork'un yakalanmasının ardından çok sayıda şüpheli arasında eleme yapabilmek için bu tür yaygın taramalar sıklaşmıştı ancak uygulamanın laboratuvarlara bindirdiği baskı muazzamdı.

Polis, Benson'ı seri tecavüzlerden sorumlu şahsın öldürdüğüne inanmıyordu ama laboratuvardan, suç mahallinden elde edilmiş malzemelerden DNA profili çıkartılıp çıkartılamayacağına bakılmasını talep etti.

Benson'ın cesedinin az uzağında bulunan mendil, vakayla bağlantısız çıkabilirdi ama her ihtimale karşın test edildi. Eşyanın suçluya yahut kurbana ait olduğu veya olmadığı sonucuna doğrudan varmaktansa suç mahallerinden alınan her şeyi test etmek en doğrusuydu.

Mendilde bir kısmı salyayla karışmış birkaç kan lekesinin yanı sıra sümük olduğu çarçabuk ortaya çıkan sarı, gevrek bir madde daha vardı. Burun geçitlerinde sümük normalde renksizdir ama vücut, nezle türü bir hastalıkla mücadele ediyorsa işgalci virüsü öldürmek için bol miktarda akyuvar salgılanır. Bu durum sümüğü DNA profilleme için kuvvetli bir aday haline getiriyordu.

1989 Şubat'ında, cinayetten birkaç hafta sonra John Dunne adlı bir taciz suçlusu başka bir suçlamayla tutuklandı. Yapılan sorguda Lorraine Benson'ın ölümüne dair hiçbir şey bilmediğini öne sürdü. Vücut sıvısı numunesi alınmasına itiraz etmedi. Sümük ve kan numuneleri, diş izleri kalıplarıyla laboratuvara getirildi.

Sonuçlar açıktı: Mendildeki sümük, 1.497.000'de birlik bir varlığa işaret ediyordu. Buysa Birleşik Krallık sınırları dâhilinde beyaz nüfustan sadece 40 kişinin (yarısı kadın)

böyle bir profil gösterebileceği anlamına geliyordu. Bir başka deyişle Britanya'da sadece 20 beyaz erkek bu sümüğü salgılamış olabilirdi ve bu kişilerden biri, Dunne'dı. İlaveten odontoloji testleri Dunne'ın dişlerinin Lorraine Benson'ın kolundaki izlerle bire bir eşleştiğini göstermişti. Deliller karşısında suçunu itiraf eden Dunne çıkarıldığı mahkemede müebbet hapse mahkûm edildi.

DNA'nın adli bilimlerin geleceğinde kilit rol oynayacağı iyice anlaşılınca mahkemeye çıkacak tüm adli bilimcilerin işlemleri jürilere açıklayabilecek bilgiye sahip olmaları gereği büyük önem kazandı.

Genel araştırma bölümünde çalışanların pek çoğu uygulamalı biyoloji mezunuyken biyokimya bölümündekiler daha ziyade belli alanlarda uzmanlık sahibiydi. DNA moleküler genetik alanına girdiğinden farklı biyoloji disiplinlerinde farklı oranlarda işleniyordu. Üniversitede hepimiz Watson ve Crick'i, moleküler genetiğin temelini öğrenmiştik ama bilgilerimiz genelde sınırlıydı. İşimizi gereğince yapacaksak muazzam ölçüde yeni bilgi öğrenmemiz gerekecekti.

Laboratuvar bu amaçla King's College'de bizler için gece dersleri ayarladı. Üniversite seçiminin nedeniyse King's College'ın adli bilimler dalında bir mastır sınıfı açması ve laboratuvar çalışanlarının belli konularda ve mesleğin uygulamalarına dair birkaç ders vermelerini istemesiydi. İki taraf için de kârlı bir durumdu. King's College'ın lisansüstü sınıfında yıllar sonra ben de ders verecektim.

Aylarca girdiğimiz teorik derslerin ardından kursumuz Hatfield College'da DNA profillemenin uygulamalı kısmını kapsayan iki haftalık çalışmayla sona erdi. Hatfield o dönemlerde ülkedeki en ileri uygulamalı DNA laboratuvarlarından birine sahipti.

Derslerimizdeki vakaların hiçbiri elbette sahici vaka değildi, ama böylesi bire bir tecrübe, hepimizin gelecekte DNA

işlemleri konusunda yetkinlikle konuşabileceğimiz anlamına geldiğinden, sahicisi kadar iyiydi. DNA adalet sisteminde adli bilimlere bakışı çarçabuk değiştirdi. DNA analizi sayesinde polis, şüphelileri hızla elemeye, dikkat ve zamanını elenmeyenlere ayırmaya başladı.

DNA ayrıca, tecavüz davalarında savunma makamlarının tavırlarını da değiştirdi. DNA'ya kadar en yaygın savunma şekilleri tecavüzün gerçekleşmediği yahut bir başka biri tarafından yapıldığıydı. DNA'nın ilişki sonrasında bulunan semenin kaynağını yüzde yüze yakın kesinlikle saptayabilmesi sayesinde savunmaların elinde sadece 'rıza' unsuru kaldı.

DNA delil konusunda hassasiyet ve kaliteyi de artırdı. Everald Irons, elyaf delillerine ilaveten Afro-Karayipli nüfusun 300'de birinde bulunduğu sonucu çıkan geleneksel semen gruplandırma deliliyle mahkûm edilmişti. Bu sonuçlar teoride aynı sonucu verecek en az 1500 Londralı daha olduğu anlamına gelmekle birlikte, zamanında mahkemenin memnuniyetle ''iyi'' kabul ettiği sonuçlardı.

DNA devreye girdikten sonra herhangi iki kişinin aynı profile sahip olma ihtimali önce yüzlü rakamlardan binlilere (Lorraine Benson davasındaki gibi), sonra milyonlulara ve sonunda milyarlılara çıktı. Mahkemeler ya da daha doğrusu jüriler birden 300'de bir gibi oranlara burun kıvırır oldular. Artık bulgularınızda bolca sıfır yoksa sunduğunuz deliller ya tartışmaya açılıyor ya da toptan yok sayılıyordu.

Ama sayılar başından itibaren hikâyenin ancak parçasıydılar. 50'de bir eşleşme ihtimali sonucun yüz binlerce kişiye uygun olabileceği anlamına gelir ama buradan bakmak, suç mahalline yakınlık, saldırganın yaşı (potansiyel eşleşmelerin bazısı 18 altı ve 65 üstü çıkacaktır) ve benzeri pek çok etmeni hesaba katmamak demektir.

Maruz kalacağı pek çok meydan okuyuşun ilki, DNA mahkemelerde kabul görmeye başlar başlamaz ortaya çıktı.

Burada ana mesele, DNA yeni olduğundan, dünya üzerinde iki insanın aynı profile sahip olamayacağı fikrinin istatistiksel varsayım olduğu, deneylerle kanıtlanamayacağıydı.

AB0 ve diğer kan gruplandırma sistemlerinde kan grupları veya faktörlere göre nüfus oranlarını gösteren muazzam tablolar mevcuttu. Bu tablolar onlarca yıldan gelen kapsamlı testlerle ortaya çıkarılmıştı. Onca testin sonucunda ulaşılan veriler haliyle güvenilirdi.

DNA sahneye çıktığındaysa henüz sadece birkaç yüz test yapılmıştı. Hatta ilk istatistik çalışmaların 'Leicester bölgesinde yaşayan 44 kişi'ye dayandığı bile söyleniyordu. Sayı hızla artıyordu ama kuşku bırakmayacak güvenilirliğe daha yıllar vardı.

Buna rağmen polis, soruşturmaları derinleştirmek yerine pek çok soyguncuyu olay mahallinde bulunan DNA delillerine dayanarak yakalamaya başladı.

Ancak Kraliyet Savcılık Hizmetleri (CPS) durumdan hoşnut değildi ve ilave delil getirilmeyen davalara bakılmayacağını duyurdu.

9

Yurtdışı Bir Vakaya Bakmak

Adli Bilimler Laboratuvarı, Metropolitan Polis Teşkilatı'na aitti ama teşkilat tek müşterimiz değildi. Diğer illerdeki polis teşkilatlarına, İçişleri Bakanlığı'na, istihbarat servislerine ve Dışişleri ve Milletler Topluluğu adına Britanya Milletler Topluluğu üyesi ülkelere de adli bilim hizmetleri sunuyorduk.

Denizaşırı vakalar düzenli geliyordu. Kimileri aileleri ya da başka sebeplerle yurtdışına gitmek istemezken benim gibiler seyahat fırsatından memnundu. Yurtdışı vakalarda rotasyon uygulandığından gitmek isteyen herkese eşit fırsat çıkıyordu.

Öte yandan, yurtdışı bir vakaya bakmak, illa suçun işlendiği ülkeye gitmek anlamına gelmiyordu. Her vaka mahkemeye çıkmıyordu; analiz yapıp rapor yazmak ama şahsen gitmemek gayet mümkündü.

İlk denizaşırı vakalarımdan biri, Britanya Hint Okyanusu Bölgesi'nde, ekvatorun hemen altında bulunan Diego Garcia adlı mercan adasında yaşanmış bir cinsel saldırıydı. 1960'lardan itibaren nüfussuzlaştırılan ayak şeklindeki ada, artık Amerika Birleşik Devletleri ile Büyük Britanya tarafından ortak askeri üs olarak kullanılıyordu.

Turistlere, yolcu uçaklarının inişine kapalı, sadece yatlara geçiş izni verilen, çok az kişinin görebildiği adaya gitmek, hayatta bir defa gelebilecek bir deneyim fırsatıydı. Ama maa-

lesef seyahat gerekmiyordu ve ismim tekrar sıranın arkasına yazıldı.

Birkaç ay sonra bir askeri bıçaklayan, askeri aşçı vakası geldi, askeri mahkemede rapor sunmak üzere Almanya'nın Osnabrück kentine gittim.

Oradayken bir gece astsubaylardan bir grupla dışarı çıktım. Bir bara gittik ve içme testini başarıyla aşmam üzerine pek itibarlı 'Jägermeister Club'e katılma daveti aldım. Adım, kulüp başkanının taşıdığı başkanlık zincirine kazındı. Kuşkonmaz ve Jägermeister'lı yıllık yemeklere davetiyem hâlâ gelir.

Sonrasında beni, kaldığım ve içeri girmeye izinli olmadıkları subay tesisinin önünde ciplerinden attılar. Ertesi sabah mahkemeye çıkacaktım; neyse ki öğleden sonraya ertelendiğini öğrendim.

Gittiğim yer Hint Okyanusu kadar şahane değildi ama ilgili herkesin tören üniformalarıyla katıldığı askeri mahkeme, her açıdan eksiksizdi. Üzerinde test yaptığım delil numuneleriyle aynı olup olmadığına bakmam için bir delili incelemem istendiğinde, içinde bulunduğu plastik mahfazayı açamadım. Bunun üzerine askeri yargıç tören kılıcını çekip, "Belki bu işe yarar," diyerek bana uzattı.

Derken, 1988 Noel'inden hemen önce bir başka yurtdışı vakanın delilleri laboratuvara geldi. Sıra bendeydi; amirimiz çağırdı ve haber verdi.

Susan Galvin ile Martha Marie Alsup adlı, iki seçkin Amerikalı psikoterapi uzmanı, tatile gittikleri Karayipler'deki Anguilla adasında tecavüze uğrayıp öldürülmüştü.

1650'de Britanya tarafından kolonileştirilen Anguilla, 1825'te St. Christopher (Genelde St. Kitts adıyla bilinir) ve Neis adalarıyla birleştirilerek tek koloniye dönüştürülmüş, kurulan federasyon 1962'de yıkılmıştı. Britanya hükümetinin

Birleşik St. Kitts-Nevis-Anguilla Devleti'ni halkın arzularına karşı ilan edişi Anguilla Devrimi'ni başlatmıştı. Anguilla halkı 30 Mayıs 1967'de The Valley'deki (başkent) polis merkezine yürümüş 13 kişilik St. Kitts polis teşkilatını binadan kovalamıştı. İngiliz hükümeti, alışkanlığı olduğu üzere bu 'başkaldırı hareketi'ni adaya ağır silahlı birlikler yollayarak bastırmayı tercih etmiş, birlikler İngiltere bayrağı sallayan memnun halk tarafından karşılanmıştı. Devrim kısa ömürlü ve kansız olmuştu ama neme lazımcılık yüzünden adanın asayişini Metropolitan Polis Teşkilatı devralmıştı ve pek 'sürgün yeri' denecek türden değildi.

Kraliyet Anguilla Polis Teşkilatı 1972'de kurulmuştu ve 40 kadar polis, 13.000 nüfuslu adanın asayişinden sorumluydu ama uzman yardımı gerektiğinde Scotland Yard müfettişleri çağrılıyordu.

İki kadının öldürülmelerinin hemen ardından Andy Otto adlı, ada yerlisi bir genç tutuklanmıştı. Kadınların cesetleri, Otto'nun oturduğu yere yakın ve kendisine ait olduğunu iddia ettiği Windward Point adlı, ıssız bir kumsalda bulunmuştu.

Adada ciddi ve şiddet içeren suçlar nadirdi. Beş yılda bir tecavüz ve on yılda bir cinayet vakalarına rastlanıyordu. Ancak Otto adeta tek başına bir suç dalgasıydı. 1988 Eylül'ünde bir turiste tecavüzle suçlanmış ama kurbanı mahkemede ifade vermek için adaya dönmeyi reddedince suçlamalar düşmüştü. İzleyen Ekim ayında gene bir turiste bıçak zoruyla tecavüz suçundan yakalanmış ancak kefaletle serbest kalmıştı.

Otto, cinayetlerden iki hafta önce bir kez daha bir plajda bir turiste saldırırken yakalanmış, kovalayan balıkçılardan çırılçıplak kaçarak kurtulmayı başarmıştı.

Massachusetts'in Watertown kentinde birlikte yaşayan Galvin ile Alsup tecavüze uğramış, taşla dövülmüş, bıçaklanmış ve kan kaybından ölmüşlerdi. Cinayetlerden birkaç

saat sonra yakalanan Otto, iki kadını soyduğunu itiraf etmiş ve polislere çaldığı para ve diğer kişisel eşyayı nereye sakladığını söylemiş ancak cinayetleri reddetmişti.

Kendi bakış açımdan dava herhangi bir dava kadar açıktı. Soruşturma ekibi kurbanların cesetlerinden bir dizi sürüntü örneği ve ayrıca şüpheliden kan numunesi almış, karşılaştırma için yollamıştı.

Tecavüz söz konusu olduğu için dikkatimi semen bulmaya vermeliydim. Numunelere varsayıma dayalı testler uyguladım; semen varlığını görünce her bir pamuklu çubuktan birer parça kesip mikroskop altında incelemeye giriştim. Sperm varlığı kanıtlanmıştı.

Geriye numuneleri paketleyip soğutucuya koymak ve DNA karşılaştırmalarının elden geldiğince çabuk yürütülmesi için talebimi sunmak kalmıştı. Onca acilliğe rağmen dönemin DNA teknikleri sonuçları ancak haftalar sonra verebiliyordu. Testleri ben değil, DNA birimindeki meslektaşlarım yürütüyordu; garantiye alabileceğim tek husus kan ve semen numunelerinin aynı gün içinde teste sokulmasıydı.

Testleri ayrı günlerde yaparsanız elektrikle ilgili şartlarda ve tampon çözeltilerin gücündeki ufacık farklar, şeritlerin gene eşleşmesi ama bu sefer yeterli hassasiyette eşleşmemesi anlamına gelebilirdi. Böyle bir durum bilimsel bakış açısından doğruluk konusunda şüphe yaratmasa bile, savunma avukatının bulguları sorgulamasını kolaylaştırırdı.

DNA'daki meslektaşlarımla plakaların teftişe hazır olduklarına karar vermemiz için birkaç hafta daha geçti. Ne kadar uzun bırakırsak görüntünün o denli net çıkacağını ve numuneleri zamanından önce incelemeye kalkarsak hepsine baştan başlamamız gerekebileceğinin farkındaydık. Haklı çıktık; sonuçlar kesinlikle nihaiydi. Her iki kadının içlerinde bulunan semen ve DNA analizi, Andy Otto'yla eşleşme göstermişti. Transfer, bulaşma ve sıvıların kadınlara başka bir

yolla girmiş olma şüphesine yer kalmamıştı. Dava, en azından bilimsel açıdan açıktı.

Test edilen malzemelerin kesinlikle kadınlardan geldiğini ve Otto'dan alınan numunelerle karşılaştırıldığını ispat amacıyla, büyük bir kısmını numunelerin zimmet zinciri ve analizlerimin ardışıklığına dair bilgilere ayırdığım raporum sadece iki sayfaydı.

Normalde plakaların Polaroid fotoğrafları çekilirdi ancak dava yurtdışında olduğu için daha kaliteli görüntü sunma amacıyla fotoğraf bölümünden bir meslektaşımı çağırdım.

Analiz sonuçlarını kapsayan raporu soruşturmanın başındaki yetkiliye yolladım. Birkaç hafta sonra mahkemeye çıkmak üzere Anguilla'ya davet edildim. Bir Birleşik Krallık soruşturmasında ilk defa ülke dışındaki bir mahkemede DNA delilleri sunulacaktı ve kader, görevi bana buyurmuştu. Dava ve deliller gayet açıktı ama üstlendiğim görev, türlü nedenle baskısı yüksek bir görev olacaktı.

Genç yaşına rağmen Andy Otto'nun yetişkin olarak yargılanması kararına varılmıştı. Heyecan yoğundu. Ada turizm gelirine bakıyordu ve iki Amerikalının öldürülmesine ilaveten Otto'nun işlediğinden şüphelenilen diğer suçların ada ekonomisine büyük zarar verme ihtimali mevcuttu.

Başka meseleler de vardı. Britanya'ya bağlı olmasına karşın, adanın cinayete karşılık idamı da içeren kendi ceza yasaları vardı. Uygulamada ceza genelde müebbede çevriliyordu ama Anguillalı suçluların komşu St. Kitts'e götürülüp asıldıkları davalar yaşanmıştı. Ayrıca Otto'nun yaptıklarının ada ekonomisine etkisine yönelik endişeler yüzünden yerel gazetelerde idam çığırtkanlığı yapılıyordu.

Otto tecavüz ve cinayeti reddettiği için aleyhindeki kilit delil DNA'ydı. Bir diğer kuvvetli delilse aylar önce kaybedilmişti. Otto, tecavüzden önce yahut sonra kadınların adada dolaşmak için kiraladıkları arabaya, kapı kilidini bıçağıy-

la zorlayarak girmeye çalışmıştı. Bıçak kırılmış, ucu aracın içinde kalmıştı. Bıçağın kalan kısmı Otto'nun eşyası arasında bulunduğundan, arabayı çalmaya kalkıştığını kuşkuya mahal bırakmayacak şekilde kanıtlayacak bir 'mekanik uyum' göstermek için bıçağın ucunu bulmak yeterli olacaktı. (*Bkz.* Fotoğraf/Çizim 29.)

Ama maalesef keskin gözlü bir memur, bıçağın ucunu kilitte görmesine rağmen, araç incelenmek üzere polis merkezine taşınırken kilide emniyet amacıyla bant yapıştırmayı ihmal etmişti. Araç merkez getirildiğinde uç çoktan düşmüştü ve bulunması mümkün olmamıştı.

DNA olmasa Otto'ya yönelik suçlamalar mesnetsiz kalabilirdi. Dava pek çok açıdan tümüyle raporuma kalıyordu.

Mahkemelerde adli bilimciler genelde sonlara doğru çağrılırlar, ancak Başsavcılık, savcıyı sunacağım DNA delili hakkında bilgilendirebilmem için (DNA delilleri malum, yeniydi henüz) mahkemeye başlangıcından itibaren katılmamı istedi. Bunun anlamı Anguilla'da en az 10 gün daha kalmam demekti. Bu yeterince heyecan vericiydi, ancak bu özel görevlendirme ek bir ödeneği de beraberinde getirmişti.

Metropolitan Polis Laboratuvarı sivil hizmet kural ve talimatları uyarınca çalışıyordu ve Anguilla'daki ortalama sıcaklık belirli bir seviyenin üzerinde seyrettiğinden, masrafını laboratuvarın karşılayacağı bir tropik takım giymeye hak kazanıyordum. Gözlerimin önünde hemen David Attenborough'nun safaride giyeceği türden bol cepli, safari başlıklı bir kıyafet canlandı. Ciddi olarak yanılıyordum elbette. Takım elbisem, sivil görevlilere, Dışişleri Bakanlığı'na ve askeriyeye benzer pek çoğunu hazırlayan Picadilly terzileri Airey ve Wheeler'ın hazırladığı özel çift kat ultra-hafif kumaşlı, ince çizgili, gri bir takımdı. İlk bakışta normal takım elbiselerden hiç farkı yoktu ama kaldırıp ışığa tutunca arkası görülebiliyordu. Hafifliği rüzgâr alıp serin kalmanızı sağla-

ması demekti. Seçeneklerim ise normal yahut kısa pantolondan ibaretti.

DNA analizini jüriye anlatmamın uzun süreceğini bildiğimden, gerekeceğini düşündüğüm bütün görsel yardımcı ve açıklayıcı malzemeyi bir bavula doldurdum. Kıyafetlerime ayırdığım bavuldan daha büyük oldu. Yürüttüğüm mantık basitti: Bana ne sorulacağını, ne kadar ayrıntılı açıklamalar yapmamın isteneceğini bilmiyordum. Unuttuğum bir şeyi almak üzere laboratuvara adam yollayamayacağımdan her şeyi yanıma almak en iyi fikirdi.

New York aktarmalı uçtum ve tropik takımımı giyerek doğrudan Başsavcılığa gittim. Ada turistikti ama ziyaretçilerin çoğu bir avuç otelde kaldığından etrafta dolanan fazla taksi yoktu. Polisin ayırabildiği tek aracı Scotland Yard dedektifleri almıştı. Önce kalakaldım ama yardım bir mezarcıdan geldi. Kullanabileceğim bir yedek arabası olduğunu ancak ölen çıkarsa geri almak zorunda kalacağını söyledi. Neyse ki araç, cenaze aracı değil, ölenin akrabalarına hizmet için ayrılmış bir arabaydı.

Başsavcıya elde ettiğim bulguları anlattıktan sonra serbest kaldım. Mahkemenin sonlarına doğru çağrılacağımı söylemişti ve önümde en az bir hafta vardı. Adada dolaşırken mahkemenin neden büyük patırtı kopardığını ve neden ben ve diğer polislerin buraya kadar gelmemiz gerektiğini anladım. "Asacaksınız, değil mi?" en sık karşılaştığım soruydu. The Valley, Anguilla'nın başkentiydi ama bin küsur nüfusuyla irice bir köy ya da ufak bir kasaba sayılırdı. Merkezinde üç metrelik dikenli telle çevrili, adliye, çevre sağlığı kurumu ve diğer birkaç hükümet organını içeren bir tesis vardı.

Adadaki suç oranı düşüklüğü yüzünden adliye binası başka işlere de yarıyordu. Geceleri tavuklara barınak görevi gördüğünden sabahları yargıç ve jüri girmeden önce tavukların çıkarılması ve pisliklerinin temizlenmesi gerekiyordu.

Öğlen aralarında adliye binası nikâh dairesi görevini üstleniyor, evlenmeye gelen genç âşıklar yeminlerini, az evvel bir cinayet sanığının durup kendisine yöneltilen suçlamaları dinlemiş olabileceği noktada okuyorlardı.

Bina geniş ve duvarlarla ayrılmamış bir planla yapıldığından tanıkların çağrılana dek bekleyebilecekleri bir yer yoktu. Diğer tanıkların ifadelerini duymamaları gerektiğinden içeride bekleyemiyorlardı. Bu yüzden mahkeme arazisi dâhilindeki bir ağacın altına bir bank yerleştirilmişti. Zaman içinde ağaca 'tanık ağacı' denmeye başlanmıştı. Biz tropik takım elbise şansına ermişler için dahi, ideal olmamakla birlikte en azından yakıcı güneşe karşı biraz koruma sağlayabiliyordu.

Kentin ana caddesi tesisin içinden geçiyordu ama duruşma zamanlarında kapılar kapatıldığından şoförler tesisin etrafını dolanmak zorunda kalıyordu. Zahmete giren yoktu gerçi. Kapılara yakın bir noktada dikenli teller parçalanmıştı; birkaç metre sağa giden hiçbir şeye aldırmadan tesisten geçebiliyordu. Şoförlerin neredeyse tümünün kestirmeyi yeğlemesine rağmen görevliler duruşma zamanlarında pek törensel havalarda kapıları açıp kapamayı sürdürüyordu.

İlk hafta boyunca ekibimizin, mahkeme başladığında hemen istenecek bir sürü fotoğraf ve delili ayırmaktan başka işi yoktu. Bu işi en iyi otelimizin arka sundurmasındaki büyük jakuzide yapabileceğimize karar verdik. Elde çoğu iç kaldırıcı otopsi fotoğrafları ve ifade fotokopileriyle suda oturan bir grup İngiliz için, turistlerin ne düşündüğünü hiçbirimiz bilemeyeceğiz elbette.

Aynı haftanın sonunda polis ekibi mahkemeye çağrılınca bir başıma kaldım. Bu arada o zamanki sevgilim işinden izin alıp mahkemeyi beklerken birlikte vakit geçirebilmemiz için yanıma gelmişti.

Davaya bakan ekibin amiri Başkomiser Roy Ramm her gün uğrayıp gidişattan bahsediyordu. İkinci hafta da çağrılmayacağım ortaya çıkmıştı. Üçüncü haftaya geldiğimizde

durum değişmemişti. Çarşamba akşamı uğrayan Roy, ertesi gün değil, Cuma çağrılacağımı bildirdi. Son özgür günüm perşembeydi.

Sevgilimle bir tekne tutup günlük gezi için harika olduğu söylenen ve derme çatma bir bar haricinde hiçbir tesisi bulunmayan bir adaya gitmeye karar verdik. Yerli bir balıkçı, mütevazı bir ücret karşılığında bizi götürdü. Öğleden sonrayı sert rom eşliğinde yavaştan mayışarak geçirip geri döndük.

Odama geldiğimizde yatağın üzerinde Roy'dan bir mektup buldum. Mahkemedeki diğer meseleler beklenenden çabuk bitmişti ve bekleniyordum. Roy, cep telefonu ya da bana ulaşmasının başka yolu olmadığından not bırakmak zorunda kalmıştı. Ama maalesef mahkemeye çıkmak bir yana, hiçbir şey yapacak durumda değildim. Kanıtıysa otele gelirken üzerimde giysilerimle havuza düşmemdi.

Ertesi gün, hafif bir baş ağrısı eşliğinde tanık ağacı altında kısa süre bekledikten sonra mahkemeye girdim. Yargıç, özellikle mahkeme için kabarttığı muazzam afro saçlı, Barbadoslu bir hanımdı. Savcı ve savunma avukatıysa İngiliz'di.

Raporumla başladım, DNA'nın numunelerden nasıl çıkarıldığını anlatıp işlemin şüphelide eşleşme olup olmadığını belirlemek için fotografik levhalarda nasıl şeritler oluşturduğunu ayrıntısıyla açıkladım. Lafım bittiğinde çapraz sorguya hazırlandım. Nelerin sunduğum delillere bağlı olduğunu bildiğimden, avukatın bulgularımın geçerliği üzerine uzun, derinlemesine bir sorguya girişmesini bekliyordum.

"Bu testleri kendiniz mi yaptınız, Mr. Silverman?"

Yanıt verecek fırsatı bulamadım. Yargıç tokmağı sertçe indirdiği gibi ayağa kalkarak avukata, "Tanık testlerin haftalar sürdüğünü zaten anlattı," dedi. "Oturup test sonuçlarını beklemekten başka işi yok mu zannediyorsunuz? Elbette kendi yapmadı testleri! Aklı başında sorunuz yoksa sesinizi kesip oturmanızı tavsiye ederim!"

Avukat bir an öylece baktıktan sonra, "Başka sorum yok, Sayın Yargıç," diye mırıldanarak yerine oturdu.

Britanya mahkeme sisteminin aksine, Anguilla'da jüri üyeleri, yargıca not yollamak yerine tanıklara doğrudan soru sorabiliyorlardı. Jüri sözcüsü bulgularıma ne kadar güvendiğimi sorunca Otto'nun DNA'sına sahip bir başka insanın bulunma olasılığının birkaç yüz binde bir olduğunu söyledim.

Cevabım üzerine sözcü, yargıca başka sorularının olmadığını söyledi. Raporumu saatlerce anlatmıştım ama çapraz sorgum birkaç dakikada bitmişti.

Ertesi gün Birleşik Krallık'a döndüm ve mahkeme ben uçaktayken sonuca bağlandı. Jüri, iki saatlik tartışmanın ardından Otto'yu iki cinayetten de suçlu buldu. İdam cezasına çarptırıldı ve cezası aftan muaf müebbede çevrildi.

Otto'nun hapiste öleceği sanılıyordu ama öyle olmadı. 2004 Aralık'ında bir başka cinayet hükümlüsüyle hapisten kaçtıktan kısa süre sonra yakınlardaki St. Maarten adasında yakalandı. 2011'de mahkemesinin görüldüğü zamanki yaşına dayanarak itiraz başvurusu yaptı ve sonunda salıverildi. Adadan ayrılmadı ve bir yıl kadar sonra bir balık avı sırasında kayboldu. Cesedi ertesi gün, iki kadını yıllar önce öldürdüğü kumsala yakın bir yerde kıyıya vurdu.

10

'Büyük Tartışma'

DNA'nın adli bilimlerin adalet sistemine katkısında kilit rol oynayacağı hızla belirginleşiyordu. Buna rağmen, Metropolitan haricinde İngiltere ve Galler'deki tüm polis birimleri adına analiz yapmaktan sorumlu İçişleri Bakanlığı Adli Bilimler Servisi, alanında dünya liderliği konumunu yitirme tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

Ana sorun maddiyattı. DNA testlerinin hızla gelişmesi yeni donanım ve eğitim gerektiriyordu ve DNA testleri, diğer analiz türlerinde göre çok daha masraflıydı. Aynı zamanda teknik cinayet ve tecavüzden soyguna, araba hırsızlığına ve Vandalizm vakalarına kadar pek çok alanda faydasını öylesine gösteriyordu ki DNA analizi için getirilen malzeme sayısı hızla çoğalıyordu.

1989 öncesinde HOFSS'un bütün parası, polis teşkilatlarının bütçelerinden, her bir teşkilatın kadro derinliğine göre belirlenen miktarda yaptığı katkılardan geliyordu. Dolayısıyla HOFSS'un geliri polis teşkilatlarının yolladığı malzeme sayısı veya kullanılışına bağlı değildi. 1989 Şubat'ında yayınlanan bir İçişleri Bakanlığı Komitesi raporuyla dünyanın gıptayla baktığı HOFSS'un feci bir maddi darboğaza girdiği, kadrolarının yetersizliği yüzünden aşırı çalışmak durumunda kaldığı ve moral açısından çöktüğü ortaya çıktı.

Rapor, hizmetlerdeki endişe verici bozulmayı doğrudan fon eksikliğine bağlıyordu. Artan suç oranlarına ve hizmet

taleplerine karşın 1982 ile 1988 arasında HOFSS içindeki harcamalar sadece yüzde dokuz artmıştı. HOFSS'un yıllık bütçesi, polis teşkilatının toplam harcamalarının sadece yüzde 0,03'üne denk geliyordu. Bu durumun sonucuysa HOFSS içinde iş kalitesi yüksekliğini korurken polisten gelen daha önemsiz görünüşlü vakaların geri çevrilmesiydi ve bu yüzden teşkilatın tatminsizliği gittikçe artıyordu.

İçişleri Bakanlığı Komitesi'nin tavsiyesi HOFSS'un genişletilip yarı özerk statüsüne kavuşturulması ve böylece polis teşkilatlarına hizmet karşılığı doğrudan fatura kesebilmesiydi. Milletvekilleri ayrıca HOFSS'un finansmanında, polis teşkilatlarının kullanıma göre, iş başına ödeme yapacağı şekilde kökten bir değişime gidilmesini öneriyorlardı.

Aynı raporda oybirliğiyle sunulan bir başka öneri de o dönemde parmak izi almanın aksine şüphelinin rızasını gerektiren 'genetik parmak izi' alma işleminden bu şartın kaldırılmasıydı.

İkinci önerinin HOFSS'a yönelik talepleri artıracağı ve her ne yapılırsa yapılsın kurumun işleyişinin kökten değişeceği açıktı.

1989 Ağustos'unda, Otto davasından dönüşümden birkaç hafta sonra Plumstead Common yakınlarında oturan 30 yaşında bir kadın kendi yatak odasında, iki küçük çocuğu alt kattayken şiddetli bir tecavüze uğradı.

Maskeli ve bıçaklı tecavüzcü, evin kedisi için aralık bırakılan arka kapıdan girmiş, çocukların salonda kalmasını sağlayıp kadıncağızı üst kata sürüklemiş, ağzını bağlayarak tecavüz ettikten sonra kaçmıştı.

Tecavüzcünün adı Robert Napper'dı. O dönemde işlediği suç, başkentin suç istatistiklerinde sıradan maddelerden biriydi ancak ilerleyen yıllarda Napper'ın işlediği suçlar, HOFSS'un (o yıllarda Adli Bilimler Servisi adıyla biliniyor-

du) çöküşünde büyük rol oynayacaktı. Çöküşse adli bilimler dünyasını kökünden sarsacaktı.

Napper 1966 Şubat doğumluydu; güneydoğu Londra'da, Plumstead'de büyümüştü. 10 yaşına kadar aile içi şiddet görmüştü ve annesiyle babası boşandığında üç kardeşiyle birlikte geçici koruyucu ailelere verilip, psikiyatr tedavisine yollanmıştı.

Napper 12 yaşındayken bir tatil kampında, bir aile dostlarının saldırısına uğramıştı. Olay, şiddetle dolu hayatını başlatmıştı. Saldırı sonrasında Napper içine kapanmış ve takıntı ölçüsünde titizleşmişti. Odasından sadece erkek kardeşlerine zorbalık yapmaya yahut soyunan kız kardeşini dikizlemeye çıkıyordu. Bir defasında, bir tartışma üzerine küçük kardeşini havalı tabancayla yüzünden vurmuştu. 16 yaşında okuldan ayrılana kadar Maudsley Hastanesi'nde tedavi görmüş, 21 yaşına kadar evinden ayrılmamış, bir dizi önemsiz işte çalışmıştı. İlk sabıkası 21 yaşında şartlı salıverilmeyle salındığı kamusal alanda havalı tabanca taşımak suçundandı. 10 pound cezaya çarptırılmıştı.

Plumstead Common yakınlarındaki tecavüz vakası, Napper'ın işlediği ilk cinsel suçtu. Kurbandan svap alınmış, numuneler laboratuvara yollanmıştı. Sperm önemli bir DNA kaynağı olduğundan başarıyla profil çıkartma şansı yüksekti. Ama kader devreye girdi. Aynı gün başka, bağlantısız iki vakadan gelen iki DNA numunesi analizin ilk safhalarından birinde her nasılsa birbirine karıştı. İşlemlerde yoktum ve karışıklığın nasıl ve ne kapsamda olduğu belli değildi, ama numunelerin delil devamlılığının bozulduğu açıktı.

Yanlış sonuçlara ulaşma ihtimaline karşılık laboratuvarda söz konusu partiden alınıp analize sokulan numuneler yok edildi ve DNA analizleri tekrarlandı. Sonuçta ne tür fırsatların kaçırıldığını bilmek mümkün değildi. Kimi vakalarda yeni analiz yapmaya yetecek miktarda DNA vardır; diğerle-

rindeyse polisten yeni numuneler talep edilebilir. Plumstead tecavüzü vakasında kalan malzeme yeni bir profil çıkarma girişimine yetersizdi.

Ancak Napper yakayı ne şansla sıyırdığının farkında değildi ve izleyen günlerde kurbana yaptıklarından büyük pişmanlık duyar bir görünüm çizdi. Birkaç günlüğüne ortadan kayboldu ve hap yutarak intihara kalkıştı.

Annesi neden intihara kalkıştığını sorduğunda Plumstead Common'da bir kadına tecavüz ettiği için birilerinin peşinde olduğunu söyledi. Oğlunun şiddete meylinden haberdar olan Pauline Napper derhal polisi arayıp oğlunun söylediklerini aktardı. Ayrıca psikiyatrıyla da görüştü.

Elinde adres ve tarih olmayan polis, annenin ihbarıyla Ağustos'taki tecavüz arasında bağlantı kuramadı. İhbarda tecavüzün Common yakınlarında değil, Common'daki bir evde gerçekleştiği bilgisi vardı. O yüzden bir şey yapamadılar.

Kader bir kez daha devreye girip Napper'ı özgür bırakmıştı. Oğlunun dönüşeceği canavarla baş edemeyeceği korkusu ve polisi herhangi bir işlem yapmaya ikna edemeyişi sonucunda Pauline oğluyla tüm ilişkisini kesti, fotoğraflarını yaktı.

Aynı alanda rekabet etmelerine karşın Cellmark ile Lifecodes, adli sistem içinde DNA profillemeyi teşvik amacıyla sıklıkla iş birliği yapıyorlardı. Ancak perde arkasında birbirlerini geçmek için var güçleriyle kapışıyorlardı.

İki şirket, tescilli ürün ve işlemlerini gizli tutma hevesiyle yeni bilimsel yöntemlerin sınanma ve değerlendirilmesinde standart yöntemleri (yayınlanma ve 'akran' değerlendirmesi) ihmal ettiler. Normalde bu iki standart yöntemin ardından işlem yahut tekniğin birden fazla laboratuvarda ve bire bir aynı şartlar altında tekrarlanıp değerlendirilmesi gelir. Oysa her iki laboratuvar da gizlice çalışıp yaptıkları muazzam yatırımlarının karşılığını almak adına acele ettiler. Ama tıpkı

DNA'nın adli bilimler dünyasının merkezine yaklaştıkça yaklaşması gibi, ürettiği sonuçların geçerliliğine yönelik ilk gerçek meydan okuyuş Atlantik'in diğer yakasından geldi.

Başarıya ulaşılan davaların getirdiği reklamın işlemlerine lisans almalarını ve tescilli miyarlarıyla[14] malzemelerini adli laboratuvarlara satmalarını kolaylaştıracağını bilen Cellmark ile Lifecodes esasen mahkeme salonlarında yer kapma peşindeydi.

DNA testleri yaygınlaştıkça, kalite kontrolü garantiye alacak, üzerinde anlaşılmış sistemlerin yahut herhangi bir değerlendirme çalışmasının yokluğuna rağmen piyasaya başka laboratuvarlar da girdi. Bir yerlerde bir çatlak çıkması artık an meselesiydi.

New York polisi yedi aylık hamile Vilma Ponce'un cesedini Bronx'ta, oturduğu apartman dairesinin salonunda bulmuştu. Cesette altmıştan fazla bıçak yarası vardı. İki yaşındaki kızı Natasha'ysa banyodaydı ve aynı şekilde hunharca öldürülmüştü. Baş şüpheli, komşu apartmanlardan birinin kapıcısı José Castro'ydu. Castro cinayetlerle hiçbir ilgisinin olmadığını iddia ediyordu ama sorgusu sırasında komiserlerden biri, Castro'nun kol saatinde kurumuş kana benzeyen bir leke gördü ve incelemek için alıp alamayacağını sordu.

Saat, Castro'nun ve kurbanların kan numuneleriyle birlikte Lifecodes'a gönderildi. Saatteki kan lekesi Vilma Ponce'un numunesiyle eşleşti. Numunenin Latin nüfustan bir başka kişiden gelme olasılığı 189 milyonda birdi.

Castro'nun avukatı test sonuçlarına karşı çıktı ve laboratuvarın kabul edilmiş delil ardışıklığı işlemlerini yapmadığını söyleyen uzman tanıklar çıkardı. DNA delili doğru olmasına rağmen, laboratuvarın istenen prosedürlere karşı tavrı gevşek bulunduğundan jüriye sunulamadı.

14 Miyar: Değerli madenlerde yasanın istediği ağırlık, saflık ve değer derecesini gösteren ölçü. mec. Ölçüt, ölçü (ç.n.).

Testler DNA işlemlerinin ilk dönemlerinde yapılmıştı ve Lifecodes, davayı bir an önce mahkemeye taşıma telaşıyla sonuç almada kabul edilen bilimsel teknikleri kullanmayı ihmal etmişti. Testlerin ürettiği verilerin kalitesi düşüktü ve şirket, yorumlamasında kendi prosedürlerini bile es geçmişti.

DNA'nın ardında yatan temel bilimi sorgulamamakla birlikte, uzman tanıklar bilimsel teknikler ve laboratuvarların izlediği prosedürler konusunda şüphe uyandırmaya başladılar. Laboratuvarın DNA numunelerinde eşleşmeleri daha nesnel bir yöntem yerine sadece barkot dizilerinin gözlemlenmesine dayanarak ilan edişini ve vakadaki DNA şeritlerinden ikisini insana ait olmayan kirletici madde olarak elemeyişini eleştirdiler.

Ötesi, biliminsanlarından dördü (ikisi savunma, ikisi savcılık tanığı) alışılmadık bir tavırla mahkeme dışında toplanıp, "Bu davadaki DNA verileri, kan numunelerinin eşleştiği yahut eşleşmediği değerlendirmesine destek verecek ölçüde güvenilir değildir. Bu veriler sonuca destek amacıyla akran değerlendirmeli bir yayına sunulsalar kabul edilmezlerdi," diyen açıklama yaptılar.

Massachusetts'teki Whitehead Biyomedikal Araştırma Enstitüsü'nden genetikçi Eric Lander, *Nature* dergisinde yayınlanan ve Lifecodes'un laboratuvar prosedürlerini ayrıntısıyla eleştiren makalesinde şunları yazdı: "DNA parmak izi çıkarmanın adli bilimde muazzam potansiyel sunan bir aygıt olduğu kuşku götürmez ancak mahkemeye çıkarma telaşı yüzünden iki çok önemli nokta karanlıkta kalmıştır. Birincisi, DNA parmak izi çıkartma, aile ilişkilerini saptama veya kalıtsal hastalıkları belirlemede kullanılan DNA'ya tanı koymadan teknik açıdan çok daha fazla zahmetli ve ayrıntılıdır. İkincisi, bilimsel topluluk içinde delillerin güvenilirliğini garantiye alacak standartlar üzerinde henüz fikir birliği oluşmamıştır."

12 haftalık ön-duruşma ve sunulan ifadelerin ardından, yargıç kol saatindeki kanın Castro'ya ait olmadığını gösteren delilleri kabul etme ve kanın Ponce'a ait olduğunu öne süren delilleri reddetme kararı aldı.

O zaman dek ABD'de DNA delillerinin çok az direnişle karşılaştığı ya da hiç karşılaşmadan kabul edildiği 100'ü aşkın dava görülmüştü ama şimdi, savunma avukatları ilk defa DNA delillerinin reddini sağlıyorlardı. DNA delili reddedildiğinde Castro'ya beraat yolu göründü. Ancak Castro, aniden itiraf etmeyi seçti.

Castro davası DNA delillerinin yanılabilirlik potansiyelini ortaya çıkarınca Ulusal Ceza Savunma Avukatları Birliği, 1989 sonbaharında bir DNA timi kurdu. Tim ilkin Lifecodes'un sunduğu delillere dayanılarak gerçekleştirilmiş mahkûmiyetlerin davalarını yeniden açmayı denedi. Sonuçta bu olmadı, ama girişimleri DNA delillerine Atlantik'in her iki yakasında da görülmemiş bir saldırı başlattı ve Lifecodes ile Cellmark'ı, davada konu edilen sorunlara yönelik yeni protokol ve metodolojiler kullanmaya itti.

Birleşik Krallık hükümeti Britanya'da çarçabuk DNA parmak izi almayı savunmaya girişti. İçişleri Bakanlığı'ndan kıdemli adli bilimci Viv Emerson tekniğin başarısız kaldığı davaların tek tip laboratuvar prosedürlerine ihtiyacı gösterdiğini ve adli bilimcilerin DNA delillerini doğru yorumlamalarının can alıcı nokta olduğunu söyledi. Emerson ayrıca, tartışmaya yol açan Amerikan davalarının aksine, bu tür önlemlerin Britanya'da standartlaştırılmış prosedürlerle, çapraz kontrollerle ve kalite kontrolüyle uygulandığına işaret etti.

HOFSS ayrıca adli bilim konularında İçişleri Bakanlığı'na danışmanlık görevi görüyordu ve tüm bilimsel tekniklerinin İngiltere ve Galler'deki adli ceza sistemi dâhilinde kullanımı için gereğince geçerliğe sahip olmasını garanti etme sorumluluğunu taşıyordu. HOFSS tüm DNA teknikleri için standart

işlem prosedürleri, geçerlilik prosedürleri ve yorumlama kılavuzları, kapsamlı bir yeterlilik sınaması ve laboratuvarlar arası açık veya 'kör' çalışmalarıyla hantal değilse bile karmaşık yapılı bir kuruma dönüşecekti. İlaveten, DNA uzman tanığı yahut DNA analisti, tüm adli bilimciler için kabul görmüş bir standart ve yeterliğe göre eğitim alıyordu. Bir de adli bilimlerde DNA standartları için kurulmuş bir Uluslararası Laboratuvar Akreditasyon İşbirliği (ILAC) komitesi vardı.

Oysa bir sene önce Swindon'da 26 yaşındaki Brian Telford, toplu taramada gönüllü numune verdikten sonra tecavüz suçlamasıyla haftalarca hapis yatmıştı. Numunesinin hatalı bir kayıt yüzünden yanlışlıkla eşleşme gösterdiği ortaya çıkınca salıverilmişti.

Castro davası sırasında İskoçya'da Brian Kelly adlı bir polis eskisi, gene gönüllü numune verdiği bir toplu tarama sonucunda tecavüzden hüküm giymişti.

Tecavüz kurbanı, yakından tanımasına rağmen Kelly'yi teşhis edememişti ve HOFSS tarafından yapılan ilk analizler Kelly'yi aklamıştı. Aylar sonra Cellmark'ın yaptığı yeni analizlerse kurbanın giysisindeki semenin kaynağının Kelly olduğunu ortaya çıkardı. Kelly altı yıl hapse mahkûm edildi ancak cezası daha sonra, laboratuvarın kullandığı tekniklerin hatalılığı kanıtlanınca kaldırıldı. DNA analizi sırasında Kelly'nin referans numunesi ile suç mahalli numuneleri jel içine yan yana konmuş, böylece bir taraftan diğerine malzeme sızması yüzünden hatalı sonuç alınmıştı. Laboratuvar prosedürleri, böyle bir sorunun tekrarlanmaması için değiştirilmişti.

İnsani hatalar ve sorunlu laboratuvar prosedürleri iki önemli sorundu, ama bir de davalarda jürileri ciddi ölçüde etkileyen, sayıları bulmada kullanılan "istatistiksel temel" sorunu vardı. Amerika'nın önde gelen genetikçilerinden ikisi, ABD'nin bir numaralı araştırma yayını *Science*'ta o dö-

nemde ceza davalarında kullanılan DNA analizinin geçersiz olması gerektiğini öne sürdüler. İki kişiye ait numunelerin birbirinden ayrılamaz genetik profiller çıkartma olasılığının inanılandan daha yüksek olduğunu söylüyorlardı. Örnek verdikleri davalardan birinde hata payının 150 milyonda bir olduğu kayda geçmişti; oysa esas oranın 256'da bir civarında olduğuna inanılıyordu.

'Büyük Tartışma' böylece başladı. Nüfus genetikçileri DNA delilinin istatistiksel mayın tarlasında sadece kendilerinin hatasız dolanabileceğini söylediler. İstatistikçiler söz konusu alanın esas kendi yetki alanları olduğunu öne sürdü ve adli bilimciler ile dalaşmaya başladılar.

Çok geçmeden Yargıç Alliott, DNA delillerine, yeni ve kapsamlı araştırmalar yapılıp sonuçlanana dek kuşkuyla bakılması kararı aldı. Tecavüzle suçlanan bir sanığın avukatlarının hazırladığı raporu okuyana kadar DNA profillemeyi 'mucize' delil bellediğini söyleyen yargıç, sanıklara karşı 'son derece düşük ihtimaller' sunmada fazlasıyla küçük numunelerin kullanıldığını öğrenmekten şaşkınlık duyduğunu açıkladı.

Alec Jeffreys de devreye girdi, rakamların gelişigüzel seçilmiş 1000 kişilik numuneye dayandığını ve bir sanığın kan yahut semen numunelerinin geldiği kişi olarak yanlışlıkla saptanma ihtimalinin milyonda bir oluşunda da bunun temel alındığını itiraf etti. Ancak problemlerin bilimden değil, kötü laboratuvar uygulamalarından doğduğunu öne sürdü.

Adli bilim mahkemelerde delil olarak kullanılmaya başlandığından beri tanıklığın sunumunda, bilimde değil (hoş, kimi alan da, bilim de tartışmaya açıktır), alınan sonuçların belli bir dizi koşul bağlamında ne anlama geldiği ve önemleri problemli çıkmıştır. Hem savcılığın hem de savunmanın aynı delili yahut tanıklığı inceleyip, aynı sonuç veya ifadelerin birbirlerine zıt görüşleri desteklediğini öne sürmelerini

sağlayan, bu 'gri bölge'dir. Mahkemenin sunulan bilimsel delilin önemini anlamasına yardım etmekse uzman tanıkların rollerinden biridir ve sorun esas buradadır.

Mesela el yazısı karşılaştırmayı ele alalım: Yıllardan gelen geniş tecrübeye sahip bir uzman, bir belgedeki harflerdeki kalem darbelerinin, şüpheliden alınan kontrol el yazısındakilerle benzerlik taşıdığını söylüyor olsun. Uzmanın geniş tecrübelerince bu tür benzerlikler, şüphelinin ilgili belgedeki el yazısından muhtemelen sorumlu olduğunu gösterecektir. *Muhtemelen*. Peki, muhtemelen, 'büyük ihtimalle' ile aynı mıdır? Yoksa yüzde elli bire mi yakındır?

İyi uzman tanıklar, mahkemede söyledikleri her şeyin çapraz sorgu karşısında savunulabilir olmasını garanti altına alırlar. Bu amaçla 'kesinlikle' gibi sözlerden kaçınır, 'büyük ihtimalle' türü tanımlara başvururlar. Dolayısıyla uzman tanık 'yüzde 99,9 emin'ken ifadesinde 'büyük olasılıkla' dediğinde bu rakamı veremez; rakam başka bir belge uzmanınkinden farklı çıkabilir ve jüri yahut soruşturmayı yürüten polis tarafından 'kesinlikten' uzak algılanır.

Bazı dedektifler bana, el yazısı uzmanlarının ilgili belgenin 'büyük ihtimalle' şüpheli tarafından yazıldığını söylediği adli raporları 'çöpe attıklarını' anlattılar.

DNA'nın ortaya çıkışıyla bilimsel delilin önemi (mesela bir şüphelinin giysisindeki kan lekesinin kurbanın kanıyla eşleşmesi) daha fazla odağa yerleşti. İstatistik biliminin yardıma koşma potansiyeli vardı ama ilgili matematiğin karmaşıklığı ve istatistikçiler arasındaki görüş birliği eksikliği, istatistiği hem olumlu hem olumsuz sonuçlar doğurabilecek bir konuma sürüklüyordu.

Bayes Çıkarımı istatistikte, ilave delil öğrenildikçe bir hipotezin olabilirliğini kestirmede kullanılan bir yöntemdir. Bayes Teoremi, bir önermenin delil hesaba katılmadan öncesi ile sonrası arasındaki inanılırlık derecesini bağlantılar.

Mesela diyelim ki biri, hileli bir paranın atıldığında tura gelme ihtimalinin yazı gelmesine oranla iki kat olduğunu öne sürüyor. Bu önermeye inanç, başlangıçta yüzde 50 olabilir. Ardından para, delil toplamak için birkaç defa atılır. Kanıtlar önermeyi desteklerse inanç yüzde 70'e çıkabilir.

Uzman tanıklar ve jüri üyeleri, karşıt olasılıkları göz önüne alarak işi iyice karıştırmaktadırlar. Mesela adli bilimcinin düşündüğü, suça karışmadığı önermesi göz önüne alınırsa şüphelinin giysisinde bulunmuş kan lekesinin kurbanın kan grubuyla eşleşme olasılığıdır. Başka bir deyişle şüphelinin kurban yahut suçla ilgisi yoksa giysisindeki kanın kurbanınkiyle tamamen tesadüfen eşleşme şansı nedir? Ya da şüpheli aslında masumsa DNA eşleşmesinin olasılığı nedir?

Öte yandan jüri üyelerinin görevi, deliller ışığında şüphelinin masum (ya da suçlu) olma olasılığını göz önüne almaktır. Diğerinden o kadar farklı görünmeyebilir ama öyledir. 'Göz önüne alınırsa' deyişi koşullu söylemi devreye sokar ve 'kanıtlar, şüphelinin masumiyeti göz önüne alınırsa' ile 'şüphelinin masumiyeti, kanıtlar göz önüne alınırsa' cümlelerinin karışmasına 'koşul aktarmak' denir. Bu istatistiksel mantık yürütme hatası mahkemelerde öyle kolay gerçekleşir ki 'Savcı Safsatası' adıyla anılmaya başlamıştır. Bramshill Ulusal Polis Eğitim Koleji'nde ders verirken (bazen başarıyla) kullandığım örneğe bir göz atalım.

Diyelim ki siz (okur) tek bir rakibe karşı, ortaya büyük para koyarak poker oynuyorsunuz. Eli rakibiniz dağıtıyor ve rakibinize sıralı floş (kazanacak el) geliyor. Bayes Teoremi'ne göre, hile yapılmadığı *göz önüne alınırsa* sıralı floş gelme ihtimali 72193'te birdir. Bu, normal bir destedeki kart değerlerine dayanan matematiksel bir olgudur. Çürütülemez ve değişmez; öncesi ve sonrasında göz önüne alınacak ihtimal söz konusu değildir. Bu durum, bilimsel uzman tanığın, şüphelinin masumiyeti (destede yahut dağıtışta hile olmaması) göz önüne alınırsa delilin (sıralı floş) doğru olma ihtimalini söylemesiyle eşdeğerdedir.

Ancak bu, eli dağıtan kişinin, kendisine sıralı floş dağıttığı *göz önüne alınırsa* hilesiz el dağıtıp dağıtmadığı sorusundan çok farklıdır. Buysa eli dağıtan kişi hakkında kazanan eli kendisine dağıtmadan önce ve sonra ne düşündüğünüze fazlasıyla bağlıdır. Bu durum, bir jüri üyesinin deliller göz önüne alındığında (sıralı floşla kazanma) masumiyet ihtimalini (hile yapmama) düşünmesinin eşdeğeridir.

Rakibiniz Harry Scrote ise (tanınmış Londralı poker sansarı) sıralı floşun Harry'nin hile yaptığına dair yeterli delil olduğuna karar verebilirsiniz. Karşınızdaki Canterbury Başpiskoposuysa durumu Ekselansları'nın şansına bağlayabilirsiniz. Delil aynı, çıkarım farklıdır.

Peki, Ekselansları'na parayı ikiye katlamayı teklif ederseniz ve eline yine sıralı floş gelirse? Art arda iki elde aynı kişiye sıralı floş gelme ihtimali milyarlarcada birdir. Hâlâ şüphelenmediniz mi? Üçüncü deneme? Bir süre sonra ihtimaller Başpiskoposu dahi sorgulamanıza yetecek seviyeye gelecektir. Bayes yorumlaması (tekrarcı yorumlamadan farklı olarak) öznel inanç derecesinin kanıtlara göre nasıl değişebildiğini göstermektedir.

Jüri üyelerinin Bayes teoremini kullanışı tartışma yaratmıştır. 1996 yılında Adams davasında savunmanın çıkardığı bir uzman tanık jüriye Bayes teoremini anlattı. Jüri suçlu kararı verdi ancak dava, Bayes teoremini kullanmak istemeyen jüri üyelerine delil toplama/ifade dinleme yolu sunulmadığı gerekçesiyle temyize gitti. Temyiz Mahkemesi hükmü kaldırmamakla birlikte karara 'Bir ceza davasına Bayes teoremi ya da benzer bir başka yöntemi sokmak jüriyi uygunsuz ve gereksiz teori ve karmaşıklık alanlarına iterek esas işini yapmaktan saptırmaktadır' görüşünü ekledi.

■

Bu arada ABD'de FBI sahneye girmişti. DNA'nın adli kullanımındaki potansiyelini gören kurum, kendi bünyesinde

DNA ile kimlik tespiti tekniklerini araştıracak bir birim kurdu. Ardından, sadece bir yıllık testlerden sonra FBI, Pennsylvania Avenue'deki karargâhında kendi DNA laboratuvarını açtı.

FBI başlangıçta tek bir tek bir teknoloji ya da ürüne bağlı kalmaktansa Lifecodes ve Cellmark'ın geliştirdikleri de dâhil dört farklı DNA sondası kullandı. Sondalar bireysel genetik farklıkları saptamada kullanılan öncül ve patentli biyokimyasallardı.

FBI testlerinin esas getirisi, Birleşik Krallık'ta yerleşmiş standartların nihayet ABD'de de oturmasıydı. Büro laboratuvar protokolleri belirledi, geçerlik çalışmaları yürüttü ve birbirlerine rakip sistem, yöntem ve aygıtlardan, bugün Kuzey Amerika'daki hemen tüm laboratuvarlarda kullanılmaya devam edilen standart bir sistem çıkardı.

Bu arada İçişleri Bakanlığı'na bağlı HOFSS ile Metropolitan Polis Laboratuvarı, savcılık adına bütün önemli adli bilim çalışmalarını yürütüyordu, ama başka şirketler de işin savunma makamı kısmında işe girişmişlerdi. Cellmark, ticari DNA testinde Birleşik Krallık içinde neredeyse tekel haline gelmişti ama işin piyasa değeri anlaşılır anlaşılmaz bir rakip, University College London'ın kısmi hissedar olduğu University Diagnostics ortaya çıkıverdi.

Metropolitan Emniyet Müdürü Sir Peter Imbert 1990 Eylül'ünde polisin ulusal bir genetik profil veri tabanı kurabilmesi için şüpheli seks suçlularının DNA numunesi vermeye zorlanmaları fikrini Uluslararası Polis Konferansı'nda ortaya attı.

Sir Peter, polis, şüphelileri teste tabi tutmada ısrar eder ve önceki soruşturmalarda alınmış numuneler yeni davalarda delil olarak kabul görürse DNA parmak izi almanın muazzam sayıda tecavüz ve diğer cinsel saldırı suçlarının çözülmesine yardım edebileceğini söylüyordu.

Sir Peter, kimilerince kişisel ve sivil özgürlüklerin ihlali görülerek önerisine itiraz edilebileceğinin de farkındaydı. Ayrıca polisin numune almada ne noktaya kadar güç kullanabileceğine dair uzun süre düşünülmesi gerektiğini de kabul ediyordu. Ama şunu söylemeden geçemedi: "Kimin özgürlüğünden endişe ediyoruz? Kurbanın mı, saldırganın mı?" Ardından, DNA analizi alanında bilimin hukukun yerini alma tehdidi gösterdiğine işaret ederek, kamuya açık tartışmaların acilen başlaması gerektiğini öne sürdü.

11

Rekor Sürede Açılıp Sonuçlanan Bir Davaydı

Metropolitan Polis Laboratuvarı'nda öğle yemekleri, acil bir vakanın gelivermesi durumunda hiçbir bölümün boş kalmaması için genelde aşamalı yenirdi. Bahsedeceğim Perşembe günü, Cinsel Saldırılar Birimi'nde tek başınaydım. Kabul bölümünden telefon geldiğinde bir takım belgeleri tamamlamakla meşguldüm. Bir memure, elinde bir giyim eşyasıyla gelmişti ve acilen bakılmasını istiyordu. Hemen geleceğimi söyledim.

Kabul bölümüne indiğimde memure, getirdiği giysinin bir cinsel saldırı sırasında giyilmiş olma ihtimali bulunan bir bebek tulumu olduğunu söyledi. Dediğinde göre bir anne sabah karakola gelmiş ve kocasının bebeklerini taciz ettiğini öne sürmüştü.

Kadının üzüntüsü ve çocuğunu koruma arzusu anlaşılmaz değildi. Kocasının derhal yakalanıp gözaltına alınmasını istiyordu. Böylesi ciddi bir suçlamayı destekleyecek delili olup olmadığı sorulduğunda söz konusu tulumu getirmişti. Ardından iğrenç manzarayı görüşünü, tacizin, kocasının bebeğin üzerine boşalmasıyla sonlandığını anlatmıştı.

Koca derhal yakalanıp karakolda gözaltına alınmıştı. Ancak polisin elinde, eşya üzerinde analiz yapılmadan kocayı gözaltında tutacak delil yoktu. Sonuç için çok beklerlerse adamı salıvermeleri gerekecekti. Buysa anneyle bebeğini tehlikeye atmak demekti. Memure, umutlu bir gülümsemeyle

tulumda semen olup olmadığını belirleyecek 'hızlı bir test' yapıp yapamayacağımı soruyordu.

Sakin bir gündü ve acil bir işim yoktu. Memureye oturmasını, derhal elimden geleni yapacağımı söyledim.

Laboratuvarda önce sıra dışı leke belirleyebilir miyim diye çıplak gözle yakın inceleme yaptım. Bulabilmem, tulumun belirli bir yerinde test yapabilmemi sağlayacaktı ama çıplak gözle görülebilecek bir şey bulamadım. Tüm giysiyi incelemem gerekecekti. Tulumun hemen her yerinde lekeler vardı ama kimin giydiği düşünüldüğünde beklenmedik bir durum değildi. Lekelerin hiçbiri, büyüteç altında bile taze görünmüyordu.

Suç mahallerinde bundan sonra atılacak ilk adım tulumu ultraviyole 'kara' ışık altında incelemek olurdu. Semen ultraviyole ışığını emer ve görülebilir ışık olarak enerji geri verir. Aynısı diğer organik maddeler ve ultraviyole ışığı altında flüoresan ışığı veren idrar dâhil kimi vücut sıvıları için de geçerlidir. Semen ise açık ara en fazla parıldayandır.

Ama laboratuvardaydım ve semen varlığını tespitte kullanılan standart test, prostat bezinin salgıladığı asit fosfataz (AP) adlı, semen sıvısında bol bulunan bir enzimin kontrolüyle ilgiliydi. Söz konusu madde prostata has değildir ve vajina salgıları dâhil başka biyolojik sıvılarda da mevcuttur ama yoğunluğu semende 50 ila 1000 kat fazladır. Testte pozitif sonuç semenin varlığına dair kuvvetli bir belirtidir ama bunun da genelde yüksek kuvvette bir mikroskop altında spermatozoit aranarak onaylanması gerekir.

Tulumu plastik kâğıda yaydım, hafifçe su serpiştirdim ve üzerine bir tabaka emici kâğıt yerleştirdim. Kâğıdın daha sonra tulumla doğru hizalanması için masaya ve kâğıda işaretler koydum. Kâğıdın diğer yüzüne su serptikten sonra laboratuvar duvarındaki iki malzeme dolabının cam kapaklarını çıkarıp temizleyerek emici kâğıdın üzerine yerleştirdim.

Hafif baskı için birkaç ağırlık daha ekledim. Birkaç dakika sonra camları ve diğer ağırlıkları kaldırdım, kâğıdı buhar dolabına koyup bebek tulumuyla temas etmiş yüzeyine AP miyarı sıktım. Koyu mor bir leke kâğıdın ortasında hemen beliriverdi. Şimdilik varsayımsaldı ama bu tepkimenin yeterince canlı olduğunu bilecek kadar test yapmıştım ve tepkime öyle çabuk oluşmuştu ki semenin varlığı kesin sayılabilirdi.

Emici kâğıda koyduğum işaretler sayesinde tulum üzerine tam yerleştirip şüpheli semen lekesinin yerini saptayarak işaretledim. Böylece diğer lekelerden ayrılması kolaylaştı. (*Bkz.* Fotoğraf/Çizim 30.)

Memure benden kadının anlattıklarını doğrulayacak hızlı bir test yapmamı istemişti ve şimdilik elde ettiğim sonuçlar, hikâyeyi doğrular görünüyordu. Ancak sperm sıvısında pozitif tepkimenin sonuçlarını bildiğimden spermatozoit varlığını onay testiyle kesinleştirmem gerekiyordu.

Tulumda 'şüpheli' lekenin bulunduğu yerden ufak bir parça kesip ufak bir preparat hazırladım. Bunu mikroskop lamında kuruttum ve var olan hücrelerin farklı kısımları arasında görsel karşıtlık artırmak için hemotoksilin ve eosin kullandım. Lameli kapatıp yüksek güçlü mikroskoba yerleştirdim. Mikroskop görüntüsünü odaklar odaklamaz spermatozoitleri gördüm. İstediğim onayı bulmuştum ama mikroskopta bakarken çok sayıda başka hücre de gördüm.

Kabul bölümüne dönüp bir saati aşkındır bekleyen memureye sıra dışı bir şeye rastladığımı ve daha derin araştırmak istediğimi söyledim.

Memure beklemeyi kabul etti. Gidip öğle yemeğini yiyecekti. Laboratuvara döndüm, lekenin diğer kısımlarından yeni mikroskop 'slâytları' hazırladım. Gördüğümde yanılma payı kalmasın istiyordum.

Baktıkça spermatozoitlere karışmış daha fazla hücre gördüm. Ne olduklarından emin sayılırdım (ne aradığınızı biliyorsanız fazlasıyla belirginlerdi) ama varlıkları, memureye anlatılanlara uymuyordu.

Kuşkularıma kulak vererek yeni slâytları, bu sefer belli hücre tipleriyle tepkimeye girip kahverengiye boyayan Lugol miyarı kullanarak hazırladım. Şüphelerimde haklıydım. Diğer hücreler yetişkin bir vajinanın duvarından gelmeydi.

Memure döndüğünde bulgularımı sundum: "Burada semen ve vajina malzemesi karışımı var," dedim. "Bir erkeğin, bir bebek üzerine boşalmasında böyle bir şey görülmez. Karışık lekenin ortaya çıkmasının tek yolu, semenin önce vajina sıvısıyla birleşmesi… Kısacası, kadın kocasıyla cinsel ilişkiye girdikten sonra bebeğin tulumuyla silinmiş."

Sebep açıktı: Kadın kocasından kurtulmak derdindeydi ve bu amaçla plan yapmıştı. Ama hemen her seferinde olduğu gibi mücrim, numarasının kolayca ortaya çıkarılabileceğini fark edemeyecek ölçüde bilimden habersizdi.

Adam derhal salıverilirken, karısı polisin vaktini boşa harcamak suçlamasına maruz kaldı.

DNA sadece adli bilimcilerin delil toplayışını ve polisin suç soruşturma biçimlerini değiştirmekle kalmıyor, sanıkların davranışlarını da etkiliyordu.

1989 sonlarında Desmond Applebee, Canberra'da, Avustralya tarihinde DNA delilinin işe karıştığı ilk davanın sanığı oldu. Kan testinin ardından kurbanın giysilerinde bulunmuş semenle DNA'sı eşleşince ifadesine çarçabuk 'ben yapmadım'dan 'rızası vardı'ya çevirdi.

Kurbanların tecavüz suçlamalarını desteklemek yahut çürütmek adına ilişkiden itibaren geçen zamanı hesaplamak uzun süre boyunca polis ve adli bilimcilerin ilgi alanında kalmıştır. 1960'ların başlarından itibaren konu üzerine bilimsel incelemeler yayınlanmıştır. Ancak DNA'nın bulunan semenlerin kaynağını kesine yakın hassasiyette saptayabilmesi yüzünden sanıklar sıklıkla 'rıza' savunmasına başvurmaya başladı.

Bu hamleyse saldırının zamanının, kurbandan kişisel numunelerin alınma anına dayanarak tamı tamına saptanması

hususuna binen önemi artırdı. Savunma avukatları sürekli semenin ilişkiden sonra vajina yahut diğer vücut deliklerinde ne kadar süre kaldığını sormaya başladılar.

Metropolitan Polis Laboratuvarı spermatozoitlerin vajina bölgesinde kalış süresine dayanarak bu alanda öncü çalışmalar yapmıştı. Hatta konuya dair en önemli makalelerden birini yazan, o dönemdeki amirimdi.

Bu tür çalışmalarda alışılageldiği üzere, araştırmalarda kullanılan malzemeleri laboratuvar personeli sağlamıştı. Hoş, bu durumda, kontrol numunesi için gündelik kan verenler gibi 'uzun süreli sıkıntı' çektikleri söylenemezdi.

Araştırma bölümü, kadın biliminsanı ve asistanların korunmasız boşalma yaşanan ilişkiden hemen sonra kendilerinden aldıkları vajina içi numuneleri koymaları için bir buzdolabı vermişti. Söz konusu ilişkiler elbette mesai ve laboratuvar dışında gerçekleşiyordu. Dolayısıyla 'sevapları' kendileri, belirli zaman aralıklarında alıp etiketliyor ve araştırmacılara sunuyorlardı. Personelin 'daha az faal' hanım üyeleriyse negatif kontrol sevapları sağlıyordu. Elbette son derece hassas, meslektaşlarının cinsel hayatlarına dair güncel bilgiler edinen araştırmacıların ketum ve dikkatli davranmasını gerektiren bir çalışmaydı.

MPFSL'de üç araştırma öğrencisinin, Annette, Eileen ve Sheryl'in pek hoş desteğini alarak yıllar boyunca, ilişkiden itibaren geçen zamanı belirleme yolu olarak, özellikle azoospermik boşalmalarda (spermatozoit içermeyen boşalmalar) prostaglandin E'nin (sperm sıvısında yüksek yoğunlukta bulunan bir lipit hormonu) analizini inceledim. Araştırma başarıyla sonuçlandı ama yine Nobel Ödülü vermediler.

Erkek meslektaşlarımdan biri bilgi arayışını uçlara taşıdı ve kendi semenini kendi ağzına ve anüsüne zerk edip sonuçları kayıt ve analiz etmek için belirli zaman aralıklarında svap alarak deneyler yaptı. Yaptığı görev icabının çok ötesindeydi

ama bulgularını mecburen uluslararası bir yayında yayınlamak zorunda olduğundan numuneleri nasıl elde ettiğini tüm adli bilimsel ayrıntılarıyla anlattı.

Televizyonlarda izleyebileceklerinize karşın, ölüm anıyla cesedin bulunuşu arasında geçen süre sadece tahmin edilebilir. Bir görgü tanığı ya da ölenin son anlarının bağımsız bir kaydı söz konusu değilse ölüm anı gerçek kesinlikte tespit edilemez. Merhum Profesör Taffy Cameron bir defasında bana, "Ölüm söz konusuysa garantisini verebileceğin tek şey, ölüm anının kurbanın canlı olarak son görüldüğü anla cesedinin bulunduğu an arasında olduğudur," demişti.

Laboratuvardaki ilk günlerimde temel adli entomoloji (ölüm zamanını belirlemede böceklerin kullanımı) eğitimi görmüştüm ama bir serada bulunan bir cesetle uğraşana kadar bildiklerimi kullanma fırsatı bulamadım.

'İş üzerinde eğitim' fırsatı sunan fazla vaka yoktu; bildiklerimin büyük kısmı okuduklarımla laboratuvarda cam kavanozlarda korunmuş sinek ve kurtçukların kalıntılarını tespit etme çalışmalarımın karışımından ibaretti.

Bu alanda ilk öğrenilecek, belli bir böcek türünün gelişme aşamalarını tespittir. Bir sinek, yumurtadan sonra üç larva (kurtçuk) aşamasını geçip erişkinliğe ermeden önce katı kabuklu pupa olacaktır. Farklı sinek türleri larva aşamalarını farklı zamanlarda tamamladıklarından adli bilimcinin, doğru aşamaları tespit edebilmesi için önce hangi sinek türüyle uğraştığını bilmesi gerekir. Ardışık iki larva aşamasını birbirinden ayırt etmekse profesyonel etimologlar haricinde kimsenin harcı değildir ki onlarda bu tespiti çıplak gözle yapamaz.

Televizyonlardaki 'adli bilimlerin' çoğunda olduğu üzere, kurgu, gerçeğin epey uzağındadır. Kısa süre içinde televizyonun en çok izlenen dizisine dönüşen ve kamudaki adli bilimci algısını ebediyen bozan *CSI: Crime Scene Investigation*'ın daha ilk bölümünde ekibin başı Gil Grissom, küvetteki bir

cesetten bir kurtçuk çıkarıp inceler. "Üçüncü safhada pupa," der. "Bu arkadaş öleli yedi gün olmuş."

Ne termometre yahut ısı ölçücü bir aygıt, ne larva safhasının hesaplanması ya da mikroskobik incelemesi, ne de şartlara bağlı olarak mümkün bir dizi tarih… Sadece 'yedi gün.' Bu sahne, gerçeklikten son derece uzaktır.

Ben genellikle cesetten birkaç canlı kurtçuk alır ve erişkinliklerine kadar büyütürüm. Sineğe dönüştüklerinde tanınmaları kolaylaşır. Hemen belirleyebiliyorsam kendim hallederim; belirleyemiyorsam sinekleri alıp Doğa Tarihi Müzesi'ne götürür, uzmanlardan yardım isterim.

Kurtçuklar hikâyenin sadece bir kısmını anlatır. Maktulün ne zamandır ölü olduğunu anlamak için ortam ısısına dair hassas gözlem ve ölçümler şarttır. Sinekler, vücut yağları parçalanmaya başlayana kadar yerleşip yumurta bırakmaz. Yağların parçalanışı genellikle suç mahallindeki sıcaklığın işidir. Cesedin bulunduğu an ve izleyen günlerde ısıyı bilmek çok önemlidir.

Bahsettiğim vakadaysa cesedin bir serada bulunmuş olması, hesaplama işini çok daha karmaşıklaştırmıştı. Birincisi, sera demek, ortam ısının dışarıdan yüksek olması ve dolayısıyla çürüme hızını artırması demekti. İkincisi, güneş ışığının cam panellere doğrudan vurduğunda feci yükseleceği için ortam ısısında çok daha fazla farklılıklar görülmüş olmalıydı.

Olay mahalline varır varmaz kurtçuk toplamaya giriştim. Birkaçını, canlı aldıklarımı aldığım andaki yaşlarını karşılaştırabilmek için alkollü tüpe atarak öldürdüm.

Canlı kurtçuklar, yavaştan öldürmeye niyetiniz yoksa tabii, besin kaynağına ihtiyaç duyarlar. Kurtçuklarını memnun tutmak isteyenin, kurtçuklarına yediklerinden (ceset) vermesi gerektiğini çok önce öğrenmiştim.

Bir morgda kurtçuk topluyor olsam patologdan, cesedin karaciğerinden bir parça vermesini isterdim çünkü karaciğer

besin yüklüdür ama bulunan cesedin kurtçukların yerleştiği kısmından bir parça koparıp kavanoza kurtçuklarla birlikte koymak daha kolaydı.

Vakaya Cuma gecesi çağrılmıştım; laboratuvara dönmem söz konusu değildi. Olay yerinde işim bitince her şeyi toplayıp eve döndüm. Sevgilim buzdolabına, süt şişesinin yanına yerleştirdiğim ve hafta sonu boyunca orada kalacak kavanoz dolusu insan eti ve kurtçuğa pek sevinmedi. Ama kendisine de söylediğim gibi, 'kurtçuklar işimin parçası'ydı.

Cesedin, bulunduğu sıradaki vücut ısısını da 'tahmin etmem' gerekiyordu. Laboratuvardan iki adet kayıt özellikli termometre ödünç aldım, birini seranın içine, diğerini dışına yerleştirdim. Böylece birkaç gün sonra gelip kontrol ettiğimde dışarıdaki hava değişimleriyle sera etkisinin içerideki havaya yaptıklarına dair fikir sahibi olabilecektim. Ayrıca cesedin bulunduğu zamandan önceki sürelere ait hava durumu raporları da lazımdı. Ardından laboratuvara dönüp seranın içindeki ortam ısısının cesedin bulunmasından önceki günlerde nasıl olduğunu kestirmeye yarayacak bir dizi hesaba dalacaktım.

Tüm veriler bir araya geldikten sonra nihayet ölüm zamanını tahmin etmeyi başardım. Onca çabadan sonra tıpkı Taffy Cameron'ın dediği gibi, kurbanın son canlı görüldüğü anla cesedinin bulunduğu an arasında çıktı.

Ölüm zamanını geçen vakte bağlı olarak başka yöntemlerle de belirlenebilir. Rigor motris (eklemleri kasıp katılaştıran doğal faaliyet) ölümden yaklaşık iki ila dört saat sonra belirir ve genellikle 24 saat sonrasında ortadan kalkar.

Mide muhteviyatını saptamak, son yenen yiyecek cinsinin tespitine yarar. Ancak kişilerin sindirim sistemlerinin çeşitli gıda şekillerini sindirmesindeki büyük farklılıklar yüzünden sindirim derecesinin tahmini, ölüm zamanın kestirilmesinde isabet sağlamaz. Sindirim, kişinin duygusal durumuna göre de değişir; korkmuş yahut kaçan bir kimsede sindirim genel-

de durma eğilimi gösterir. Ama kurbanın en son bir lokantada görülmüş olması, yiyecek tespitini faydalı kılabilir.

Mide muhteviyatının analizi nahoş bir iştir ve şahsen koku meselesine hiç alışamadığımı söylemeliyim. İşin içinde bilim vardır (nişasta, tanin veya alkol saptamak için testler yapılabilir) ama esasen dönüp dolaşıp fikre gelir. Çıkanları dizer, oturur, didiklemeye başlarsınız. Şu, dersiniz, bezelyeyi andırıyor; şu galiba havuç, vesaire. Domates kabukları en azından daha kolay tanınır.

Ölüm zamanı davasından birkaç hafta sonra mahkemenin tanık kürsüsünde bilim ile bilimsel sonuçların zıt kutuplarda olabileceğinin önemini bir kez daha gösteren tuhaf bir tecrübe yaşadım.

Kurbandan alınan bir tamponun ucunda bulduğum semenin şüphelinin numunesiyle eşleştiği bir tecavüz davasıydı. Tampon, kan kontrol numuneleri haricinde laboratuvara yollanan tek parçaydı. Sonuçlar netti ve tanıklığa çağrılmayı pek beklemiyordum. Ancak şüphelinin ilişkiyi kabul ettiğini ama ilişkinin kurbanın rızasıyla gerçekleştiğini öne sürdüğünden haberim yoktu. Adli bilimsel deliller sağlam çıktığında şüphelilerin 'daha önce hiç görmedim bile'den 'rızası vardı'ya dönüverdiklerini daha önce belirtmiştim.

Tanık kürsüsünde yemin ettikten sonra savcının tamponda bulunan semen ve gayet net (DNA öncesi) gruplandırma sonuçlarına dair beklenen sorularını yanıtladım. Ardından sıra savunmaya geldi.

Çapraz sorgunun önemli ilkelerinden biri (güvenilir kimselerden öğrenmiştim) 'bir tanığa asla vereceği cevabı bilmediğin soru sorma'dır. Bu yolla avukat, müvekkilinin çıkarlarına aykırı ifadelerin mahkemede dile getirilmemesini sağlamaya çalışabilir. Söz konusu davadaki savunma avukatının ya bu ilkeden haberi yoktu ya da ne söyleyeceğimi bildiğini sanıyordu.

"Semenin tamponun hangi ucunda bulunduğunu bizlere söyleyemezsiniz herhalde, Mr. Silverman."

"Söyleyebilirim," dedim. "Mavi ipli uçtaydı."

Avukatların ben mahkeme salonuna girmeden önce, karşılıklı rıza ile gerçekleşmesi halinde kurbanın tamponu ilişkiden önce çıkarmış ama tecavüz söz konusuysa tamponun ilişki sırasında yerinde kalmış olması gerektiğini öne sürmüşlerdi. Bilimsel delilin önemi, semenin varlığından ve tespitinden tamponun neresinde olduğuna kayıvermişti. Yarım camlı gözlük takan yargıç, kürsüsünden bana döndü, gözlüklerinin üzerinden bakarak, son derece ağdalı bir aksanla, "Mevzubahis ipin önemi nedir acaba beyefendi?" dedi. Evet, 'mevzubahis' dedi.

İki erkek avukat, bir erkek yargıç ve bir erkek uzman tanığın, bir tamponun mavi ipini tartıştığı tuhaf bir sahne ortaya çıkmıştı. Uzmanlık alanım değil minvalinde bir yanıt vermem bekleniyordu. Ama o günlerde televizyonlarda bolca tampon reklamı yayınlanıyordu ve nasıl kullanıldıklarına dair, şahsi değil tabii, bilgim vardı. Yargıcı taklit ederek (hataydı belki) yanıt verdim:

"Mavi ipin mevzubahis cismin yerinden çıkarılması amacını taşıdığı kanaatindeyim, Lordum."

Çıngar çıktı! İfademin tamponun ilişki sırasında çıkarılmadığı anlamına geldiği ve dolayısıyla savcının iddiasını desteklediği açıktı ve ötesi, konuyu açan savunma makamıydı. Bunun üzerine 'mevzubahis' cismin ilişki sırasında kurbanın içinde dönmüş olup olamayacağına dair sorular geldi. Tamponun muhtemelen tam da bunu yapmamak amacıyla tasarlandığını öne sürdüm. Çapraz sorgu, çileden çıkmış savunma avukatının şu öfkeli sorusuyla sonlandı: "Mr. Silverman! Dişilerin cinsel organlarını yakından mı tanıyorsunuz?"

Aklıma bir sürü hınzır yanıt geldi ama mahkemeye hakaret ihtimali herhangi birini kullanmamı engelledi. Hanım jüri üyelerinin sahneyi oldukça eğlenerek izlediğini söylememe gerek yoktur herhalde. Tampon meselesini onlardan birine sormak daha akıllıca olurdu belki.

12

Kent Polis Teşkilatı

1980'lerden 1990'lara geçilirken adli bilimler hızla değişiyordu. DNA kendi değerini kanıtlıyordu ve artık hemen her büyük soruşturmanın ana dayanağıydı. Metropolitan Polis Laboratuvarı ile İçişleri Bakanlığı Adli Bilimler Servisi'ne (HOFSS), yeni teknolojiden tümüyle yararlanabilmeleri için daha büyük yatırımlar gerekiyordu.

İşlem kan gruplandırma testlerine kıyasla epey pahalı kalmayı sürdürdüğünden, laboratuvarlara gelen nesne sayısındaki artış, adli bilimsel analizlerin maliyetlerinin büyük oranda yükselmesi tehdidi taşıyordu.

Metropolitan Polisi ve HOFSS'un ana problemlerinden biri, hizmeti faturalandıramamanın adli bilimsel soruşturmaların verimliliği hususunda 'adamdan sayılma' eksikliğine yol açmasıydı. Bir rapor yazıp soruşturma ekibine yolladığımda davanın çoktan görüldüğü yahut suçlamaların düştüğünü haber almak başıma az gelen bir şey değildi.

Öte yandan kimi laboratuvar çalışanı bazı vakalarda öyle zaman harcıyor ve öyle masrafa giriyordu ki uğraştıkları vakalar araştırma projelerine dönüşüyordu.

İçişleri Bakanlığı Komitesi'nin 'Adli Bilimler Servisi' başlıklı raporu 1989'da adli bilimlerin artan öneminin altını çizerken gereğince idare ve finanse edilmesi şartını vurgulamıştı. Önerilen çözüm, hizmetlerin para karşılığı sunulmasıydı. Bu

yüzden İçişleri Bakanlığı Adli Bilimler Serisi Laboratuvarları 1991'de yeniden yapılandırıldı ve Adli Bilimler Servisi'ne (FSS) dönüşmek üzere hükümete bağlı icra organı statüsüne getirildi.

Kimileri kararı doğru bulmadı. Komite üyelerinden MV Tony Worthington, sunduğu bir tadil önerisiyle meslektaşlarını polisin parça başı fatura kesmesi fikrini reddetmeye çağırdı, çünkü bu uygulamanın 'polisi soruşturma başlangıcında teorik temelde adli bilim hizmetlerini kullanmaktan vazgeçireceğinden' endişeleniyordu. Önerisi ikiye bir oyla reddedildi.

Polis Şefleri Birliği (ACPO) komiteye bir not yollayarak faturalandırmanın verimsiz olacağına inandıklarını belirttiler. Soruşturma yürüten polislerin başında 'Bunu laboratuvara göndermeye paramız yeter mi?' sorusuyla uğraşmadan da yeterince dert olduğunu söylüyorlardı.

Ceza hukuku sisteminde adli bilimlerin kullanılmasına birdenbire fiyat biçilivermişti. Yeni doğan adli bilimler piyasasının sarsak temelleri atılmıştı. Sundukları hizmetin değerini kanıtlamak yeni FSS ve diğer tedarikçilere düşüyordu.

Değişikliklerin, kendi laboratuvarı olan, kendi kuralları dâhilinde işleyen Metropolitan Polisi'ne etkisi fazla değildi, ama başkent dışındaki polis teşkilatları yeni rejime hazırlanmaya başlamışlardı. Polis teşkilatlarına, adli bilim hizmeti masraflarını karşılayan tavanı belirli bir miktarın bütçelerinden düşülmesi yerine yıllık, sadece adli kullanıma ayrılmış bir para verilecek ve bu parayı kendileri idare edeceklerdi. Polis teşkilatları kendi adli bilim birimlerini yeniden düzenlemeye ve bütçeleri kontrol edecek bilimsel destek yöneticileri atamaya başladılar. Söz konusu rol daha önceleri yüksek rütbeli polislere düşüyordu ama serbest piyasaya dönüş hamlesiyle kimi teşkilatlarda bu işin adli bilimsel bilgiye sahip uzman kişilere daha çok uyacağı ortaya çıktı.

Kent Polis Teşkilatı'nın bilimsel destek müdürü aradığını fark edip başvurmamı tavsiye eden laboratuvar amirimdi. İlanı okudum ve amirimin benden kurtulmak istediğine dair düşüncelerimi bastırdım. Sonunda söz konusu pozisyonun bana uygun olduğunu kabullendim.

O sırada 12 yıllık adli bilimciydim. Büyüklü küçüklü pek çok davada rol almıştım; başarılarım vardı ve sıkı dostluklar kurmuştum. Mahkemede iyi ve kötü anlar yaşamış hatta seyahat fırsatları bile yakalamıştım. Yeni bir mücadeleye girişmenin zamanı gelmiş gibiydi.

Listeye alınan tüm başvuranlar (on-on iki kişi) iki günlük test, değerlendirme ve mülakatlar için Kent'e davet edildi. Teşkilat tüm adayların yatılı kalmasında ısrar ederek, ilk gece, bünyesindeki tüm bölüm şeflerine adayları resmi olmayan bir ortamda tanıma fırsatı sunmak için bir gece tertipledi.

İlk gün biraz okula dönmeye benziyordu. Sabahı diğer adaylarla birlikte (çoğunu tanıyordum; bazısıyla çalışmıştım) bir sınıfta oturup matematiksel ve dil becerilerimizi sınayan bir dizi sınava girerek geçirdim. Ardından gruplara ayrıldık ve verilen bir görevi Çırak programını andırır bir çalışma çerçevesinde elbirliğiyle hallettikten sonra akşamki toplantıya gitmek üzere serbest bırakıldık.

Düzenlenen gecenin önemi, Kent Polis Teşkilatı'nın tüm omzu kalabalıklarının gelmesinden belliydi. Galiba her bir rütbeliye yakından tanışmak üzere bir 'hedef' aday belirlenmişti ve anlaşılan adaylara, başvuru formunda sorulmamış, yanıtlanmamış yahut ucu açık kalmış bir-iki soruyu sormaları amaçlanmıştı. Benimki, devre has 'siyaseten yanlış' bir tavırla, 38 yaşında bekâr kalmadan dolayı eşcinsel olup olmadığımı belirlemekti galiba.

Ertesi sabah, hesapta testi yapanların kişilik tipinizi belirlemesini sağlayacak yüzlerce kısa ifadeyle uğraşmayı içeren psikometri testlerine girdik. Son aşamaysa mülakattı. Pozis-

yon yeni yaratıldığı ve Kent polisi, adaylardan tamı tamına ne beklemesi gerektiğini bilmediği için, rütbeli herkes alınacak kararda parmağı olsun istiyordu. Mülakat odasına girdiğimde gözlerime inanamadım. Uzun bir masanın ardına altı yetkili oturmuştu ve arkalarında altı kişi daha vardı. Mülakat komitesinde Emniyet Amiri, finans bölümü başkanı, insan kaynakları bölüm şefi, başmüfettişler, parmak izi ve olay yeri incelemenin amirleri ve diğer rütbelilerden oluşuyordu. Hepsinin soracak sorusu vardı.

Biraz gerilmiştim açıkçası. O güne dek hiç gerçek iş görüşmesine girmediğimi fark ettim. Metropolitan Polis Laboratuvarı'ndaki işime elimi kolumu sallaya sallaya girmiştim, çünkü bir önceki yıl orada stajımı yapmıştım. Öğretmenimin bağlantıları sayesinde stajım için girdiğim öğrenci mülakatının sonucu bile önceden belliydi.

Şansım, konuya dair genel rahatlığımdı. Sorulara elimden geldiğince yanıt verdim; farklı senaryoları nasıl halledebileceğimi, şu yahut bu konu karşısında ne tür stratejiler izleyebileceğimi anlattım, ama mülakatın esas soruya gittiği açıktı: Bütçe idaresinde tecrübem neydi?

İşin doğrusu, hiçbir tecrübem yoktu. Metropolitan Polis Laboratuvarı hizmetlerine karşı para almıyordu ve o dönemlerde almaya niyeti de yoktu. Talepleri karşılamak için yeni donanım yahut personel gerektiğinde elde ediyorduk. Paranın lafı bile edilmiyordu.

Lafı dolandırabilir, blöf yapabilirdim ama dürüst davranıp işi espriye vurmaya karar verdim. "Hiçbir tecrübem yok ama bu iş için gerekli genlere sahibim," dedim. Komite üyeleri birbirlerine baktı, alınlar kırıştı.

"Nasıl yani?"

"E, Yahudi'yim ben."

Nüktenin tüm üyelerin jetonunu düşürmesi biraz vakit aldı ama sonunda işe yaramış göründü.

Bir hafta sonra iş teklifi geldi. O zaman işi isteyip istemediğimi ciddi düşünmem gerekti. İşi kabul etmem, laboratuvar çalışmalarından ve vakalara birebir girişmekten uzaklaşmam demekti.

Ayrıca pozisyon, idariydi. Laboratuvarda emrimde genelde bir asistan ve bir-iki öğrenci olurdu ve hepsi bundan ibaretti. Kent'teki işse beni 95 kişilik bir ekibin başına geçirecekti.

Zorluğun bir başka yönüyse Kent'in olay yeri inceleme bölümünü sivilleştirme arzusuydu. Olay yeri inceleme bölümü tümüyle komiser ve komiser yardımcılarından kuruluydu; tecrübeli personel ayrılacak ve işe sıfırdan girişmem gerekecekti. Metropolitan Polis Laboratuvarı kurumlaşmış, çarkları güzelce yağlanmış bir makineydi. Kent'teyse her şey yeni olacaktı ve işe muazzam bir değişimle başlayacaktım. Metropolitan'da tüm soruların cevabını içeren kullanım kılavuzu varken Kent'te yoktu. Kılavuzu yazmak bana düşecekti. Bu bile yeterince çekiciydi. İşi kabul ettim.

Yeni görevime hazırlanırken polis teşkilatından parça başına para alma fikri gittikçe artan homurtulara yol açmaya başladı. Polis Şefleri Birliği'nin (ACPO) başkanı David Owen, değişikliğin adli bilimsel hizmetlerin maliyetlerini artırıp büyük bütçelendirme zorlukları doğuracağını öngörüyordu. Teşkilatlar adli bilim hizmeti masraflarını kısacak veya kendi içlerinde laboratuvar kurmayı ya da özel sektöre iş vermeyi düşüneceklerdi. FSS başkanı Janet Thompson bile faturalandırmanın devreye girişinin kimi soruşturmayı aksatacağını kabullenmekle birlikte bu durumun mutlaka ufak çaplı suçlarda geçerli olacağını öne sürdü: "Geçmişte, 25 poundluk bir Vandalizm vakasında 1000 poundluk laboratuvar masrafı yapmak gibi hatalara düşmüş olabiliriz. Ama bu sık rastlanan bir durum değildi. Artık maliyetleri tamı tamına bildiğimiz ve polisin neye ihtiyaç duyduğunu daha iyi kavradığımız için paranın karşılığını daha iyi verebileceğiz."

FSS, gelirlerini artırma umuduyla piyasadaki payını garantiye almak için herkese açık bir ziyaret günü düzenleyerek sunulan hizmetlerin kundakçı, kalpazan ve soyguncuları tespit ettiği kadar akarsu kirlenme yahut gıda zehirlenmesi vakalarında da kaynakların belirlenmesini kolayca sağlayabileceği hususunu ortaya attı. Ancak aynı günlerde West Midlands Polisi, değişen prosedür yüzünden adli bilimler hizmetlerini kullanma kurallarını değiştirmek zorunda kaldıklarını duyurdu. Teşkilat, 1,6 milyon poundluk masraf öngörmekle birlikte, adli bilimler bütçesini 1,25 milyona indirmişti. Alınan karar göre 250 poundun altındaki Vandalizm vakalarında, alkollü sürücü bulunmayan, yaralanmasız trafik kazalarında ve benzeri diğer suçlarda Adli Bilimler Servisi'ne delil yollamayacaktı.

Bu yeni kararlar, suç mahallerinden toplanan delillerin davalara olabilecek en sağlam sonuçları sağlamak üzere FSS analizine yollanmasını bekleyen dedektif polisleri kızdırdı. Yeni rejime göre suç mahallerinden yine bulunabilen tüm deliller toplanacak ama hangilerinin analize gönderileceği olay yeri üst denetim amirlerinin kararına bakacaktı.

Kent'teki bilimsel destek amiri rolümde fotoğraf, parmak izleri ve suç mahallerinden delil toplama sorumlulukları bana aitti ama elimde tam donanımlı bir adli laboratuvar yoktu. Tüm adli analizler, FSS'nin Aldermaston'daki bölge laboratuvarında yapılıyordu.

FSS, polis teşkilatlarının hizmetlerine karşılık para ödemeye alışmaları için değişiklikleri aşamalı yapma kararı aldı. İlk yıl 'hafif' faturalandırma yapılacaktı. Potansiyel harcama ve bütçe durumunu görmeleri için polise fatura kesilecek ama para alınmayacaktı. Burada amaç her bir teşkilatın ne kadar bütçe gereksineceğini belirlemek ve FSS'nin ne gelir bekleyebileceğini kestirip hesap defterlerini dengeleyebilmesini kolaylaştırmaktı.

Sorunsa FSS'de hiç kimsenin kurumun birdenbire kâr getiren bir işletme olarak iş görmesinin beklenmesini kavrayamamasıydı. Planladıkları fiyatlarsa sunulan hizmetlerin esas maliyetlerine göre belirlenmemişti.

Başlangıçtaki fiyatlandırma yapısı FSS'ye her teşkilattan gönderilen delil sayısına dayanarak yapılmıştı. Mesela, diyelim ki FSS, Kent'ten yılda 1 milyon pound kazanacağını ve teşkilattan kendilerine yılda belki 10.000 delil yollanacağını kestirmiş, delil başına 100 pound alırsa istenen parayı bulacağını hesaplamıştı. Ama çok geçmeden her partide yollanan delillerin tek tek mi yoksa topluca tek bir delil mi sayılması gerektiği tartışmalarıyla işler gülünçleşti. Özellikle ayakkabı meselesi komikti. Delil torbasına bir çift ayakkabı koyduğumda FSS her bir tekinin ayrı incelenmesi, dolayısıyla iki kat fiyat ödenmesi gerektiğini öne sürüyordu. Tartışma kısa süre sonra pantolonların iki bacağı olmasına döndü ve söndü. Bunun ardından FSS fiyatları saate göre belirlemeye kalkıştı. Laboratuvar çalışanları mesai saati üzerinden ücretlendirildiklerinden daha makul ve bizler de maliyetleri ve maliyet aşımlarını daha kolay hesaplayabilirmişiz gibi görünüyordu.

Ama FSS bünyesindeki tüm personel aynı hızla çalışmıyordu. Kimilerinin analizleri yapmaları günler hatta haftalar alabiliyor ve ona göre fiyat belirleniyordu. Kimileriyse işlerini çabucak hallediyor, ödenen para ciddi miktarda azalıyordu. Dolayısıyla 'müşteriler' kimi davada, maddi açıdan bazı biliminsanlarının verimsiz çalışmalarına kurban gidiyordu.

Saat temelinde fiyatlandırma devreye girince, yolladıklarına daha aza patlayacağını bildiğim biliminsanlarının bakmasını talep etmeye başladım. Talebim reddedilince FSS'nin standard bir ücret politikası gütmesi gerektiğini öne sürdüm.

Saate göre ücretlendirmenin bir başka güçlüğüyse kimi FSS personelinin önlerine gelen işleri büyük çaplı araştırma

projelerini dönüştürme alışkanlığıydı. Bir defasında devriye gezen bir memur bana bir 'beyaz toz' numunesi getirdi. Devriyesi sırasında bu tozla dolu kurşun atan bir havalı tabancayla ateş eden bir gence denk gelmişti. Söz konusu mermiler temas anında patlıyordu. Laboratuvara tozu basit bir taleple yolladım: Bu toz numunesi, patlayıcı bir maddeye mi ait? Tozun, neden yapıldığını gösterecek inorganik sentezleme dâhil ellerindeki tüm testlerden geçirildiğini bildiren upuzun bir rapor geldi. Tozun kimyasal bileşenlerinin tam dökümü ve olası kaynağına dair her türden veri vardı. Müthiş bir araştırma çalışmasıydı ama yanında gelen faturada 32.000 pound yazıyordu.

Kıdemli SOCO'larımdan Bob Green bu ve benzeri olaylara karşı laboratuvara her numuneyle birlikte yollamaya başladığımız kapsamlı bir 'akış şeması' hazırladı. Şemada hangi testlerin hangi sırayla yapılmasının istendiği ve bunlar dışındaki testler gerektiğinde ben veya Kent yetkililerinden başka kimlerin aranıp izin isteneceği belirtiliyordu.

FSS'deki adli bilimciler haliyle bu tür buyurmalardan hiç hoşlanmıyorlardı ve uygulamanın başlamasından sonra FSS'nin Aldermaston şubesinin muhasebe müdürü Gary Pugh ziyaretime gelerek, beni personeliyle konuşmak üzere laboratuvara davet etti.

Zorlu bir toplantı bekliyordum. Sonuçta işlerini nasıl yapacaklarını, hem de epey tepeden bakarak söylüyorduk. İdare etmem gereken bir bütçe bulunduğunu ve ücretlendirmesiz günlerdeki gibi kafalarına göre iş yapamayacaklarını anlattım. Ayrıca adli bilimlere bakışımı, 'sonrasında, öncesinde bildiğinizden fazlasını bilmeyecekseniz bir testi yapmanın anlamı yoktur' görüşümü de açıkladım.

Ancak Metropolitan Polis Laboratuvarı'nda çalıştığım sırada bir memurenin bebek tulumu getirip bakmamı isteyişini düşünmeden edemedim. Sınırlamalar yoktu ve bu

sayede vajina hücrelerini bulacak vakti harcayarak masum bir adamın hapse girmesini engellemiştim. Söz konusu olay fiyatlandırma döneminde yaşansaydı, delille gönderilen talimatlarda sadece semenin varlığını tespit edecek test yazılı olacak ve mesele bambaşka bir sonuca varabilecekti.

Sonunda FSS ile talimat yollamamız ve karşılığında gönderdiklerimiz üzerinde ilave, gereksiz araştırma yapmamaları hususlarında anlaştık.

1990 yılında Kent Polis'inde çalışmaya başladığımda Metropolitan Polisi hariç ülkedeki tüm suç mahalli memurları Durham'daki SOCO eğitim okulunda eğitim görüyorlardı. Kent tüm SOCO'larını sivilleştirmek istediğinden çok sayıda elemanın aynı anda eğitilmesine ihtiyacım oldu. Ancak Durham her yıl ancak beş kişilik kontenjan ayırabildiğinden Durham'dan 'ödünç' bir müfredat hazırlayıp kendi okulumu kurdum.

Çok sayıda SOCO'nun yerine sivil getirileceğinden diğer teşkilatlardaki eğitimli SOCO'lardan transfer imkânsızdı. Başka mesleklerde çalışan, tecrübesiz insanları alıp altı haftalık süre sonunda suç mahallerinden gerekli bilgilerin tümünü toplayacak duruma getirmek zorundaydık. Hazırladığım kurs bugün hâlâ devam ediyor ve Kent, ülkede Metropolitan haricinde bünyesinde SOCO'larını eğiten tek polis teşkilatı konumunda. Bu arada ilk altı ayımızda Kent'te hiç cinayet işlenmemesi de şansımızdı tabii. Böylesi bir huzur dönemi bir daha hiç yaşanmadı.

SOCO'ların eğitimine kan lekeleri model analizleri ve genel adli bilim konularında yardım ettim. Beyaz duvar kâğıdı kaplı duvarlarına tekmeleme, dövme, yumruklama ve benzerlerini temsil eden farklı kan lekesi sıçramaları yaparak çok amaçlı suç mahalleri kurguladık. Kullanılmayan bir polis lojmanına el koymuştum; bu 'olay yeri evi'nin duvarlarını kullandık. Aralarında plastik tabaklar yapıştırttığım bir yaylı fare kapanı da bulunan çeşitli aygıtlarla duvarlara, SO-

CO'ların karşılaşabilecekleri kan modellerine uygun şekilde at kanı fırlattık. Kapanın alt tarafındaki plastik tabağa kan koyup yayı geriyordum. Yayı bıraktığımda üst parçadaki tabak aşağıdakiyle çarpışıyor ve kan, orta hızda savrulan bir kriket sopasının yaratacağı modele epey yakın bir düzenle duvara sıçrıyordu. Değişik senaryolar verdiğimiz aday SOCO'ları eve salıyor, çalışmalarını kapalı devre kameralarla kaydediyor ve izliyorduk. Zamanına göre epey yenilikçi bir çalışmaydı, ev sonrasında ulusal eğitim okulunda da kullanılmaya başlandı.

Kendi bünyemizde eğitim epey tasarruf sağladı. Kendi KM miyarımı yaparak daha fazla tasarruf sağladım. FSS ufak bir şişesine 10 pound civarında para alıyordu ve çok kullandığımızda şişeler çabucak boşalıyordu. Kendi yaptığım sayesinde 50 poundluk bir masraf karşılığında teşkilata yıllarca yetecek miktarda miyar ürettim. Raf ömrü sınırlı miyarlara yüksek fiyat biçmek FSS'nin gelir artırma yollarından biriydi ama en azından Kent'te geri tepti.

FSS'nin bir diğer ve daha sinsi numarası, polis ile Kraliyet Savcılık Hizmetleri'nin arasını açmaya çalışmaktı. Bir sabah Bölge Başsavcısı aradı ve birkaç gün önce FSS'den bir temsilcinin yeni fiyatlandırma düzenlemelerini görüşmek üzere ziyaretine geldiğini söyledi. Görüşme talebine şaşırmıştı, çünkü adli bilimler hizmetlerinin ödemeleri savcılıkla ilgili bir konu değildi; sorumluluk ilgili soruşturmaları yöneten polis teşkilatına aitti. FSS temsilcisi görüşme sırasında polisin geçmiştekinin aksine tüm delilleri laboratuvara göndermemesinin davaları tehlikeye sokacağını söylemişti. Ardından da savcılığın tüm delillerin laboratuvara yollanması ve neyin test edileceğine (dolayısıyla fiyatlandırmaya) biliminsanlarının karar vermesini emreden yeni bir politika izlenmesini önermişti. Yaptığı şey, bütçe işinde kapıyı koruyan benim gibileri baypas etmeye kalkmaktı, ama çok şükür, savcılık öneriyi reddetmişti.

Fiyatlandırmanın başta düşünülmeyen sonuçlarından biri, ACPO Ulusal Ateşli Silahlar Veri Tabanı'nın kurulmasıydı. Öncesinde şüphelilerin evleri aranırken bulunan ya da sokakta ateşlenen silahlar, var olan ateşli silahlar veri tabanında kıyaslanmak üzere FSS'ye yollanıyordu. Söz konusu veri tabanında Birleşik Krallık sınırları içinde ateşli silah kullanılmış ve mermi kovanları bulunmuş tüm suçların bilgileri vardı. Amaç, ilgili silahı daha önceki bir suçta kullanılanla eşleştirmekti ve genelde başarı gösteriliyordu.

Ücrete tabi tutma hususundaki sorunsa silahı bulan polisin, FSS laboratuvarına gönderme karşılığında para ödeyecek olmasıydı. Oysa dava muhtemelen bir başka polis teşkilatında çözülecekti.

Bu yüzden varsayımlı araştırmalarda silah yollama bitmişti. Elde edilen bilgi ve veriler çok önemli olduğundan ACPO Ulusal Ateşli Silahlar Veri Tabanı'nı kurma, idare ve finanse etmeyi üstlendi.

Esasen görevim idariydi, ancak Kent polis teşkilatının üst kademesinde, ilk defa tam eğitimli bir adli bilimcinin çalıştığının farkındaydılar. Belli türde vakalar (özellikle kan sıçrama öğesi bulunanlar) geldiğinde el atmam isteniyordu. Memnuniyetle kabul ediyordum ve bu sayede sahada görev yapan adli bilimciden masa başı idareciye ani geçişin kolaylaştığını söyleyebilirim.

İlk çağrıldığım vakalardan biri, küçük bir oğlanın can verdiği bir arabayla vur-kaç olayıydı. Olay mahalline vardığımda ceset götürülmüştü ve sadece tebeşirle çizili yeri kalmıştı. Olay yerine gelen ve olay yerinden ayrılan lastik izlerindeki kan sıçramalarına bakarak kurbana ilk çarpma kazara olsa bile arabanın geri vitese takarak çocuğu en azından bir kez daha ve büyük olasılıkla öldüğünden emin olmak için ezdiğini bulmam zor olmadı. Meslektaşlarıma durumu bildirdim: Bir vur-kaç değil, cinayet failini arayacaklardı.

Kent'te ilgilendiğim vakaların çoğu, tıpkı Londra'dakiler gibi üzücü ve huzur kaçırıcıydı ama hepsi öyle değildi.

Güneşli bir öğleden sonra, Maidstone'daki Polis Merkezi'nde, odamda oturuyordum. Telefon çaldı ve yakından tanıdığım kıdemli bir müfettiş, merkeze yakın bir cinayet mahalline bir adli patolog istediğini söyledi. Bütçe kontrolümdeydi; patolog çağırmak o dönemlerde 1000 poundluk bir masraf demekti. Haliyle onaylamadan önce durumu öğrenmek istedim.

Bir evin bahçesinde çalışan taşeron işçilerden ikisi öğle molasında yakınlardaki bir *pub*a gitmişlerdi. Döndüklerinde, bahçedeki bir ağaç kökünü sökmeleri söylenmişti. Diğer işçiler yemeğe giderken kazmaya başlamış ve sonunda bir kafatası bulmuşlardı. Hemen polise haber vermişlerdi. Müfettiş, kafatasının göz çukurlarında kurtçuklar bulunduğu için cinayetin yakın zamanda işlendiği kanaatindeydi.

"Emin misin?" dedim. "Et bulunmayan göz çukurlarında kurtçuklar mı var diyorsun?"

"Evet! Bir damla bile et yok ayrıca." Kızmaya başlamıştı.

"İşçiler kafatası ve kurtçukları, diğerleri öğle molasındayken bulmuşlar, öyle mi?"

"Bak," dedi müfettiş, "acilen patolog yolluyor musun, yollamıyor musun?"

"Yollamıyorum," dedim. "Ben geliyorum ama."

Pek soğuk karşılandım. Müfettişin soruşturmasına taş koyduğumu düşündüğü ve beni rapor etmeye niyetlendiği belliydi.

Talebim üzerine kafatası, çıkarıldığı haliyle, yanında toprağa saplı duran kürekle gösterildi.

Kafatası, evet, insan kafatası şeklindeydi ve bembeyaz, tertemiz, pırıl pırıldı. Et yoktu ve her iki göz çukuru da kurtçuk doluydu. Bir de iri taneli, bir tür kahverengi toz vardı.

Yakından bakmak üzere çömeldim ve kurtçukları parmağımla dürtükledikten sonra müfettişe, "Yakınlarda balıkçı dükkânı var mı?" diye sordum.

Yardımcısı, "Şu köşenin hemen ardında var," dedi. "Niye?"

Öğle molasına giden diğer iki işçi dönmüş, çalışmaları yandan izliyorlardı. Neye bakmam gerektiğini anlamıştım ve sırıtışlarını görüyordum.

"Gel, göstereyim," dedim.

Müfettişe, kurtçukların kesinlikle gıdaya gereksineceğini ve kafatasında hiç et olmadığını söyledim. Dahası, boş göz çukurlarında sinekleri çekecek bozulmuş yağ asla bulunmazdı. Ayrıca bunca zamanda kurtçuklar erişkinliğe ulaşarak uçup gitmiş olmalılardı; üstelik kurtçuklar, kafatasının bulunduğu yerde, toprak altında yaşamazlardı. Pek etkilenmedi müfettiş.

Bunun üzerine kurtçukların yanındaki kahverengi maddeyi işaret ettim. "Balıkçı değilim ama bu tozun talaş olduğuna bahse girebilirim. Bu kurtçuklar canlı balık yemi."

Müfettiş biraz mırın kırın etti ama patolog talebini yineledi.

"A ama!" dedim sonunda. "Şuna baksana!" Kafatasını aldım, arkasını çevirip uzattım. Arka tarafında 'Çin Malı' yazıyordu.

Espriden hiç haz etmeyen müfettiş, iki işçiye polisin vaktini boşa harcamaktan ceza kesti.

13

Teoride Herkesin Parmak İzi Eşsizdir

Parmak izinin bilgisayara verildiği ve çok geçmeden ekranda, genellikle şüphelinin fotoğrafı eşliğinde 'eşleşme' ibaresinin belirdiği sahne televizyonlardaki her polisiye dizide er ya da geç çıkar. Ancak gerçekte, çağdaş bilgisayarların muazzam işlem gücüne rağmen (saniyede 500.000'e kadar izi arayabilmektedirler) parmak izi bilgisayarları polise hiçbir zaman tek bir şüpheli sunamaz. Sistem, yakınlık derecesine göre bir potansiyel suçlular listesi çıkarır ve listeyi bir görevli yahut parmak izi uzmanı elde inceler. Nihai kabul edilmelerinden önce izler diğer nitelikli parmak izi uzmanlarınca doğrulanır.

Teoride herkesin parmak izi eşsizdir ancak son derece benzer parmak izleri mevcuttur ve bu durum bazen güçlüklere yol açar.

2004 Mart'ında Madrid'te trenlere yapılan, 200'e yakın ölüm ve 2000'i aşkın yaralıyla sonlanan bombalı terör saldırılarının ardından İspanyol polisi patlama yerlerindeki patlatma fünyelerinde düşük kalitede kısmi parmak izleri bulmuştu.

Bu izler analiz için FBI'a yollandı ve AFIS'e (Otomatik Parmak İzi Tespit Sistemi) yüklendi. Sistem yaklaşık yirmi kişilik bir olası eşleşme listesi çıkardı. Listeden biri üç defa kontrol edildikten sonra Oregon'dan avukat Brandon Mayfield'la yüzde yüz eşleşme bulunduğu açıklandı.

Mayfield, FBI'ın terörist profilinde belirlenmiş özelliklerden çoğuna uyar görünüyordu. ABD ordusunda subaylıktan ayrıldıktan sonra Mısırlı bir hanımla evlenip İslam'a geçmişti. Bir sene öncesinde Taliban saflarında çarpışmak üzere Afganistan'a gitmekle suçlanan yedi kişinin davasına ücretsiz bakmıştı.

Mayfield yakalandı ve soruşturmalar sürerken iki hafta gözaltında tutuldu. İspanyol polisi bulunan izlerle Mayfield'ın izlerini karşılaştırmayı bitirdiğinde sadece sekiz noktada (Birleşik Krallık'ta eşleşme için 16 nokta gerekiyordu; resmi standart yoktu) benzerlik buldu; eşleşme yüzde yüzden çok uzaktı. Sorunlar bulunan izlerin düşük kalitede olması, parmağın sadece bir kısmını vermesi ve elde kontrolü yapan FBI uzmanlarına Mayfield'ın kuvvetli bir şüpheli olduğunun önceden söylenmesiydi. Bu yüzden tarafsız bir inceleme yapılmamış olabilirdi. Mayfield herhangi bir suç isnat edilmeden salıverildi. Daha sonra ABD hükümetinden resmi bir özür ile 2 milyon dolar tazminat kazandı.

Benzer bir hikâye 1997 başlarında Kilmarnock'taki evinde ölü bulunan 51 yaşındaki Marion Ross davasında da yaşanmıştı. Ross'un kaburgaları kırılmıştı; gözünden ve boğazından bıçaklanmıştı. Güvenliğine büyük önem verdiği biliniyordu ve eve zorla girildiğine dair bir işaret bulunmadığından Strathclyde Polis Teşkilatı'nın müfettişleri ya katilini tanıdığı ya da kendi iradesiyle eve aldığı fikrindeydi.

Açılmamış bir Noel hediyesi paketinin etiketinde bulunan bir parmak izi, Ross'un evinde bir defa çalışmış David Asbury adlı bir tesisatçının çıkmıştı. Hemen ardından kadıncağızın banyosunun kapısında bulunan bir diğer iz, toplam yüz yıllık tecrübeye sahip dört uzman tarafından incelendikten sonra Strathclyde Polis Teşkilatı'ndan komiser yardımcısı Shirley McKie'ya ait olarak belirlendi.

McKie eve hiç girmediğini öne sürdü ama hemen açığa alındı. Ross'a ait bir parmak izi alet kutusunda bulunan As-

bury mahkemeye çıkarıldı. Mahkemede, McKie'ın parmak izinde hata yapıldığına göre Asbury'ninkinde de hata olabileceğini fark eden savunma avukatı, McKie'yı tanıklığa çağırdı.

Mahkemede Asbury suçlu bulundu. McKie ise yalan ifade vermekten ceza aldı. Temyize başvurunca çağrılan Amerikalı parmak izi uzmanı Pat Wertheim, sanık kürsüsünde altı saatte meslektaşlarının yaptığı hatayı ve izin McKie'ya ait olmadığını gösterdi. Wertheim incelemesinde, istenen 16 benzeşme noktası yerine hepi topu beş tane bulabilmişti. "Parmak izine bakıp yanlış tespit yapıldığını kavrayınca içime bir yumruk oturdu adeta," dedi. "Sistemin tehlikesi, bir uzmanın hata yaptığında bulgularını ikinciye verirken, 'işte, şu, bu kimseye ait,' diyebilmesi… Bu durumda ikinci uzmanın aklı otomatik aynı sonuca ulaşmaya kilitlenebiliyor. Bu tür doğrulamalar baştan önyargılı olabiliyor."

McKie suçlamalardan aklandı ve 750.000 pound tazminat kazandı. Temyiz Mahkemesi davadaki parmak izlerinin güvenilmezliğine karar verince Asbury'nin hükmü de kaldırıldı.

Her iki vaka da parmak izinin televizyonlardaki resmedilişine karşın, tüm kıyaslamaların içine insan unsurunun girdiğini ve haliyle insani hataya açık olduğunu göstermiştir.

Artan DNA analizleri iki birey arasında bire bir eşleşme olmayacağı görüşünü sağlamlaştırırken, kimileri benzer seviyede titizliğin parmak izi karşılaştırmalarında da gösterilmesi gerektiğini öne sürdüler.

Temyiz yargıcı ve Ceza Konseyi başkanı Yargıç Leveson parmak izi deliliyle masumların mahkûm edildiği pek çok davayı örnek vererek parmak izinin yanılmazlığı olgusunun sorgulanması çağrısı yaptı.

İki parmak izi, aynı parmaktan art arda alınsalar bile tamı tamına aynı değildir. Bir suç mahallinden alınmış bir parmak

iziyle bir şüpheliden alınanın aynı kişiye ait olup olmadığını saptamak için mutlaka uzman gerekir.

Eşlemenin istatistiksel olabilirliğini veren DNA analizi gibi diğer adli bilim alanlarının aksine, parmak izi uzmanları tanıklıklarında geleneksel olarak delilin yüzde yüz eşleştiğini ya da eşleşmediğini söylerler. Ancak bir araştırmada uzmanların, aynı delil sunulduğunda, bir izin suç mahallindeki bir izle eşleşip eşlemediği hususunda hep aynı ifadeyi vermediklerini göstermiştir.

Çeşitli ülkelerde altı uzmana, çalışmaya katıldıkları söylenmeden iki farklı olayda incelemeleri için sekizer parmak izi dizisi verilmişti. Altısında fikirlerini değiştirdiler ve sadece iki uzman bir önceki kararıyla tutarlı karar verdi.

Southampton Üniversitesi'nce yürütülen bu çalışma, Wertheim'ın McKie davasında vardığı, uzmanların bağlamsal bilgi verildiğinde ('şüpheli itirafta bulundu' gibi) kararlarını değiştirmeye meylettikleri ve bunun önceki kararlarıyla çeliştiği sonucunu destekliyordu.

Parmak izi analizinin devreye girmesinden önce, 1800'lerin sonlarında İngiltere'deki gözde suçlu teşhisi yöntemlerinden biri Dövme Endeksiydi. Suçlular arasında 'dövme yaptırma bağımlılığı' gözlendiğinden, dövmelerin yer ve tariflerinin ayrıntıyla listelenmesi makul bulunmuştu. Başlangıçta düzinelerce dövme endekse alınmış ama çok geçmeden, tahmin edilebileceği üzere, suçlular dövmelerinde sürekli değişiklikler yaptırmayı âdet edinmişlerdi.

O dönemlerde dünyadaki tüm polis ve hapishane yetkilileri sürüp giden bu sorunu halletme yolları arıyorlardı. Yeniden suç işleyen sabıkalıları teşhis ve dolayısıyla gereğince hapsetmenin kesin bir yolu yoktu. Pek çok 'kaşarlaşmış' suçlu ilk defa suç işlemiş gibi hüküm giyiyordu.

Fransız etnolog Alphonse Bertillon'un icat ettiği ve bedenin, kafatası genişliği, ayak, kol, gövde ve sol orta parmak

gibi kemikli bölümlerinin ölçüsünü almaya dayanan Bertillonage sistemi bir süreliğine çözüm oldu. Söz konusu ölçümler, saç ve göz renkleri ve cepheden ve yandan fotoğraflarla birlikte kartlara kaydediliyordu. Bertillon her ölçümü ufak, orta ve büyük gruplara bölerek herhangi bir şahsı 243 ayrı kategoriden birine yerleştirebiliyordu. Göz ve saç renklerine göre daha fazla bölünmeyle 1701 ayrı gruplandırmaya ulaşılmıştı.

Sistem kısa sürede dünyaca benimsendi ama Kansas'taki Levenworth Hapishanesi'nin müdürü R. W. McClaughry, Will West adlı bir adamın kaydını alırken ölümcül bir kusur keşfetti. McClaughry adamı daha önce gördüğüne emindi, ama West daha önceden sabıkası olduğunu reddediyordu.

McClaughry, Bertillonage kayıtlarını taradı ve ölçülerini bizzat aldığı, William West adlı bir mahkûma ait kartı buldu. Fotoğraftaki adam, karşısındakine tıpatıp benziyordu. Ama William West iki seneden beri zaten hapisteydi.

İsim ve fiziksel benzerliğe rağmen iki adam akraba değildi. Bertillonage ölçümleri tesadüfen aynıydı.

McClaughry çok geçmeden daha sağlam bir teşhis sistemi aramaya başladı ve 1904'te gittiği St. Louis fuarında, Kraliyet mücevherlerini korumakla görevli Scotland Yard üyesi Komiser Yardımcısı John K. Ferrier'la tanıştı.

Sohbetleri sırasında Ferrier, Scotland Yard'ın üç yıldır parmak izlerinden faydalandığını anlattı. McClaughry Will West ile William West'in parmak izlerini karşılaştırdığında birbirilerinden tamamen farklı olduklarını gördü.

Tıpatıp DNA profiline sahip tek yumurta ikizlerinin dahi parmak izleri farklıdır.

Parmak izi kullanımı 1858'de Hindistan'ın Hooghly bölgesinde sulh yargıçlığı yapan Sir William James Herschel'le başlamıştır. Herschel, yazılı imza atamayan yerli halktan iş

akitlerini avuç içleriyle imzalamalarını istemişti. Bunu, ardında yatan bilimden haberdar olduğundan değil, kimlik tespitinde iyi bir yöntem olabileceği sezgisiyle yapmıştı.

Tokyo'daki Tsujiki Hastanesi'nin baş cerrahı Dr. Henry Faulds, 1870'lerde 'tarih öncesi' çömlek numunelerindeki parmak izlerini fark ettikten sonra 'ten izleri'ni incelemeye başladı. Bilgili ve çalışkan Dr. Faulds parmak izlerinin kimlik tespitindeki önemini kavramakla kalmadı, kendi sınıflandırma yöntemini de yarattı.

1880 yılında sınıflandırma sisteminin açıklamasını, tasarladığı mürekkeple iz kaydı örnekleriyle Sir Charles Darwin'e yolladı. Yaşı iyice ilerlemiş ve sağlığı bozulmuş Darwin, Dr. Faulds'a, yardım edemeyeceğini ama yolladıklarını kuzeni Francis Galton'a vereceğini söyledi.

Galton'ın parmak izine esas ilgisi nesep ve ırk geçmişini belirlemede yardımcı araç amacıylaydı ve ilgisi bu bakımdan, bir asır sonra Alec Jeffreys'in DNA'ya gösterdiğiyle aşağı yukarı aynıydı. Galton bir süre sonra parmak izlerinin bireyin zekâsı yahut genetik tarihine dair sağlam ipuçları sunmadığını fark etmekle birlikte, Herschel ve Faulds'un şüphelendiği hususu kanıtlamayı başardı: Parmak izleri kişinin hayatı boyunca değişmiyordu ve hiçbir parmak izinin eşi yoktu. Hesaplamalarına göre iki ayrı bireyin parmak izlerinin tıpatıp aynı çıkma ihtimali 64 milyarda birdi. Galton çalışmasına devam ederek mürekkeple alınan parmak izleri yöntemini geliştirdi ve papil adlı bombeli hatlarda üç ana biçim belirledi: Yay, ilmek ve helezon.

Bu sırada Hindistan'da Bengal bölgesinin yeni idari amiri Edward Henry, yerel halkla Herschel'in yaşadığı sorunları yaşıyordu. Henry, sadece parmak izine dayanan bir kimlik tespiti yönteminin mümkün olduğuna inanıyordu. Galton'la yazışmaya başladılar ve dost oldular. 1894'te izne ayrılıp İngiltere'ye gittiğinde Galton'ı laboratuvarında ziyaret eden Henry yeni bilgiler edindi ve sistemindeki pürüzleri giderdi.

Hindistan'a dönen Henry, yetki alanında bulunan tüm hükümlülerin Bertillon ölçümlerini yaptırıp parmak izlerini aldırdı. 24 Haziran 1896 tarihli raporunda parmak izine dayanan bir sistemin Bertillonage sistemine karşı avantajlarını yazarken henüz böyle bir sistemin geliştirilemediğini vurguladı.

1024 temel gruplandırmaya müsaade eden sınıflandırma sistemi 1897 başlarında Bengal'de uygulamaya kondu. Deneyinin başarısı Henry'ye, sisteminin Bertillonage sistemiyle karşılaştırılması amacıyla bağımsız bir komite kurulması için Hindistan hükümetine resmen başvurma cesareti verdi.

Komite 1897 Mart'ında toplandı ve sonunda hükümete, parmak izi sisteminin Bertillonage sisteminden çok daha üstün olduğunu vurgulayan bir rapor sundu. 12 Haziran'da Genel Vali, Hindistan'da suçluların kimlik tespitlerinde parmak izlerinden faydalanacağını bildiren kararnameyi imzaladı.

Henry'nin Parmak İzi Sınıflandırma Sistemi öyle başarıya kavuştu ki Scotland Yard'ın kimlik tespit yöntemlerini görüşmek üzere ikinci bir komite kuruldu. Komite 1900'de Bertillon'un antropometrik sisteminin tamamen bırakılıp, Henry'nin, bir çeşitlemesi günümüzde de kullanılmaya devam edilen sisteminin uygulamaya alınmasını tavsiye etti.

Parmak izinin iki ana tipi vardır: Belli ve gizli. Birincisi, bir parmağın herhangi bir madde bulaşmış derisinin bir nesneyle teması sonrasında çıplak gözle görülebilen bir 'hatlı iz' bırakmasıyla oluşur. Parmağın kil gibi yumuşak bir yüzeyde girinti bırakmasıyla oluşan, yine çıplak gözle görülebilen bir de alt grup vardır (bazen 'plastik iz' adıyla anılır). Gizli iz ise sadece destekle, mesela özel bir toz yardımıyla görülebilir. Gizli izler parmağın bir nesne üzerinde ter salgılayarak görünmez bir model bırakmasıyla oluşur.

Her parmağın, araştırmacıların analiz ettiği farklı hat şablonları vardır ve bugüne kadar milyarlarcası arasında birbirinin aynı iki ize rastlanmamıştır.

1939 Şubat'ında *News of the World*, baş sayfasında yayınladığı parmak izinin aynısına sahip her okuruna o zaman için büyük para sayılan 1000 pound ödül vaat etmiş, ödülü kimse kazanamamıştı.

Kent'e geldiğimde parmak izleri hâlâ karton indeks kartlarında tutuluyor ve aramalar elle yapılıyordu. Sistem, eşleşme kaliteleri genelde iyi çıktığından, yavaşlığına rağmen nispeten verimli işliyordu. Parmak izi bürosu elemanları iyice tecrübelenmişlerdi ve pek çoğu bazı gedikli suçluları sadece parmak izinden tanıyıp adlandırabildiklerini söylüyordu. Onca sene çalışmaktan bazı parmak izleri beyinlerine adeta kazınmıştı.

Ama sistemi güncelleme arzusu mevcuttu ve parmak izi bölümü bana bağlı olduğundan, işe başladığımda bilgisayar alımı için para ayrıldığı bildirildi. O dönemde sistemler tek tüktü. İngiltere'de bir sistem geliştiriliyordu ama bitmesi yıllar sürecek gibiydi; rakipleriyse Fransa'daki MORPHO ile ABD'deki PrintTrack'ti. Parmak izi bölüm şefimle birlikte, iki sistemi incelemek ve denemek üzere yola koyulduk.

Bir teorim vardı: Bir makine yapması gerekeni yapıyorsa, biraz eğitim gören herkes parmak izi işini halledebilmeliydi. Tecrübeli parmak izi uzmanı meslektaşım Mike aksi görüşteydi; makinenin doğru eşleşmeyi bulabilmesi için uygun aramayı yapmasını sadece tecrübeli bir uzmanın başarabileceğine inanıyordu.

Teoriyi sınamanın tek yolu, azıcık rekabetti. Önce Paris'te, ardından Los Angeles'ta bize makinelerin nasıl çalıştıkları gösterildi. Ardından yanımızda getirdiğimiz numune izleri kullanıcılara verdik; makinelere girdiler. Makinelerin izlere bakışı farklıydı ama her iki denemede de, kullanıcı ilk seferinde, sistemin bilinmeyen parmak izinin hangi kısımlarına bakacağını belirlemek, diğerindeyse hangi noktaların önem taşıdığını makineye bırakmak durumundaydı.

Benimle diğer Mike arasındaki rekabetteyse her şeyi makineye bırakan benken, ayarlamaları düzenleyen oydu. İkimiz de seçimde doğru izleri bulmayı başardık, ama olası eşleşmeler listesinde o, her seferinde benimkilerden yüksek yer tutturdu. Buysa sistem tamamen bilgisayarlaştırılsa bile becerikli insan kullanıcıların gerekeceğinin sağlam kanıtıydı.

Büro personellerinin, özellikle Scotland Yard'ın parmak izi bölümündekilerin bu sonuca sevineceklerini biliyordum. Bilgisayarların gelişiyle işlerini kaybedeceklerinden korkuyorlardı. Bu yüzden başlarda DNA işini devralmak için lobi faaliyeti yapmışlardı. Alec Jeffreys'in çalışmasına 'DNA Parmak İzi' adını koyması yüzünden parmak izi bürosu DNA analizlerinde çıkan barkot dizilerinin parmak izleriyle aynı şekilde okunabileceği ve haliyle DNA işinin kendi alanlarına girdiğini zannetmişti.

İşlemlerin çok daha bilimsel olduğunu ve tamamıyla farklı beceri ve bilgi birikimi gerektirdiğini açıklamaya çalışmıştık ama dinlememişlerdi. Tekniğin adının DNA profillemeye dönüşmesinin altında, MLP'lerden SLP'lere geçişi de yansıtmakla birlikte, bu tür karışıklıkları engellemenin yattığı kanısındayım. MLP'ler, zor okunmaları ve çok vakit almalarına karşın her açıdan parmak izi kadar eşsiz profil verirken, SLP profillerinin paylaşılma ihtimalleri çok daha yüksektir.

Otomatik Parmak İzi Tespit Sistemi (AFIS) bilgisayarı parmak izlerini tanımlarken iki ana özellikten faydalanır: 'Hat Bitimleri' ve 'Çatallanmalar'. Papillerde 'biten hat' denen şey, tümüyle adının çağrıştırdığı gibidir. Kimi parmak izi papilleri, özellikle yay ve helezon oluşturanlar kesintisiz hatlarda ilerlerken kimileri ani kesintiler gösterir. 'Çatallanma' bir papilin ikiye ayrılmasıdır. Diğer özellikler arasında noktalar vardır. 'Ada' adıyla da bilinen bu noktalar, enleriyle boyları eşit papillerdir. Bilgisayarlar ayrıca göbeklere (bir helezonun merkezî dairesi) ve deltalara da (üç papilin hattının birleştiği üçgensel şekil) bakabilirler.

Bir Parmak İzini Analiz Etmek

Bilgisayar esasen bu noktalara bakar ve ardından bunları beş en yakın noktayla karşılaştırır. Mesafe ve açı ölümleri yapılır ve tüm bu bilgiler belli bir değere sahip bir dijital sayı çıkarmak üzere bir algoritmaya yüklenir. Benzer değere sahip parmak izleri benzer görünmelidir ama her zaman öyle olmaz. Hesaplamaların bir araya getiriliş şekli, görünüşleri farklı parmak izlerinden benzer değerler alınabileceği anlamına gelir ki olası eşleşmeler listesinin varlığı ve insan kullanıcı tarafından nihai kontrolün yapılmasının gereği bu yüzdendir. Makine parmak izini bulmaz ama arama sürecini çok hızlandırır.

Her ihtimale karşı elimizdeki parmak izi koleksiyonun yedeklenmesi için yeni prosedürler yaratmak önceliğimizdi. Sisteme iki yahut üç yıl ihtiyaç duyacağımızı biliyorduk

çünkü sonrasında ulusal sistem devreye girecekti ve Kent de sisteme bağlanabilecekti.

Ulusal sistem büyük suçlarda çok daha faydalıdır. Hırsızlıkları çoğunlukla yerel suçlular yapar; dolayısıyla bu tür suçlar için kilometrelerce uzaktaki bir ekiple sistem paylaşmanın yararı azdır. Ancak sistemi satın almak başka bir şey, var olan tüm Kent kayıtlarını, veri tabanına girilebilmeleri için dönüştürmek bambaşka bir şeydi.

Klasik on-izlik formlara ilaveten elimizde avuç içi ve avuç kenarları koleksiyonu da vardı. Pek çok hırsızın, bir evin boş yahut soymaya değer olup olmadığını anlamak için pencereden içeri bakarken ellerini gözlerine siper ettiklerini, dolayısıyla avuç kenarlarını camlara dayadıklarını fark etmiştik. Bu nedenle elimizde, parmak izlerine benzer modellere sahip ve tıpkı parmak izleri gibi eşsiz bir el kenarı izleri koleksiyonu mevcuttu. Ancak algoritma uyum göstermeyeceğinden bunları bilgisayara yüklemek mümkün değildi.

Elimizde her parmak izi setinden tek bir kopya bulunduğundan, ana veri tabanına yüklenmeleri için bölge dışına yollanmalarını istemiyorduk. Ayrıca parmak izleri koleksiyonumuzu gündelik soruşturmalarımızda kullanıyorduk. Sonunda çözümü bir dizi fotokopi makinesi kiralayıp tüm koleksiyonu kopyalamakta bulduk.

ABD'ye gözetimsiz yollanmamaları için kopyaları da 'gizli' sınıfına soktuk. Rotasyonla çalışan parmak izi bürosu memurları, kopyaların güvenliğini temin etmek ve izlerin bilgisayara mümkün en verimli şekilde girilmesini sağlamak amacıyla California'da haftalarca kaldılar. Kopyalara bakıcılık işi için gönüllü sıkıntısı çekilmedi elbette. Rotasyonda sırası gelenin yüzünde güller açıyordu.

14

Dünya Tepetaklak Gitmişti Adeta...

Bir cinayet mahallindeki kan lekesi modellerini incelemek üzere Kent kıyısındaki Folkenstone yamacında bulunan bir otele gitmiştim. Kundaklandıktan sonra harabeye dönüp terk edilen Hotel de France'ta artık bölgenin türlü garibanı geceliyordu. Girdiğim is karası odada pek çok kan sıçraması vardı ama esas model, en uzak duvara monte edilmiş küçük lavabonun kenarındaydı.

İlk bakışta anlamlı gelmedi lekeler. Gördüğüm modelin oluşabilmesi sadece kurbanın tavana çıkarılıp aşağı diklemesine, alnı lavabonun kenarına çarpacak şekilde bırakılmasıyla mümkündü.

Olanı anlamamız epey zaman aldı. Lavabo duvara sabit görünmekle birlikte, değildi ve takıldığı boru, lavabonun yer seviyesine kadar indirilmesine izin verecek denli esnekti. Katil kurbanını bayıltıp yere düşürdükten sonra boruyu eğip lavabonun kenarıyla başına defalarca vurmuş, ardından boru ve lavaboyu eski hallerine getirip bırakmıştı. Kan sıçrama dağılımı lavabonun cinayet silahı olarak kullanıldığını açıkça gösteriyordu ama daha da ilginci, kenarındaki kan lekelerinde son derece temiz bir parmak izinin bulunmasıydı. Kurbanın kanıyla kaplı cinayet silahının üstünde şüphelinin parmak izini bulmak, cinayet soruşturmaları için Kutsal Kâse'yi bulmakla aynıdır. Dolayısıyla lavaboyu merkezdeki parmak izi bölümüne yollattım.

İnceleme sonucunda parmak izi, otelde yatıp kalkanlardan birine ait çıktı ve iz, kurbanın kanındaydı. Başarılı analizde payıma düşeni yapıp raporumu yazdım. Ama davaya bakan başmüfettiş çok sinirlendi. Meğer sonuç almam çok uzun sürmüş (FSS'ye haber verseydim aylarca sürecekti). Kimilerini memnun etmek mümkün değildi.

Tesadüftür, Hotel de France'a gittiğim günün akşamı Kent Polisevi'ndeki yemekte, yemek sonrası konuşmasını yapmaya davetliydim.

Üst düzey polis makamlarının sivilleştirilmesi o dönemde nadir görülen bir olaydı ve Kent polisi, bizleri aralarına almak için ciddi çaba gösteriyordu. Başmüfettişlikle aynı kademede sayılan sivillerin polisevi yemeklerine katılabilmesine karar verilmişti. Teklifi reddetmekse hakaret sayılıyordu. Yarı askeri kulüplerden hiç haz etmiyordum ama belirlenen kıdem ve makama sahip üç sivil vardı; katılmamız adeta emrediliyordu. Hoş, yemeğe katılan rütbelilerin hepsi karardan memnun değildi. Daha beteri, iki yemeğe katıldıktan sonra emniyet müdür yardımcısı yanıma geldi ve bir sonraki yemekte, davetliler onuruna konuşma yapma davetini belirtti. İlk kez bir sivil konuşma yapacaktı; düğünlerde sağdıçların konuşmalarıyla eşdeğerdi ve nükteli olmam bekleniyordu. Kibarca reddettiğimde emniyet müdürü Paul Condon'ın kabul ya da istifa etmemi beklediğini öğrendim. Kabul ettim. Konuşmamın dikkatle takip edileceğinin farkındaydım.

Konuşmam üzerinde haftalarca çalıştım. Yemeğin yapılacağı gün konuşmamı son kez prova etmeyi planlamıştım. Ama yukarıda bahsettiğim cinayet olayının ardından eve telaşla ve geç, üstüm başım pislik içinde geldim. Konuşma notlarımın üzerinden geçecek vaktim kalmamıştı; elimde sadece konuklarla ilgili kısa notlar vardı.

Duş aldım, fakat papyonu bağlayamayınca hazır bağlanmışlardan takmak zorunda kaldım. Ama hazırlanamayışım şansıma çıktı sonunda. Özenle hazırlanmış konuşmayı

kâğıttan okumak yerine doğaçlamaya girmek zorunda kaldım. Konuklardan biri, finans işleri idarecimiz Mr. James'in kardeşiydi. Muhasebeciydi ve iki kardeş, uluslararası tüfekle atıcılık müsabakalarında madalyalar kazanmışlardı. Her ikisini de iyi tanımıyor, üstüne üstlük emniyet müdürünün espri anlayışını da bilmiyordum ama birden finans işleri idarecimizle kardeşini 'silaha ve başkalarının parasına meraklı Vahşi Batı'daki malum James kardeşlerle' kıyaslamaya girişiverdim. Bir diğer konuksa Kent'teki adli patologlardan Dr. Mike Heath'ti. MPSFL'den tanışıyorduk; epey yüklendim. Sonraları intikamını aldı gerçi.

Gecenin kalanı nasıl geçti, inanın bilmiyorum ama emniyet müdürünün örnek konuşmamı kutladığını hatırlıyorum. Başarmıştım.

●

Ben Kent'te yeni rolüme alışırken, 1989 yazında numuneleri laboratuvardaki karışıklık yüzünden imha edilmek zorunda kalınan tecavüzcü Robert Napper pişmanlığını unutmuş, alışkanlıklarına geri dönmüştü.

10 Mart 1992'de bir ara sokakta bir kadına arkadan saldırarak tecavüze kalkıştı. Kadın, bıçak tehdidine rağmen tecavüz gerçekleşmeden kurtulmayı başardı. Napper kadının giysilerine boşalmıştı; DNA örneği alınabilecekti.

Napper bir hafta sonra, bu sefer açık alanda, Eltham'daki King John's Walk'ta bir tecavüz girişiminde daha bulundu. Kadın direnince Napper tehdidini gerçekleştirip kurbanını göğsünden bıçakladı. Kaçtı ama yine kadının giysilerinde numunelik semen bıraktı.

Elde DNA numunesi bulunması, bulunmamasından elbette çok daha iyidir ama o dönemlerde pek işe yaramıyordu. Elde şüpheli numuneleriyle DNA numunelerini karşılaştıracak, bilgisayar destekli bir veri tabanı bulunmadığından, DNA numuneleri, polisi bu şiddet dalgasına son verme yolunda ilerletmiyordu.

1992 Mayıs'ında King John's Walk'ta iki yaşındaki kızını pusetle gezdiren bir kadın daha saldırıya uğradı. Saldırı şiddetliydi; kadıncağız defalarca yumruklandı. Yine DNA profili elde edildi ama yine davaya, üç saldırıyı aynı failin gerçekleştirdiğini saptamaktan başka katkı sağlamadı.

1992 Haziran'ında polis, hepsi Green Chain Walks adıyla bilinen yürüyüş yolları ağı civarında gerçekleşmiş üç saldırıyı (bağlantılı olduğu düşünülen başka saldırılar da vardı) soruşturmak üzere Eccleston Operasyonu'nu başlattı.

Polis, kurbanlarını talimatlarına boyun eğdirmek adına şiddet kullanmaktan çekinmeyen sadist bir tecavüzcü aradıkları kanısındaydı. Green Chain tecavüzlerinin hepsi gaddarca ve katıydı ama aradıklarının bir katil olabileceğini düşünmüyorlardı. Fena yanılmışlardı.

Eccleston Operasyonu'nun başlamasından bir ay sonra, 15 Temmuz sabahı Napper, bambaşka bir seviyeye çıktı. Eski manken ve televizyonda çocuk programı sunmaya hazırlanan Rachel Nickell, iki yaşındaki oğlu Alex ve köpeği Molly'yle Wimbledon Common'da gezerken korkunç bir saldırıya uğradı ve tecavüze ilaveten 49 defa bıçaklandı.

Tek tanık, kanlar içindeki cesedine sarıldığı annesini uyandırmaya çalışan iki yaşındaki Alex'ti. Polis o gün parka gelen herkesle görüştü ve birkaç kişi saldırının yapıldığı sıralarda siyah çantalı bir beyaz erkeğin tarifini verdi. Aynı şahıs daha sonra bir derede ellerini yıkarken görülmüştü. Alex'in, 'Anneye saldıran siyah çantalı adam' demesi, tanık ifadelerini onaylar görünüyordu.

Saldırganın olay sırasında herhangi bir elyaf bırakıp bırakmadığını anlamak için baltama çalışmaları yapıldı. Saldırganın bıraktığı sanılan bir ayak izinin kalıbı alındı. Alex'in saçında kırmızı boya döküntüleri bulundu. Vücut sıvısı olduğuna inanılan maddeler de bulundu ama DNA testi yapılacak miktarda değillerdi.

Eccleston Operasyonu kapsamında tecavüz soruşturmalarıyla uğraşan polisler, Ağustos sonunda kurbanların tariflerine dayanan bir E-FIT[15] hazırladılar ve resim gazetelerde yayınlanır yayınlanmaz bir vatandaş polise başvurarak resmin Robert Napper'a benzediğini bildirdi. Rachel Nickell cinayetine bağlayacak hiçbir şey bulunmamasına karşın, Napper'ın dehşet günleri sona yaklaşıyor gibiydi.

Polis, Napper'ın evine gitti ve 2 Eylül günü DNA testi amacıyla kan vermek üzere Eltham karakoluna gelmesini istedi. Polisler, görüşme kapsamında boyunun 1.85 ila 1.90 arası olduğunu kaydetti. Napper karakola gelmedi ama ertesi akşamki *Crimestoppers*'a (polisin halktan yardım istemede yararlandığı televizyon programı) gelen bir telefonla bir kez daha Green Chain tecavüzlerinin olası faili olarak belirlendi.

Polis, Napper'ın evine bir daha gitti. Napper evde yoktu; bir kez daha, bu sefer 8 Eylül günü DNA numunesi vermek üzere karakola davet eden bir not bıraktılar. Napper yine gelmedi.

Bu arada, Rachel Nickell cinayetini soruşturan dedektiflerin elinde adli bilimler açısından pek delil yoktu; başka bir yol denemeye karar verdiler. Suç psikologu Paul Britton çağrıldı ve failin profilini çıkartması istendi. Polis bir yandan Nickell'ın öldürüldüğü zaman çerçevesinde parkta düzenli gezen 32 köpek sahibi erkekle görüşmeye girişti.

Britton'ın profili tamamlanınca polis, görüştüğü adamların ifadeleriyle çapraz karşılaştırmaya girişti ve sağlam bir eşleşme buldu: Roehampton'dan Colin Stagg adlı bir işsiz…

Stagg 18 Eylül 1992 günü, Rachel Nickell cinayetinin şüphelisi sıfatıyla gözaltına alındı. Ancak tutuklamaya yeterli delil yoktu. Fakat polis doğru şahsı yakaladığına emindi ve suçu adama üstlendirmeyi amaçlayan (daha sonraları 'bal

15 Görgü tanıklarının ifadelerine dayanarak hazırlanan bilgisayar temelli eşkâl resmi (ç.n.)

tuzağı' adıyla anılacak) ve maalesef akla ziyan bir gizli operasyona girişti.

Metropolitan Polisi Özel Operasyonlar Grubu'ndan (SO10) bir memure, Lizzie James adını kullanarak Stagg'le yalnız kalpler sütunundan tanıdığı bir kadının arkadaşıymış gibi temas kurdu. Memure, romantik yaklaşımda bulunup buluşarak, telefonda konuşarak ve cinsel fantezilerle dolu mektuplar yazarak Stagg'den bilgi almaya çalıştı.

Hyde Park'ta buluştuklarında laf Nickell cinayetinden açıldı ancak Stagg daha sonra sohbete 'işi götürmek' amacıyla daldığını öne sürdü.

'Lizzie' sonunda Stagg'in güvenini kazandı ve şiddet yüklü fantezilerini anlattırdı. Ancak Stagg cinayeti itiraf etmedi. Lizzie, Stagg'e, insanların canını yakmaktan hoşlandığını söyleyince beriki, "Lütfen açıkla çünkü ben, sakin bir hayat sürüyorum. Sende hayal kırıklığı yarattıysam bile terk etme beni, lütfen. Öyle şeyler yaşamadım ben hiç," dedi. Bunun üzerine Lizzie, "Keşke Wimbledon Common cinayetini işleyen sen olsaydın; katil sen olsaydın ne hoş olurdu," dedi. Stagg'in cevabı şuydu: "Çok üzgünüm ama ben katil değilim."

Operasyonu izleyen psikologlara göre Stagg suçla ilgisini inkâr ettikçe kurnazlığını, zekâsını iyice kanıtlıyordu.

Her polis soruşturması kendine hastır ve suça dair şartlara, eldeki delillerle ve soruşturma için ayrılan kaynaklara bağlıdır. Çoğu soruşturmanın ortak noktası, polisin kullandığı standart yaklaşımdır. Her soruşturma geriye tek şüpheli (fail) kalana dek şüphelilerin sistemli elenmesine dayanır. Her soruşturma, iz sürme-sorgulama-eleme süreci dâhilinde, ilgili şüphelinin daha kapsamlı araştırmalarda da elenip elenmeyeceği dikkate alınarak yürütülür.

Robert Napper da, DNA numunesi vermeye gelmemesine rağmen, 24 Ekim günü bu yöntemle Green Chain tecavüzlerindeki şüpheli listesinden resmen çıkarıldı.

Sebebiyse basitti: Bilgisayar veri tabanına çeşitli parametreler girilmişti ve sadece bunlara uyanlar şüpheli kalmaya devam ediyordu. Mesela görgü tanıklarının failin beyaz olduğunu bildirdiği davalarda adları belirlenenlerden beyaz olmayanlar hemen eleniyordu.

Green Chain tecavüzlerindeyse görgü tanıklarından biri hariç tümü saldırganın en fazla 1.80 olduğunu söylemişti. Görgü tanıklarının ifadelerindeki yanılmalar meşhur olduğundan polis, saldırganın 1.90'a yakın boyda olduğunu söyleyen tanığın ifadesini görmezden gelmeyi yeğledi ve 1.80'den uzun tüm şüphelileri eledi.

Napper devreden çıkarıldığı için bir daha karakola gelmesi, DNA numunesi vermesi istenmedi. Rachel Nickell cinayeti soruşturmasında adı hiç geçmedi ama geçseydi bile polis, aradıkları adamın Stagg olduğuna kanaat getirmişti bile.

Dedektifler 'sezgilerini' izlemekten yahut saatlerce koşturmaktan, adli bilimciler ise davayı çözecek mini minnacık bir delil parçasına harcadıkları zamandan ve özenden bahsedebilirler, ama işin aslı, suçların çözümünde şans genellikle büyük rol oynar.

Napper, tecavüz soruşturmasından elenişinden birkaç gün sonra tamamen farklı bir soruşturma kapsamında, bir Metropolitan Polisi'nin not defterinin fotokopisini çektiği iddiasıyla gözaltına alındı. Plumstead'deki evi (kiralık oda) arandığında bir adet ateşli silah, kurşunlar ve bıçaklar bulundu. Polis, kırmızı boyası soyulmuş, kilitli bir alet kutusunda bir el feneri, ip ve işkence tekniklerine dair tıbbi notlar buldu. Bir de kaslarının nasıl işlediğiyle birbirleriyle nasıl etkileşime girdiklerini gösteren bir boyun çizimi vardı. Bir başka çizimse insan gövdesinin anatomisini gösteriyordu. Elle yazılmış bir notun başlığı 'Mengele Yöntemi'ydi ve gerek canlı, gerek ölü kurbanları üzerinde cerrahi ve psikolojik deneyler yapan Nazi doktorundan bahsediyordu. Polis ayrıca Napper'ın şu

kelimeleri işaretlediği bir sözlük de buldu: Ceset, Hades, Holokost, kurban, kral katli, nekropolis, Valkyrie…

Alet kutusundan bir de Napper'ın tüm saldırı veya saldırı öncesi gözetleme yaptığı yerleri siyah noktalarla işaretlediği bir kent haritası kitapçığı çıktı. Kimi adresin yanına kısa notlar da düşmüştü. Notlardan biri 'Pis Kaltak'tı. Bir diğeri, 'Bacaklara Film Sar', kurbanını bağlama ve DNA bırakmamayla ilgili görünüyordu. Polisler haritadaki bazı yerlerin Green Chain tecavüzlerinin gerçekleştiği yerlere yakın olduğunu fark ettiler. Napper noktaların ve notların sadece karalamalar ve günlük koşu parkurlarını gösterdiğini öne sürdü.

Baştan aşağı tuhaf gelişmelerle dolu davadaki bir yeni tuhaflıksa kent haritası kitapçığındaki, Napper'ın kendi elinden çıktığını kabul ettiği işaretlerden birinin Wimbledon Common'da olmasıydı. Dedektiflerin aklına derhal Rachel Nickell cinayeti geldi. Ancak dikkatli incelemede işareti Napper'ın koymadığı, bir baskı hatası sonucu oluştuğu ortaya çıktı.

Elde üstüne gidilecek fazla şey ve Napper'ı DNA numunesi vermeye zorlayacak yasal yaptırım bulunmadığından (o dönemde sadece cinayet veya tecavüzlerle doğrudan bağlantı temelinde zorlama yapılabiliyordu ve polisin elinde Napper'ın herhangi birine karıştığına dair delil yoktu) polisler dikkatlerini önlerindeki en ciddi açık suça, ateşli silah bulundurmaya yönelttiler. Napper söz konusu suçtan hüküm giydi ve sekiz hafta hapis yattı. Mahkemede akli durumuna dair açıklamalar yapıldı ve 'kuşkusuz kendine ve kamuya ciddi tehlike arz etmektedir' diyen bir psikiyatri raporu sunuldu. Ancak odada bulunan diğer cisimler üzerinde incelemeler yapılmadı. Oysa kırmızı alet kutusundan boya numunesi alınıp Alex Nickell'ın saçından bulunan minik boya parçalarıyla karşılaştırılsa eşleşme çıkacaktı.

Alec Jeffreys'in DNA parmak izini keşfedişini izleyen yıllarda gelişiminde düzenli ilerleme kaydedilişi tekniğin

kullanımını kolaylaştırıp hassaslaştırmıştı ama hâlâ pek çok eksik vardı. Profil çıkarma yavaş ve yoğun emek isteyen bir iş olduğundan soruşturmalar ve mahkemeler, özellikle işe karışan geçmiş davalar da varsa sürekli gecikiyordu.

Ülkedeki tüm polis teşkilatları yaptıkları veya yaptırdıkları DNA testlerinin sonuçlarını saklıyordu ancak profillerin bazıları orijinal multilokus sonda sistemiyle, bazılarıysa daha yeni, tek lokus sonda tekniğiyle çıkarılmıştı. İki tekniğin birbirine uyumsuzluğu (bir teknikle yapılan testin sonuçları, diğeriyle yapılanınkilerle karşılaştırılamıyordu) ayrı, sonuçlar bilgisayara girilemediğinden tüm çapraz karşılaştırmalar elde yapılmak zorundaydı. Mahkemelerde sunulmaya devam edilen DNA delillerini desteklemekte kullanılan istatistiklerin geçerliği de kimi yerde sorgulandığından, adli bilimler dünyası tam bir Madde-22[16] durumundaydı. Daha geniş bir veri tabanı istatistiksel endişeleri giderebilir ve bilimselliğin geçerlilik bulmasına fayda getirebilirdi ama geçerlilik olmadan da ulusal bir veri tabanı kurulmasına izin verilmeyebilirdi.

Ancak böyle bir veri tabanı kurgulanmadan önce bilgisayarlaştırılmaya açık, yeni bir DNA profili biçimi gerekiyordu. Çare, orijinal tekniğin adli uygulamalarının geliştirilmesinde Alec Jeffreys'le birlikte çalışmış iki İçişleri Bakanlığı biliminsanından biri ve o dönemden sonra FSS'de araştırmanın başına geçirilmiş olan Dr. Peter Gill'den geldi.

Gill, polimeraz zincir tepkimesine (PCR), tekniğin teklokus sondalamayla tamamen birleşebilmesi için daha uzun DNA şeritler (sadece HLA-DQ alfa geni değil) kopyalatmanın yolunu arıyordu. Problem PCR'nin sadece kısa genetik malzeme şeritlerinde işlemesi, RFLP analizine dâhil uzun şeritlerde işe yaramamasıydı.

---

16 ABD'li romancı Joseph Teller'ın aynı adlı romanında ortaya attığı, II. Dünya Savaşı'ndaki askerlere uygulanan saçma bürokratik kısıtlamaları tanımlamada kullandığı terim. Günümüzde bireyin çelişen kurallar yüzünden içinden çıkamadığı paradoksal durumları tanımlamada kullanılmaktadır (ç.n.)

Gill çözümü, markör olarak kullanılabilecek, tekrarlanan kısa DNA şeritlerini saptadığında buldu. Değişken Sayılı Bitişik Tekrarlar (VNTR) 20 ila 100 baz çifti uzunluğu arasındayken 'kısa bitişik tekrarlar' (STR) adıyla bilinen yeni parçalar 2 ila 6 baz çifti uzunluğu arasındaydı ve bu, PCR amplifikasyonu için ideal uzunluktu. Boydaki bu kısalma tek-lokus profillemesinde karşılaşılan problemlerden birini (bozulmuş, kalitesi düşmüş DNA'yı analiz etme güçlüğünü) derhal çözdü.

STR parçalarının PCR amplifikasyonu, FSS çalışmalarına 1994'te girdi ve dört farklı STR parçasını eşzamanlı analiz etmede kullanıldı. Her biri analize daha fazla STR parçası ekleyen bir dizi düzeltme ve geliştirmenin ardından FSS, orijinal SLP sistemlerine nazaran muazzam bir aşama anlamına gelen milyarda birlik ayırt edici güce sahip profiller üretebilen ve SGM+ adıyla bilinen DNA profilleme standardını geliştirdi.

Elektroforez alanındaki diğer gelişmelerin otomasyonla birleşmesi, bir profildeki her bir şeridin ebadının çok daha hassas ölçülebilmesi anlamına geliyordu. Öncesinde ülkenin farklı yerlerindeki iki laboratuvarın analizlerinde hatta aynı laboratuvarın iki ayrı günde yaptığı analizlerde dahi hafif farklı sonuçlar çıkabiliyordu. Otomasyon bu sıkıntıları ortadan kaldırdı ve her bir profilin tamamen bir sayılar dizisiyle tanımlanabilmesini sağladı. Gene öncekinin aksine, sayı şeritleri bir veri tabanına kolayca girilebiliyordu.

Avrupa Adli Bilimler Enstitüleri Şebekesi yöneticilerince derhal benimsenen bu ilerlemeler, uluslararası esasların geliştirilmesinin ve dünya çapında DNA profillemenin doğru, güvenilir ve tekrar üretilebilir yorumlamalarını başarabilen ticari üretim miyarların ve aygıtların yolunu açtı.

STR profilleme, multilokus ve tek-lokus sondalamanın yerini hızla ve tamamen aldı. SGM+, Avrupa'daki adli bilimcilerin suç soruşturmalarında kullandığı teknik oldu.

Yahudi olduğum için yılsonu tatil dönemlerinde mesaiye kalarak meslektaşlarıma aileleriyle birlikte olma fırsatı tanımaktan her zaman memnuniyet duydum. 1992 Noel'inde Kent'in Swanscombe köyündeki bir karavan parkında meydana gelmiş, cinayet-intihar vakası gibi görünen bir olaya çağrıldım.

Açık ama soğuk bir sabahtı; Kent'in kuzeyindeki köyde bulunan karavanın önüne elimde adli malzeme çantamla vardığımda iki hanım SOCO'mu biraz asabi buldum. Karavanda iki ceset bulunduğunu, her yerin kana bulandığını söylediler. Adli bilimci sıfatımla fikrimi almanın yanı sıra kıdemli suç mahalli amiri olarak işe el koymamı istiyorlardı.

Kordonu ve SOCO'ların yaptıklarını kontrol ettikten sonra tek parçalık kâğıt üniformama büründüm, lâteks eldivenlerimi, plastik ayakkabılarımı giydim ve suç mahalline girdim. Karavanda bir mutfak-salon ile iki ufak yatak odası vardı. İlk yatak odasındaki yatakta, geceliğinin etekleri kalçalarına kadar sıyrılmış, 110-115 kiloluk iriyarı bir kadın cesedi vardı. Çarşaflar kana bulanmıştı ve göğsünde bir bıçak yarası izi görülüyordu.

İkinci yatak odasındaysa tek kişilik yatağın yanında diz çökmüş, alnı yatağın yanındaki komodine dayalı bir gencin cesedi vardı. Buradaki yatağın da çarşafları kan içindeydi. Yatağın ortasındaki kan yoğunluğu ilgimi çekti. Genç adam bıçağı gırtlağına dayayıp kafasını hızla komodine indirerek öldürmüştü kendini. Bıçak saplandığı yerde duruyordu ama şimdilik başka bir yara göremiyordum.

Bir 'olaylar dizisine' işaret edecek kan sıçraması bulgusu yoktu; adli tabip çoktan gelmiş, iki şahsı ölü ilan etmişti. Haliyle cesetleri ölü kaldırıcılara teslim etmek üzere çıkartmaktan başka yapacağımız kalmamıştı ki işler o sırada ilginçleşmeye başladı.

Rigor mortis yerleşmişti; şişman kadın ağır mı ağır bir ahşap eşya gibiydi. İriliği ve kaskatılığı yüzünden atletik dene-

bilecek iki SOCO, köşeyi döndürmek bir yana, kapıya kadar bile getiremediler. Üç kişilik yer olmadığından, hanımlardan birini çıkarıp yerine geçtim. Gene işe yaramadı. Duvarları sökmemiz gerekecekti. Derken kıdemli SOCO geldi ve ıkına sıkına cesedi çıkartmayı başardık. Sıra delikanlıya gelmişti.

Delikanlının ölüm nedeni barizdi ama çarşaflardaki kan lekelerinin açıklanması gerekiyordu. Çarşafın ortasındaki lekenin konumunun nahoş bir sebebi olduğuna dair belli belirsiz bir kuşkuya kapılmıştım. Haklı çıktım. Delikanlının cesedini kaldırdığımda (çok daha hafifti) muhtemelen aynı bıçakla erkeklik organını kesmeye kalkıştığını anladım.

Olayın bir cinayet-intihar olduğu ortadaydı ve polis müfettişi herhangi bir şüpheli aramayacaktı ama mesleki merak beni olaylar dizisini kurmaya zorladı. Annenin geceliğinin hali (anne-oğuldular) ve erkeklik organı kesme girişimi aklıma oğlanın annesini öldürdükten (artık hangi nedenle öldürdüyse) sonra cesediyle cinsel ilişki kurduğu, ardından, belki pişmanlıkla yatağına dönüp erkeklik organını kesmeye kalkıştığını getirdi. Pişmanlık, öfke ve kuşkusuz acı, oğlanı böylesi tuhaf bir yolla intihara sürüklemişti. Fikrimi sınamak için SOCO'lara otopside alınacak vajina sıvaplarını semen analizi için laboratuvara götürmelerini söyledim. Hayrettir, bir günde ikinci defa haklı çıkacaktım.

Normalde yüksek rütbeli bir polisin oturması gereken bir makama ülkemizde oturan ilk sivillerden olduğumdan, amirlerim hiçbir zaman yetki sınırlarımdan emin olamadı. Bu durumu avantaj belleyip Hampshire'daki ulusal polis eğitim okulunda verilen üst düzey komuta kurslarına başvurdum. Yüksek rütbeli memurları en ciddi ve en karmaşık soruşturmalara hazırlamak amacıyla tasarlanmış *Ciddi ve Seri Suçlar* kursuna yazıldım. Kurs yatılıydı ve süresi iki haftaydı. Kimseden itiraz gelmeyince güneşli bir bahar sabahı arabama atlayıp Hampshire kırsalındaki yüksek, süslü bacalı, kırmızı tuğla binaya gittim. Burası, ülkedeki polis teşkilatlarına

adam yetiştirmek üzere bağışlanmış bir Jacobean dönemi[17] malikânesiydi. Arabamı mıcır kaplı avluya park edip kayıt için kocaman, ürkütücü kapısına ilerledim. Derhal 'arka tarafa' yönlendirildim; ön tarafa park edebilecek VIP'lerden değildim.

Aralarında dönemin önemli davalarından Susie Lamplugh'nun kayboluşu ve Jamie Bulger'ın hunharca öldürülüşünün de bulunduğu 'yüksek profilli' soruşturmaları bizzat ilgili amirlerinden dinledim. Soruşturma amirlerine (SIO) kaynak sağlayan örgütler ve aralarında FSS'den pek hoş bir hanımın anlattığı DNA konusunun da bulunduğu birçok polis biriminden sunumlar izledim.

Hanımefendinin güzelliğinden bahsetmemin tek sebebi, sunum yapanlar ayrıldıktan sonra sınıfta yapılan tartışmada öğrenci polislerden hiçbirinin yapılan sunumdan tek kelime dahi anlamadığını görmemdi. Tartışma derhal kadının jartiyer kullanıp kullanmadığına dönmüştü. Bunun üzerine, "Sunum gayet iyiydi yalnız," dedim. "DNA'yı anlamak da o kadar zor değildir."

Bunun üzerine, her akşam bir öğrencinin sınıfa bir konu anlattığı akşam derslerinde anlamalarını sağlamamı istediler. Jürilere karmaşık bilimsel meseleleri basitleştirerek anlatma tecrübeme güvenerek kabul ettim ve ertesi akşam 'Bir SIO'nun Bile Anlayabileceği Şekliyle DNA' başlıklı bir sunum yaptım. O kadar iyi gitti ki kurs yöneticisi, kurslarda düzenli DNA dersleri vermek için FSS temsilcisinin yerini almamı teklif etti. Kabul ettim ve Bramshill hocalarının arasına katıldım.

Katıldığım kursun en harika kısmı, tüm sınıfa çeşitli ve değişen rollerin verildiği, her bir öğrencinin sırayla soruştur-

17 İngiltere tarihinde bir dönem (1603-1625) 1603'te İngiltere tahtına miras yoluyla ve I. James adıyla oturan İskoçya Kralı VI. James'in hüküm sürdüğü dönemdir (ç.n.)

ma amiri rolünü oynadığı iki günlük seri suç simülasyonu 'Hydra' çalışmasıydı.

Hydra çalışmasının adı, Yunan mitolojisindeki çok başlı ve kesilen her başına karşılık iki başı çıkan su yılanından geliyordu. Çalışma mümkün olabildiğince gerçekçi olmayı hedefliyordu ve katılımcılara geniş bir destek kadrosu tarafından bilgi sunuluyordu. Tıpkı Hydra'yla savaşılıyormuş gibi, bir sorunu başarıyla hallettiğinizi sandığınız anda iki yenisi karşınıza çıkıveriyordu.

Çalışmayı yarışmaya döndürmek adına iki paralel 'vaka odası'[18] kurulmuştu ve ekiplerden birinde olmama rağmen sonunda her iki ekibe de adli bilim danışmanlığı yapmaya başladım. Esasen tam anlamıyla kazanmak yoktu; ekipler soruşturmayla nasıl başa çıktıklarına bakılarak değerlendiriliyordu.

Bu tür soruşturmalarda fazla tecrübem yoktu; gerçek dünyadaki bütçe kısıtlamalarını pek düşünmeden senaryoya kaynak üstüne kaynak ekleme yoluna gittim. Ekibim kaybetti ama gelmiş geçmiş tüm büyük çaplı suç soruşturmalarının en masraflısını yarattığım için tebrik aldım.

Daha fazlasını öğrenmeye hevesliydim ve Bramshill'deki yeni eğitmen kadrom sayesinde katılmanın zorluğu meşhur, daha ileri seviyede bir kursa, Afetler ve Sivil Acil Durumlar İdaresi kursuna girdim.

Bir kez daha, bu sefer arka tarafa park etmem gerektiğini bilerek gittim malikâneye. İki haftalık kurs yine, aralarında Lockerbie felaketinin[19] de bulunduğu önemli vakalarda gö-

18 İngiltere'de polisin büyük çaplı bir suç yahut kazayla karşılaştığında vakayı devam eden diğer soruşturmalardan ayrı tutmak amacıyla kullandığı, ülkemizde çeşitli olaylarda kurulan 'kriz masalarını' andırır oda yahut daire (ç.n.)

19 Frankfurt'tan kalkıp Londra ve New York üzerinden Detroit'e giden Pan Am uçağının 21 Aralık 1988 günü, içine yerleştirilmiş bombanın patlaması sonucu İskoçya'nın Lockerbie kentine düşmesi. Olayda 243 yolcu, 16 uçuş

rev almış üst rütbeli soruşturma amirlerinin sunumlarından oluşuyordu. Yeniden yapılmış 103 sayılı Pan Am uçağını bile gördük.

Bu tip felaketlerle ilgili sayısız soruna dair bilgi edindik. SIO'lar soruşturmalarında yaptıkları hataları, ders alacağımızı umarak tüm içtenlikleriyle anlattılar. Mesela Lockerbie'deki buz pateni salonu geçici morg ilan edilmiş, düzinelerce ceset buraya konmuştu. Yapılan büyük hata ancak kurbanların kaldırılma zamanı geldiğinde buza yapıştıkları görülünce anlaşılabilmişti. Cesetlerin doğrudan buza değil, ahşap paletlere yatırılmalarının gerektiği kimsenin aklına gelmemişti. Okullardan birinde kurulan ikinci geçici morg da sorun çıkarmıştı. Cesetler okulun ikinci katındaki büyük salona konuyordu ama sedye taşıyanların çoğu, kurbanları merdivenden çıkarırken bellerini incitmişlerdi.

Kursun bitişinde gene iki günlük bir Hydra çalışması vardı. İlk gün BBC'nin 'canlı' yayınladığı bir son dakika haberiyle başladı: Büyük bir şehirde bir felaket meydana gelmişti. Gayet gerçekçi hazırlanmıştı haber; ürkütücüydü.

Ardından tam teşkilatlı bir kriz masası odasına alındık. Yan odadaysa tuhaf bir manzara bizi bekliyordu: Odanın zemini sözde felaketin gerçekleştiği büyük şehrin kocaman bir maketiyle kaplıydı. Şehrin genel planını ezberlememiz için birkaç dakika tanındı. Ardından kriz masası telefonlarından biri çalmaya başladı. İki iletişim görevlisinden biriydim; gidip telefonu açtım. Çalışma başlamıştı.

Bramshill'de halen kullanılıyor olabileceğinden senaryoyu ayrıntısıyla anlatmayacağım. Ama şu kadarını söyleyeyim: Düşen jetlerden çöken yollara, petrol sızıntılarından taşan nehir yüzünden araçlarında mahsur kalan insanlara kadar her şey vardı ve bunların tümü, medyayı idare etmeyi neredeyse imkânsızlaştıran tuhaf bir olaylar silsilesiyle iyice karmaşıklaşmıştı. İlk gün sonunda diğer iletişim görevlisi, 'aklımı kaçıracağım,' diyerek kursu bıraktı.

---

görevlisi ve Lockerbie halkından 11 kişi ölmüştür (ç.n.)

Beceriksizliğim yüzünden çok can kaybedildiğini üzülerek söylemem gerekiyor. Çalışma bittiğinde perişandım ve tek tesellim, hepsinin bir egzersizden ibaret olmasıydı. Gerçek hayatta bu olaylarla uğraşan görevlilere o günden itibaren muazzam saygı duymaya başladım.

15

Mezarlık Çalışanları İşin Ağır Kısmını Halledip Gitmişlerdi

Buz gibi bir kış sabahı, günün ilk ışıkları parlamaya başlarken açık bir mezarın başında dikiliyordum. Sahne görevini Kent'teki eski ama hâlâ kullanılan bir mezarlık üstlenmişti; benle beraber rol alanlar, Profesör Taffy Cameron, bana bağlı suç mahalli amiri ile iki adamıyla birlikte bir başkomiser, bir komiser ve bir komiser yardımcısıydı.

Mezarının başında durduğumuz çocuk, üç küsur sene önce, o dönemki adli tıp sorumlusunun raporuna göre herhangi bir şüphe göstermeyen şartlarda ölmüş ve gömülmüştü. Ancak kısa süre önce kız kardeşi de hayata veda etmişti ve bu sefer aşırı dozda aspirin vasıtasıyla cinayet şüphesi mevcuttu. Şüpheler anne üzerinde yoğunlaşmıştı ve ilk ölüm olayı da sorgulanmaya başlanmıştı. Cesedi o yüzden çıkarıyorduk.

Mezarlık çalışanları işin ağır kısmını halledip gitmişlerdi. Tabutun üzerinde yaklaşık on beş santimlik toprak kalmıştı. Zehirlenme vakalarında, vücut ve tabut çürümeye başladıktan sonra vücutta kalan zehrin çevredeki toprağa geçebilmesi söz konusu olduğundan, naaş çıkarmanın son aşamaları adli önem taşıyordu. Suç mahalli ekibinin rolü, tabut ve ölüyü mümkün mertebe bozmadan çıkartmak ve tabutun altıyla her iki yanından toprak numuneleri almaktı.

Herkes gelip yapmaları istenenler açıklandıktan sonra, "pekâlâ," dedim, "tabutun üzerindeki toprağı dikkatle alıp

mezardan çıkarın." Suç mahalli amirine hitap ediyordum. Amir, talimatımı iki SOCO'ya aktardı. Adamlar önce birbirlerine, sonra amirlerine ve en sonunda bana baktılar.

"Yok artık!" dedim. "Tabut çıkartmaya kürekle gelmek hiçbirinizin aklına gelmedi mi?"

Gelmemişti. Ne kürek ne mala… Kaşık bile yoktu. Şansımıza yakınlarda bir hırdavatçı vardı ve yarım saat sonra açılacaktı. Cüzdanımı çıkardım ve SOCO'lardan birine bir kürek, bir mala ve beklerken yemek için sandviç almaya yetecek kadar para verdim.

Suç mahalli ekibimin bu talihsiz hatasına karşın soruşturmanın başındaki müfettişle patolog epeydir uğraştıklarından konuyu uzatmadım. Şansıma mezarın yeri kuytuydu; haliyle rezil oluşum yerel basına yansımadı.

Gerekli donanımı edinmiş SOCO'lardan biri sonunda açık mezara indi; ayaklarını tabutun -tahminen- iki yanına yerleştirdi ve kapağın üzerindeki toprağı yavaşça, özenle kaldırmaya girişti. On dakikalık çabanın sonunda kapak temizlenmişti. Tabut, dört yıla yakın süreye göre epey sağlam kalmıştı. SOCO ardından yanları kazmaya girişti. Tabut neredeyse dümdüzdü! Yanlar çökmüş kapağın üzerine binmesi, tabutu yaklaşık on beş santim yüksekliğinde bir sandviçe çevirmişti.

Tabutu, alttaki killi toprağa batmış tabanından ayırmadan, tek parça çıkarmak mümkün değildi. SOCO'lar bu sefer ekip otosundan piyano teli (bu tür durumlarda idealdir) getirerek kendilerini affettirdiler. Mezara inen SOCO teli tabutun baş kısmının altından, bir tarafından sokup diğer tarafından çıkardıktan sonra tabut boyunca çekerek tabutu tabanına yapışık kilden kurtardı. Altından katranlı muşamba geçirildi; kaldırılmaya hazırdı artık.

SOCO mezardan çıkınca hep birlikte muşambanın kenarlarından tutarak tabutu yukarı aldık. Tabut, çocuk tabutu olduğundan ağır değildi; çabucak ve tertemiz çıktı. Polietilene

sarıp emrimiz üzerine gelmiş bekleyen ölü kaldırıcı minibüsüne dikkatle taşıdık.

Ardından SOCO'lardan biri mezara tekrar inip tabutun altına denk gelen birkaç noktadan toprak numunesi aldı. Üstümüz başımızı temizledik, yeni kazı teçhizatımızı ekip aracına attık ve ölü kaldırıcı aracın peşinden, tabutun açılıp otopsinin yapılacağı Greenwich morguna gittik.

Bizi bekleyen sürprizden haberimiz yoktu tabii.

Morgda, patologların otopsilerde kullanmayı pek sever göründüğü yeşil plastik kasap önlüğüne bürünen Taffy haricinde hepimiz kâğıttan olay yeri tulumlarımızı giydik. SOCO'lar, morg müdürü John'ın yardımıyla tabutu iyice temizledikten sonra kapağını kanırtarak açtılar.

Taffy tecrübelerine dayanarak cesedin fazlasıyla bozulmuş ve doğru dürüst bir incelemeye uygun olmayabileceği uyarısını önceden yapmıştı. Daha önce gömülmüş bir cesede yapılan otopsiye hiç girmediğimden durumla özellikle ilgileniyordum. Çocukcağızın ölüsü, kapağın baskısı altında ezilmesi haricinde dört yıla yakın süreden beklenmeyecek ölçüde iyi durumdaydı. Öldüğünde yapılan otopside iç organları çıkarıldıktan sonra kondukları plastik torbadan çıkarılmadan gövdeye geri yerleştirilmişti. Toksin analizine olanak sağlayacak (ya da sağlamayacak) olan işte bu organların durumuydu. Fazla umutlu değildik açıkçası.

Taffy torbayı çıkardı ve kesip açtığında organların inmesi için John'ın getirdiği seramik kesi tepsisinin üzerine tuttu. Sürpriz buradaydı.

Galiba hepimiz tanımı olanaksız, nahoş bir sıvının akmasını bekliyorduk. Oysa seramik yüzeye düşen organlar kursuza yakın haldeydiler.

50 yıllık otopsi tecrübesinde böylesini hiç görmediğini söyleyen patologumuza göre 'çocuğun öldüğü günkü kadar taze'ydi hepsi.

Bu tuhaflığı kimse açıklayamadı ama şahsen toksikoloji testlerinin işe yarayabileceği ihtimalinden memnundum. SOCO'lar numune alıp laboratuvara götürdüler. Sonuçlar geldi ve anne, iki cinayet suçlamasıyla mahkemeye verildi.

Birkaç hafta sonra, 19 Şubat 1993 günü, iki çocuk, Greenwich'teki Win's Common kırlarında, içinde bir Mauser tabanca olan teneke bir bisküvi kutusu buldu. Bölgede yapılan aramada ikinci bir kutu bulundu. Bunun içinden 'Big Swede' denen katlanır bıçaklardan çıktı. Bıçak ve tenekelerden birindeki parmak izlerinin daha sonra Robert Napper'a ait oldukları belirlendi. Fakat Napper birkaç ay önce ateşli silah bulundurmaktan tutuklu olduğu için hiçbir şey yapılmadı.

Napper iki ay daha yattıktan sonra çıktı. Aynı yılın Temmuz ayında orta yaşlı bir çift, bir adamın, Winn's Common ve Green Chain yakınlarındaki bir ara sokakta kuşkulu hareketler yaptığını polise bildirdi. Karı-koca söz konusu şahsı, evinde genelde yarı çıplak dolaşan komşularını (genç bir sarışın) gözetlerken görmüştü. Koca, adamı izledi ve polis geldiğinde gösterdi. Adam, Napper'dı. Müdahaleye gelen memurların notlarında şunlar yazılıydı: "Tuhaf, anormal, olası tecavüzcü tipinde şüpheli sayılmalı." Üstü arandı ama üzerinden yasa dışı herhangi bir şey çıkmadı. Dolayısıyla herhangi bir suç işlemediğinden gözaltına dahi alınamadı. Polis, Napper'ı evine kadar götürmekle yetindi.

Tüm suç yaşamı boyunca yanından ayrılmayan şansı, Robert Napper'ı terk edeceğe benzemiyordu.

Aynı yaz Kraliyet Suç Hukuk Komisyonu, geleceğin polisinin Birleşik Krallık sınırları dâhilinde görev yapma şekline dair 348 tavsiye içeren bir rapor yayınladı. DNA profillemenin ceza sisteminde parmak iziyle aynı önemi taşıma potansiyelini gören komisyon üyeleri, genişletilmesine oybirliğiyle destek vermişlerdi.

Komisyon, hırsızlıktan cinayete kadar tüm hüküm giymişlerin ayrıntılarını içerecek bir ulusal DNA veri tabanı ku-

rulmasını tavsiye ediyordu. Devam eden istatistik meselesi tartışmaları ve masum bulunanların kayıtlarının tutulmasına dair endişelere rağmen komisyon üyeleri DNA'nın bilimsel delil olarak değerinden etkilenmişlerdi. DNA, itirafları, ifadeleri ve tanık ifadelerini sarmalayabilen türden tartışmalardan uzaktı. Komisyon ayrıca şehir merkezlerinde kapalı devre televizyon ve daha fazla takip teçhizatı dâhil, mahkemeye delil sağlayacak diğer teknolojilerin de daha geniş çapta kullanılmasını öneriyordu.

Komisyon, DNA analizi kullanımının genişletilmesine ilaveten, salyanın sadece şüphelinin rızasıyla alınabilen mahrem numune konumundan çıkabilmesi için 'mahrem vücut numuneleri' tanımının da gevşetilmesi çağrısı yapıyordu. Salyayı mahremlikten çıkarmak, polise amir izniyle numune alma olanağı tanıyacaktı. Polise ciddi suç vakalarında saç gibi mahrem olmayan numuneleri alma (numune vakayla ilgili olmasa dahi) yetkisi tanınacak ancak aşırı güç kullanımına izin verilmeyecekti.

Tecavüz, cinayet, ağır yaralama ve soygunu kapsayan ciddi suçların tanımıysa hırsızların kimi vakada cinsel suçlar ve darp suçları işlemelerine dayanarak saldırı ve hırsızlığı kapsayacak şekilde genişletilecekti.

Komisyonun bir diğer tavsiyesiyse mahrem yahut mahrem olmayan numune talebi reddedildiğinde mahkemenin söz konusu ret eyleminden sonuç çıkarabilme ve reddi diğer delilleri teyit niteliğinde sayabilmesine yetki tanınmasıydı (Mahkemeler tecavüz gibi davalarda numune retleri karşısında sadece yorum yapma yetkisine sahipti).

Veri tabanının kurulması yasalarda, öncelikle kayıtların tutulabilmesi ve ayrıca şüphelilere sunulan uyarının, suskun kalmaları yahut numune vermeyi reddetmeleri hallerinde mahkemelerin bunlardan 'sonuç çıkarabilmesine' olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesi için değişiklikler yapılmasını gerektirecekti.

Komisyonun tavsiyeleri Polis ve Suç Delilleri Yasası'nda (PACE) polise parmak izi almadaki yetkilerin aynılarını sağlayan değişikliklerle yasallaştırıldı. Daha sonra yapılan tartışmalı değişikliklerle tutuklama sonrası alınan DNA'nın beraat veya kovuşturmanın durdurulması hallerinde yok edilmemesi ve DNA'nın kaydedilebilir her suç sonrası yapılan tutuklamalarda alınabilmesi sağlandı.

Komisyon raporu açıklandığı sıralarda Robert Napper akli dengesini iyiden iyiye yitirmeye ve çok daha fazla tehlike arz etmeye başlamıştı. Nobel Barış Ödülü'nü kazandığına ve banka hesabında milyonlarca pound yattığına inanıyordu. Ayrıca matematikte doktora yaptığını ve Angola'da savaşarak madalya kazandığını zannediyordu. Herkese parmaklarının bir IRA bombalamasında koptuğunu fakat bir takım özel dumanları içine çektiğinde mucize kavlinden yeniden çıktıklarını anlatıyordu.

Napper 3 Kasım 1993 günü Samantha Bisset ile kızı Jazmine-Jemima'ya evlerinde saldırdı. Öncesinde Bisset'ı sevgilisiyle sevişirken gözetlemiş, daha sonra zemin kattaki daireye açık kalmış balkon kapısından girmişti. Samantha Bisset dairenin koridorunda bıçaklanarak ölüme giderken Napper'la epey mücadele etmişti. Napper daha sonra dört yaşındaki kıza, yatağında boğup tecavüz etmişti. Ardından Samantha Bisset'ın cesedini salona taşıyıp yüzünü örttükten sonra kesmeye girişmiş, nihayetinde kurbanını bir minderin üzerine, sevgilisiyle seviştiği pozisyonda yerleştirerek evden çıkmıştı. Samantha Bisset'ın sevgilisi Conrad, cesedi ertesi sabah eve geldiğinde buldu.

Suç mahallini kayda almak için çağrılan deneyimli polis fotoğrafçısı gördükleri karşısında öyle sarsıldı ki izne ayrılıp iki yıl boyunca işine dönemedi.

Daireden parmak izleri alınmıştı ancak Samantha Bisset'la katilinin parmak izlerinde ortaya çıkan benzerlikler yüzünden tamamen incelenmesi altı aydan uzun sürdü.

Soruşturma sürerken Napper'ın başı ciddiyeti daha düşük suçlardan belaya girdi. 10 Ocak 1994 günü dükkân hırsızlığından yakalandı ve şartlı salıverildi.

Napper nihayet 27 Mayıs'ta Bisset cinayetlerinden gözaltına alındı. Gözaltındayken alınan DNA numunesi sayesinde Green Chain saldırılarının faili olduğu saptanabildi. 7 Temmuz günü iki tecavüz, iki tecavüz girişimi ve Bisset cinayetinden tutuklandı. Faaliyet gösterdiği bölge ve MO benzerliğine (küçük çocuklu annelere hunharca saldırı) rağmen Rachel Nickell cinayetinde şüpheli sayılmadı. Nedeni basitti: Dava kapanmıştı.

Kraliyet Savcılık Hizmetleri, beş ay süren ve 3 milyon pounda patlayan gizli operasyonun sonunda Stagg'i mahkûm etmeye yetecek delillerin toplandığına kanaat getirdi ve Stagg, gizli görevdeki dedektif 'Lizzie James'e yahut başka birine herhangi bir itirafta bulunmamış olmasına rağmen Rachel Nickell cinayetinden tutuklandı. Kovuşturma, Stagg'i cinayetle ilintilendirecek adli bilimsel delil yokluğuna rağmen sürdü. (Stagg ayrıca Green Chain tecavüzlerinde de şüpheli görülmüş ve karakola kimlik teşhisi için çağrılması emri çıkarılmıştı. Ancak DNA sonuçları gelince şüpheli listesinden çıkarılmıştı.)

Stagg'in mahkemesi 1994 Eylül'ünde başladı ve neredeyse başlar başlamaz bitti. Savcılık iddianamesini sunduğunda Yargıç Ognall polisin 'aşırı gayretkeşlik' gösterdiği ve bir şüpheliye 'aldatıcı yaklaşım' kullanarak suç isnat etmeye kalkıştığı hükmüne vardı. Kandırmacaya dayalı bulguları davada geçersiz saydı ve kullanacak başka bir şeyi kalmayan savcılık, iddianamesini geri çekti. Stagg 14 Eylül 1994'te resmen beraat etti. Hemen ardından o zamanki emniyet genel müdürü Sir Paul Condon, basına polisin Nickell cinayetiyle bağlantılı başka bir kişi aramadığını açıkladı.

Bu açıklamaya rağmen Bisset soruşturmasını yürüten başmüfettiş, Edzell Operasyonu'nu yürüten meslektaşını araya-

rak (operasyonun gizliliği kalkmıştı artık) iki dava arasındaki benzerliklerden bahsetti. Bunun üzerine Robert Napper, müebbet hapis cezası için kapatıldığı Broadmoor Psikiyatri Hastanesi'nde sorgulandı. Napper, Wimbledon Common'ın yakınından dahi geçmediğini ve söz konusu cinayetle hiçbir ilgisinin bulunmadığını öne sürdü. Aleyhinde delil bulunmadığından başka bir çalışma yapılmadı.

Polis daha sonraları, Nickell soruşturmasında görevli amirin, iki cinayetteki benzerlikleri bilmekle birlikte, Stagg'in duruşması beklenirken Napper'ı soruşturmaya başlamadan önce yasal süreçlerin sonlanmasını beklemeyi yeğlediğini itiraf etti.

Green Chain tecavüzlerini inceleyen ekip toplamda 86 kurban ve 106 suç saptamıştı. Napper aleyhinde adli bilimsel delil bulunmayan tüm suçları reddetti. Buysa Napper'ı Rachel Nickell cinayetine bağlayacak DNA delili bulunana kadar davanın çözümsüz kalacağı anlamına geliyordu.

Kent'te gerek resmi görevim, gerekse teşkilat bünyesindeki gayrı resmi kan lekesi model analizi uzmanı konumum yüzünden hemen hiç boş durmuyordum.

1994 Eylül'ünde bir gün, öğlen saatlerinde Kent'in ana caddesi üzerindeki bir zemin kat dairesinde işlenmiş bir cinayet için çağrıldım. Dairenin içinde, bir dizi şiddetli darbeden kaynaklandıkları bariz, yoğun kan sıçramaları vardı. Sıçramaların merkezi, kaldırıma açılan pencereden bakabilmek amacıyla konumlandırılmış görünen büyük bir çalışma masasıydı. Sandalye masada, normal konumundaydı ama ceset, genelde olduğu üzere, götürülmüştü.

Darbelerin kaynak noktasını belirlemek için büyütecim, ölçerli lupum ve iletkimle işe giriştim. Yalnız teçhizatımda bir değişiklik vardı. Sıçrama ve saçılmaların rotalarını belirlemede artık ip yerine, daha uzun süre gergin kalması sayesinde daha hassas saptama yapabilmemi sağladığından don

lastiği kullanıyordum (*Bkz*. Şahsen çektiğim, Fotoğraf/Çizim 32). Don lastiğini Kan Lekesi Model Analizi'ne sokuşum, bildiğim kadarıyla adli bilimlere yaptığım en önemli katkıdır.

Çeşitli stratejik kan sıçramalarının en ve boylarını ölçerek sıçramalara yol açan, uçan kan damlalarının çarpma açılarını hesapladım ve lastikle rotalarını belirledim. Yaklaşık bir buçuk saatin sonunda bulgularımı açıklamak üzere soruşturma ekibini içeri çağırdım.

"Darbe noktası sandalyeden yaklaşık 90 santim olan en az dört sert darbe söz konusu," dedim. Sandalyenin ayağındaki ve yerdeki lekelerle denkleştirerek sandalyeyi saldırı anındaki konumuna yerleştirmiştim.

"Bir buçuk metre değil, öyle mi?" dedi soruşturma amiri.

"Doksan santim civarı. Darbeler sırasında kurban oturuyormuş. Fark ediyor mu?" Ediyordu anlaşılan.

Amirin teorisine göre kurban, saldırganı tanıyordu. Odaya giren yabancı olsa kurbanın kalkıp engellemeye çalışması gerekirdi. Kurbanın, içeri birinin girdiğini bilmesine rağmen sırtı kapıya dönük oturuyor oluşu, amirin teorisine göre ilerlemesine yetiyordu.

Öyle de çıktı zaten.

●

Benim gibi sivillerin bilimsel destek amirliklerine atanmaları, adli bilimler dünyasında yaşanan tek değişiklik değildi. Adli bilimler piyasası 1994 sonlarında bir sarsıntı daha yaşadı. Üç önemli bilimsel tecrübe kaynağının kamudan ayrılmasına yönelik planlar açıklanmıştı. East Kilbride'daki Ulusal Mühendislik Laboratuvarı, Teddigton'daki Ulusal Fizik Laboratuvarı ile Devlet Kimya Laboratuvarı özelleştirilecekti.

Geçmişi 1842'ye uzanan Devlet Kimya Laboratuvarı adli bilim çevrelerinde yakından bilinen bir kurumdu. İlkin Londra'da, tütünde yasadışı tağşişi düzenlemek amacıyla

Dolaylı Vergiler İdaresi Laboratuvarı adıyla kurulmuştu. Laboratuvar daha sonra devlet vergilerini korumaya geçti ve 1875'te süt gibi ürünlere su katılmasını önleme amaçlı Gıda ve İlaç Satışı Kanunu kapsamında 'hakem analizci' rolünü üstlenerek gelirlerin korunmasının yanı sıra tüketici çıkarlarını korumaya da başladı.

Bir asır sonrasındaysa laboratuvarın ana rolü, devlet kurumlarına ve özel girişimlere analitik kimya danışmanlığı sunmaya dönüşmüştü. FSS'nin fatura kesmeye geçmesiyle aşamalı değişimler yaşanmıştı. Laboratuvara 1993'ten 1996'ya kadar masraflarının tümünü gelirlerinden karşılama hedefi konmuş ve laboratuvar hedefi tutturmayı başarmıştı. Bunun sonucunda artık sadece LGC adıyla anılan laboratuvar, özelleştirilmeden önce devlet teşebbüsüne dönüştürülecekti. FSS'nin karşısına palazlanmaya başlayan adli bilimler piyasasında ciddi, kararlı ve profesyonel bir rakip çıkıyordu.

FSS, 1 Aralık 1996 tarihinde İçişleri Bakanlığı'nın teşvikiyle Metropolitan Polis Adli Bilimler Laboratuvarı'nın kontrolünü eline aldı. Metropolitan Polisi personeli fikre oldukça karşıydı ve FSS ile çalışmaya pek sıcak bakmıyordu. Söylenene göre bu değişikliğin ardında, FSS'nin polis müşterilerinden bağımsızlığını kazanabilecek bir ulusal servis yaratmaktı.

En büyük sorun, Metropolitan Polis kadrolarının birdenbire bambaşka bir şekilde çalışmaya alışmak zorunda bırakılmalarıydı. Tüm FSS laboratuvarları yeni rejime alışabilmek için bir ya da iki yılı 'yumuşak faturalandırma'yla atlatmıştı ama aynı şans, Metropolitan Polis Laboratuvarı'na tanınmıyordu.

FSS'nin başkanı suları durultabilmek adına Metropolitan Polis Laboratuvarı'nı iyi tanıyan, personelin güvenine sahip, ama aynı zamanda FSS ile çalışma ve adli bilimleri ticari bir hizmet olarak kullanma tecrübesine sahip birini işe almaya

karar verdi. Aday sayısı azdı ve içlerinden biri, bendim.

Başkan beni daha önce aramış, başvurmamı söylemişti ama ilkin ilgilenmemiştim. Ama sonra başvurdum ve mülakata çağrıldım. Yalnız, işi, ancak kendi şartlarımda çalışmama izin verilirse kabul etmeye karar vermiştim. Mülakata girdim, kurula FSS'nin yanlış yaptığını düşündüğüm uygulamaları sıraladım ve kalkıp çıktım.

Beş dakika sonra, eve gitmek için metro istasyonuna yürürken cep telefonum çaldı ve Metropolitan Polis kurumları birleşmesi bünyesinde özel sorumluluk sahibi ulusal müşteri temsilciliği görevi teklifi geldi. Birkaç ay içinde, yıllar önce adli bilim kariyerime başladığım binada, başka bir masanın başındaydım. FSS ile Metropolitan Polisi arasındaki düşmanlık barizdi; birleşme, laboratuvarlarının ellerinden alınmasına içerleyen Metropolitan Polis'inin nazarında dostane bir birleşme değil, faal bir 'el koyma'ydı.

Sıkıntıya bir örnek vereyim: O dönemki İçişleri Bakanı Michael Howard, birleşmeden sonraki ilk iş günü (pazartesi) yeni FSS Londra Laboratuvarı'nı gezmeye ve günün anısına hazırlanan plaketi açmaya gelecekti. Ev sahiplikleri devam eden Metropolitan Polisi, önceki Cuma gecesi yapılan devirden önce tabela ve duyuru panolarındaki Metropolitan Polisi logo, ad ve uyarılarının kaldırılmasını reddetmişti. Ancak FSS bakanın turu sırasında önceki idareye ait hiçbir izin kalmamasında ısrar edince tüm tabela ve logolar son dakikada değiştirilmek durumunda kalındı.

Tur sorunsuz geçti. Ben ve sıkı tembihli beş kişilik ekibim, VIP grubun önünden giderek, gözden kaçmış ne kadar MPS izi varsa indirdik.

16

Etiyopyalılar da Bir DNA Veri Tabanı Kurmak İstiyordu

FSS ile Metropolitan Laboratuvarı birleşmesinin tozu dağılmaya başladığında önüme, Bramshill'de vermeye devam ettiğim DNA dersleri sayesinde bir yurtdışı projesinde çalışma fırsatı geldi.

Uluslararası Kalkınma Dairesi, Etiyopya'da adli bilimlerin gelişimini desteklemek üzere fon ayırmıştı. FSS'den meslektaşım (ve eski Kent SOCO amiri) Bob Green'le birlikte durumu incelemek ve gelecekteki bilimsel desteklerin gelişimi için strateji önermek üzere yola çıktık.

Projenin bütçesi son teknoloji ürünlerine yeterli değildi; FSS'ye eski Metropolitan Laboratuvarı'ndan miras kalmış ve DNA analizinin girişiyle atıl duruma düşmüş, kullanılmayan bol miktarda kan gruplandırma ve diğer uygun teçhizatı getirtmeye karar verdim. Kocaman kasa Addis Ababa havaalanına vardığında gümrük memurları derhal müdahale ettiler ve açıp içindekileri incelemek istediklerini söylediler. Endişelendim; mallar için ithalat belgeleri hazırlatmamıştım ve kasadakiler, laboratuvar malzemeleri ve kimyasala maddeler bilmeyenin gözüne kolaylıkla biyolojik savaş hazırlığı gibi görünebilirdi. Aklıma Etiyopya'da hapis yatmaya yönelik görüntüler doluşuyordu.

Ancak polis teşkilatının başı, ağır silahlı adamlarıyla tam vaktinde geldi ve gümrük yetkililerini kasayı derhal teslim

etmelerini emretti. Kasa bana, dolayısıyla ona aitti ve açılmadan ülkeye girmesi gerekiyordu. Gümrükçüler sessizce boyun eğdiler.

Laboratuvarın bulunduğu bina, Rus/İtalyan işgalinden kalma, eski bir askeri binaydı. Biyoloji bölümünün başı Mulu ile personeline burada ABO ve biyokimyasal kan gruplandırmaya yönelik temel dersler verdim. Etiyopya tarihindeki ilk elektroforez kan gruplandırma yapılırken oradaydım. Tuhaf bir tesadüf, eğitimde kullanılan kan gruplandırma sistemi, kariyerimin ilk yılında, Colin Wallace davasında beni neredeyse adli bilimleri bırakmaya sürükleyen AK sistemiydi.

Etiyopyalılar da bir DNA veri tabanı kurmak istiyordu ancak suları içilmeye müsait olmadığı (Londra'daki çeşme sularının bile DNA analizinde kullanılabilmesi için damıtılması gerekir) ve elektriğin kesilmeyeceğine beş dakikadan fazla güvenilemediğinden daha pratik bir çözümü kabul etmelerini sağlamam gerekti.

Mulu ile asistanına kan lekesi model analizi dersleri de verdim. Merdivenlere, sıralara çıkıp farklı yüksekliklerden farklı açılarda yerleştirilmiş kâğıtlar üzerine pipetle keçi kanı damlattık ve lekelerin en ve boylarını ölçtük (*Bkz*. Fotoğraf/Çizim 33). Kent eğitim okulundaki gibi fare kapanından kan dağılım aygıtı yapıp duvarlara kan sıçrattım. Kana buladığımız futbol toplarına demir çubuklarla vurduk.

Safça davranmış, Etiyopyalı biliminsanlarına Birleşik Krallık'ta geçerli teknikleri öğreteceğimi sandığımdan hırsızlık vakalarında cam analizi yapmaya başlamalarını sağlayacak teçhizat getirtmiştim. Oysa başkentteki evlerin çoğunun penceresi camsızdı. Ayakkabı izi analizi için de malzeme getirtmiştim. Nüfusun büyük kısmının yalınayak dolaştığını, giyilen 'ayakkabıların' çoğununsa eski araba lastiklerinden yapılma terlikler olduğunu sonradan öğrendim.

Eğitim bittiğinde ülkede yaygın olan ancak nadiren ko-

vuşturulabilen cinsel suçların mahkemelere taşınmasında laboratuvardan faydalanmalarını umuyordum. Adam kaçırma ve tecavüz Etiyopya yasalarına göre suç sayılmakla birlikte, 1957 tarihli Etiyopya Ceza Yasası'nın 558 ve 599. Maddeleri'ne göre, tecavüz failleri, kurbanlarıyla tecavüzü izleyen yıl içinde evlenmeleri halinde işledikleri suçun sorumluluğundan kurtuluyorlardı. Kurbanın ailesine ödenecek, 'başlık parası'na eş bir miktarla suçlu, evlilikten bile kurtulabiliyordu.

Bu durum genç kızların erkek gruplarınca kaçırılıp gruptan birinin tecavüzüne uğraması gibi yaygın bir uygulamaya yol açmıştı. Tecavüzün ardından, tecavüzcünün köyünün yaşlıları kızın ailesine gidip özür diliyor ve evliliğe izin vermelerini talep ediyordu. Bekâretini kaybeden kızlar toplumdan dışlandığı ve başka biriyle evlenemediğinden çoğu vakada aileler evliliğe rıza gösteriyordu.

Tamamen bencilce bir adli bilimsel açıdan bakıldığındaysa, sorun; tecavüzün bir yıl içinde başlık parasının ödenmemesi yahut evlenilmemesine kadar tecavüz sayılmamasıydı. Bir yıllık süre dolduğunda kurbandan sıvap almak için geç kalınmış oluyordu.

Ben işin laboratuvar kısmıyla uğraşırken, Bob da suç mahalli konusunu ele aldı. Bu yüzden başkentin güneyine gidip birkaç gün kalması gerekti. Kolay iş değildi, çünkü Etiyopya o sırada Eritre'yle arlıklarla alevlenen bir savaşın içindeydi. Bahis konusu günler her iki ülkede de hasat zamanına denk geldiğinden o sırada savaşa ara verilmişti (hasat yapılmasa iki ülkenin halkı da açlıkla karşı karşıya kalacaktı). Ancak korumalığını üstlenen komiser Bob'a yine de geceleri yastığa başı yerine ayaklarını koymasını tavsiye ettim. Bu sayede gece gelebilecek bir saldırgan sadece ayaklarına zarar verecekti.

Etiyopya'dan ayrıldığımızda polis daha donanımlı ve eğitimliydi. Ayrıca daha fazla yardım sözü verilmişti. Maalesef

Etiyopya, denize erişim yüzünden Eritre'yle tekrar savaşa girdi ve Birleşik Krallık, projeden çekildi.

DNA tekniklerinin ayırt ediciliği ve hassasiyeti artar, analiz edilip işlenen numune sayısı durmadan yükselirken hata potansiyeli de büyüdü.

Etiyopya'dan dönmemden kısa bir süre sonra FSS pek nahoş bir durumla karşı karşıya kaldı: Şüphelilerden alınan numunelerin suç mahallerinden alınan DNA numuneleriyle yanlış eşleştirildiği en az üç davanın varlığını gösteren bir takım gizli belgeler Channel 4'ün belgesel ekibine sızdırılmıştı. Ayrıca tıpatıp oldukları ilan edilmiş iki DNA numunesinden birinin Merseyside'dan 14 yaşında bir kıza, diğerininse Lancashire'dan 21 yaşındaki bir erkeğe ait oldukları ortaya çıkmıştı.

Söz konusu hatalar rutin kontrollerde yakalanmıştı ve FSS sistemin hatasız işlediğinde, hatalı bir eşleşmenin mahkemeye kadar gitme şansının 40 milyonda bir olduğunda ısrarcıydı ama açıklamalar tam DNA veri tabanı kurulup işletilmeye başlandığında ortaya çıktığından, veri tabanının kurulmasına karşı çıkan sivil özgürlükçü grupların endişeleri iyice arttı.

Veri tabanı nihayet 1995 Nisan'ında kuruldu. O zamana dek toplamda 70.000 numune vardı; 11.000'i sisteme girildi ve 45 onaylı eşleşme çıktı.

Az evvel bahsettiğim kızla erkeğin yanlış eşleşmesinin nedeni, bir teknisyenin test tüplerini karıştırmasıydı. Teknisyen iki ayrı DNA numunesini analiz etmek yerine, aynı numuneyi iki defa analiz edip iki ayrı kişininmiş gibi kayda geçirmişti. Şüpheli teşhisinde yararlanılan barkotların bozulmasıyla iki hata daha yapılmış, suçlarla yanlış şüpheliler ilintilendirilmişti.

Peter Gill'in asistanı sıfatıyla Alec Jeffreys'in DNA profilleme kullanımını geliştirmesine yardımda bulunmuş İçişleri

Bakanlığı biliminsanı Dave Werrett, FSS'nin hizmet geliştirme müdürlüğüne getirilmişti. Bulaşma ve karışmalarla ilgili zorluklar yaşandığını doğrudan reddetti ama daha sonra eline, Birmingham laboratuvarında, dördüncü katta bulunan kirli jelin beşinci kattaki DNA numunelerini bozmasıyla ilgili bir 'ciddi profesyonel ihmal' raporu geldiği ortaya çıktı.

İnsan hatası kronik sorunlardan biriydi, ama bizzat DNA profillemenin arttıkça artan hassaslığı problem potansiyeli taşıyordu.

FSS'nin ulusal müşteri temsilcisi sıfatımla ana sorumluluklarımdan biri müşteri şikâyetleriyle uğraşmaktı. Şikâyet çoktu ve genellikle kaybolan deliller, faturalandırma veya zamansızlık konularıyla ilgiliydi. 1997 yılında bir öğleden sonra o dönem Kuzey İrlanda polis teşkilatının ve ACPO'nun başında bulunan Hugh Orde ziyaretime geldi. Kısa süre önce, uğraştıkları bir cinayet davası için analizler yaptığımızı ve sonuçlarımızın bir takım önemli sorunlara yol açtığını anlattı.

"Ciddi bir sorunla karşı karşıyayız," dedi. "Laboratuvarın hatası olduğuna eminim!"

Söz konusu vakadaki kurbanın tırnak aralarından alınan kan numunesinin analizi, DNA veri tabanında bir eşleşme bulmuştu. Sorunsa sistemin bulduğu kişinin de, kurbandan üç hafta önce bir cinayete kurban gitmiş olmasıydı.

O zamanlar ister kurbanlardan, ister şüpheli yahut sadece gözaltına alınanlardan olsun, alınan tüm kan numunelerinin Ulusal DNA Veri Tabanı'na girilmesi standart bir uygulamaydı. Başka sebepler bir yana, sayılar, veri tabanının ürettiği nüfus istatistiklerinin geçerliğini desteklemeye yarıyordu.

Şef Orde'un ekibi derhal kendi kayıtlarını kontrol etmiş ve iki vakayı karşılaştırmıştı. İki kadın kurban arasında hiçbir bağlantı bulunmadığına ve bir ölümün diğeriyle ilgili olması için hiçbir neden bulunmadığına çarçabuk karar vermişler-

di. İki cinayet birbirlerinden uzak, farklı bölgelerde işlenmiş, ayrı soruşturma ekiplerince soruşturulmuş ve numuneleri farklı SOCO'lar toplamıştı. Şef, bildiği kadarıyla iki vakanın bir araya geldiği tek yerin FSS laboratuvarı olduğunu söylüyordu ve dolayısıyla analizler sırasında numunelerden birinin bir şekilde diğerine bulaştığı kanaatindeydi.

Makul ve doğru çıkarsa FSS için facia anlamına gelecek bir varsayımdı. Bana düşen, varsayımı karşılamak, kan (yahut veri) naklinin nasıl gerçekleştiğini saptamak ve bir daha asla olmamasını sağlayacak bir sistem geliştirmekti.

Gerek suç mahallerinde, gerekse laboratuvarlarda kontaminasyon (bulaşma, kirlenme) tüm adli bilimsel işlemlerde uzun süreden beri önemli endişe alanlarından biriydi ve gerçekleşme ihtimalini asgariye indirmek adına pek çok tedbir alınıyordu.

Suç mahallerinde bulaşmaya, suç mahallini inceleyenler yol açabilir. SOCO'lar suç mahallerinde bir süredir, kullandıktan sonra atılabilen kâğıt tulumlar giyiyor, ameliyat eldiveni ve plastik pabuç takıyorlardı. Soruşturmacılar dâhil geri kalan herkesse eldiven ve galoş takıyordu. Ama en baştan beri böyle yapılmamıştı ve kimi ülkelerde (Avrupa'da bile) hâlâ yapılmıyor.

Suç mahallerinde bulaşma, inceleme yapanlar dolaşırken yahut numune alırken gerçekleşebilir. Suç mahalli incelenmeden önce fotoğraf çekilmesi ya da video kaydı yapılmasının sebebi bu, yani her şeyin özgün yerindeyken görülebilmesidir. Numune toplanırken 'steril' muhafazalar kullanılır; bulaşmayı önlemek için muhafazalar, içlerine numune konur konmaz kapatılır.

Farklı mahaller (mesela cinayet mahalliyle şüphelinin evi) arasında çapraz bulaşmayı önlemek için mümkünse farklı tulum, eldiven ve pabuç giyen farklı SOCO'lar kullanılır. Çoğu SOCO'da şahsa zimmetli malzeme takımları bulunduğun-

dan farklı mahallerde numune toplamak için farklı aygıtlar kullanılır. Numune alma kitlerinin çoğu, bir suç mahallinde kullanıldıktan sonra atılır.

Adli bilimler laboratuvarlarında, laboratuvar önlükleri ve incelemelerin yapıldığı alanlar, incelenen her nesneye göre özel etiketlenip kaydedilir. Bu sayede kurban ve şüpheliye ait numune ve nesnelerin, analiz ve incelemeler tamamlanmadan bir araya gelmemesi ve nesnelerdeki ikincil yahut yabancı maddelerin ayrılıp saklanılması sağlanır. İnceleme alanları ve masalar, incelemeler arasında dikkatle temizlenir; incelenecek nesneler genellikle atılabilir kâğıt tabakalar üzerine konur. Aygıtlar ya özenle temizlenir ya da atılabilir aygıtlar kullanılır.

İlk düşündüğüm, ikinci kurbandan alınan tırnak parçasının yanlış etiketlenmiş ve aslında birinci kurbandan gelmiş olabileceğiydi. Ancak numuneleri incelemeye başladığında durumun böyle olmadığını anladım. Kurbanın kullandığı oje gayet belirgin bir leopar deseni taşıyordu ve alınan parçalarda tıpatıp aynı desen vardı.

Ardından, numunelerin, bir tırnak parçaları setini inceleyen kişinin bilmeden diğer seti inceleyeceği şekilde karışma ihtimali bulunup bulunmadığını anlamak için laboratuvar kayıtlarını kontrol ettim. Oradan da bir şey çıkmadı. İki tırnak parçası grubu delil muhafaza bölümünden hiç aynı anda çıkarılmamışlardı ve ayrı biliminsanları tarafından yürütülmüş iki setin yapılan analizleri arasında haftalar vardı. Belgelerde yazılanları ilgili biliminsanlarıyla görüşerek teyit yoluna da gittim elbette.

Uygulanan prosedürler ve inceleme kayıtlarında belgelenen bilgiler yüzünden inceleme alanlarında yahut aygıtlarında bulaşma ihtimali de epey düşüktü. Birkaç günlük kontrollerden sonra Şef Orde'u çağırdım. Her iki vakayı da azami dikkatle incelediğimi ve laboratuvarın sorunda nasıl

sorumlu olabileceğine dair hiçbir şey bulamadığımı anlattım. Vardığım sonuçları desteklemek adına belgeleri gösterdim.

Çapraz bulaşmanın FSS'de gerçekleşmediğini öğrendiğim için rahatlamıştım, ama sonuçta bir şey olduğu açıktı. Çözmeye karar verdim. Vakaları daha derinlemesine karşılaştırdığımda, her iki cesedinde adli otopsi için aynı morga (birkaç hafta arayla) kaldırıldıklarını gördüm. Cesetler, nihai sorumlu adli tabip gömülme onayını verene kadar morglarda aylarca hatta kimi zaman yıllarca kalabilir. Bunun nedeni, soruşturmalar sürerken savunma ve iddia makamlarına ilave araştırmalar için zaman tanımaktır.

Cinayet kurbanlarında uygulanan morg prosedürleri, doğal nedenlerle ölenlerinkinden farklıdır. Adli otopsiler sadece ölümün kesin nedenini tespit etmez, ayrıca ölümle ilgili şartlara dair (mücadele yahut cinsel eylem gibi) delilleri de araştırır. Patolog ayrıca son yemeği (ve belki yemekle ölüm arasında ne kadar zaman geçtiğini)belirlemek amacıyla mide muhteviyatı dâhil pek çok numune alır. Bir de toksikoloji incelemesi için kan ve organ numuneleri toplar. Tırnak altları, kurbanın saldırganı tırmalayıp tırmalamadığını görmek için kazınır. Standart klinik otopsilerde bu tür numuneler alınmaz.

Morg kayıtlarına baktığımızda olana dair muhtemel açıklamayı hemen gördük. İlk cinayet kurbanının cesedi, ikincil otopsi ve savunma makamının talebi yüzünden birkaç defa soğutucundan çıkarılmıştı. İkinci ceset morga gelmeden bir gün önce yeni numuneler (özel bir makas aracılığıyla alınan tırnak kesikleri dâhil) alınmıştı.

Makas standart (DNA öncesi) temizlenme işlemleri kapsamında temizlenmekle birlikte ertesi gün tekrar kullanılmıştı ve üzerinde, ikinci kurbanın tırnaklarına bulaşacak az miktarda DNA kalıntısı kalmış olabilirdi. Çıplak gözle görülemeyen bu DNA kalıntıları FSS laboratuvarının hassas test-

leriyle ortaya çıkarılabilir, iki cinayet arasındaki esrarengiz bağlantı çözülebilirdi.

Sadece teoriydi tabii; sınamak için ilgili tırnak makasını laboratuvara getirttim. Analiz sonuçları, tırnak makasında üç ayrı kişiye ait DNA profili bulunduğunu gösterdi. Bunu üzerine morgdan ve ülkedeki diğer çeşitli morglardan 'temiz' başka aygıt ve aletler getirttik ve hemen hepsinde iki veya daha fazla kişiye ait, analiz edilebilir DNA kalıntıları bulduk.

Sonraları FSS araştırma bölümünün aynı konuda ve aynı sonuçlara ulaşan benzer bir araştırmayı daha önce yaptığını ama sonuçları müşterilere aktarmadığını öğrendim.

DNA'daki gelişmeler, standart temizleme işlemlerinde kalabilen biyolojik malzemeleri tespit edebilecek ölçüde hassasiyete ulaşmıştı. O dönemde morg aletleri, düdüklü tencereye benzer bir aygıtla temizleniyor ve bu kadarı yeterli kabul ediliyordu. Cesetlere hastalık yahut enfeksiyon bulaştırma ihtimali bulunmadığından bu temizleme yöntemi hiçbir zaman dert edilmemişti.

Ayrıca sorun, tırnak numunesi almaya has bir sorundu. Cesetlerde kesi yapmada kullanılan otopsi bıçaklarında birden fazla kaynağa ait DNA bulunurdu, ama bu tip kesiler DNA numunesi almada kullanılmadığından çapraz bulaşma hiç ortaya çıkmıyordu. Özel tırnak makasları sadece adli otopsilerde tırnak parçası almada kullanılıyordu ve bunlar cesetten alınan, DNA için analiz edilebilecek yegâne numunelerdi. Buysa bu tür çapraz bulaşmanın otopsinin diğer yönlerinde sorun olmadığı anlamına geliyordu.

Bu seviyede bulaşma geçmişte akla gelmiş bir meseleydi, fakat ilk defa canlı örneği yaşanıyordu. Ülkedeki tüm adli tabiplere, morglara ve adli patologlara hitaben durumu anlatan ve gelecekte tüm tırnak numunelerinin atılabilir tırnak makaslarıyla (kesici kısımları metal destekli plastik makaslar) alınmasını ve makasların, sadece bir defa kullanıldık-

larını teyit amacıyla tırnak numuneleriyle aynı muhafazaya konmasını tavsiye eden bir yazı yolladım. Adli Tabipler Birliği'nde aynı hususlar üzerine bir konuşma yaptım.

Herhangi bir yasal ya da bağlayıcı statüsü bulunmamakla birlikte yazım, bir devlet kurumundan gelmesi nedeniyle ciddiye alındı ve kabul gördü. Hep böyle olmuyordu.

Sonuçta iyi bir neticeye varılmıştı. Ben potansiyel bir sorunu erken teşhis edip kontrolden çıkmadan önlediğimiz, Şef Orde ise elindeki iki vakanın bağlantısızlığına dair sağlam kanıt elde ettiği için memnunduk.

Bu olay aklıma Metropolitan Laboratuvarı'nda çalıştığım ve saha görevine çıktığım dönemde yaşadığım bir tuhaflığı hatırlattı. Cesedin tipik olarak kaldırıldığı bir suç mahallindeki mutfakta, cesedin bulunduğu yere yakın bir yerde büyükçe bir tabaka insan derisi görerek şaşırmıştım. Kurban bıçaklanarak öldürülmüştü ve o tuhaf deri parçasının bariz bir açıklaması yoktu. Uzun incelemelerden sonra cesedi götüren ölü taşıyıcıların daha önce bir yangından ciddi ölçüde bozulmuş bir ceset çıkardıklarını öğrendik. Her iki vakadaki kurbanların torbalanan cesetleri aynı tabutla taşınmıştı. Yangın mahallinde yere konduğunda tabutun altına yapışmıştı deri parçası ve bizim suç mahalline getirilip yere konduğunda aynı parça tabutun altından ayrılıp zeminde kalmıştı. Bulaşmanın akla ziyan yolları vardı.

Atılabilir tırnak makasları uygulaması bugün de sürüyor ve ilaveten diğer aletler artık, arıtmakla kalmayıp tüm DNA kalıntılarını da yok eden morötesi radyasyonuyla temizleniyor.

17

HMS *Yenilmez*

Kraliyet Askeri Polisi (RMP) merkez binası, Adli Bilimler Servisi'nin Londra bürosuyla arasındaki nehrin karşı kıyısında bulunuyor ve neredeyse tam karşısına düşüyordu. Günün birinde buradan birileri yardım talebiyle ziyaretimize geldiler.

Kraliyet Kadınlar Donanma Hizmetleri (Wrens) üyeleri, 1993'te Kraliyet Donanması bünyesine alınmışlardı ve gemilerde görev yapan kadın sayısı hızla artıyordu. Faal savaş gemileri denizde aylarca kaldıklarından RMP çok geçmeden tecavüz yahut cinsel taciz suçlamalarıyla karşılaşacakları kanaatindeydi.

Bir şüpheliyi tam soruşturma başlayana kadar gözaltında tutmak mesele değildi ama elyaf delilleri her davada DNA ve tanık ifadeleriyle birlikte kilit rol oynadığından, RMP olası bulaşma sorunları çıkıp çıkmayacağını öğrenmek istiyordu. Mesela büyük bir savaş gemisinin iç havalandırma sistemi, tekstil elyaflarını geminin bir yerinden alıp başka bir yere taşıyarak masum birinin suçlanmasına yol açabilir miydi? Özellikle bu yolla elyaflar, şüphelinin gözaltında tutulacağı yerden, kurbanın muayene edileceği revire gidebilir miydi? Ayrıca tüm denizciler aşağı yukarı aynı üniformayı giydiğinden, kişilere ait üniformaların elyaflarını birbirinden ayırmak mümkün müydü?

Elyaf konusuna hâkimdim, ama savaş gemileri hakkında

pek bilgim yoktu. Bulaşma riskini saptamanın tek yolunun gemilerden birine binip bir dizi test yapmaktan geçtiğini söyledim.

O dönemde, tüm müşterilere fatura kesme zorunluluğu devredeydi. RMP subayları bize ödeme yapacak bütçeye sahip olmadıklarını söylediler. Konuyu muhasebe müdürlerimle görüştüm ve söz konusu bilginin nazarımızda edinilmeye kesinlikle değeceğine ve hizmetimizi bu seferlik 'zararına' sunabileceğimize karar verdik.

Çalışma için tarih saptandı. Kızağa çekilmiş bir firkateyne götürülmeyi bekliyordum ama hoş bir sürprizle karşılaştım: Testleri yürütmemiz için belirlenen gemi, Kraliyet Donanması'nın o dönemdeki sancak gemisi olan uçak gemisi HMS *Yenilmez*'di. 200 metreyi aşan uzunluğu ve 1.000'den fazla personeli görünce RMP'nin neden testlere bu denli heves gösterdiğini anladım.

Meslektaşım John Baker'la birlikte Portsmouth'a gittik ve buradaki orduevinde mükellef bir akşam yemeğine konuk olduk. Ertesi sabah erkenden bir helikopter, bizi, Solent'te hız denemeleri yapan dev gemiye götürmek üzere geldi.

HMS *Yenilmez* görüş alanımıza girdiğinde, tepemizde helikopter pervanesinin gürültüsü, özel kıyafetlerimizi giyiyorduk. Muazzam bir manzaraydı. Azami hızı 28 deniz milinde seyreden gemi, zerre yavaşlamadı. Helikopter pilotu, iniş yapabilmek için hızını eşitlemek zorunda kaldı. Çok etkileyiciydi (*Bkz*. Fotoğraf/Çizim 35).

Gemiye sağ salim iner inmez testlere başladık. Havalandırma kanallarına morötesi ışık altında parlayarak gittikleri yerleri izlememizi kolaylaştıran özel elyaflar attık. Ardından gemi boyunca dolaşıp elyafların gezip gezmediklerini anlamak için çeşitli çıkışlara seloteyp yapıştırdık. Sistemin içinde filtreler bulunduğunun farkındaydık ama elyaflara karşı ne kadar etki göstereceklerini ya da parçacıkların herhangi bir yerde takılmadan dolaşabilecekleri bir takım rotalar bulu-

nup bulunmadığını bilen yoktu.

Testler tamamlanınca kurbanların muayene edileceği ve şüpheleri gözaltında tutulacağı yerlere gidip, uygulanan prosedürlerin tüm ayrıntılarını öğrendik. Sonrasında vardığımız sonuca göre, elyafların hiçbiri gemi boyunca dolaşamadığından bulaşma ihtimalinin çok düşük olduğuydu.

İşimiz bitince helikopterle geri götürüldük ve Londra'ya geri dönmeden önce orduevinde bir gece daha kaldık. RMP komutanlığına bulgularımızı ayrıntısıyla bildiren bir rapor yolladık. Çalışmamız memnun bir müşteri kazanmamızı sağlamıştı ama teşkilata gelir getirmemişti ve FSS üst yönetiminin aldığı kararların ardında kâra geçme arzusu gittikçe ağırlık kazanıyordu.

Birleşik Krallık'taki adli bilimler piyasasında artan rekabetin, polis 'müşteriyi' adli bilim kullanımında doğrudan faturalandırmaya iteceğine inanılıyordu. Piyasayı açmanın fiyatları düşmeye zorlayacağı ve devlet teşebbüsü FSS ile diğer özel girişimler arasındaki rekabet sayesinde verimlilik ve müşteri hizmet kalitesinin artacağı umuluyordu. Elbette öyle gitmedi ve beklenmedik sonuçlar ortaya çıktı.

FSS'deki konumumdan memnundum, fakat daha ticari bir 'kültüre' geçiş, hem teşkilatın içyapısında hem de personel ve müşterilerin davranışları üzerinde derin etkiler bırakıyordu.

Polisler bana, FSS'den hizmetlerin sürdürülmesini, vakalarda daha çabuk sonuç alınmasını, belirlenen tarihlerde sonuç teslimi ve mümkün mertebe ucuz fiyatlar beklediklerini defalarca söylemişlerdi. LGC gibi rakipler tüm bunların çoğunu zaten sunuyor ve kimi davalarda, gelecekte iş almalarını garanti edecek türden maliyet verimliliği ve nam salacak şekilde indirimler uyguluyorlardı. FSS aynı yolu takip etmezse kaybedecekti.

Polis 'müşterinin' arzularını yönetime iletmek görevlerim arasındaydı, ama FSS yeni fikir ve teknolojileri devreye sokmak istiyor ve gelecekte suç mahalli inceleme rollerini ve parmak izi hizmetlerini tümden üstleneceğini düşünüyordu. FSS biliminsanlarına teslim tarihlerine uyma (iyi) ve bireysel saptanmış gelire ulaşma (pek iyi değil) temelinde performans hedefleri belirlenmişti. FSS'nin tuttuğu danışmanlar Amerikan iş ilkesi 'tedarik zinciri yönetimi'ni devreye sokmuşlardı. Biriken işlere önce 'gelecek yük' adını verdiler ki kulağa fena gelmiyordu; ardından daha da hoş 'gündem defteri' dediler, ama sonuçta bu tür idari laflara karnı tok polis için hepsi hâlâ biriken işlerdi.

Hedef teslim tarihleri tüm rekabete dayalı piyasanın cevap vermesi gereken önemli ve elzem bir meseleydi. Sorunsa şuydu: Savcılık ne zaman bir davayı mahkemeye taşısa (laboratuvara numune gönderilmişse tabii) adli delillerin analizleri asla tamamlanmamış oluyor ve savcılık makamı, sonuçların beklenmesi için ara talep etmek zorunda kalıyordu. Mahkeme, sonuçların alınacağı tarihe göre erteleme belirliyordu. Savcılık FSS'ye haber veriyor, FSS belirlenen tarihi hedef kabul ediyor ya da olabilecek bir başka tarih öneriyordu. Buraya kadar fena görünmüyor. Ama FSS'ye sunulan davalar, ilgili (mahkemede ifade verecek) biliminsanına verilmeden önce genellikle altı hafta boyunca (ya da daha fazla) birikmiş işlerde bekletiliyordu. Test ve analizler belirlenmiş bir sürede yapılıyor ve dava, rapor yazılana kadar biliminsanının masasında bekliyordu. Hedef tarih genelde tutturulamıyordu. Verimsizlik seviyesi (teşkilattakilerin uzun yıllar boyunca bir tekelde çalışmış olmalarının doğrudan sonucu) gittikçe kabul edilemez hale geliyordu. Mahkemeler durumu yıllardır istemeden hoş görüyordu; savcılar sürekli yeni (ve masraflı) ertelemeler talep ediyor, şüphelilerin gözaltı süreleri uzatılıyordu. Değişiklik, yeni düzenlemelerin gözaltı sürelerini tutuklamadan itibaren belli gün sayısıyla sınırlamasının ardından geldi. Mahkemeler ve savcılar eskisi gibi

anlayışlı davranmamaya başladılar; delillerin vaktinde teslimi̇nde sorumluluk polise verildi.

Artık hedef tarihler geçer ve ciddi akçeydi. Polis teşkilatları test sonuçlarının geciktiği durumlarda para iadesi talep etmeye başladılar. Taleplerin reddiyse 'müşterinin' gelecekte işini başka yere taşıması demekti. Ulusal müşteri temsilci olarak öfkeli dedektif ve amirlerden aldığım şikâyetlere ilaveten kimi çalışanımızın tutturulamayan teslim tarihi hedeflerini saklamak için sistemi manipüle ettiğini keşfettim.

Durumun endişe verici boyutu, polis teşkilatlarına aldıkları mal ve hizmetlerde ödediklerinin mümkün en iyi karşılığını almayı yasal yükümlülük olarak belirleyen, yakında yürürlüğe girecek 1999 Yerel Yönetimler Yasası düşünüldüğünde iyice artıyordu.

FSS, polis müşterileriyle resmi sözleşme imzalamazdı (centilmenlik temelli 'el sıkışmalarla' yürüyordu işler) ama rakip azlığında (FSS piyasanın yüzde seksenine hâkimdi) bu durumu hiç kimse dert etmiyordu. Ancak Yerel Yönetimler Yasası, polisle FSS arasındaki yarı-dostane ilişkinin aniden bitivereceği anlamına geliyordu.

Finansal hedefleri tutturma ve personelin ticarete daha ciddi odaklanmasını sağlama amacıyla bireysel gelir üretme hedefleri belirlendi. Kimi adli bilimcilerin kendilerini kaptırıp vakaları geniş çaplı araştırma projelerine döndürme eğilimini bildiğimden uygunsuz analizleri yakalamak için elimden geleni yaptım ama işi gereğince halletmem için her bir faturayı ikişer defa kontrol etmem gerekirdi ki imkânsızdı.

Ancak gelire odaklanma, personelin kimi zaman daha fazla gelir üretmek uğruna, gerekip gerekmediğine bakmaksızın daha ileri, daha masraflı DNA tekniklerini yeğlediğinden kuşkulanmama yol açtı. Bu tip tercihler FSS'nin çökmesine kadar varacak bir skandala yol açacaktı.

FSS bünyesindeki konumumdan gittikçe daha fazla hüsran duymaya başlamıştım. Üst düzey yöneticiler, işin stratejik yanı haricinde polis müşterinin ihtiyaçlarını umursamıyorlardı. Çalışma şeklimi belirlemeye uğraşan pazarlama bölümü işime kabullenilmez ölçüde karışıyordu ve personel arasında, 'tedarik zinciri' modelinden kaynaklanan bir 'benim derdim değil' kültürü yaygınlaşıyordu.

Örnek babında Alice Rye davasını vereyim: 74 yaşındaki gönüllü kilise çalışanı Alice Rye, 1996 Aralık'ında, Wirral'daki evinde öldürüldü. İşlenişindeki muazzam gaddarlık yüzünden cinayet manşetlere taşındı ve katilin yakalanmadığı süre boyunca yöredeki diğer emekliler büyük korku yaşayacağından polisin üzerine muazzam bir baskı bindi.

Suç mahallinde bulunanlar Manchester Polisi'ne en yakın laboratuvara (Chorley) yollandı, ama iş yükü nedeniyle, kurbanın nişan yüzüğü dâhil bir kısmı Londra'ya geldi. Üzerinde sadece Ms. Rye'ın kanı bulunan yüzüğü inceleyen biliminsanı, yüzüğü kaybetti.

Adli inceleme amacıyla alınan eşyalarla geri gelmeyen yüzüğün, MS. Rye'ın ailesi nazarında manevi kıymeti elbette çok büyüktü.

Şikâyet nihayetinde masama geldi. Sorumlu biliminsanını çağırıp konuştuğumda, konuyla zerre ilgilenmediğini gördüm. Şöyle bir baktığını, dosyada belirtilmiş yerlerde bulamadığını ve dolayısıyla nerede olduğunu bilmediğini söyledi. Problemin onun değil, artık benim olduğu fikrindeydi.

İşbirliğine yanaşmayışına öfkelendim, ama aileye elimden gelen yardımı yapmaya kararlıydım. Beş müdürümle müşteri hizmetleri personelimden altı elemanı topladım ve laboratuvarı alt üst edercesine, yanlış hatırlamıyorsam yirmi iş günü boyunca ufacık yüzüğü aradık. Bulduk da sonunda: Yüzük, ilgili biliminsanının çalışma masasının çekmecesinden çıktı.

Arkadaşımız, ben Alice Rye'ın ailesiyle yüz yüze görüşüp

durumu açıklaması için toplantı ayarladığımı söyleyene kadar sorunun bana ait olduğunda ısrarcı davrandı. Ardındansa blöfümü görmemeyi seçerek özür diledi.

Davanın başarıyla sonuçlanmasına rağmen FSS başarıdan nasibini alamadı. Adli bilimler piyasasının gelişmesiyle ödenen paralara karşılık en iyi hizmetin alınması zorunluluğu, polisin ilk defa deliller konusunda başka kaynakların görüşüne başvurabilmesi anlamına geliyordu.

LGC bünyesindeki adli bilimciler, baş şüphelinin (polis muhbiri Kevin Morrison) evinde bulunan kadın giysisini incelediler ve giysiyi Alice Rye'a bağlayan bir profil çıkarmayı başardılar. Morrison müebbet hapse mahkûm oldu.

1999 yazında pazarlama müdürüyle bir kez daha toslaşınca istifamı verdim ve FSS'nin uluslararası çalışmalar bölümünün başına geçtim. Etiyopya'daki projede zevkle çalışmıştım; yeni makamımdan memnundum ve başkanımız beni bir daha Birleşik Krallık sınırlarında görürse işimi doğru dürüst yapmadığımı düşüneceğini söyleyince hepten sevindim.

Birleşik Krallık, Avrupa Birliği'ne aday ülkelerin hazırlıklarına, Dışişleri Bakanlığı üzerinden destek sunuyordu. Dışişleri ve hükümet bu projelere büyük önem veriyor; hükümet kurum ve kuruluşlarının katılımlarını ciddi teşvik ediyordu. 1999'da, AB fonunun daha ikinci yılında Birleşik Krallık, Adalet ve İçişleri Bakanlıkları alanında sadece birkaç projeyle meşguldü.

Güveni boşa çıkarmama arzusuyla izleyen üç yılı, kendi adli bilimler tesislerini kurmaya ve geliştirmeye istekli ülkeleri gezip FSS uzmanlığı ve hizmeti sattım. Seyahatlerim sayesinde diğer ülkelerde ceza hukuku sisteminin nasıl işlediğine dair geniş bilgi edindim.

FSS o dönemlerde adli bilimler alanında dünya lideri sayılıyordu ve üst seviyede uzman, beceri ve bilgiden fayda-

lanma kapasitesine sahipti. Bünyesindeki biliminsanlarının çoğu, konularında Avrupa ve dünya çapında otorite kabul ediliyordu. Elde, teşkilatın sadece finansal geleceğini sağlama almaya değil, aynı zamanda FSS'yi hükümetin yüksek profilli öncelikli programlarının merkezine koymaya da yetecek, hazır bir uluslararası gelir ve fon kaynağı vardı.

İlk katıldığım projelerden biri, polis teşkilatının Birleşik Krallık'takine benzer bir DNA veri tabanı kurulması için yardım istediği Polonya'daydı. Aynı alandan bir meslektaşımla Varşova, Katowice ve Opole'de toplantılara katıldım.

Etiyopya'daki ölçüde temel seviyede olmamakla birlikte, Polonya'da gördüğümüz laboratuvarlar fazlasıyla Sovyet ve yapı itibarıyla faydacıydı. Ayrıca personelin güvenlik endişeleri vardı. Modern bilimsel teknikleri devreye sokma heveslerine karşın, bu tip ülkelerde kurulu güvenlik sistemleri adeta karanlık çağlardan kalmaydı (ama etkinlerdi). Mesela tüm ofislerin kapı sövelerinde[20] renkli, kısa ipler ve söveye takılı kapıların kilit yerlerinde, ortasında bir yarık bulunan daire şeklinde pirinç parçalar vardı. Odasından çıkan kişi ip parçasını yarıktan içeri sokuyor, üzerine bir miktar plastisin yapıştırıyor, ardından kendine ait yüzükle kapıyı mühürlüyordu.

Meslektaşlarımdan Andy Williams ekibe katıldı ve FSS'nin ilk iki yıllık AB fonlu projesine, Çek Cumhuriyeti'nde, DNA veri tabanı dâhil genel adli bilimlerin kurulması işine giriştik. Prag'da Andy'ye tahsis edilen büronun 'böcekli' olduğunu keşfettik. Bu sayede, Çek laboratuvar müdürünü Andy'nin ofisine koşturacak, pek çok 'önceden hazırlanmış' sohbete girişerek epey hoş vakit geçirdik.

Proje iyi gitti. Stratejik toplantılar için birkaç ayda bir Prag'a gittim. Kısa süreli çalışmalar için pek çok FSS çalışanı da gitti. İki yılın sonunda Çek'lerin elinde bizimkinden iyi bir DNA veri tabanı vardı. Yeni AB projesi aramaya başladık;

20 Kapı ve pencerenin yerleştiği kasa, çerçeve (ç.n.)

şansımıza AB fonları sürüyordu.

Andy Williams sıradaki uzun vadeli projemize (Litvanya) hazırdı. Genel yapı Çek projesiyle aynı sayılırdı ama Litvanyalılar yepyeni ve tam teçhizatlı bir laboratuvar kurmak ve personelinin, bir DNA veri tabanının kurulup kullanılması dâhil, tüm adli bilim konularında eğitim almasını arzuluyorlardı.

Ekibimle birlikte iki yılın büyük kısmını Litvanya polisi, maliye bakanlığı ve adli bilimcilerini eldeki tesisi yıkıp yenisini yaptırmaya ikna etmekle geçirdik. Kısa süreli görevlerle gelen FSS uzmanlarının yardımıyla son teknoloji adli bilimsel teçhizatlar, bilgisayarlar, mikroskoplar ve DNA aygıtları aldırdık. Ardından Litvanyalı biliminsanlarını yeni tesiste, yepyeni aygıtlarla eğitecek bir program hazırladık.

Ben yine kan lekesi model analizi eğitimine girdim. Bir umumi duş bölümünü kahverengi kâğıtlarla (kesekâğıdı) kaplattım ve duş bölmelerini çeşitli silahlar denediğim kanlı nesnelerde kullandım. Sıçrama ve lekeler ölçüldü, ipli çalışmalar yapıldı. Bir pompayı, üstündeki tüpü keserek arteryel/basınçlı kanama denemelerinde kullandık. Yeni bir fare kapanı aygıtı yaptım. On kadar Litvanyalı biliminsanı ile kıdemli olay yeri memurları eğitimlere katıldı.

Ülkenin eşsiz adli kapasiteye sahip olması ve katkımdan dolayı polis şefi tarafından ve Litvanya dışından bir sivile ilk defa verilen Koruyucu Melek Madalyası'nı almamla proje, fazlasıyla gurur verici sonlandı.

Uzun vadeli AB fonları sürerken, FSS için gelecekte iş imkânlarının tohumlarını atmak amacıyla kısa 'kapsamlaştırma çalışmaları' da yapacak vakti bulduk.

İşimin doğası gereği sıklıkla silahlı korumalarla veya sıcak savaş yaşanan bölgelere gittim. Cezayir'de, beş arabalık konvoy haricinde dolaşmama izin verilmedi; bir SOCO bürosuna gitmek istediğimde kentin göbeğinde bir pazar boşaltılıp çatılarına keskin nişancılar dizilerek iki saatliğine kapatıldı.

Gazze Şeridi'nde yerel taşlardan inşa edilmiş, kimya çalışma masaları mermerden bir laboratuvara gittim. Üzerlerine asit dökülmesi durumunda eriyeceklerini, masaların olabilecek en beter malzemeden yapıldıklarını anlatmaya çalıştım. Dert değilmiş meğer: Laboratuvar, ziyaretimden birkaç hafta sonra bir İsrail hava saldırısında yok edildi.

Bu tip seyahatlerden sağ salim çıktıktan sonra şansımı zorlamak istemedim. Savaşla kavrulan Sierra Leone'ye bir kısa kapsamlaştırma çalışmasına çağrıldığımda, asistanlarımdan birini yollayıp kapsamlı bir adli bilimler tesisi yapabilme olanaklarını araştırmak üzere British Virgin Adaları'na gittim.

Uluslararası çalışmalar her seferinde pürüzsüz geçmedi. Bir keresinde, yine DNA veri tabanı kurulmasında danışmanlık yapmak üzere Sırbistan'a gitmiştim. Gezim, hükümet yetkililerinin Bosna Savaşı sırasında İngiliz füzeleriyle imha edilmiş laboratuvar tesislerini ilk elden görmem için ısrar etmeleriyle kötü başladı. Nihayet toplantılara başladığımızdaysa Sırplar, DNA profillemeden ne gibi bilgiler elde edilebileceğine dair bir dizi ve fazlasıyla ayrıntılı soru sordular. Bazıları özellikle ırkla bağlantılı genetik markörlerle ilgileniyordu.

Sırpların neden DNA veri tabanı istedikleri çok geçmeden ortaya çıktı. Suçla mücadeleyle ilgisi yoktu; veri tabanını etnik temizlik için istiyorlardı. Kusura bakmamalarını söyleyip apar topar İngiltere'ye dönerek danışmanlık görevimden derhal çekildim.

18

Önyargılardan Kaynaklanan Hatalar da Vardı

1999 yazında adli bilimler piyasası iyice kızıştı. FSS bir ticari fona dönüştü; servis artık hizmet satarak kazandığı parayı kendi harcamalarını finanse etmekte kullanabiliyordu. Servisin özel şirkete dönüşmesine uzanan yoldaki ilk adım buydu. Bunun sonuçlarından biriyse polise adli bilimler hizmeti sunan ve sayıları gittikçe artan özel şirketlerle rekabetten doğan baskının ağırlaşmasıydı. Şansına, FSS'nin elinde oynamadığı bir koz kalmıştı.

FSS aynı yıl içinde adli bilimler dünyasına şaşırtıcı bir yenilik sundu. 'Düşük kopya sayılı' DNA (LCN) adıyla bilinen bu yenilik, bozulmuş numunelerde dahi birkaç hücreden tam profil üretme imkânı sağlayarak muazzam yeni hassasiyet seviyeleri sunuyordu.

Teknolojinin nispeten kısa zamanda ne kadar ilerlediğinin kanıtıydı: On sene öncesinde DNA profili çıkarabilmek için beş peni büyüklüğünde ve taze sayılabilecek kan yahut semen gerekiyordu ve profilin çıkarılması iki ilâ üç hafta alıyordu. Yıllar geçtikçe istenen numune boyutu küçüldü ve profil çıkarma süresi 48 saatin altına indi.

Her zamanki vücut sıvıları (spermatozoit, salya veya kan) yokken dahi profil çıkarılabilmesini sağlayan LCN DNA'nın ortaya çıkışı atılacak makul adım gibi görünüyordu. LCN sayesinde, şüphelinin sadece dokunduğu bir nesneden profil elde edilebiliyordu.

O sıralarda standart DNA profilleme tekniği (SGC+) optimum 28 PCR döngülük performansla sınırlıydı ve tek bir DNA nanogramıyla iş görebiliyordu. Bir nanogram DNA, 160 insan hücresine (gözle görülebilen en küçük kan lekesinde bulunabilecek miktar) eşittir. 28 döngü, minnacık vücut sıvısı kalıntılarında iş görmekle birlikte, daha az DNA ya da bir veya iki insan hücresinin ele geçtiği vakalarda başarısız oluyordu. LCN DNA işte bu noktada devreye girdi.

FSS araştırmalarında döngü sayısını 28'den 34'e çıkartmak ve işlemin diğer kısımlarını buna göre düzeltmek suretiyle geçmişte fazla ufak sayılan DNA numunelerinden profil elde edilebildiği bulunmuştu. Ancak bir sorun vardı: Döngü sayısını artırmak DNA miktarını çoğaltıyordu, ama aynı zamanda nihai sonuçları bozabilecek bir takım meseleler doğuruyordu. Teknik daha fazla pozitif sonuç vermekle birlikte, bir yandan da soruşturulan vakayla ilgisiz (belki masum birinin ya da analizi yürüten teknisyenin) DNA'nın da yükseltilip tespit edilme olasılığını artırıyordu.

LCN DNA'daki bir başka güçlükse tekniğin çok az DNA bulunması haline göre tasarlanması yüzünden numunede fazla DNA olduğunda sonuçlar üzerinde ters etki yapmasıydı. Standart SGM+ analizi yapmaya yeterli DNA mevcutsa numunedeki kirletici maddelerin tepkimeye karışması ve sonuç alınmasını engellemesi yüzünden LCN DNA analizi kullanmak önyargılı olabilir. Bu duruma PCR baskılaması (inhibisyonu) adı verilir. Bu duruma düşmemenin çaresi, numunede ne kadar DNA bulunduğunu ölçmek ve gerekiyorsa numuneyi seyreltmektir. Ama bu çalışma zaman alır, işlemi ağırlaştırır, numunedeki kıymetli DNA'yı tehlikeye atar ve ticari aygıtlar kullanılmasını gerektirdiğinden daha pahalıdır.

Baskılamadan numune seyreltilerek kolayca kurtulmak mümkündür. Baskılamaya yol açabilecek maddelerin elenmesi için PCR analizinin artan seyreltilmelerle kopyası yapılır. Ancak analizi kopyalamak, daha fazla miyar kullanıp daha fazla zaman harcamaktır ki bunların hepsi maliyeti artırır.

Kısa süre sonra diğer adli bilim hizmeti sunan şirketler LCN'nin, daha doğru adlandırılmış (düşük örnekli DNA yahut LTDNA) kendi versiyonlarını sunmaya başladılar. Aradaki önemli bir fark, diğer firmaların yükseltmeler öncesinde numunede ne kadar DNA bulunduğunu saptamak üzere rutin ölçümler yapmasıydı. Bir başka önemli farksa 34 yerine 28 döngü kullanıp çıkanı optimize kapiler elektroforez vasıtasıyla bir 'temizlik' işlemine tabi tutmalarıydı. Bu işlem numuneyi arıtıp baskılama etkilerinin görülmesini önlüyor, ilave yükseltme gerektirmeden FSS'ninkilerle doğrudan mukayese edilebilecek profiller üretiyordu.

Adli bilimciler genellikle ellerindeki sınırlı miktarda DNA'yı iki veya üç numuneye ayırır ve ikisi üzerinde analiz yürütürdü. Varsa üçüncüsü, savunma için saklanırdı. Analiz sonuçları tamamen yeniden üretilebilir değildi; profiller sıklıkla birebir uyuşmazdı ve biliminsanları genellikle her iki analizde de görülen STR sinyallerini doğru kabul ederdi.

Önyargılardan kaynaklanan hatalar da vardı. Elinde referans alacak numune varken biliminsanı için 'kuru gürültüyle' DNA'dan gerçekte çıkanı ayırt etmek kolaydı. Düşük kopya veya değil, söz konusu referans numunesi genellikle şüphelinin DNA'sı olurdu ve suç mahalli numunesindeki hafif 'çıkmalar' şüphelinin kuvvetli çıkmasıyla yan yana gözlemlendiğinde daha ikna edici olabiliyordu. Parmak izi dünyası benzer önyargılardan çok ders almıştı.

Yeni bir bilimsel teknik ortaya çıktığında genellikle, ilkin tekniği geliştiren firma yahut laboratuvarın diğer çalışanları ve sonrasında bilimsel dünyanın kalanı tarafından yayınlarda incelenmek suretiyle değerlendirilme sürecinden geçer. Ancak bahsettiğim dönemde ticari kaygılar gittikçe artıyordu ve FSS yönetimi, rakipleri, özellikle sektöre yeni dalan LGC gibilerine karşı avantaj elde etmek istiyordu. Standart DNA tekniklerinin işe yaramadığı binlerce davada kullanılabilecek bir teknik, tam anlamıyla altın madeni demekti. LCN

DNA tekniğindeki sorunsa modifikasyonlarının nispeten ufak çaplı ve diğer firmaların aynı sonuçlara ulaşmak için tekniği kolayca kopyalayabilecek olmasıydı.

LCN daha büyük hassasiyet sunarken daha fazla kaynak tüketiyor ve daha fazla hazırlık gerektiriyordu. Dolayısıyla daha masraflıydı. Ama standart testlerden daha yüksek fiyata satılabilirdi. Tüm bu unsurların sonucuysa polis teşkilatlarına sunulduğunda ve mahkemeye çıkarılan davalarda kullanılmaya başlandığında LCN tekniğinin FSS haricinde hiçbir kişi ve kurum tarafından değerlendirilmemiş olmasıydı.

Benzer bir durum birkaç sene önce Amerika'da, Cellmark ile Lifecodes aynı seviyede değerlendirmeleri es geçerek az daha DNA delillerinin Amerikan adalet sisteminden dışlanmasına varacak ölçüde kıran kırana yarıştıklarında yaşanmıştı. FSS'nin benzer tavırda hareket etmesinin geri tepmesi an meselesiydi.

Ancak yeni tekniğin ilk kullanılışı tam anlamıyla başarıyla sonuçlandı. Mary Gregson 1977 Ağustos'unda Leeds'te tecavüz edilip boğulduktan sonra bir kanalın çekme yoluna atılmıştı. Polis, yakındaki yeni açılmış Vergi Dairesi'nde çalışan 800 erkek dâhil, toplam 11.000 kişiyi sorgulamıştı. Baş şüphelilerden biri Mary'nin kocası Bill'di. Bölgede yaşayanlarca biraz tuhaf bilinen adamın kan grubu, Mary'nin cesedinden alınan adli delillerle eşleşmişti. Bill Gregson birkaç kere televizyona çıkmış, karısını civardan birinin öldürdüğünü ve kısa sürede yakalanacağını bildiğini söylemişti. Ancak bunlar polis ve komşularının yoğun şüphelerini gidermemişti. Şüpheliler arasında Shipley adlı bir kadının dört oğlu da vardı. Polisin evini araması kadının köydeki diğer kadınlar tarafından dışlanmasına, hayatının 'cehenneme dönmesine' yol açmıştı. Kadın daha sonra, "Oğullarım sorguya çekildiler ve en az 10 gün boyunca nereye gitsek takip edildik," demişti. Cinayet, kasabayı paramparça etmişti.

Elinde ne tanık ne de başka bir şey bulunan West Yorkshire polisinin, Mary'nin iç çamaşırından alınma adli bilimsel numunelerden başka umudu yoktu. Cesetten alınan 200 farklı elyaf da işe yaramıyordu. Katilinin giysilerinden olduğu kadar çalıştığı yerden yahut nehirden gelmiş olabilirlerdi.

1988 sonlarında polisler dünyanın her yerinde, suçların çözümünde DNA'dan yararlanmaktaydı. West Yorkshire cinayet birimi Gregson dosyasını tekrar açtı ve üç hafta boyunca adli bilimcilerin analizlerini tamamlamalarını bekledi.

Sonuç daha fazla hüsrandı. Kullanılan numuneler, bölgedeki erkek nüfustan ilk toplananlarla eşleştirilemeyecek ölçüde bozulmuşlardı. Ama cinayet birimi pes etmedi ve 1994'te gelişen DNA tekniklerine bir kez daha bel bağladı. Sonuç yine hüsrandı. Bu sefer Mary'nin iç çamaşırındaki minik parçacıklar (muhtemelen işyerinde gelme) hatasız testi engellemişti.

Derken, cinayetten yirmi üç yıl sonra, suç mahallinden elde edilmiş semen kalıntıları FSS'e yollandı ve profil çıkarmada LCN DNA kullanıldı. Polis zamanında potansiyel şüphelilerden numune almıştı. Bunlardan biri, Ian Lowther adlı bir işçiydi. Artık dede olmuştu. Profil eşleşti, Lowther suçunu itiraf etti ve müebbet hapse mahkûm oldu.

Gazetelerde Lowther'ın o dönemde İngiltere'de cinayetten paçayı sıyıran 600 kişiden biri olduğu ama başta LCN, DNA'daki ilerlemeler sayesinde adaletin yerine geldiğini yazdı.

Adli bilimlerde kullanılan teknikler gelişip hassaslaşırken, sonuçların ilgililiğine yönelik endişeler de önem kazandı. Üstü başı kan içinde bulunan bir cinayet şüphelisi (özellikle giysisindeki leke modelleri kurbana yapılan saldırıyla tutarlıysa) cinayetle kuvvetle ilintilendirilir. Ancak şüphelinin üzerinde minnacık tek bir leke bulunmuşsa, saldırıdan yahut suça doğrudan iştirakten mi, yoksa ikincil aktarmayla geldiğini kesin olarak söylemek imkânsızdır.

Bu durumun en irkiltici kanıtlarından biri, 1999 Nisan'ında evinin önünde vurulan televizyon sunucusu Jill Dando'nun cinayet soruşturmasında ortaya çıktı. Dando, o dönemde Birleşik Krallık'taki en popüler televizyon kişiliklerindendi. 1997'de BBC Yılın Kişisi ödülünü almıştı ve 1995'ten beri *Crimewatch* programının sunucularındandı. Katilinin bulunması konusunda polise yapılan baskı müthişti.

Soruşturmada pek ilerleme sağlanamıyor görünen bir yılı aşkın sürenin sonunda bir kişi gözaltına alındı. Barry George, kâğıt üzerinde makul bir şüpheli gibi görünüyordu. Kötü niyetle takip ettiği kadınların evlerine girebilmek için polis kılığına girmekten hüküm giydiği 1980'e kadar uzanan bir dizi sabıkası vardı. İzleyen yıllarda ahlâka aykırı darp ve tecavüz girişimlerinden yakalanıp 18 ay hapis yatmıştı. 1983 Ocak'ında Galler Prensesi Diana ile prens Charles'ın oturduğu Kensington Sarayı'nın bahçesinde, çalılar ardında kar maskesi, bıçak ve iple yakalanmıştı.

Çevresinde tuhaf biri olarak tanınan George çarçabuk şüpheli listesinin tepesine çıkıverdi. Oturduğu yer suç mahalline yakındı; gönüllü yedek askerlik yapmış, ateşli silah eğitimi görmüştü ve cinayetten kısa süre sonra görülmüş bir şüphelinin tarifine yapı ve boyca uyuyordu. Ötesi, George, Rachel Nickell cinayetinde de şüpheli olarak sorgulanmıştı ve kadınlara karşı tehlike potansiyeline sahip sayılıyordu. Polisin nazarında her şey yerli yerine oturuyordu. Tek eksik, George'u suçla ilintilendirecek somut delildi.

Evine yapılan baskında alınan giysiler FSS'ye yollandı ve kıdemli biliminsanı Robin Keeley 2 Mayıs Salı günü, George'un kendi nikâhı için satın aldığı ve sonrasında nadiren giydiği lacivert bir ceketi incelemeye girişti. Ceketi mühürlü delil poşetinden çıkaran Keeley laboratuvar masasına yerleştirdi ve küçük bir bant parçasıyla üzerindeki harici maddeleri toplamaya koyuldu. İzleyen birkaç gün boyunca Keeley, bulduklarını birkaç nanometre çaplı parçacıkları

gösterebilen elektron mikroskobunda inceledi. Bulduklarının çoğu sıradan ev tozu çıktı ama içlerinden biri farklıydı. Minnacık, gözle görülemeyecek denli ufak (çapı milimetrenin yüzde birinden küçük) bir parçaydı; ateşlenmiş ateşli silah kalıntısıydı ve ceketin sol iç cebinde bulunmuştu (*Bkz.* Fotoğraf/Çizim 34).

Keeley aynı cebi ve ceketin diğer her yerini aramış ama başka parçacık bulamamıştı. Keeley bir yıl önce Jill Dando'nun başındaki yaradan alınan ateşli silah kalıntılarını da inceleyen biliminsanıydı. George'un ceketinde bulunan parçacık, öncekilerle aynı yapıdaydı.

Bu durum parçacığın aynı silahtan geldiği anlamına gelmiyordu; kurusıkı doldurulsalar dahi aynı yapıda ateşli silah parçacığı bırakabilecek pek çok silah vardı. Havai fişek de aynı kalıntıları bırakabilirdi. Polis buna rağmen parçacığa bulmacanın kayıp parçası muamelesi yaptı ve George birkaç gün içinde tutuklandı ve mahkemesini beklemeye başladı. Kalıntının bulunuşu iddia makamının ana dayanağıydı ve George, 2001'de Jill Dando cinayetinden 10'a karşı 1 oyla suçlu bulundu.

Ancak hüküm, duruşmalar sırasında kalıntıya onca ağırlık verilmesinden rahatsızlık duyan FSS'in, dolaylı bulaşma yüzünden benzer tek bir parçacığın hemen herkeste bulunabileceğini öne süren raporuyla düştü. Raporda, "Tek bir ateşleme kalıntısı parçacığının, önceki yıl Dando'yu vuran kişi olsun yahut olmasın, üzerinden çıkma olasılığı aynıdır," denmişti.

Başlangıçtaki çekiciliğine rağmen, tek bir kez ateşlenmiş, ateşli silah parçacığı bulmanın davaya etkisi sıfır oldu. Suç mahallerinden mikroskobik ölçekte DNA alınabilmesini sağlayan bilimsel gelişmelerle birlikte benzer sorunların gelecekte de yaşanacağı belliydi.

19

Bebek 22.40'ta Ölü İlan Edildi

2001 baharına gelindiğinde Rachel Nickell cinayetine ait dosyalara, altı yıl önceki Colin Stagg kovuşturmasındaki başarısızlıktan beri neredeyse hiç el sürülmemişti. Dava kapanmamakla birlikte, esasen soruşturma ekibinde Stagg'in suçluluğuna yönelik kuvvetli inanış yüzünden, yapılmışsa bile çok az soruşturma yürütülmüştü.

Londralı genç Stephen Lawrence'ın öldürülmesinin ardından yayınlanan iki bağımsız raporda, Norman işgalinden bu yana İngiliz adalet sisteminin temel ilkeleri arasında bulunan ve sanıkların aynı suçtan iki defa yargılanmalarını engelleyen 'mükerrer dava' kuralının kaldırılması önerilmişti. Eski yasaya göre polis aleyhinde yeni deliller bulsa dahi Stagg'e bir şey yapamazdı. Raporların ardından kurallarda 'yeni ve mücbir deliller' bulunması halinde ikinci bir davaya izin verilecek şekilde değişiklik yapıldı.

FSS'nin, başta kıymetini art arda kanıtlamakla meşgul süper-hassas LCN DNA tekniği olmak üzere gösterdiği pek çok ilerlemeyi yakından takip eden polis iyimser bakabilmek için yeterince sebep bulunduğu kanısındaydı. Rachel Nickell'ın cesedinden alınan 'bantlamalar' FSS'ye verildi ve LCN DNA işlemine sokuldu. Ne yazık ki hiçbir DNA (erkek yahut dişi) bulunamadı.

Bu arada FSS ufuktaki yeniliklerin reklamını yapmaya devam ediyordu. Nickell bantlamalarının test edildiği ay, *Inde-*

pendent, dönemin proje yöneticisi Dave Werrett'la yapılan bir söyleşi kapsamında tüm yeni gelişmeleri kapsayan bir haber yayınladı. Werrett, FSS'nin birkaç yıl içinde polise, suç mahallinde DNA'sı bulunmuş şüphelilerin ten rengi ve çene, kulak ve burun ebatları gibi ayrıntılar sunacak konuma geleceğini söylüyor, gittikçe hassaslaşan teknikler sayesinde çiğnenmiş kalem uçlarından, kol saati kayışlarından, izmaritlerden, eski kemik parçalarından ve cesedi sarmış kurtçuklardan kullanılabilir profiller çıkarabildiklerini anlatıyordu. Werrett röportajın sonunda, günün birinde sokaklardaki güvenlik kameralarından alınan görüntülerin bilgisayarlar vasıtasıyla insan yüzleri özellikleri veri tabanıyla karşılaştırılacağından da bahsediyordu. "İnsan bunu yapamaz, ama burun ve kulak ölçüleri vesaire girildiğinde bilgisayar yapabilir. Bilgisayar, mesela 20.000 yüzden 50 yüze kadar eleme yapar, sonra insan devreye girer. Böyle şeyler düşünüyoruz şimdi."

Proje yöneticisi Werrett, yeni teknolojileri ballandırarak anlatmaya meraklıydı. DNA analizi sürecini bir el cihazında SIM kartı büyüklüğünde bir yongaya indirgeyecek 'yongada laboratuvar' projesi için FSS personeline çok-ekranlı bir sunum yapmıştı. Üzerine, minibüslere konmuş, suç mahallerine gidip yerinde analiz yapacak mobil DNA laboratuvarları fikrini de gerçekleştirmeye çalıştı. El cihazı planlarını açıklamasının ardından yeni projeye derhal 'yongalı minibüs laboratuvarı' adı verildi ama fikir, beklentileri karşılayamadı. Teknoloji hareketli konumdayken işe yaramıyordu ve gerçek laboratuvara götürülecek numunenin mobil DNA laboratuvarının penceresinden motorlu kuryelere verilmesine dair söylentiler çıktı ki, olayı sahiden bilebilecek bir FSS çalışanından, ilk elden de dinledim. Doğruluğunu onaylamam mümkün değil, fakat ilgili minibüsün suç mahallerine gitmek yerine otoparkta paslandığını bizzat gördüğümü söyleyebilirim.

Ancak mobil laboratuvarların başarısızlığı Werrett'ın teşkilat içinde yükselmesini engellemedi. Başkan Janet Thomp-

son emekliye ayrılacağını açıkladığında yerine Werrett'ın geçeceği açıklandı.

Werrett başa geçer geçmez FSS'de değişikliklere gitti ve ağırlığı, uluslararası işlerden Birleşik Krallık içine kaydırdı. Artan rekabet ülke içinde adli bilim hizmetleri fiyatlarını düşürdüğü ve dolayısıyla piyasa küçüldüğü için tuhaf bir karardı ama teşkilatta hiç kimse uyarı işaretlerini görmüyor gibiydi.

Ufak ama düzenli kâr getirmesine rağmen uluslararası bölüm (benim bölümüm) sonunda kapatıldı. Bu yüzden kelimenin tam anlamıyla boşta kaldım İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Bilim Politikaları Birimi'nden gelen fırsatı değerlendirmeye karar verene kadar haftalarca masamda parmak tıkırdattım. Birim, İngiltere ve Galler'de adli patoloji için bir dizi kalite kontrol mekanizmasının ve ulusal çapta kabul edilmiş standartların geliştirilmesine yardım edecek birini arıyordu.

Adli otopsileri ("şüpheli ölüm" hallerinde yapılan otopsiler) sadece İçişleri Bakanlığı'nın resmi Adli Patologlar listesine kayıtlı patologlar yapabiliyordu. O dönemde bu durumda 44 patolog vardı. Adli yetkililer esasen otopsi yapmak üzere uygun herkesi atayabilirlerdi ama uygulamada neredeyse daima resmi listedeki patologlar kullanılıyordu.

Sorunsa listeye girmek için istenen ölçütler ve gerekli tecrübe hususlarının açık olmayışıydı. Daha beteri, feci hatalar yapan ya da yetersiz kalan patologlarla ilgili izlenecek herhangi bir prosedürün yokluğuydu. Aşırı ağır vakalarda Genel Tıp Konseyi'nce cezalandırılabiliyorlardı, fakat İçişleri Bakanlığı listesinden çıkarılmaları neredeyse imkânsızdı.

Uzun vadeli bir başka sorunsa Ulusal Tıp Hizmetleri (NHS) bünyesindeki okullardan gelecekteki talepleri karşılayacak sayıda yeni patolog çıkmayışıydı. NHS gelecekte gerek duyulacak patolog sayısını yanlış tahmin etmişti; dersler

kaldırılmıştı ve geleneksel yoldan yetişen patolog sayısı çok azdı. Gazetelerde yayınlanan bağımsız patolog ve uzman tanıkların mahkemelerde acımasızca sorgulandığı haberleri de tıp öğrencilerinin hevesini kırıyordu. Bir laboratuvarda oturup bütün gün mikroskoba bakarak alınan maaş diğeriyle aynıyken, neden mahkemelere çıkıp, hem kariyerlerini hem de adlarını tehlikeye atacaklardı? Dışişleri Bakanlığı bana, bünyesinde geçici sözleşme teklif etti ve ulusal bir şebeke kurmak üzere 16 milyon pound bütçe verdi. Çok geçmeden listeye girmede standart ölçütler belirlemem, bir disiplin prosedürü hazırlamam ve bir kalite idare sistemi kurmam gerektiğini anladım. Kariyerim boyunca pek çok adli patologla çalıştığımdan, göreve uygun görünüyordum.

Zamanlama harikaydı. İşimde yeni mücadele aramam bir yana, adli patologların disipline edilmeleri konusu manşetlere çıkmak üzereydi.

●

Avukat çift Sally ve Stephen Clark'ın ilk çocukları, altı yıllık evliliğin ardından 26 Eylül 1996'da dünyaya gelmişti. Christopher Clark normal, sağlıklı bir bebekti. Ama 13 Aralık akşamı Sally, bebeğinin, beşiğe koymasından sonra kendinden geçtiğini söyleyerek ambulans çağırdı. Stephen o sırada ofisinde verilen Noel partisindeydi. Ambulans geldiğinde Sally, panikten evin kapısını dahi açamadı. Sağlık görevlileri nihayet yanına ulaştıklarında bebeğin siyanoz (oksijen yokluğu nedeniyle tende görülen mavileşme) belirtileri gösterdiğini gördüler. Bebek 22.40'ta ölü ilan edildi.

Otopsiyi İçişleri Bakanlığı listesine kayıtlı patolog Dr. Alan Williams yaptı ve ölüm, 'beşik ölümü' adıyla da bilinen Ani Bebek Ölümü Sendromu vakası olarak kayda geçti. Williams bebeğin cesedinde morluk şeklinde travma belirtileri de bulmuş ancak bunları, sağlık görevlilerinin bebeği canlandırmaya çalışırken verdiği zarara bağlamıştı.

Çiftin ikinci bebeği Harry bir yıl sonra, 29 Kasım 1997'de doğdu. Üç hafta erken doğmasına karşın Harry de normal ve sağlıklı bir bebekti. Sally Clark, ilk çocuğunun kaybıyla baş edebilmek için beşik ölümü yaşamış ebeveynlere yönelik bir program kapsamında psikolojik yardım almıştı.

26 Ocak 1998 akşamı aile evdeydi. Stephen Clark, bebeğin akşam mamasını hazırlamak için mutfağa gitti. Birkaç dakika sonra Sally seslendi ve Harry'nin birdenbire fenalaştığını söyledi.

21.27'de ambulans çağrıldı. Gelen ekip Stephen Clark'ı, yerde bilinci kapalı yatan bebeğin başında buldu. Bebek hastaneye kaldırıldı ancak tüm çabalara rağmen kurtarılamadı ve ölümü 22.41'de ilan edildi.

Otopsiyi yine Dr. Alan Williams yaptı, ama bu sefer Harry'nin yakın zaman içinde defalarca şiddetle sarsıldığına dair deliller buldu ve ölüm nedeninin büyük ihtimalle bu olduğu sonucuna vardı. Bunun üzerine Christopher Clark'ın otopsisindeki bulgularını hatırladı ve delillerden geriye kalanları (Christopher'ın bedeni yakılmıştı) yeniden incelediğinde, ölümünün doğal olmadığı ve boğma sonucu meydana gelmiş olabileceğini gördü.

Williams'ın buldukları yüzünden Sally ve Stephen Clark, çocuklarını öldürme şüphesiyle gözaltına alındı. Stephen'a yönelik suçlamalar çabucak düştü, ama polis Sally'nin peşini bırakmadı. Başlangıçta her iki çocuğun ölümüne varan olayları upuzun anlatan ve her iki bebeğe de kasten zarar vermediğini ısrarla söyleyen Sally, izleyen sorgularda, avukatlarının tavsiyesi üzerine soruları yanıtlamayı reddetti.

Sally'nin aleyhindeki bulgular, en azından savcılık nazarında kuvvetliydi: İki bebek de yaklaşık aynı yaşlarda ölmüştü; bilinçlerini kaybettiklerinde ikisi de anneleriyle yalnızdı ve her ikisi de fenalaşmadan önce beslenmişti. İki cinayet suçuyla tutuklanan (ve üçüncüsüne hamile) Sally Clark, 1999 Ekim'inde mahkemeye çıkarıldı.

Savcılığı destekleyen en sağlam ifadeyi, uzman tanık sıfatıyla çağrılan Leeds Üniversitesi'nin eski pediatri profesörlerinden Sir Roy Meadows verdi. Sir Meadows ifadesinde, varlıklı ve sigara kullanmayan bir ailede bir çocuğun beşik ölümü ihtimalinin 8543'te bir olduğunu söyledi. Buna dayanarak aynı ailenin ikinci bir beşik ölümü yaşama ihtimalinin 73 milyonda bir olduğunu hesapladığını belirtti ve jüriye iki beşik ölümüne doğal demenin, 1'e 80 verilen bir atın Grand National'de[21] dört yıl üst üste birinci geleceğine dair bahse girmeye benzeyeceğini söyledi. Üzerine, Birleşik Krallık'ta çifte beşik ölümü vakasının ancak yüz yılda bir görüleceğini ekledi. "Olasılığı düşük iki olay olmuşsa ikisinin birlikte olma olasılığı çok, çok azdır. Ailede bir ani bebek ölümü trajedi, iki ölüm kuşkulu, üçüncüsüyse aksi kanıtlanmadığı sürece cinayettir," dedi.

Sally Clark 10'a 2 oyla suçlu bulundu ve müebbet hapse çarptırıldı.

Profesör Meadows uzman tanık sıfatıyla ifadesini, savunma makamından itiraz görmeden vermişti ve ifadesinin, Sally Clark'ı suçlu bulan jüri üzerinde büyük etki yaptığı açıktı ama esas sorun, söylediklerinin tamamen ve fazlasıyla yanlış oluşuydu.

Yargıç hatalı bir şeyler olduğundan kuşkulanmıştı ve jüriyi ifadeden uzaklaştırmaya çalıştı: "Bence jüri üyeleri istatistikler konusunda dikkatli davranmalı. Size ne kadar makul ve çekici gelirse gelsin, mahkemeler insanları istatistiklere dayanarak mahkûm etmez. Öylesi feci olur. Bir ailede beşik ölümünün yaşanması, bir ikincisinin yaşanamayacağı anlamına gelmez."

Meadows iki beşik ölümü vakasına birbirlerinden tamamen bağımsız iki olay muamelesi yapmıştı.

---

21 İlki 1839'da yapılmış ve Liverpool'daki Aintree parkurunda her yıl koşulmaya devam edilen ünlü at yarışı (ç.n.)

Yazı-tura attığınızda iki yüzden birinin gelme olasılığı yüzde ellidir. Dolayısıyla olasılık ½'dir. Paranın havaya her atılışı bağımsız bir olay olduğundan, iki atışta iki defa tura gelme olasılığı ½ x ½, yani ¼'tür. Profesör Meadows'un hesaplamasını dayandırdığı mantık buydu.

Beşik ölümlerinin nedeni henüz kesin bilinmemekle birlikte genetik ve çevresel etmenlerin önemli rol oynama olasılığı mevcuttur. Bu bakımdan, bir beşik ölümü yaşamış bir ailenin aynı trajediyi bir daha yaşama olasılığı daha az değil, daha çoktur. (Daha sonraları yapılan araştırmalarda beşik ölümü yaşayan bir ailenin bir daha yaşama olasılığının, diğer ailelere göre beş ilâ on kat fazla olduğu öne sürülmüştür.)

Kraliyet İstatistik Kurumu 2001 Ekim'inde 'istatistiğin mahkemelerde suiistimal edilmesi'ne yönelik endişesini belirten bir açıklama yaptı ve 73 milyonda birlik ifadenin 'hiçbir istatistiksel temeli' bulunmadığını belirtti.

Meadows'un sunduğu hatalı bilgilere ilaveten mahkeme de 'Savcı Safsatası' adıyla bilinen istatistiksel hataya düştü. Pek çok haberde '73 milyonda bir' rakamının Clark'ın masumiyet olasılığı olduğu yazıldı. Ancak '73 milyonda bir' rakamı geçerli olsaydı bile Clark'ın masumiyet olasılığı olarak yorumlanmamalıydı. Clark'ın masumiyet olasılığını hesaplamak için jürinin, çocukların ölümüne dair iki rakip açıklamanın nispi olabilirliğini tartması gerekirdi. Çifte beşik ölümüne nadir rastlanmakla birlikte çifte bebek cinayetinin daha da nadir çıkma olasılığı vardı. Dolayısıyla Clark'ın masumiyet olasılığı aslında sahiden yüksekti.

Gerçekte, çifte beşik ölümü ihtimalinin çifte cinayet ihtimaline oranı 4,5'ta bir ilâ 9'da bir arasındadır.

Beşik ölümü yaşamış bir anne cinayetle suçlandığında savcılık makamı bazen şöyle bir taktik uygular: Ebeveynler varlıklıysa, sağlıklı bir ilişki içindeyse ve sigara kullanmıyorsa savcılık, doğal ölüm olasılığının büyük oranda azaldığını

öne sürer. Böylece ölümün cinayet çıkma olasılığının yükseldiği ima edilir. Ama bu ima baştan aşağı yanlıştır, çünkü bir aileyi beşik ölümü için düşük risk sınıfına sokan etmenler aileyi aynı zamanda cinayet konusunda da düşük risk sınıfına sokmaktadır.

Profesör Meadows'un hataları ciddiydi, ama patolog Dr. Alan Williams'ın yaptığı ortaya çıkan hataların yanında sönük kaldılar. Yapılan mikrobiyoloji test sonuçlarının Harry Clark'ın, beyin-omurilik sıvısı dâhil sekiz ayrı yerinde Stafilokok aureus varlığını göstermesiyle ölümün doğal nedenlere dayanma ihtimali yükseldi.

Williams test sonucundan 1998 Şubat'ından beri haberdardı ama ne polise ne de diğer tıbbi uzmanlara söylemişti. Sonuçlar 'akran incelemesine' tabi tutulmamıştı. Williams raporun vakayla ilgisiz olduğuna karar vermişti ve öyle sınıflandırma yetkisine sahipti. Böylece davadaki savunma makamının raporu görmesini önlemişti.

Sally Clark iki temyiz ve üç yıl hapisten sonra 2003 Ocak'ında serbest kaldı.

Serbest kalışı Adalet Bakanı'nı yüzlerce diğer davanın gözden geçirilmesini emretmeye zorladı. Çocuklarını öldürmekten hükümlü iki kadın, Donna Anthony ve Angela Cannings hükümleri bozularak salıverildi. Üç çocuğunu öldürmekle suçlanan Trupti Patel, 2003 Haziran'ında beraat etti. Bu kişilerin davalarında Roy Meadows, tek bir ailede birden fazla beşik ölümünün ihtimal düşüklüğü yönünde ifade vermişti.

Williams, İçişleri Bakanlığı listesine kayıtlı adli patologlar arasında yeterliği tartışılan tek kişi değildi.

Kenneth Fraser, sevgilisi Mary Anne Moore'u bir sene önce öldürdüğü suçlamasıyla 2002'de mahkemeye çıkarıldı. Moore'un cesedi apartman merdivenlerinin dibinde bulunmuştu. Yıllar önce Kent polisevinde 'parlak' referans verdiğim, İçişleri Bakanlığı'na kayıtlı patolog Dr. Michael Heath,

ifadesinde ölüme sebebiyet veren yaranın düşüş değil, keskin kenarlı bir yüzey yahut nesneye çarpmadan kaynaklandığını söyledi.

Daha sonra kazara ölüm olasılığını dışta bırakmanın abesliğini ve mahkemede savunma makamının getirdiği meslektaşlarının görüşlerine hiç bakmamak gibi bir saçmalık yaptığını kabul etti. Moore'a yaptığı ölüm sonrası muayenenin 'iddia ve savunma makamlarının ölüm sebebine dair önemli hususları araştırmalarını engelleyecek ölçüde yetersiz' olduğunu da kabullendi. Fraser beraat etti. Heath birkaç ay sonra, 2002 Mart'ında Suffolk'taki evinde, yatağında ölü bulunan Jacqueline Tindsley'yi incelemeye çağrıldı. Sevgilisi Stephen Puaca, Dr. Heath'in maktulün boğulduğu yönünde ifadesinin ardından hapse atıldı.

Temyiz Mahkemesi yedi ayrı patologun söz konusu ifadeyi destekleyecek herhangi bir patolojik kanıt bulunmadığını söylemesi üzerine kararı bozdu. Söz konusu patologlara göre Jacqueline Tindsley aşırı dozda uyuşturucu aldıktan sonra sara krizi geçirmişti. Dr. Heath, sonuçlarını desteklemeyen ölüm sonrası muayene gözlemlerine dayanmıştı. Ayrıca muayenesini gereğince belgeleyecek prosedürleri de atlamıştı. İfadesi polis ve savcılığa sunulmadan önce 'akran incelemesinden' geçmemişti.

Bir de pek çok ölüm sonrası muayenede eleştiriye uğramış, Dr. Heath'in yakın meslektaşı, tecrübeli adli patolog Paula Lannas vardı. Özellikle endişe yaratan, öldürüldüğüne inanılan bir bebeğe yaptığı ölüm sonrası muayeneydi. Lannas'ın vardığı sonuçlar öyle 'kuşkuluydu' ki savcılık, jüriye, ifadesini dikkate almamalarını söylemek zorunda kaldı.

İçişleri Bakanlığı, listesindeki patologlarda nihai sorumluluğun kendilerine ait olduğunu biliyordu, ama yaptıkları işlerin kalitesini gözleme veya kusurları halletmek için bir mekanizma yoktu. İçişleri Bakanlığı Patoloji Danışma

Kurulu'nun altına, pek faydası görülmeyecek bir Profesyonel Standartlar Komitesi kurulmuştu. Komitede İçişleri Bakanlığı'na kayıtlı, çoğu faal adli patologlar ve Kraliyet Patoloji Okulu'ndan birkaç histopatoloji profesörü vardı. Meslektaşlarına (ve bazen kendilerine) yönelik şikâyetleri inceleyebiliyor ve inceliyorlardı ama yaptırım güçleri çok azdı. Nihayetinde Dr. Lannas ile Dr. Heath, İçişleri Bakanlığı listesinden çıkarılmalarını mahkemeye taşıdılar ve kamuya ciddi masraf bindirdiler. Her ikisinin de temyizleri reddedildi ve listeden çıkarıldılar.

Dr. Lannas'ın işlerini belli bir yoldan halletme ve biri kalkıp ona başka türlü yapmasının daha iyi olacağını söylediğinde, "Nerede yazıyormuş o?" deme huyu vardı. Haklıydı. İçişleri Bakanlığı'nın patologlarının çalışmalarına yönelik herhangi bir yazılı talimatnamesi yoktu. Haliyle haksızlığını kanıtlamak imkânsızdı.

Allan Williams davalarının doğrudan sonucu olarak başlatılan ve adli patolojiye kalite kontrolüyle kabullenilmiş standartları getirmeyi amaçlayan projede, altımda altı sivil çalışıyordu. İşin gayet düzgün, sorunsuz ilerleyeceğini zannediyordum. Kâbusa döndü.

Sorunlardan biri, üç ayrı adli patolog tipinin bulunmasıydı: Özel çalışanlar, üniversite ve eğitim hastanelerinde çalışanlar ve hastanelerde NHS bünyesinde görev alanlar. Her grubun işe yaklaşımı farklıydı ve bunun sonucunda birbirleriyle hiç geçinemiyorlardı.

Üç grup da 16 milyon poundluk bütçenin merkezi bir birime harcanması gerektiği kanısındaydı ama her biri, kendi 'arka bahçesine' istiyordu. Para sadece üç yıllığına kontrolümüze verilmişti ve üç yılın sonunda, harcanmamışsa Hazine'ye geri aktarılacaktı. Hepsiyle bitmek tükenmek bilmez, iç kıyıcı toplantılar yaptım ama hepsinin derdi, adli bilimleri Birleşik Krallık sınırları içinde ilerletmek yerine eski

hesapları görmekti. Asla anlaşamayacaklardı. Kısacası, bir kedi sürüsüne çoban atanmıştım.

Proje bittiğinde ve para harcandığında, İçişleri Bakanlığı kaydına aday yeni adli patologları teşvik edecek türden istikrarlı bir kariyer planlaması hazırlamış, yepyeni birkaç adli patoloji okuluna finans sağlamış (Kraliyet Londra Hastanesi bünyesinde bulunan dâhil. Adımın verilmesi teklif edilen okul buydu) ve adli patologların ifade ve raporlarının polis ve mahkemeye sunulmadan önce 'akran incelemesine' tabi tutulmasını zorunlu kılan bir kalite kontrol sistemi kurmuştuk. Uygulama ve etkin disiplin prosedürleri talimatnamesi yayınladık, birçok adli morgu geliştirip yenilerini yaptırdık ve patologları tüm İngiltere ve Galler'i kapsayacak hizmet verecek şekilde profesyonel gruplar kurmaya zorladık. Tüm bunları, kullanmayı kafadan reddettikleri, internet tabanlı, özel ısmarlama bir IT sistemiyle destekledik.

Uluslararası alanda FSS'nin başkanı Dave Werrett, kurumun en büyük müşterisi Metropolitan Polisi nezdinde adını bir daha temizlenmeyecek ölçüde kirletecek bir madrabazlık yolundaydı.

Politik ve stratejik önemine rağmen Birleşik Krallık, Türkiye'de yürütülen hiçbir projenin başını çekmemişti. Türkiye'ye, adli bilimsel gelişimini desteklemek suretiyle AB üyeliği hazırlıklarında yardım sunmayı hedefleyen bir proje söz konusuydu. Hedef, polisin soruşturma uygulamalarına modern bilimsel yöntemleri sokmak suretiyle hukuka saygıyı da kapsayan demokratik sistemin sağlamlaştırılmasıydı. İnsan hakları ve polis sorunları Türkiye'nin politik gündeminde büyük önem kazanmıştı ve AB, bu tip sorunlara üyelik görüşmelerinde öncelik veriyordu.

Irak savaşı sonrası bağlantılar kurmaya ve geliştirmeye hevesli Dışişleri Bakanlığı nazarında projelere devlet kurum ve kuruluşlarının karışması kilit hedefti. Başbakan, özellikle

Türkiye'yle 'eşleşme' çalışmasına katılımın sürmesi meselesini Ocak 2003'te Başbakan Yardımcısı'na bir mektupla bildirdi. Metropolitan Polisi, kuzey Londra'daki Türk topluluğuyla yaşadığı organize suç sorunları ve terörle mücadele konusundaki daha geniş çaplı sorumluluklarıyla konunun Türkiye bağlantısı yüzünden projeye katılmaya özellikle istekliydi.

Türkiye 2002'de 'polisin adli bilimsel kapasitesini güçlendirmek' için başarısız bir AB fonları başvurusu yapmıştı. AB, FSS'den, Türkiye'nin tekrar sunmasından önce proje planlamasının yeniden hazırlanmasına yardım etmesini talep etti. Görevi önceki projelerde çalıştığım meslektaşım Andy Williams üstlendi; plan Brüksel'de kabul edildi ve fon verildi.

2003 Haziran'ında Andy'yle birlikte İngiltere'nin AB fonlu Türkiye projesine katkı planının ihale teklifini hazırladık. Planda FSS ile Metropolitan Polisi'nin ortaklığı söz konusuydu; projeyi İngiltere adına Dışişleri Bakanlığı, benim başkanlığımda yürütecekti. Dave Werrett destek vermeyi kabul etti.

Daha sonra, Alman adli bilimler laboratuvarı bizden habersiz Dave Werrett'la temasa geçerek FSS'nin aynı proje için kendi tekliflerini desteklemesini istedi. Werrett destek vermeyi kabul edip kararını bize bildirmedi. Ancak pazarlama müdürü (Alman teklifiyle ilgilenen FSS üyesi) İngiliz tarafının ihale teklifinin bir kopyasını talep etti ve aldı.

FSS'nin Almanların teklifiyle ilgisini Andy'yle birlikte Türkiye'de, Avrupa Adli Bilimler Kurumu'nun toplantısı sırasında, Alman ihale ekibinden öğrendik. Bunun üzerine Metropolitan Polisi'nden Gary Pugh, gelişmelerden duyduğu rahatsızlığı iletmek üzere Dave Werrett'ı aradı ve Dışişleri Bakanlığı, FSS'nin müdürüne iki ihale ekibiyle birden işbirliği yapamayacağını söyledi.

FSS bünyesinde yapılan, İngiliz teklifinin durdurulduğu, serbest bırakıldığı ve Alman teklifine desteğin önce çekilip sonra tekrar verildiği uzun tartışmalardan sonra Werrett, İn-

giliz teklifiyle devam edip Alman teklifini de desteklemeye karar verdi. Ardından tuhaf bir sahne yaşandı: Andy (FSS temsilcisi), ben (İçişleri Bakanlığı temsilcisi) ve Gary ile bir emniyet amirinin (Metropolitan Polisi'nin temsilcileri) önünde Alman ekibinin pazarlama müdürüyle üç FSS görevlisini kendi otellerine götürüşünü seyrettik. Pazarlama müdürü daha sonra kaldığımız otele gelerek İngiliz teklif sunumunu görmeyi talep etti ve göstermememiz halinde Dave Werrett'ı arayacağı tehdidini savurdu. Korkmadık ve sunumumuzu göstermedik.

Maalesef ihaleyi, AB'nin proje için finanse edeceğinin çok üzerinde ve ötesinde 'önemli ilave teklifler' sayesinde Almanların teklifi kazandı. Bu 'ilavelerin' Türk tarafının beklediğini açıkça gösterdiği ve Dışişleri Bakanlığı'nın 'eyvallah demediği' ilave ve bedava DNA-dizilim teçhizatı olduğu kanısındaydı. İçişleri Bakanlığı'nın olmaz dediğine Alman ekibi memnuniyetle olur demişti.

Dışişleri Bakanlığı Ankara'daki AB komisyonunun puanlama sistemine itiraz etti ama elbette sonuç alamadı. İngiliz polisi için stratejik ve harekâtsal fırsatların FSS başkanının tavrı yüzünden kaçtığına inanan Metropolitan Polisi son derece bozulmuştu. FSS desteği olmadan Alman teklifinin ihaleyi kazanması bir yana, ihaleye girmesi bile mümkün değildi. FSS bünyesinde bulunan kalite idare sistemlerinin eşsiz avantajı her iki tarafa da sunulmuştu.

FSS bir kez daha büyük ve stratejik resmi göremeyerek Birleşik Krallık'ı desteklememiş, ufak bir gelir uğruna Alman ihale teklifinde küçük bir yardımcı rolü yeğlemişti. Bunların sonucunda FSS ile Metropolitan Polisi arasındaki ilişki, tamir görmez ölçüde bozuldu ve Werrett'ın dürüstlüğü sorgulandı. Türkiye projesinin FSS için felakete dönüştüğünü sonradan duydum.

20

Geriye Tek Kalan, Bir Kan İziydi

2000 Kasım'ında North Peckham Estate'teki evinin yakınlarında bıçaklanan 10 yaşındaki Damilola Taylor'un hayatına mal olan saldırının görgü tanığı yoktu. Geriye tek kalan, bir kan iziydi. Civardan bir marangoz kaldırımdaki bu izi takip ederek yakınlardaki bir toplu konut bloğunun merdivenlerine ulaşmış ve Damilola'yı ikinci katta duvara yaslanmış, bacağındaki bir yaradan yoğun miktarda kan kaybederken bulmuştu.

Oğlan apar topar hastaneye kaldırılmış ama doktorların tüm çabalarına rağmen kurtarılamamıştı. Çocuk Nijerya göçmeniydi ve sadece üç ay önce İngiltere'ye gelmişti. Otopside bacağına saplanarak damarı kesen nesnenin kırık bir şişe olduğu anlaşıldı.

Suç mahallinde bulunan aşırı miktarda kanın bir kısmının Damilola'nın katil yahut katillerinin giysilerine veya pabuçlarına bulaşmış olması gerekiyordu. Soruşturma ekibi sorumluyu bulabilirse davayı çözüme ulaştırabilmek için FSS bünyesindeki ekibin becerilerine bel bağlayacaktı.

Şüpheler çarçabuk, bölgede faal ve üyelerinin küçük çocukların değerli eşya ve cep harçlıklarını zorla aldığı bilinen Younger Peckham Boys adlı çeteye yöneldi. Damilola'nın ne değerli eşyası ne de parası vardı ama dedektifler, giydiği gümüşi mont yüzünden hedef alındığı kanaatindeydi.

Soruşturma ekibi başlangıçta mahalleliden pek bir şey elde edemedi ama sebat ve inatları sayesinde bir süre sonra birkaç isim öne çıktı. Bir kız, çete üyelerinden 12 yaşındaki Danny Preddie'nin, önceki gün okul çıkışında yaşanan bir kavga yüzünden Damilola'yı öldürdüğünü itiraf ettiğini öne sürdü.

Danny Preddie başlarda, olay sırasında başka yerde bulunduğunu kanıtlar gibi görünüyordu, ama çete bağlantısı yüzünden takipten vazgeçilmedi ve sonunda, soruşturmanın başlarında diğer on çocukla birlikte gözaltına alındı. Şüphelilerin giysilerine el konuldu; evleri arandı ve eşyaları incelenmek amacıyla FSS' e gönderilmek üzere hazırlandı. Söz konusu eşyanın arasında Danny Preddie'ye ait spor ayakkabılarla kardeşi Ricky Preddie'ye ait siyah bir eşofman üstü de vardı.

O sıralarda FSS Londra laboratuvarı muazzam bir iş yüküyle boğuşuyordu. Çoğu yüksek profilli ve önemli miktarda kaynak ayrılmasını gerektiren 200 cinayet ve 200 tecavüz vakası söz konusuydu. FSS'nin diğer yerlerdeki laboratuvarlarında daha geniş kapasite bulunmasına rağmen Taylor davasına bakan dedektifler, incelenecek eşyanın Londra'da kalmasında ısrar ettiler. Tercihlerinin sebebi, laboratuvarın geçmişte Metropolitan Polisi'ne ait olması ve eski personelinin çoğunun göreve devam etmesiydi.

FSS artık ticari piyasadaydı ve diğer özel şirketlerle rekabetteydi, ama polis nazarında 'son çare' konumunu sürdürmesi yüzünden gelen her işi kabul etmekten başka seçeneği yoktu. Özel laboratuvarlar aşırı yüklendiklerinde ya da belirli bir süre zarfında asgari iş miktarını garanti eden bir sözleşme imzalayıp sonrasında artan talepler karşısında personel sayısını artırmaları ya da yeni teçhizat almaları gerektiğinde gelen işleri reddedebilirken, FSS elinden geldiğince idare etmek zorundaydı.

Taylor cinayetinin soruşturması sürerken laboratuvara yollanan eşya dalgası da kesilmedi. Spor ayakkabılar ve eşofman üstü, hepsi acil etiketli toplam elli eşyadan oluşan dördüncü parti içinde, 4 Aralık'ta laboratuvara geldi.

On üçüncü parti 22 Aralık'ta geldi. 144 eşya içeriyordu ve gene hepsi acil etiketliydi. 16 Ocak 2001'de on altıncı parti geldi. 78 eşya içeriyordu ve gene hepsi acil etiketliydi. Taylor cinayetini kapsayan Seale Operasyonu'nda 30 Kasım ile Haziran 2001 tarihleri arasında toplam 441 eşya içerine 40 parti eşya laboratuvara verildi.

Bu eşyanın çoğu (441 parçadan 403'ü) Kasım ile 2001 Ocak sonu arasında, cinayeti izleyen sekiz hafta içinde ve dolayısıyla cinayet soruşturmasının en yoğun döneminde laboratuvara geldi. Üçü haricinde hepsi acil etiketliydi.

Preddie kardeşlere ait ayakkabılar ve eşofman üstü, laboratuvara verildikten dört gün sonra FSS'ye 1998'de katılmış, eğitimini tamamlamış ve yeterli sayılan bir asistan (ASO) tarafından incelemeye alındı. Asistan, laboratuvar talimatnamesi gereğince başlık, önlük, eldiven ve maske takıp çalışacağı masayı çamaşır suyuyla temizledi. Ardından olası bulaşmaya işaret edecek zarar bulunup bulunmadığını görmek için ayakkabıların konduğu mühürlü poşeti inceledi.

Sağlamlığına kanaat getirdikten sonra poşeti açtı ve ayakkabıları çıplak gözle, lekeleri bulduğu yerlerde büyüteç ve ilave ışık kullanarak inceledi. Ardından ayakkabılar üzerinde kan için KM leke testi uyguladı. Ayakkabıların sol tekinden negatif sonuç çıktı. Sağ tekteyse burundaki iki leke haricinde bir şey bulamadı. (DNA analizi daha sonra bu kan lekelerinin Danny Preddie'ye ait olduğunu ortaya çıkaracaktı.) Ardından KM testini ayakkabıların üst kısmına, tabanlarına ve bağcıklarına uyguladı.

ASO notlarını aldı. Normalde, mahkemede ifade sunacak biliminsanları (Rapor görevlileri, RO'lar) ASO'ların inceledi-

ği tüm eşyaya bakar ve aldıkları notlarla karşılaştırma yapar. Mahkemede ifade verecekleri için bunu yapmaları şarttır.

Artık her niyeyse, belki ağır iş yükü ve bir an önce sonuç alınması için yapılan baskı yüzünden (söz konusu ASO'nun o zamana kadar hep kusursuz çalışmış olmasını hiç saymıyorum) RO, incelenen eşyayı tekrar kontrol etmeye gerek duymadı.

Siyah eşofman üstünüyse 4 Ocak'ta başka, eğitimini yeni tamamlamış bir ASO inceledi. Eşyayla yollanan talimatlarda eşofman üstünün elyaf araştırmak için bantlanması ve kan veya DNA izleri için incelenmesi istenmişti.

ASO görsel inceleme (önce şerit ışık, ardından daha güçlü fiber-optik ışık altında) yaptı ve kan göremedi. Ardından bel, kol ağızları ve boğaz kısımlarında çıkıntı yüksekliklerini azaltmak ve filtre kâğıdının varsa tüm kan lekeleriyle temasını sağlamak için kumaşı gererek genel KM testi uyguladı. Test sonuçlarının hepsi negatif çıktı.

RO bir kez daha incelenen eşyayı kontrol etmedi. FSS, Taylor davası için yollanan eşyanın hiçbirinde belirgin herhangi bir adli delil bulunmadığını açıkladı.

Ama FSS yanılıyordu. İki ASO da çok önemli delilleri (Damilola Taylor'ın kanının izlerini ve giysisinden elyafları) gözden kaçırmıştı ve kıdemli RO'lardan hiçbiri sonuçları kontrol etmediğinden, hata gözden kaçmıştı.

Baskı altında kalan veya hata yapan sadece FSS değildi. Küçük öğrencinin öldürülüşü ülkede, yedi küsur yıl önceki Stephen Lawrence cinayetin bu yana görülmemiş bir dehşet ve tiksinti dalgası yarattı. Daily Mail, Damilola'nın katillerine dair bilgi getirene 50.000 pound ödül vaat etti.

Suçluları bir an önce yakalama derdindeki soruşturma ekibi, 12 yaşındaki bir kız aranan, önemli bilgileri vereceğini söylediğinde şansına inanamadı: Kız, cinayeti park edilmiş bir arabanın ardından gördüğünü ve sorumlu dört oğlanın

adını verebileceğini söylüyordu. İdeal bir tanık sayılmazdı. Bromley kod adı verilen bu kız, sürekli okulu asan bir öğrenciydi ve sınıftayken 'yalan söyleme, şiddet gösterme ve düzen bozma' eğilimleri gösteriyordu. Ancak polisin bulabildiği tek tanıktı ve konuşmasından birkaç hafta sonra dört oğlan tutuklandı.

Ricky ve Danny Preddie dâhil diğer tüm şüpheliler derhal soruşturma kapsamından çıkarıldı. FSS'den dört tutuklunun giysi ve ayakkabılarının incelenmesi istendi. Oğlanları cinayetle ilintilendirebilecek hiçbir delil bulunamadı ama polis, sadece ellerindeki tek tanığa dayanarak devam etme kararı aldı. Riskli bir hamleydi. Jüriler artık adli bilimsel delillere alışmışlardı ve davalarda ortaya konmalarını bekliyorlardı.

Bu durum 2001'de meşhur Amerikan dizisi *CSI*'ın ilk bölümünün Channel 5'te yayınlanmasıyla iyice belirginleşti. Dizi sadece suç mahalli araştırmacıları ve adli bilimcilerin Amerika'daki modern polis teşkilatı içindeki rollerini vurgulamakla kalmadı, Birleşik Krallık'ta da etki yarattı. Norfolk'taki SOCO'lar kendilerine CSI demeye başladı ve üniversitelerin adli bilimler bölümlerine yapılan başvurulardaki artış, eğitim alanında yeni eğilim oldu.

Damilola Taylor cinayetinin davası 2002 Ocak'ında başladı ve adli bilimsel delil eksikliği yüzünden polisin Rachel Nickell cinayetinde Colin Stagg'in mahkemesinde yaşadığına benzer bir fiyaskoya dönüştü. Bromley derhal, savunma avukatı Lady Ann Mallalieu'nun sözleriyle 'polisi enayi yerine koymuş' bir ilgi çekme meraklısı olarak yaftalandı. Kızın mahkemedeki tavrı da düzen bozucuydu; yargıç, ifadesini geçersiz saydı ve daha söz savunmaya geçmeden dört tutukludan ikisi salıverildi. Kalan iki oğlansa cinayet sırasında cep telefonlarının suç mahallinden üç kilometre uzakta olduklarını göstermesinin ardından jüri tarafından suçsuz bulundu.

Resmen FSS'de çalışmama rağmen, İçişleri Bakanlığı'ndaki geçici sözleşmem yüzünden olayları fazla üzerime alınmadan izliyordum. Manzara hiç iç açıcı değildi.

2002'de, Damilola Taylor davasının düşüşünden kısa süre sonra FSS, Polis Şefleri Birliği'nin tercih ettiği tedarikçi olmaktan çıktı. Polis teşkilatları artık işlerini başka laboratuvarlarda görmekte daha serbestti.

Adli bilimlerde dış kaynak kullanımındaki ani patlama, yeni şirketlerin fırsata balıklama dalmasıyla özel sektörün büyümesini hızlandırdı. Yönetim şeklinden rahatsız pek çok FSS çalışanı istifalarını verip kendi şirketlerini kurarak doğrudan rekabete girdiler. Birleşik Krallık sınırları içinde adli bilimsel işlerin yüzde doksan beşini yürüterek neredeyse tekelleşen FSS çok geçmeden sarsılmaya ve pazardaki payını hızla kaybetmeye başladı.

Dahası, pazara yeni katılanlar arasında artan rekabet seviyesi, piyasa fiyatlarının sürekli düşmesi anlamına geliyordu. Pazarın 1990'daki 200 milyon poundluk tahmini değeri, 2001'de 120 milyon pounda düştü. Adli bilimler pazarındaki gelişmeler ve polisle FSS arasındaki ilişkinin değişmesi ışığında 2002 Temmuz'unda FSS'nin, BOC Group bünyesinde idarecilik yapan ve geçmişte hükümet emriyle adalet sisteminde çeşitli kurumları incelemiş, Robert McFarland adlı bir danışmanın başkanlığında inceleneceği açıklandı. Yardımcılığını eski mali müdürlerimden, iş idaresi doktoralı Andrea Orban yürütecekti.

Ertesi yıl yayınlanan McFarland raporunda FSS'nin sadece vergilerle finanse edilmek yerine özel sektör ortaklığıyla idare edilmesi öneriliyordu. Böylesinin FSS'nin esnekliğini artıracağı ve hükümetin hem sorumluluktan kurtulup hem de yatırımının karşılığını alması sağlanacağı öne sürülmüştü. Kısacası, geleceğin FSS'sinden, sunduğu hizmetlere karşı fatura kesmeye ilaveten kâr etmesi de beklenecekti. Bu yolda FSS, devamlılığı korumak adına önce tümüyle hükümete ait bir özel şirkete dönüştürülecekti.

İncelemeye gelen tepkiler çeşitliydi. 2004 yılında Avam Kamarası Bilim ve Teknoloji Komitesi, 'Adli Bilimler Mahke-

mede' başlıklı, McFarland incelemesinin sunduğu tavsiyeleri soruşturan kendi incelemesini başlattı.

Adli bilimler alanında çalışan emekçileri temsil eden sendika, duyuru karşısında dehşete düşerek üyelerinin, Birleşik Krallık'ta adli bilimlerin tamamen ticari bir iş olarak yürütülmesinin kesinlikle uygunsuz olduğuna inandıklarını açıkladı. Bu bakış açısı, polise adli bilim hizmetleri sunan özel şirketlerin bakış açısına taban tabana zıttı; özel şirketler önerileri daha eşit şartlarda rekabet alanı yaratılması olarak görüyordu.

Bana göreyse alınyazısı çoktan belliydi. FSS ve rakiplerinin hizmetlerini hem biliminsanı hem de Kent'te çalıştığım dönemde müşteri sıfatlarıyla gördüğümden yapılan planların gerçekçi bir başarı şansı bulunmadığı fikrindeydim.

Kent'te masrafları, teşkilat bünyesine sürekli daha fazla adli bilim işi getirerek azaltmayı başarmıştım. Diğer teşkilatlar da aynısını yapıyorlardı ve bütçeler üzerindeki baskılar arttığından FSS ve diğer adli bilim hizmeti verenlere kalan iş miktarı azalıyordu. FSS zaten hantaldı ve kötü yönetiliyordu; rekabet edebileceğine ihtimal vermiyordum. Gemi batarken içinde olmaya hiç niyetim yoktu. İçişleri Bakanlığı'na kalıcı naklim için başvurdum ve kabul edildim.

İçişleri Bakanlığı'nda çalışır, patoloji projesinin son rötuşlarıyla uğraşırken, adli bilimler alanında daha geniş çaplı meselelere daldım. Gary Pugh birkaç sene önce beni, 1995'te batı Avrupa devletlerinin adli bilimler laboratuvarlarının yöneticileri tarafından bilgi ve tecrübe paylaşımı amacıyla kurulmuş Avrupa Adli Bilimler Enstitüleri Şebekesi'ndeki (ENFSI) suç mahalli çalışmaları grubunda yürüttüğü sekreterlik görevini devralmaya ikna etmişti. ENFSI, geçen süre içinde Avrupa'da adli bilimlerde işbirliği ve geliştirme konusunda kabul gören otoriteye dönüşmüştü ve bünyesinde, DNA yöntembiliminde yorumlanma standartlaştırma ve ka-

bul üzerine uluslararası (en azından Avrupa'da) bir kılavuz yaratılması için bir DNA çalışma grubu kurulmuştu.

İçişleri Bakanlığı'ndaki amirim, boşalan başkanlık makamına adaylığımı koymamı önerdi. Birleşik Krallık altı aylık AB dönem başkanlığına başlamak üzereydi ve bu tür pozisyonlar siyasi açıdan çıkarlara uygundu. Başvurdum ve açıkçası rakipsizliğim sayesinde başkan seçildim. Ayrıldığım sekreterlik görevine Andy Williams'ı atadım.

Andy'yle birlikte, suç mahalli yönlendirme grubunu, 'suç mahalli inceleme stratejileri ve suç mahalli inceleme yöntemlerinde uygun uygulamalar için uluslararası standartlar geliştirmek' için Avrupa Komisyonu'na fon başvurusu yapmaya ikna ettik. Başvurumuz kabul gördü ve önemli miktarda AB fonu kullanımımıza sunuldu.

Avrupa Akreditasyon Kurumu, çalışma grubunu, o zamana dek hiçbir akreditasyon standardı uygulanmayan suç mahalli incelemelerine yeni bir uluslararası standart (ISO 17020) getirilmesi gerektiği yönünde ikna etmişti. Bu amacı gerçekleştirmek için gerekli para elimizdeydi artık.

Yönlendirme grubu, 2006 Ekim'inde Polonya'nın Krakow kentinde iki günlük bir uluslararası konferans düzenledi. Konferans büyük memnuniyetle karşılandı ve ISO 17020'nin Avrupa'da benimsenmesinde fikir birliğine varıldı.

ENFSI yönetim kurulu, ilk 'Çalışma Grubu Ödülü'nü, gösterdiği örnek gelişmelere karşılık suç mahalleri çalışma grubuna verdi. Yönlendirme grubu, kalan AB fonuyla Dubrovnik'te düzenlenecek ikinci konferansı planlamaya koyuldu. Maalesef İçişleri Bakanlığı ikinci konferansı benden habersiz iptal etti.

İngiltere'deyse ACPO suç mahalleri çalışma grubu, ISO 17025'e geçtikleri için başlangıçta standart olarak ISO 17020'yi benimsemeyi reddetti. Hataları gösterildi ve o zamandan beri suç mahalleri soruşturmalarında akreditasyon için ISO 17020 aranıyor.

Damilola Taylor cinayetinde dört oğlanın yargılanması fiyaskosu polise ağır bir darbe indirmişti, ama Colin Stagg'in beraatının ardından davaya bakan dedektifler hata yaptıklarını reddederken bu seferkinde çocukların cinayetle hiçbir ilgilerinin bulunmadığı açıktı. Gerçek katil ya da katiller hâlâ serbestti.

2004 başlarında soruşturmanın başına yeni bir amir atandı. Yeni amirin aldığı ilk kararlar arasında en baştaki şüphelilerden alınıp incelenen eşyanın tekrar incelenmesi de vardı. Soruşturma ekibi, FSS'den tekrar inceleme istemek yerine değişen adli bilimler dünyasının getirdiği avantajlardan yararlanıp işi, bağımsız firmalardan birine, Forensic Alliance Limited'e (FAL) verme kararı aldı.

FSS'nin maruz kaldığı baskılardan uzak çalışan ve Damilola Taylor davasında yapılan çalışmaları görebilme avantajına sahip FAL ekibi, Danny Preddie'nin ayakkabısındaki, kurbana ait görünür kan lekesini çarçabuk buldu. Lekenin içinde bir de elyaf vardı. FAL, aylar süren testler, yeniden testler ve kontrollerin ardından elyafın, Damilola'nın pantolonuyla eşleştiğini yeterli kesinlikte açıkladı.

Devam eden aramalarda Damilola'nın ceketinde bulunan bir elyaf Danny Preddie'nin eşofman üstüyle eşleşti ve Preddie'nin kazağında da Damilola'nın pantolonuyla eşleşebilecek iki elyaf daha bulundu. Biliminsanları, kardeşi Ricky'ye ait eşyayı incelemeye giriştiklerinde bu sefer onun eşofman üstünün kol ağzında Damilola'nın kanına ait bir leke keşfettiler.

FAL'ın ortaya çıkardığı yeni deliller, vakada görevli polisler için büyük bir zaferdi ve soruşturmayı ateşleyerek Preddie kardeşlerin tutuklanmasına götürdü.

Ama yanıtlanacak soru hâlâ ortadaydı: FSS aynı kan lekelerini nasıl görememişti? Sorunun yanıtını en çok isteyense Metropolitan Polisi'nde adli hizmetler amirliğine yükselmiş,

FSS'den eski mesai arkadaşım Gary Pugh'du. Vakadaki delillerle ilgili, orijinal FSS dosyasının bir kopyasını getirten Pugh, ardından beni aradı ve New Scotland Yard'daki ofisine gelmemi istedi.

FSS'ye geri gelmiş ve dışarıdan bakıyordum (yeğlediğim konumdu) ve hem FSS'den bağımsız hem de FSS Londra Laboratuvarı'nın işleyişini yakından biliyor oluşum nedeniyle, dosyada gördükleri hakkında görüş aramak istediğinde Gary'nin aklına ilk ben gelmiştim.

Oturur oturmaz Gary dosyayı açıp Danny Preddie'ye ait spor ayakkabı tekinin arka tarafını gösteren bir Polaroid fotoğraf uzatarak fikrimi sordu. Topuktaki iz açıkça görülüyordu. Kan lekesine benzemekle kalmıyordu; sarı kalemle daire içine alınmıştı ki bu da genelde KM testi sonucunda pozitif sonuç alındığını belirtirdi.

Gary'ye lekenin kimsenin gözünden kaçmayacak ölçüde belirgin olduğunu ve etrafının çizilmesinin zaten gözden kaçmadığını gösterdiğini söyledim. Leke KM testinde negatif sonuç verseydi üzerine çarpı işareti konması gerekirdi. Dahası, ayakkabının diğer kısımlarında negatif sonuç alındığını gösteren çarpılar vardı.

Gerçek; adli bilimlerin hâlâ insan faktörüne dayandığıydı. Ne denli belirleyici olursa olsun her delil, ilgili biliminsanının görememesi yahut ihmal etmesiyle işe yararlığını tümden yitirebilirdi.

Bulunan haber verildiğinde FSS, orijinal dosyanın derhal kendilerine geri verilmesini istedi. Gary reddetti: Aralık 2000'de çekilmiş orijinal laboratuvar fotoğrafları davanın önemli parçalarıydı. Orijinal dosyaya el kondu ve FSS'ye fotokopisi yollandı. Çok kızdılar.

Fotoğraf ve dosyadaki diğer öğeler artık mahkemede delil olacaklardı. FSS için muazzam bir utanç kaynağıydı, ama orijinal dosya, suçluları mahkûm edebilmek uğruna kan ya-

hut başka şeylerin sonradan ilave edildiğine yönelik olası suçlamaları çürütmenin en uygun yoluydu.

Dave Werrett, FSS'yi savunmak için İçişleri Bakanlığı Daimi Sekreteri'ne, FAL'ın bulduğu delillerin, polis ve savcılığın inandıklarının tersine, kurbanla şüpheli arasında kesinlikle kuvvetli bir bağ oluşturmadığını anlatan bir yazı gönderdi.

İçişleri Bakanlığı'na iyice yerleşmiştim artık; bakanlık bünyesindeki en üst düzey adli bilimci olduğumdan, yazı bana da geldi. Okuduğumda nutkum tutuldu. Savcılık Preddie kardeşlere karşı iddianamesini hazırlıyordu; Metropolitan Polisi sonuca ulaşmak için yıllarca çabalamış ve yüz değilse bile on binlerce pound harcamıştı ve FSS'nin başkanı, paçasını kurtarmak için kilit delilleri boşa çıkarmaya kalkışıyordu.

Yazı, iki kardeşi savunan avukatlara yasalar icabı gösterilmek zorundaydı ve suyu ciddi oranda bulandırma tehdidi taşıyordu. Bunun sonucunda Werrett davada 'karşı tanık' (ifadesi diğer tanıklarınkilerle çelişen tanık) oldu ve New Scotland Yard'da yapılacak tüm toplantılardan men edildi.

Bunun üzerine Werrett ikinci bir yazı yazarak konunun uzmanı olmadığını, ilk yazısındaki bilgilerin kulaktan dolma olduğunu ve yazıyı, FSS ya da FAL'ın dava notlarının hiçbirine bakmadan hazırladığını açıkladı.

Mahkeme devam etti (Werrett tanıklığa çağrılmadı) ve pek çok duruşmanın ardından iki kardeş cinayetten suçsuz bulunup önceden planlamadan öldürme suçundan hüküm giydi. Davada görev yapmış herkes için bir sonuca ulaşılmış oldu, ancak sonuca ulaşma sürecinde FSS ile en büyük müşterisi Metropolitan Polisi'nin arası, kapanmamak üzere açıldı.

Mahkemeden sonra İçişleri Bakanlığı desteğinde, FSS bünyesinde nelerin yanlış gittiğine yönelik bir soruşturma açıldı. Delilleri incelemiş asistan sorgusunda, eğitiminde öğ-

retilmesine rağmen amirine neden danışmadığını ve devam testleri için neden numune almadığını açıklayamadı.

FSS'de o dönemde işleyen sistem, mahkemede ifade verecek biliminsanının, asistanının incelediği tüm nesneleri gözden geçireceği ve aldığı notlarla karşılaştıracağını varsayıyordu. İlgili RO, sorgusunda, üzerine binen baskı yüzünden 'bir işin iki defa kontrolü'nü emreden 'doğru çalışmayı' geçici olarak bıraktığını itiraf etti.

Damilola Taylor davasında delil bulamayışı FSS için gerçek bir halkla ilişkiler rezaletiydi. Polisin parasını en iyi sonucu alabileceğine inandığı yere harcayabileceği, rekabeti yüksek piyasada, bu darbe FSS'nin kaldıramayacağı cinstendi.

Aksiyse ciddi reklam yapma şansı yakalayan FAL için geçerliydi. Şirket bir yıl içinde piyasanın bir başka büyüğü, LGC tarafından satın alındı.

Damilola Taylor davasında kan lekelerinin ilk bulunuşundan birkaç ay sonra Avam Kamarası Bilim ve Teknoloji Komitesi adli bilimler piyasasının durumu ve kamu-özel ortaklığının başarı şansı üzerine raporunu yayınladı.

Aynı yılın Aralık ayında komite karşısında sözlü ifade vermeye çağrıldım. Fırsattan yararlanarak pazarın kırılganlığından bahsedip diğer adli bilim hizmeti sunanları değil, bizzat polisin gelecekteki rekabetin parçası sayılması gerektiğini söyledim. İzleyen yıl içinde bu görüşlerimi, polisin üzerindeki bütçe kesintisi baskılarının özel laboratuvarlara test amaçlı nesne gönderilmesini kısıtlayarak ister devlet ister özel, her şirketin kâr potansiyelini azaltacağını vurgulayarak yazılı iletmeyi sürdürdüm. Adli bilimler pazarı küçülecekti. Komitenin nihai raporu, özellikle 'hükümetin kamu-özel ortaklıklarını idarede geçmişte gösterdiği başarısızlıklar'la ilgili cümlelerine bakıldığında sürecin tümüne yönelik kuşkuyla doluydu, ama FSS üst düzey yönetiminin değişime verdiği destek yüzünden son, artık kaçınılmaz görünüyordu.

Devlet şirketine dönüşme günü yaklaştıkça, FSS'nin esasen özel bir şirkete dönüşmesi söz konusuysa o güne dek üstlendiği 'düzenleyici' rolü bir daha oynayamayacağını kavradım. Adli bilimler konusunda bakanları bilgilendiren, standartları koyan ve koruyan, hataları soruşturan hep FSS'in baş bilimcisi olmuştu. Bağımsız yahut değil, adli bilimler pazarının gelecekte düzenlenmesine yönelik hiçbir hazırlık yoktu.

Damilola Taylor davasındaki berbat erteleme ve gecikmelere yol açan muazzam hataları ilk elden yaşamıştım; adli bilimler pazarının başına, OfCom'un yayıncılık ve telekomünikasyon pazarında yahut Polise Yönelik Şikâyetler Bağımsız Komitesi'ninpolis konusunda oynadığı role benzer, bağımsız bir bekçi köpeği gerektiği ortadaydı.

İçişleri Bakanlığı'ndaki görevim bakanlarla doğrudan temas imkânı sağlıyordu. Dönemin Polis İşleri Bakanı'na, adli bilimler pazarındaki bağımsız standart belirleyici ve kalite düzenleyici ihtiyacını vurgulayan bir yazı yolladım. Bakan ilgili istişareleri yapmam ve bahis konusu düzenlemenin nasıl hazırlanması gerektiğine dair rapor hazırlamam için onay verdi. İşe giriştiğimde İçişleri Bakanlığı, Damilola Taylor davasındaki adli bilimsel başarısızlığa yönelik yeni bir soruşturma açılacağını duyurdu ve bir kez daha, bu sefer bir düzenleyicinin gelecekte bu tür olayların tekrarlanmasını asgari standartlara uyulmasını sağlayarak, nasıl engelleyebileceğini anlatmak üzere tanıklığa çağrıldım.

Soruşturmada bir Adli Bilimler Kalite Düzenleyicisi'nin ciddi bir ihtiyaç olduğu ortaya çıktı. Uygun atamanın yapılması için aylar gerekecekti; geçici olarak rolü üstlenmeyi kabul ettim.

Hizmetime acilen ihtiyaç duyulduğu anlaşıldı. Geçici düzenleyici sıfatıyla kendimi adli bilimler dünyasını sarsacak, İngiltere dâhilinde alınmış binlerce hüküm giyme ve beraat kararı üzerinde kuşku uyandıracak ve sonunda FSS'nin çöküşünü hızlandıracak bir davanın ortasında buluverdim.

21

'Eksiksiz' Bir Profilin Ayırt Edici Gücü Milyarda Birdir

Bir nesnede DNA veya başka adli delil bulunmayışının, bulunacak bir şey olmadığı anlamına geldiği inanışı artık eskisi kadar sağlam değildi. Damilola Taylor davası işin sadece en üstün teknolojiyi kullanmakla bitmediğini, insan öğesinin önemini ve daha az baskı altında çalışan yahut daha motive personelin işe daha sıkı sarıldığını göstermişti.

Damilola Taylor davasında FSS'nin başarısızlığa uğradığı noktada başarıya ulaşan Metropolitan Polisi, süper hassas LCN tekniği kullanıldığında bile sonuç vermeyen Rachel Nickell davası delillerini, şapkadan bir tavşan çıkarabilirler umuduyla FAL'a vermeyi kararlaştırdı.

Kararın altında yatan nedenlerden biri, FSS'nin sunduğu sonuçlardaki bir aykırılıktı: Testler, bantlamalarda erkek DNA'sı bulamamak bir yana, döküntü deri hücreleri formunda ve kesinlikle tespit edilmesi gereken Rachel Nickell'ya ait DNA'yı da bulamamıştı.

Bantlamalardan alınan bir parça, 2004 Eylül'ünde Cellmark'a (FAL vasıtasıyla) yollandı. Bilindik 28 döngülük standart PCR profilleme tekniği kullanan şirket kısa sürede iki dizi DNA buldu. Profillerden biri kadındı; Rachel Nickell'a ait çıktı. Diğer DNA dizisiyse erkekti.

Numunenin kalitesi, kimliği belirsiz erkeğin ancak kısmi profilini çıkarmaya yetiyordu. Çıkanlar derhal Colin Stagg'in

profiliyle karşılaştırıldı. Eşleşme yoktu. Stagg, on yılı aşkın bir sürenin sonunda cinayetin baş şüphelisi konumundan çıktı. Profil bunun ardından davadaki diğer şüphelilerinkilerle karşılaştırıldı ve eşleşme çıktı: DNA, görünüşe göre Robert Napper'a aitti.

Napper bağlantısını, kurbanın oğlundan alınan kırmızı boya döküntülerinin Napper'ın alet kutusunun boyasıyla eşleşmesi ve suç mahallinde, Napper'ın pabuçlarından birinin yapmış olabileceği bir ayakkabı izi destekliyordu.

İzleyen aylarda daha fazla test yapıldı ve 2006 Şubat'ında testler, DNA'nın Robert Napper'a ait olduğunu ortaya çıkardı.

O dönemde FSS hâlâ kendine ait LCN DNA tekniğini övmek için uğraşıyordu, ama tekniğin gerçekteki etkinliğine yönelik kuşkular belirmeye başlamıştı. FSS, LCN kullanarak Rachel Nickell bantlamalarında sonuca ulaşamazken, FAL standart SGM+ yöntemiyle DNA profili çıkarmayı neden başarabilmişti? Bu sorunun yanıtlanması gerekiyordu. Metropolitan Polisi'nin Adli Bilimsel Hizmetler müdürü Gary Pugh, FSS'ten bir soruşturma başlatıp sonuçlarını bildirmesini istedi. Ayrıca yorumlarını kendi iç soruşturmalarıyla sınırlı tutmalarını söyledi. FSS, derhal başarısızlığının ardında yatanların ayrıntılarını içeren rapora başlamadan bulaşma ihtimalini öne sürdü. Rapor ilginçti: FSS başarısızlığını o dönemde, analizlerin yapıldığı 2001 yılında henüz bilinmeyen PCR baskılaması olayına bağlamıştı. Ardından hiç aldırmadan PCR baskılaması tarif edilmiş, olayın 2003'te keşfedildiğini ve bunun sonucunda çalışma yöntemlerinin 2005'te değiştirildiği belirtilmişti. Dahası, PCR baskılaması bilinmediğinden 2001'de analizleri yapsaydı, FAL'ın da aynı başarısızlığa uğrayacağı öne sürülmüştü.

Herhangi bir soruya cevap getirmeyen FSS raporunun tek yaptığı yeni sorular üretmekti. En başta gelen soru şuydu: FSS, LCN'nin sorununu 2003'te fark etmiş ve ilgili değişiklik-

leri 2005'te hayata geçirmişse aradaki zamanda hatalı tekniği kullanarak incelediği davalarda, LCN'nin ilk devreye sokulduğu 1999'a kadar uzanan davalarda ne olmuştu? Peki, müşterilerine, polise neden durumu bildirmemişlerdi? Teknik, toplamda 21.000'den fazla davada kullanılmıştı. FSS polise kaç defa, bulunabilecekken "DNA çıkmadı," demişti?

Pugh, FSS'nin 2001'deki analiz hatalarına getirdiği açıklamalardan da kuşkuluydu. İşi çözme arzusuyla ve FSS, FAL aleyhine konuştuğundan, raporu FAL'a (LGC tarafından satın alınmıştı artık) yollayarak görüşlerini istedi.

LGC cevabında, PCR baskılaması sorununun 2001'de gayet iyi bilindiğini, dolayısıyla ilk testleri kendileri yapsaydı sorun çıkmayacağını belirtmekle kalmayıp sorunun, 1999'da üzerine çok ciddi bir çalışma yapılacak denli önemli sayıldığını söyledi. Ayrıca PCR baskılamasının, DNA ekipmanı üretenlerin 28 döngülük sınır koymalarının ve ekipmanların kullanım talimatlarında ilgili uyarıları yapmalarının ana nedeni olduğunu da eklemişti.

FSS, Rachel Nickell bantlamalarında standart DNA analizi yapmaya yetecek DNA bulunmadığı gibi hatalı bir varsayımla doğrudan daha pahalı LCN tekniğine girişmişti. FAL'ın yaptığı gibi standart DNA SGM+ analizini kullansalardı eksiksiz DNA profili elde edeceklerdi.

LCN, FSS'nin patentli sistemiydi ve ne kadar başarı gösterirse polis teşkilatlarınca o kadar istenecekti. Başlangıçta teknik, son çareydi: Standart işlemler fayda etmediğinde kalan malzemeyle LCN deneniyordu. Başarısızlık oranı gene yüksekti; vakaların sadece yüzde altısında eksiksiz profil elde edilebiliyordu. FSS'yi tekniği kullanmaya iten ticari baskılar mıydı? Gary Pugh raporlardan FSS'nin orijinal hatalarına bahane bulmaya çalışmakla kalmayıp tekniğin gereğince kullanılması halinde pozitif sonuç verecekken negatif sonuçlar vermiş binlerce analizi gizlemeye uğraştığı izlenimini edinmişti.

Bahis konusu davaların çoğu mahkeme sisteminden geçmişti ve kimi davada savunma makamları DNA delillerinin güvenilirliğini sorgulamışsa bile hiçbiri meseleyi geniş çapta dikkat çekmeye çağıracak denli yüksek önemde olmamıştı. Tüm bunlar değişmek üzereydi.

●

'Geçici' IRA'nın eski üyelerinden kurulu ayrılıkçı 'Gerçek' IRA[22] üyeleri 1998 Ağustos'unda Belfast Barış Anlaşması'na karşı çıkarak, County Tyrone'daki Omagh adliye binasına bombalı araçla saldırı planına giriştiler.

13 Ağustos günü, öğle sonrası İrlanda Cumhuriyeti'nde çalınan kırmızı bir Vauxhall Cavalier[23] içine 230 kilo gübre temelli patlayıcı yerleştirilerek sınırdan geçirildi. Hedefe yakın park yeri bulunamayınca aracı 400 metre öteye, kalabalık bir alışveriş bölgesine bırakan iki şahıs, bombayı ayarlayıp kaçtı.

Aynı öğleden sonra çeşitli medya kuruluşlarına adliyenin hedef alındığını bildiren uyarılar geldi. Kraliyet Ulster Polisi bölgeyi boşaltmaya başladı ve boşaltma işlemi sürerken, ilk uyarıdan kırk dakika sonra bomba patladı.

Hedefin farklı bildirilmesi yüzünden yanlış alan boşaltılmıştı ve bombalı aracın çevresi insan doluydu. Yirmi bir kişi patlamada, sekiz kişi hastaneye taşınırken hayatını kaybetti. Kurbanlar arasında altı küçük çocuk, altı genç ve iki hamile kadın vardı. Yaralı sayısı üç yüzden fazlaydı.

Bombalamayla bağlantılı ilk gözaltılar izleyen ay içinde gerçekleşti, ama yakalananlar tutuklanmayıp serbest bıra-

22 İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun ikinci canlanışının 1969'da bölünmesiyle Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'tan ayrılarak tüm İrlanda'da demokratik sosyalist bir cumhuriyet kurulması amacıyla mücadeleye başlayan grup 'Geçici' IRA adıyla anılmıştır. 'Gerçek' yahut 'Yeni' IRA adıyla anılan grupsa 'Geçici' IRA'nın bölünmesinden doğmuştur (ç.n.)

23 General Motors'un Britanya bölümü, Opel markasıyla bilinen binek otoları Birleşik Krallık'ta Vauxhall adıyla üretmektedir. 1975'te piyasaya sürülüp 1981'e kadar üretilen Vauxhall Cavalier, Opel'in Ascona modelinin ufak görsel değişikler geçirmiş halidir (ç.n.)

kıldı. İlerleyen yıllarda başka gözaltılar ve salıverilmeler yaşandı. 2006'ya gelindiğinde patlamayla bağlantılı tek kişi hüküm giymişti: İnşaat ustası ve lokantacı Colm Murphy. Ancak temyizde hükmü düştü ve Murphy yeniden yargılanarak beraat etti.

Derken aynı yılın yaz aylarında Murphy'nin yeğeni Sean Hoey, 29 cinayet ve diğer birçok terörist eylem suçlamalarıyla tutuklandı. FSS'nin yaptığı LCN DNA analizi sayesinde bomba parçalarıyla ilintilendirildi. Tekniğin başarısına dair şüpheler daha en başlarda, bir başka araç bombalı saldırıdan alınan numunelerin Nottingham'dan 14 yaşında bir öğrenciye yanlışlıkla bağlanmasıyla ortaya çıkmıştı aslında.

Hoey davası başladığında, Belfast Kraliyet Adliyesi'nden Yargıç Weir, LCN işleminin dünyada sadece iki ülkede daha (Yeni Zelanda ve Hollanda) mahkemelerde kabul edildiğini öğrendi. Riski fark eden yargıç, daha ayrıntılı bilgi edinmeye karar verdi. FSS için LCN DNA tekniğinin geliştirilmesinde başrolü oynayanlardan Dr. Peter Gill, ifadeye çağrıldı.

Daha önce hiç mahkemede ifade vermemiş, tanık kürsüsü deneyimi yaşamamış Dr. Gill'in rahatsızlığı belliydi. Çapraz sorguda laf dönüp dolaşıp sonunda geçerliğe geldi: LCN, diğer DNA testlerinin geçtiği bağımsız sınanma, doğrulanma ve akredite olma aşamalarından geçmiş miydi?

Dr. Gill sonunda, tekniğin tek değerlendirilmesinin FSS bünyesinde yapıldığını itiraf etmek zorunda kaldı.

2006 Kasım'ı başlarında, Hoey mahkemesi başladıktan kısa süre sonra, ACPO Adli Bilimler grubunun başı Emniyet Müdürü Tony Lake, İçişleri Bakanlığı tarafından verilen inceleme görevinin sonunda bakanlara LCN DNA'nın potansiyel sorunlarını bildirdi. Yeni adli bilimler düzenleyicisi görevim dolayısıyla ACPO, Savcılık ve diğer kurumlarla dirsek temasında çalışıyordum. Hep birlikte soruşturma başlattık.

Önceliklerimin ilki, çok düşük seviye DNA analiziyle uğraşan şirketlerin baskılamaya açık olmamalarını garan-

ti altına almaktı. Adli bilimler düzenleyicisi sıfatımla, Küp Operasyonu'nun (soruşturmaya bu ad verilmişti) bilim danışmanı Dr. Steven Rand'le birlikte, kullandıkları LCN DNA (ya da LTDNA) tekniklerini değerlendirmek üzere adli bilim hizmeti veren en önemli şirketleri ziyaret ettik. 2007 Ağustos'unda hazırladığımız raporda FSS tarafından yeniden analizlerde ve devam eden vakalarda kullanılan güncellenmiş LCN prosedürlerinin, baskılaması gerçekleşmiş olma potansiyeline sahip numunelerde kullanılmaya uygun olduğunu belirttik. Raporumuzda ayrıca diğer şirketlerin kullandığı LTDNA tekniklerinin baştan itibaren ve halen amaca uygun bulunduklarını vurguladık. Ayrıca FSS'in, kuşkulanıldığı üzere, kendi LCN tekniklerini bünyelerinde değerlendirdiğini ama uluslararası veya ulusal kabul görmüş teknik standartlarda doğrulatmadığını bildirdik.

Raporumuz ilgiyle beklenmişti. Hoey davasının yargıcı, duruşmaları raporu okuyana dek ertelemiş, 'bilim ve yöntemlerin şu anki geçerliğinden endişe duyduğunu' söylemişti. Çok geçmeden Hoey, isnat edilen tüm suçlardan aklandı.

Küp Operasyonu'nun başından itibaren savcılık oldukça dramatik davranarak, mahkemelerde görülmesi süren davalardan LCN bağlantılı olanların yeniden incelenmesini emretti ve Polis Şefleri Birliği de inceleme süresince LCN DNA kullanımını askıya aldığını duyurdu.

Soruşturmamızın sonucunda FSS'nin beş yılı aşkın bir süre boyunca, aralarında cinayet, tecavüz ve ciddi darp davalarının da bulunduğu 2.500 davada DNA tespitinde başarısız olduğu ortaya çıktı. FSS, diğer bağımsız laboratuvarlarda kullanılan farklı tekniklerden faydalanmış olsa, çoğu davada DNA numunelerinin bulunabileceği ve şüphelilerle eşleştirilebileceği de açıktı.

Tony Lake, basına FSS'nin DNA analizini başaramadığı davaların bazılarının en ciddi suçlarla ilgili olduğunu açık-

ladı: "Mesele yanlış sonuç almaktan çok, DNA bulunması beklenirken bulunamaması… Çok küçük miktarlardaki DNA'dan yapılan bu tip DNA analizleri normalde en ciddi suçlarda kullanılır. Hiç memnun değiliz. Kızgınız. Adli bilim hizmeti verenlerin en yüksek standartlarda çalışmalarına bel bağlıyoruz biz."

Lake tüm emniyet amirlerine bir yazı göndererek 2000 ile 2005 arasında FSS'e numune gönderilen, pozitif sonuç beklenen LCN analizi yapılmış delillerin bulunduğu ve beraatla sonuçlanmış tüm davaları yeniden incelemeye almalarını istedi. Toplamda 4.841 numune tespit edilip yeniden analize alındı; ülke çapında, polisin 15'i için 'çok önemli' dediği 342 davada yeni bilgilere ulaşıldı.

Ancak eski davalarda yeniden analiz her daim mümkün değildi. Kimi vakada daha en baştan çok az miktarda DNA bulunduğundan, hepsi ilk analizlerde kullanılıp harcanmıştı.

LGC yardım teklif etti, ama FSS reddetti. Şaşırtıcı değildi. Yeniden analizler sonucunda pek çok yeni delil bulunacağı açıktı ve FSS bir kez daha hatalarından başka bir şirketin faydalanmasını istemiyordu.

FSS, ACPO ve İçişleri Bakanlığı'nın talebi üzerine yeniden analizlerin tüm masrafını üstlendi. Tüm testler yine LCN kullanılarak ama bu sefer, artık geçerliği kabul görmüş seyreltme adımı eklenerek yapıldı. İşlemlerde pahalı miyarlarla daha birçok malzemenin yanı sıra kıymetli insan gücü ve teçhizat kullanıldı. O dönemde ayda 2 milyon pound zarar ettiği bildiren kurum için bu muazzam harcamanın finansal sıkıntıları iyice artıracağı açıktı.

Ertesi yıl (2008) hükümet emriyle Profesör Brian Caddy önderliğinde yürütülen incelemede, kısmen FSS'nin nihayet, inceleme başlamadan önce yaptığı operasyon prosedürleri değişiklikleri sayesinde LCN DNA tekniğine uygundur raporu verildi. Kısa süreli askıya alınışı sonlandırılan teknik, yeniden kullanıma girdi.

FSS potansiyel sorunları 2003'te tespit etmiş, ama önlemleri 2005'te almıştı. Esas mesele bu durumu saklayıp kimseye bildirmemiş olmalarıydı.

Ancak teknik onca vakada DNA varlığına rağmen başarısızlık gösterdiği için FSS'in adı kötüye çıktı ve bu durum, onun çöküşünde rol oynadı.

LCN DNA konusundaki sorunlar yetmezmiş gibi, FSS'nin elinde bir sorun daha vardı.

Kurum 2006 Ekim'inde Ulusal DNA Veri Tabanı'nda (NDNAD) eşleşme sayısını ('isabet oranı') yükseltecek yeni bir teknik geliştirdiğini duyurdu. Bu seferki sistem bilgisayar temelliydi ve iddiaya göre geçmişte anlaşılamayan, karışmış DNA numunelerini yorumlayabiliyordu.

Rutine göre NDNAD suç mahalli profillerini şahıs veri tabanıyla karşılaştırıyordu (mahal-şahıs taraması). Ama mahalden-mahalle taraması da ülkenin her yerinden bağlantılı suçlar çıkarabiliyordu ve gerekirse takma adlar, şahıstan-şahsa taramalarda saptanıyordu. Kimi profil eşleşmesi, yanlış bir şahsın hapse atıldığını gösteriyordu. Bazen bir cinayette eşleşme çıkıyordu: Bir şüphelinin profili, bir suçta ele geçen lekeninkiyle eşleşebiliyordu. Eşleşme elde edilmezse leke veri tabanında kalıyor ve yeni eklenen profillerle sürekli karşılaştırılıp kontrol ediliyordu.

'Eksiksiz' bir profilin ayırt edici gücü milyarda birdir. Ancak suç mahallerinden gelme lekeler, normalden az alel[24] bölgesi bilgisiyle her zaman eksiksiz profil vermezler.

Bu 'kısmi' profillerin ayırt edici gücü daha azdır ve veri tabanından birçok şahısla eşleşebilirler. En az milyonda birlik ayırt edici güce sahip kısmi profiller NDNAD'a yüklenebilir gündelik tutulan kayıtlara karşı taranabilir. O zamana kadar veri tabanında, hüküm giymiş ya da mahkemesini bekleyen şahıslara ait yaklaşık 1,2 milyon DNA profili ve suç

24 Belirli bir özelliği belirleyen bir genin değişik (alternatif) hallerinden her biri (ç.n.)

mahallerinden alınmış lekelerden yaklaşık 108.000 ilave profil birikmişti. Bu durumun veri tabanına verdiği büyüklük yeni gelen her lekenin bir şahısla yüzde kırk eşleşme ihtimali bulunması anlamına geliyordu.

Veri tabanı ayrıca 'tesadüfî isabetler'in beklenebileceği bir seviyeye ulaşmıştı. Mantığa göre 'DNA eşleşme olasılığı milyonda birse' veri tabanı bir milyon DNA numunesine eriştiğinde içlerinden birinin tesadüfen eşleşme yapma olasılığı yüksek olacaktır. Çok geniş veri tabanlarındaki tesadüfî eşleşmelere 'beklenmedik isabetler' adı verilir.

Veri tabanı sadece beş yıllık süre zarfında yaklaşık 125.000 eşleşme bulmuştu. Bunların 112.000'i şüphelilerle suç mahalli lekeleri arasındaydı. Kalanı aynı kişi tarafından işlenmiş başka bir suça (henüz belirlenmemiş) ya da veri tabanındaki birinin takma ad kullandığına işaret ediyordu.

Ancak bakanlar ve polis şefleri, Büyük Birader hayaletini gündeme getiren ve sivil hak lobicilerini coşturan yeni bilimsel gelişmelerin farkındaydı. Hata yapılabileceğini, numunelerin kirlenebileceğini ve mahkemelerin genelde hüküm kesmek için DNA delilinden fazlasını isteyeceklerini biliyorlardı.

Bununla beraber, hükümetin DNA toplama eğitimi alan suç mahalli görevlilerinin sayısını artırmak ve Ulusal DNA Veri Tabanını 3 milyonu aşın kişiye (toplam suçlu sayısına dair genel tahmin) yükseltmek için DNA Genişletme Programı üzerinden ilave 202 milyon pound ayırması DNA'dan yana büyük umutlarını açıkça gösteriyordu. Yatırım, ülkedeki her birey başına yaklaşık 3 pounda çıkıyordu.

Veri tabanındaki bu üç katlık genişleme esasen polisin alışkanlıklarındaki değişiklikten kaynaklanıyordu: Önceden daha ciddi suçların şüphelilerinden DNA numunesi alan polis, yasal gücünü gittikçe daha fazla kullanıp, gözaltına aldığı herkesten numune almaya başlamıştı. Bilimsel teknikler öyle

kuvvetleniyordu ki suç mahallinde bulunmuş bir izmaritten hatta bir kepek tanesinden bile bir dizi hırsızlığı çözebilme ihtimali doğuyordu.

Sayılardaki bir diğer artışsa beraat eden yahut haklarında işlem yapılmayanların numunelerinin veri tabanından çıkartılması uygulamasından vazgeçilmesiyle geldi. Bu değişiklik, 2001 tarihli ve genel seçim kararı alınmasından üç gün sonra, parlamentonun içinde ve dışında şiddetli tartışmalara yol açarak kanunlaşan Adalet ve Polis Talimatnamesi'nin en ihtilaflı maddesiydi.

DNABoost adıyla bilinen yeni FSS tekniği ciddi bir çekiciliğe sahipti. LCN'nin faydalarını azamiye çıkardığı ve böylesi yüksek seviyede hassaslıktan doğan sorunların bazılarını giderdiği iddia ediliyordu. Söylenene göre DNABoost, karışmış DNA profillerinin elde edildiği durumlarda, bu profillerin yorumlanmalarının aydınlatılmasına yardımcı oluyordu. FSS, DNABoost'un aranabilir DNA profillerini yüzde 15'e dek artırdığını söylüyordu. DNA analizinde yeni bir teknikten ziyade, karışmış profilleri artırılmış bileşenlerini inceleyip ardından değiştirilmiş bir DNA veri tabanında çapraz karşılaştırarak yorumlanmalarına yardım eden bir yazılım yeniliğiydi.

FSS, tekniği West Yorkshire, South Yorkshire, Northumbria ve Humberside polis teşkilatlarının süren davalarında 'pilot proje' kapsamında kullanmak üzere doğrudan ilgili bölgelerin Bölge Kraliyet Başsavcıları'na gitmeyi seçti. Bölge Başsavcıları, Kraliyet Başsavcılığı'ndaki ulusal politika idaresine başvurduklarında 291 DNA profili işlemden geçmişti. İdare de bana başvurdu.

Adli bilimler düzenleyicisi sıfatımla, FSS'de bana gösterilen ve anlatılanlara dayanarak tekniği değerlendirdim ve başsavcılığa endişelerimi belirttim. Kamu Savcılığı Müdürü derhal Dave Werrett'a bir yazı göndererek Kraliyet

Başsavcılığı'nın pilot projelere verdiği desteği çektiğini ve DNABoost'un 'süren' vakalarda kullanımını askıya aldığını bildirdi.

DNABoost'un bana tuhaf gelen yanı, FSS'nin ancak ve ancak Ulusal DNA Veri Tabanı'na erişip değiştirmesi halinde işe yarar (ve gene sadece o sayede geliştirilebilir) görünmesiydi ki FSS'nin böyle bir şey yapmaması gerekirdi. Kamu Savcılığı Müdürü'nün aynı fikirde olduğu açıktı.

1 Aralık 2006 tarihinde Başsavcılık Genel Merkezi'ne çağrıldım. Toplantıya DNABoost'u ayrıntısıyla anlatmak üzere Dave Werrett ile birkaç FSS araştırmacısı katılacaktı. Yılda yaklaşık on ilâ on beş bin DNA sonucunun (şüphelisi bulunmayan vakalarda) kısmi, bozulmuş yahut karışmış profil verdiğini anlattılar. DNABoost ayrı bir şüpheli DNA profilleri veri tabanında iş görüyordu ve en başta ilintileme yapılmasını sağlayacaktı. Bir 'istihbarat aleti'ydi. Şüpheli numuneler DNABoost'un daha ayırt edici arama yapması için 'yeniden kodlanacaktı'.

Ancak Werrett bu 'yeniden kodlama'nın nasıl yapılacağını söylemiyor, işlemin FSS'nin fikri mülkiyeti ve 'gizli' olduğunu öne sürüyordu. DNABoost'un daha ayırt edici aramalar yapmayı sağlayan bir yazılım paketi olduğu öne sürülmüştü, ama bu daha fazla ayırt edicilik uğruna orijinal DNA verileri değiştirilecekti (yeniden kodlanacaktı). Biraz bastırınca Werrett, FSS'nin gerekirse yöntemi mahkemede açıklayacağını söyledi.

Açıklamalardan ne tatmin olan ne de memnun kalan başsavcı, delillerin yıllarca sınanmaması ve sonunda hatalı bulunması (şaşırtıcı ama LCN gibi) durumunda sorunlar çıkacağını belirtti. FSS, LCN felaketinden hiç ders almamışa benziyordu.

'DNABoost'un nominal ve yerel DNA veri tabanlarının özel idare ediliyor görünmesi, araştırılabilir bireysel DNA

veri tabanlarının hiçbir yönetişim yahut etik kontrole tabi tutulmamasından tek endişe duyan ben değildim. Söz konusu veri tabanlarının yasal, etik yahut bilimsel titizlikle korunup, tarandığı henüz belli değildi. 'Özel' bir DNA sonuçları tedarikçisinin bireylerden, araştırma ve ardından gelecek ticari avantaj için veri toplayıp manipüle etmesinin yasal yahut etik olup olmadığı da sorguya açıktı.

FSS dışı kişiler, güvenilir ve etkili olduğuna karar verilmesi halinde DNABoost'un, NDNAD üzerindeki tüm numunelerde uygulanırsa adalete daha iyi hizmet edeceği sonucuna vardılar. Buysa FSS'nin ticari çıkarlarının, adli DNA pazarındaki rakiplerine satabileceği lisanslar sayesine korunmasıyla kolayca halledilebilirdi.

Başsavcı başkanlığında düzenlenen ikinci toplantıdan en doğru yolun FSS'nin derhal başkanlığını Gary Pugh'un yürüttüğü Ulusal DNA Veri tabanı Strateji Kurulu'na, FSS'nin elindeki DNA verilerinin araştırma ve ticari amaçlarla geçmişe dönük kullanılmasına izin verilmesi için başvurması olduğuna karar verildi.

FSS başvurdu ve NDNAD Strateji Kurulu başvuruyu reddetti. DNABoost, neredeyse ortaya çıktığı hızda askıya alındı ve FSS'nin tabutuna bir çivi daha çakıldı.

Geçici yürüttüğüm adli bilimler kalite düzenleyiciliği görevinin açık başvurular süreci üzerinden doldurulması gerekiyordu ve genel beklenti benim başvurup görevi almam yönündeydi. Ancak FSS'yle ve adli patologlar arasındaki seviyesiz didişmelerle uğraşmaktan bıkmıştım. Bir yıllık 'kariyer izni' aldım.

İçişleri Bakanlığı başvuru formlarını yollamıştı, fakat bu sefer başvurmamakta kararlıydım. Görevi zehirli kadeh gibi görüyordum ve ayrıca makama ne polis 'müşteriden' ne de adli bilim hizmeti sunanlardan yana birinin, belki emekli bir yargıcın oturması gerektiğine inanıyordum. Sonunda, geçici

sıfatıyla yerimi alan kamu görevlisi, makama emekli bir polisi uygun gördü.

2008 Mayıs'ında Marsham Street'teki odama döndüğümde her şey yine değişmişti. Artık yeni atanan düzenleyicinin danışmanıydım. Gelir gelmez neden makam için başvurmadığımı sordu. Neyi kaçırıyordu? Kendi başına bulmasını yeğledim.

2008 Ekim'inde FSS, kurumu kârlı bir girişime çevirmeyi ve hem hissedarlarına, hem de adli hukuk sistemine değer katmasını hedefleyen bir yapısal dönüşüm programı başlattı. Dönüşüm 50 milyon poundluk hükümet desteği aldı.

Program ilerledikçe kurumu geleceğe taşıyabilecek kişinin Dave Werrett olmadığı ortaya çıktı. Son dönemlerdeki berbat olaylara ve Damilola Taylor ile Rachel Nickell fiyaskolarına rağmen Werrett'a 875.000 pound tazminat ödendi. Tazminatın ayrıntıları *News of the World*'e taşındı; Werrett'ın, FSS'nin 'çuvallayan üç başkanından' biri olduğu söylendi ve hükümetten bir kaynağın şu sözlerine yer verildi: "Bu üst düzey yöneticiler, beceriksizliği yüzünden katil ve tecavüzcülerin adaletten kaçabildiği bir teşkilattan tazminat alarak ayrıldılar."

Başkanın faal yöneticiliği de üstlendiği yeni bir yönetim başa geldi ama artık çok geçti. Yerlerde sürünen namı ve yapabildiği işlerin büyük kısmı artık başka firmalarca yapılabilen (pazardaki küçülmeyi saymıyorum bile) kurum için sonun geldiği açıktı. Adalete fiyat biçme kararı alındıktan ve Birleşik Krallık da devlet elindeki adli bilimsel hizmetlerden kâr beklenen tek ülke haline geldikten sonra kaçınılmaz sonun gelişi an meselesiydi.

Şahsen İçişleri Bakanlığı ve adli bilimlerden bıkmıştım. Adli bilimler, 1978'de başladığım halinden, tanınamaz bir hale gelmişti ve baştan başlayacak olsam girmek istemeyeceğim bir kariyere dönüşmüştü. Ocak 2009'da istifamı verdim.

Derken hiç beklenmedik bir haber bomba gibi patladı: İçişleri Bakanlığı 2010 Aralık'ında FSS'nin 2012 Mart'ında kapatılacağını duyurdu:

50 milyon poundluk hükümet ödeneğine ve şimdiki idare heyetinin gayretlerine rağmen günümüzün rekabetçi adli bilimler piyasası, FSS'yi ağır finansal zorluklara sokmuştur. FSS halen ayda yaklaşık 2 milyon pound zarar etmektedir. Nakit sermayesi önümüzdeki yılın Ocak ayında tükenecektir. Sorunu çözmek için kesin kararla hareket etmemiz son derece önemlidir. Polis bize, dış adli bilim tedarikçilerine yönelik harcamalarının, teşkilatlar verimliliği azamiye çıkarma çalışmaları yaptığından, önümüzdeki yıllarda azalacağını bildirmiştir. Majestelerinin Emniyet Teşkilatı Başmüfettişliği de bu değerlendirmeye katıldığını belirtmiştir.

Bu nedenlerden dolayı FSS'nin, operasyonlarını devir yahut satmak suretiyle kademeli kapatılmasını destekleme kararı almış bulunuyoruz. Doğru ve düzgün geçişi sağlamak amacıyla FSS, ACPO ve diğer tedarikçilerle işbirliği içinde çalışacağız ve 2012 Mart'ından itibaren devletin hiçbir adli bilimsel tedarikçiyle devam eden çıkarının kalmamasını hedefliyoruz.

22

Kadın Bir Seri Katilin Olması Çok Nadirdi

Kadın bir seri katilin olması çok nadirdi; aynı zamanda bol miktarda adi suç işlemiş olmasıysa Avrupa çapında birçok dedektifi şaşkına çevirmişti.

Katil kamunun dikkatini ilk defa 2007 Nisan'ında, Almanya'nın güneyindeki Heilbronn kentinde 22 yaşındaki polis memuresi Michelle Kiesewetter'ın devriye aracında vurularak öldürülmesiyle çekti. Katil gelip yakın mesafeden kafasına ateş ettiğinde Kiesewetter devriye aracında, görev ortağıyla birlikte öğle yemeğini yiyordu. Ortağı da başından vuruldu; haftalarca komada kaldı ve uyandığında saldırıyı hatırlamadı. İki polisin de silahları ve kelepçeleri çalınmıştı.

İnfaz tarzı gaddarca olan cinayet Almanya'da manşetlere çıktı ve Heilbronn polisi, faili yakalamayı öncelik belirledi. Cinayet mahallinde bulunan DNA'lar katilin kadın olduğunu gösteriyordu ama Alman DNA veri tabanında yapılan taramada kimliği açığa çıkmadı.

Bunun üzerine polis eski vakaları deşmeye başladı ve irkiltici bir sonuçla karşı karşıya kaldı. Aynı DNA, 1993 yılında, başka bir kentte öldürülmüş 62 yaşındaki bir kadının evinde, bir fincanda bulunmuştu. Gene aynı DNA, Freiburg'da öldürülen 61 yaşındaki bir adamın mutfak tezgâhında da bulunmuştu.

İzleyen Ocak ayında Heppenheim'da bir otomobilin içinde üç Gürcü'nün cesetleri bulundu. Testler sonucunda aynı

kadın DNA'sına rastlandı. DNA, aynı yılın Ekim ayında öldürülen bir hemşirenin arabasında çıktı.

Kadını gören yoktu; cinayet işlediği bölge ne kadar geniş çapta gözlenirse gözlensin hiçbir güvenlik kamerasına yakalanmıyordu. Alman basınında katil, 'Yüzü Olmayan Kadın' ve 'Heilbronn Hayaleti' gibi adlarla anılmaya başlandı.

Araştırma kapsamını genişleten Alman polisi, aynı gizemli DNA'ya Fransa ve Avusturya'da da rastladı. Hayalet, bu ülkelerde cinayet değil, bir dizi adi suç işlemişti. DNA'sı, Fransa'nın Arbois kentindeki bir kuyumcunun soygununda kullanılan bir oyuncak tabancada, Avusturya'da soyulan bir göz doktorunun muayenehanesinde ve gene Avusturya ve Almanya'da onlarca araç hırsızlığı vakasında bulunmuştu. Hayalet toplamda kırkı aşın suçla bağlantılıydı.

Esrar nihayet 2009 Mart'ında, Heilbronn polisinin 16.000 saati aşkın ilave mesaiyle çalışmasının sonunda çözüldü. Fransa'da bir mültecinin yanmış cesedini inceleyen müfettişler, DNA analizi, cesedin bir türlü ele geçmeyen hayalet katile ait olduğunu gösterdiğinde şaşakaldılar: DNA kadın, ama ceset erkekti.

Esrarengiz durum ilerleyen araştırmalarla çözüldü: Ortada hayalet katil yoktu ve sorun, polisin kullandığı sıvap çubuklarındaydı. Hepsi aynı Doğu Avrupalı fabrikada üretilen çubuklara üretim sırasında işçilerden birinin DNA'sı bulaşmıştı ve gittikçe hassaslaşan profilleme tekniklerinde sonuçlar hep bu işçiyi göstermişti.

Bu vaka, LGC'nin bizzat keşfetmek üzere olduğu ve tüm adli bilim laboratuvarlarının karşılaştığı güçlük ve sorunların altını çizmişti. Alman polisi için utanç verici bir hataydı ama bir yandan da gerekli titizlikte kalite standartları getirilmemesi halinde gittikçe daha sık (DNA analizleri gelişmeye devam ettikçe) rastlanacak bir durumdu.

Kapatılacağı duyurusunu izleyen aylarda, Bilim ve Teknoloji Komitesi yedinci FSS raporunu hazırladı. 2011 Tem-

muz'unda yayınlanan raporda şunlar söyleniyordu: "Ortak görüşümüze göre ne şimdiki ne de geçmiş yönetimler FSS'nin durumunu iyi idare edebilmiştir."

Soruşturmalarda Kamu Savcılığı Müdürlüğü'ne ve Başsavcılığa doğrudan hiç danışılmadığı ortaya çıkmıştı. FSS'nin kapatılmasının adalet sisteminde yaratacağı bariz etkiye rağmen Suç Vakaları Gözden Geçirme Komisyonu'na da önceden hiçbir haber verilmemişti.

Anlaşıldığı kadarıyla kapatılmaya karşı seçenekler düşünülmüştü ama devlet teşebbüsü konumundan dolayı FSS, Şirketler Kanunu'na tabiydi ve yasaya göre hareket etmek zorundaydı. Bu durumsa geriye üç olası seçenek bırakıyordu.

Birincisi; ki olacak iş değildi, FSS'nin başka bir idareye devriydi. İkincisi FSS'yi, daha fazla yatırımla yeniden yapılandırmaktı. Masrafları ve sonunda FSS'yi yatırdığına nispeten çok ucuz bir rakama satma riski yüzünden hükümet böyle bir çözüme hazır değildi. Üçüncü ve uygulanan seçenekse; kurumun kademeli kapatılmasıydı.

Üzerinde fazla durulmamış bir diğer seçenekse FSS'yi bölmek, araştırmaları sürdürebilmek ve karmaşık yapılı yahut ulusal güvenliği ilgilendiren davalarla baş edebilmek için kâr güden ve gütmeyen kısımları ayırmaktı.

Adli bilimler kariyerime başladığımda maddi delillere yönelik genel bakış, "görülemeyecek denli küçükse, zahmete değmeyecek kadar küçük demektir," şeklindeydi. O günlerde, kimden geldiğini bulmak değil, insana ait olup olmadığı bile tespit edilemediğinden, ufak kan lekeleri bulmanın hiçbir değeri yoktu. Bugünse durum, mikroskobik kan lekeleri ve bedensel dokulardan profil çıkarmayı sağlayan LCN DNA'nın ortaya çıkmasıyla bambaşkadır. Bir zamanlar işe yaramaz sayılan deliller, pek çok seferinde pozitif sonuç veren bambaşka seviyelerde incelenebilmektedir.

Bu durum yakın dönemde Londralı genç Stephen Lawrence cinayetinde iki kişinin hüküm giyişinde açıkça görüldü. Hükümler, zanlılardan birinin giysisinin LGC'de yapılan mikroskobik incelemesiyle sağlandı.

Bu ve diğer birkaç dava, özelleştirmenin faydaları olarak gösterildi, ama gerçekte resim o denli net değildi. Mesela Lawrence davasında harcanan emeğin çoğu, adli bilimler alanında cinayeti izleyen yirmi yıl içinde ortaya çıkan muazzam ilerlemelere bağlıydı. LGC davanın çözümünde herhangi bir yeniliğe öncülük etmemişti ve şirketin aynı kan lekesini davanın önceki aşamalarında gözden kaçırdığı gerçeği de basına pek yansımadı.

●

Günümüzdeki mikroskobik kalıntılardan yüksek belirginlikte DNA sonuçları alabilme olanakları daha büyük bulaşma tedbirlerine ve çok daha hassas bir biçimde not almaya yol açtı. Bununla birlikte çapraz-bulaşmanın olmadığı, günümüzün dikkatle hazırlanan dava dosyaları ve suç mahalli notlarına rağmen ve orijinalde suç mahallinin kontrol dışı tabiatı ve ilk soruşturma süreci yüzünden, nadiren kesinlik bildiren ifadeler kullanılabilir. İlk baştaki soruşturma ekibinin beceriksizlikle suçlandığı Stephen Lawrence davasındaki durum tamı tamına buydu. Hatalar yapılmaktadır ve yapılmaya devam edecektir.

2010 yılında taksi şoförü David Butler, cinayet suçuyla gözaltına alındı. DNA'sı, 2005'te öldürülmüş ve dosyası yeniden açılmış bir kadının tırnak altında bulunmuştu. DNA'sı, birkaç sene önce annesinin evi soyulduktan sonra yapılan soruşturmada alındığı için kayıtlarda mevcuttu. Numune maktulden alınan DNA'yla kısmi eşleşme göstermişti ve düşük kalitedeydi; uzmanlar suçlu yahut suçsuz diyemeyeceklerini söylemişlerdi. Buna rağmen suç isnadı yapıldı ve gözaltında kalmaya devam etti.

Derken Butler'da nadir rastlanan ve ortalama bir insandan çok daha fazla deri dökmesine ve dolayısıyla ardında DNA bırakmasına yol açan bir hastalık bulunduğu ortaya çıktı. Taksi şoförlüğü yaptığından DNA'sının bir para ya da başka bir şahıs tarafından kurbana taşınmış olması mümkündü. Üstelik kurban, özellikle kir ve DNA topladığı kanıtlanmış türden bir oje sürmüştü.

Butler mahkemede beraat etti ve sekiz aylık hapsin ardından serbest kaldı. Gerçek katil yakalanamadı ve dosya hâlâ açık duruyor.

Bu tip vakalar, Birleşik Krallık'ta adli bilimler alanında daha büyük sorunlar bulunduğu yönünde tartışmalara yol açtı. 'Serbest Pazar'a geçiş artık her testin finansal bir anlam barındırması demekti. Bu yüzden hangi testlerin yapılacağına biliminsanları yerine polis karar vermeye başladı, ki kimi durumda kararları alanlar, en iyi sonuca ulaştıracak seçimleri yapacak uzman bilgiye sahip değildiler.

Günümüzde bazı avukatlar, DNA'nın polisi tembelleştirdiğinden, polisin delillere yakından bakmak yerine her şeyi DNA sonuçlarına bağladığından yakınıyor. DNA'nın kudretine, artık profillerin mikroskobik numunelerden dahi çıkarılabildiği gerçeğiyle birlikte bunca otorite ve kesinlik yüklenmişken hata potansiyelinin daha da büyüyeceği açıktır.

Taşımacılık Polisi, 2011 Ekim'inde Exeter yakınlarında toplanmış gençlerin karıştığı bir sokak kavgasına müdahaleye gitti. Yapılan suçlamalar arasında gençlerin tükürmesi de vardı, delikanlılardan hangisinin sorumlu olduğunun bulunabilmesi için tükürük sıvapları alındı. Numunesi alınanlardan biri, 19 yaşındaki Adam Scott'tı.

Sıvaplar 6 Ekim'de, DNA analizi için Teddington'daki LGC laboratuvarına yollandı. Ertesi gün, LGC'nin Risley'deki diğer laboratuvarına, Manchester'da aynı ayın başında tecavüze uğramış bir kadından adli muayene sırasında alın-

mışaltı sıvap ve giysiler geldi. İlk incelemede sıvapların her birinde semene rastlanınca numuneler diğerlerinden ayrılıp DNA analizi için Teddigton laboratuvarına gönderildi.

Sıvaplardaki semenden alınan DNA'lar çarçabuk kurbanın sevgilisine ait çıkarken, sevgilinin ve tecavüzcü olduğu varsayılan bir başka erkeğin semenini barındıran iki sıvaptan karışık profiller elde edildi. İkinci profil Ulusal DNA Veri Tabanı'na yüklediğinde bir eşleşme bulundu: Adam Scott. Yalnız eşleşme tam değildi; kısmi profil için gerekli 20 alelden 17'si tutuyordu ama devam etmek için bu kadarı yeterli görüldü.

LGC'nin biliminsanlarından birisi, bulduklarını içeren raporu 22 Ekim'de soruşturmayı yürüten Manchester Polisi'ne yolladı. Raporunun sonunda, 'DNA'nın Adam Scott'la bağlantısız birinden gelmiş olması halinde eşleşen DNA bileşenleri bulma şansının yaklaşık milyarda bir olduğu tahmin edilmektedir. Kişisel görüşüme göre Adam Scott'ınkiyle eşleşen DNA büyük olasılıkla semen kaynaklıdır,' deniyordu.

Ardından gelen uzman tanık ifadesinde de, "Kişisel görüşüme göre kurbanın vulva sıvapıyla ilintili bilimsel bulgular, Adam Scott'ın kurbanla cinsel ilişkiye girmemiş olmasından çok, girmiş olduğu görüşünü bilimsel açıdan kuvvetle desteklemektedir," dendi.

Scott tecavüz şüphesiyle yakalandı ve sorgulanmak üzere Devon'dan Manchester'a getirildi. Scott sorgusunda tecavüzle ilgisini reddetmekle kalmayıp Manchester'a hayatında hiç gelmediğini ısrarla tekrarladı. Kraliyet Başsavcılık Hizmetleri'ni temsil eden avukatlar polise, Scott aleyhinde sadece kısmi DNA delili bulunduğundan, soruşturmaları derinleştirmesini ve saldırı sırasında Scott'ın Manchester'da bulunduğunu gösterecek cep telefonu analizleri ya da banka kayıtları gibi deliller bulmasını tavsiye ettiler.

Daha fazla bağlantı bulunmasını arzulamasına ve DNA'dan başka delil bulunmayan davaların peşine düşül-

memesini salık veren kendi talimatnamelerine rağmen Başsavcılık, Scott'ın tecavüz suçuyla tutuklanmasına izin verdi. Kefalet talebi reddedilen Scott, serbest kalamadı.

Manchester Polisi'nden, tecavüz davasında çalışan bir kıdemsiz dedektif, 12 Aralık'ta Scott'ın saldırı günündeki telefon kayıtlarına ulaştı. Telefon, saldırının gerçekleştiği saatlerde 500 kilometre uzaktaki Plymouth'ta bir şebekeye bağlanmış görünüyordu.

Dedektif Manchester Polisi'nin adli bilimler bölümüne endişelerini bildiren bir e-posta yolladı, fakat yanıt kısmen Noel yaklaştığı ve ayrıca sonuçlar da yapılacak masraf onaylanmadan tekrar kontrol edilemeyeceği için gecikti.

Bu arada Scott, sokak kavgası yüzünden bir yıldır hapisteydi. Tekrar hapis için tutulmuyordu, ama tecavüzden dolayı olası ceza uzatımı söz konusuydu.

27 Şubat'ta yeni DNA testleri yapıldı ama LGC, orijinal sıvaplara bakmak yerine ilk çıkardıkları DNA'yı yeniden test etme yoluna gitti. Bu testler Adam Scott'a ait görünen semenden gelme DNA'nın varlığını onadı.

Manchester Polisi'ndeki kıdemsiz dedektifin endişelerini öğrenen mahkemede ifade verecek LGC biliminsanı, meslektaşlarına danışınca bulaşma ihtimalini göz önüne alma tavsiyesi aldı. Buna dayanarak orijinal sıvaplar yeniden teste tabi tutuldu. 3 Mart'ta alınan sonuçlarda Scott'ın DNA'sına rastlanmadı ve 7 Mart'ta Scott'ın aleyhindeki davada devamsızlık kararı verildi.

LGC'nin yaptığı iç soruşturmada hata çarçabuk tespit edildi. Şirket 2011 Mart'ında artan iş yükünü karşılamak üzere Teddington laboratuvarında iki robot aygıtı devreye sokmuştu. Robot sistemi numunelerden DNA çıkarma işlemini otomatikleştirmişti. Numuneler, her partide 96 adete kadar alabilen plastik tepsilere konuyordu. Çalışma esaslarına göre tepsilerin her kullanımdan sonra atılması gerekiyordu ama

kıdemsiz teknisyenlerden biri, tepsileri yeniden kullanıma almayı alışkanlık edinmişti. Scott'ın DNA'sı bu tepsilerden birinde kalmış ve tepsi tekrar kullanıldığında semenle karışarak kısmi profile yol açmıştı.

Plastik tepsilerin yanlış kullanıldığının 11 Ekim'de, Scott'ın DNA'sı yanlışlıkla tespit edildikten birkaç gün sonra anlaşıldığı ve hatanın tekrarlanmaması için gerekli önlemlerin alındığı da sonradan ortaya çıktı. LGC'nin hatası, söz konusu yanlış yüzünden herhangi bir bulaşma olmadığını varsayıp tepsilerin ne zamandır yanlış kullanıldığına dair geriye dönük inceleme yapmamasıydı.

Aslında alarm çanları 12 Ekim'de, Risley laboratuvarından bir biliminsanına, Manchester tecavüz davası numunelerini içeren partiyle işleme tabi tutulan kontrol numunelerinin kirli göründüğü bildirildiğinde çalmalıydı. LGC derhal yeni tedbirleri devreye sokmuştu ve robotların devreye sokulmasından tepsilerin yanlış kullanıldığının keşfedilmesine kadar 26.000 numune işleme alınmış olmasına rağmen hem şirket hem adli bilimler düzenleyicisi, başka bulaşma olmadığı kanaatine vardı.

Adam Scott haberi kamuya duyurulduktan birkaç hafta sonra LGC bir başka skandalla manşetlere çıktı. Cesedi 2010 yılında evinin banyosundaki çamaşır sepetine tıkılı bulunmuş MI6 kod çözücüsü Gareth Williams'ın soruşturması sırasında LGC biliminsanlarından birinin DNA kodunu yanlış yazdığı anlaşılmıştı. Bu yüzden polis 18 ayı aşkın süre boyunca aslında biliminsanına ait profile eşleşme aramıştı.

FSS artık yoktu belki, ama aynı sorunlar sürüyordu.

SONSÖZ

Özel Adli Hizmet Tedarikçileri (FSP'ler) Birleşik Krallık adli bilimler pazarında FSS'nin payını, kurumun 2012 Mart'ında kapanışından sonra devraldıklarında, birçok kârlı iş yağacağını zannettiler.

Söz konusu pay iki sene öncesinde yaklaşık 180 milyon pound değerindeydi, ama FSS kapılarını son kez kapadığında 80 milyon pounda düşmüştü. Suçtaki düşüş, polisin adli bilimler ihtiyaçlarını kendi bünyesinde çözmeye yönelmesi ve teşkilatların bütçe kesintileri yüzünden adli bilim hizmeti almayı azaltmaları ve teknolojideki değişiklikler, hepsi piyasa değerindeki bu ciddi azalmaya katkı yapmıştı.

FSS devlet teşebbüsüne dönüştüğünde polisin hizmet yerine 'test' satın aldığı, polisi laboratuvara iş getirmeden önce ne istediğine karar vermeye (mesela, '3 DNA kan analizi, 1 ayakkabı izi analizi, 2 cam analizi' vesaire) zorlayan bir politika izlemişti. Diğer şirketler de bu yolu izlemişti. Bu faturalandırma politikası, polisi laboratuvara nesne vermeden önce ilk taramaları yapmaya, dolayısıyla bütçe ayarlamaya teşvik etmişti.

Ama belki de piyasadaki çöküşün en büyük sebebi Ulusal Adli Bilimler Çerçeve Anlaşması'ydı (NFFA). Fikir, polisin, adli bilim hizmetleri dâhil, toptan alımın avantajlarından

faydalanarak tüm alımlarını düzenlemek üzere kurulmuş kısa ömürlü Tedarikte Polis Mükemmeliyet Birimi'nden çıkmıştı. Alım uzmanları adli bilim hizmetlerini kocaman listeden seçilecek bir testler menüsüne dönüştürdüler ve bunun maalesef feci sonuçları oldu. Mesela bir SOCO, bir giysiyi test için laboratuvara vermek yerine kanın tespiti için test edilmiş alandan bir parça kesiyor (yahut sıvap alıyor) ve temel DNA analizi talimatıyla birlikte laboratuvara veriyordu. Böylece geçmişte laboratuvarın giysideki kan dağılımından elde edebildiği ilave bilgiler ortadan kalkıyordu. Adli bilimci, teknisyen rolüne indiriliyor, bağımsız bütüncül yaklaşım, uzman bilgisi ve yorumlama becerileri bir kenara itiliyordu.

NFFA polis teşkilatları tedarikçileri, sözleşmeler yapıldıktan sonra bile birbirlerine düşürebilsin diye aynı test tipi için birden fazla ihale açılmasına izin veriyordu. Bu nedenle ortaya aynı davadan farklı nesnelerin iki hatta üç ayrı yere, birine DNA, bir başkasına boya yahut cam, üçüncüsüne alkol analizi için teste yollandığı 'parçalanmış davalar' çıktı. Tedarikçiler arasında iletişim yoktu ve adli delillerin değerlerinin bütün olarak gözden geçirilmesi söz konusu değildi.

Bebek tulumu vakası günümüzde yaşansaydı tulumdan ufak parçalar analize yollanabilirdi ve işlemi yürütecek biliminsanları arka plan şartlarına dair hiçbir şey bilmeyebilirlerdi. Spermatozoit için bir varsayma testi yapılır, ardından mikroskop altında onama işlemi gerçekleştirilirdi. Araştırmada düşünülmediği veya talep edilmediği için vajina hücrelerinin varlığı fark edilebilir veya edilmeyebilirdi. Semen ile vajina lekelerinin bir aradalığı (ve dolayısıyla bunun vajina akıntısından kaynakladığı sonucu) kesinlikle gözden kaçardı. Dolayısıyla söz konusu davadaki baba kendini cinsel suçlu olarak gözaltında bulabilir ve ardından bir biliminsanı mahkemede çıkıp eldeki delillerle suçluluğu yönünde ifade verebilirdi. Kendisi yahut avukatı, karısının planını fark edemezse baba, kolaylıkla suçlu bulunabilirdi.

FSP'ler iş alabilmek uğruna aralarında rekabet etmekle birlikte, küçülen pazardaki en büyük potansiyel rakipleri aslında polistir. İzleyecek üç yıl büyük önem taşımaktadır. FSP'ler polis teşkilatlarına, özellikle işleri kendi bünyelerinde çözme yolunu seçenlere kıymetlerini kanıtlayacak yeni yollar bulmak zorunda kalacaktır.

Sorun çok önceden öngörülmüştü. Ben ve başkaları bu konuyu Avam Kamarası Bilim ve Teknoloji Komitesi'ne birkaç sene önce götürmüştük. Komitenin 2011'de yayınlanan ve FSS'nin kapatılmasını eleştiren raporunda şu uyarı yapıldı:

> *Hükümet, adli hizmetler alanında rekabetçi bir piyasa arzuluyorsa polisin gittikçe daha fazla rakibe dönüşerek piyasayı bozmasının önünü almak zorundadır. Polisin adli bilimlere yönelik harcamalarına karşı gevşek tutumu, hükümetin tamamen özelleşmiş adli bilim piyasası isteğini tehlikeye atmaktadır.*
>
> *Küçülen adli bilimler pazarının istikrarlılaştırılması artık büyük önem taşımaktadır. Küçülen bir pazar, polis dışı adli bilim tedarikçilerine yatırım ve büyüme fırsatı sunmamaktadır. Komite hükümete, polisin hâlihazırda dış tedarikçilerin sunduğu adli bilimsel hizmetleri bünyesinde daha ileri götürmesini Ulusal Adli Bilimler Çerçeve Anlaşması ve yerini alabilecek alım çerçeveleri kapsamında önlemek için tedbirler almasını tavsiye etmektedir.*

Hiçbir tedbir alınmadı.

Pazara etkisi haricinde polisin kendi bünyesinde adli bilimler hizmetlerine gittikçe daha fazla bel bağlaması konusundaki önemli endişelerden biri, özellikle artık adli bilimsel delillere yönelik sorgular arttığından, işin kalitesi meselesidir. İngiltere ve Galler'deki tüm polis teşkilatları, Birleşik Krallık Akreditasyon Servisi'nden (UKAS) akreditasyon kazanmaya çalışmaktadır. Burada amaç, bünye içi adli bilimsel muayene ve analizlerin, FSP'lerdekiyle kıyaslanabilir sağlamlıkta prosedürlere, işlemlere ve yerinde eğitime sahip olmasını garantiye almaya gayret anlamına gelen Avrupa

Standardı ISO 17025 şartlarını karşılamaktır. Ancak 2013 itibarıyla bu standarda akreditasyonu sadece beş polis teşkilatı ve ancak adli bilim çalışmalarının bazı taraflarıyla kazanabilmiştir. Dört teşkilat akreditasyon alma sırası beklemektedir ve kalan yirmi üçü henüz sürecin bir yerlerindedir. Ama hepsi halen akredite edilmemiş adli delilleri mahkemelere sunmaktadır. Buradaki 'Madde 22' bir laboratuvarın akredite olmadan hizmeti zaten sunmak durumunda olmasıdır.

Polis teşkilatları ISO 17025'in mahkemelerde büyük önem taşıyacağına ve bünye içi polis adli bilimcilerine, kurnaz avukatlar karşısında bir güvenlik ağı sağlayacağına inanıyorlar. Ancak ISO 17025 sadece teşkilatların kendi koydukları standartlarda adli bilimsel işlemler yapmalarını istemektedir. Buysa konacak standartların mahkemede amaca uyacağını garanti etmez. Dahası, akreditasyon tedarikçilerin sistemsel kalite hata ve sorunlarını kamuya değil, sadece müşterilerine (polis bünyesinde çalışma durumunda bu, kendi kendilerine anlamına geliyor) bildirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Tümüyle ticari, özelleştirilmiş bir pazara dönüşün sonunda muazzam başarıya ulaşması mümkün. Ancak insanların düşük standartlarla tutuklandığı, yargılandığı ve hüküm giydiği adli hataların ya da evet, delillerin gözden kaçmaya, atlanmaya devam etmesi de mümkün. Bu davalar ilave kamu denetimine tabi tutulmadıkça gerçeği kimse bilemeyecek.

Bramshill'in meşhur Hidra çalışmaları misali, yanıtlanan her soruadeta daha fazlasını doğuruyor.

Taylor ve Nickell davalarında tüm inceleme ve analizler polis bünyesinde yapılsaydı ne olurdu, merak ediyorum. Bünye içi laboratuvar herhangi bir şey bulamasaydı yeniden gözden geçirilen 'soğuk davalar' ticari FSP'lere yönlendirilir miydi? İçişleri Bakanlığı Adli Bilimler Düzenleyicisi haricinde hiç kimseye haber verme gereği yokken bu başarısızlıklar, bu hatalar kamunun dikkatine sunulur muydu? Mahkemelere doğru ve güvenilir adli delillerin sunulduğunu garanti altına almak aslında kimin sorumluluğunda?

Tümüyle ticarileşen adli bilimler pazarı İngiltere ve Galler'de ne kadar istikrarlı? Rakip bir FSP'ye yahut polise sözleşme kaptırmanın sonuçları ağır oluyor. Metropolitan Polisi'nin bir DNA sözleşmesini kaptırması sonucunda LGC 2013 Mart'ında aralarında biliminsanları ve teknik destek personelinin de bulunduğu 150 ilâ 170 kişiyi işten çıkarmak zorunda kalacağını duyurdu. Firmanın yıllık faaliyet raporunda şunlar yazıldı: 'Esasen kamusal harcamalar üzerindeki baskı sonucunda işi azalan adli bilimler haricinde firmanın tüm bölümlerinde gelir artışı yaşanmıştır.'

Bir diğer büyük FSP, Key Forensics Ltd, 2005'te başladığından itibaren 7 sene boyunca zararına çalıştığını açıkça kabullenmişti. Kâra geçmelerinde FSS'nin kapatılmasının payı kuşkusuzdur.

FSP'lerin biri dahi adli bilimler bölümünü kapamaya karar verse (ya da hissedarları ısrar etse) piyasa bu kaybı sindirebilir mi? ACPO polis teşkilatlarının böyle bir sorunu halletmek için karşılıklı yardımdan yararlanacaklarını söylüyor ama şahsen kuşkuluyum.

Hükümet, yanlış kavranmış ve yanlış idare edilmiş 'her ne pahasına olursa olsun' ticari pazara geçiş hevesiyle kendi adalet sisteminin pırlantalarından birini yok etmiştir. Adli bilimlerde dünya liderliğine sahip Birleşik Krallık bugün Avrupa'nın ardında nal toplamaktadır. Dünyanın gıptayla baktığı Ulusal DNA Veri Tabanı, Avrupa'nın kalanı en yeni DNA teknolojilerine geçtikçe demodeleşmektedir.

Küçülen bir pazarda, yeni adli bilimsel araştırmalara yatırım yapacak inanç nereden bulunabilir? Yeni teknik ve analizlerin geliştirilmesi için uzun vadeli yatırımı kim göze alabilir? Hükümete ait Uygulamalı Bilimler ve Teknoloji Merkezi'nin elinde DNA gelişimine ayrılmış dar bir bütçe mevcuttur ama merkezin elindeki kaynaklar FSS'nin bir zamanlar elinde olanlardan çok daha kısıtlıdır ve merkez, bün-

yesindeki biliminsanlarından çok, uzman topluluklara bel bağlamıştır.

Dünya üzerinde İngiltere ve Galler haricinde tümüyle özelleştirilmiş adli bilimler pazarına sahip ülke yok. İngiltere ve Galler resmen adalete fiyat biçmiş durumdadır. İskoçya, Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti dâhil diğer hiçbir ülkenin İngiltere ve Galler'in izinden gitme hevesi göstermemesiyse şaşırtıcı değildir. Kim bilir, belki İngiltere ve Galler tarihte eşine rastlanmamış bir başarıya ulaşabilir, adalet sisteminin bir bölümünün tamamını fasona devreden ilk ülke sıfatını kazanabilirler.

Bu dediğim gerçekleştiğindeyse bence hepimiz kaybedeceğiz. Sadece işlerini ve işin eşsiz haz vericiliğini kaybedecek adli bilimciler değil, Kraliyet Savcılık Hizmetleri, adalet sistemi ve bizzat adli bilimler de kaybedecek. Ama esas kaybedenler, hem suça hem de adli hatalara kurban gidenler olacak.

Yumurta bir kere kırılmayagörsün…

DİZİN

A

AB0 sistemi 115
Absorbsiyon-elüsyon tekniği 53, 54
Absorbsiyon-inhibisyon (emme-baskılama) tekniği 54
ACPO (Polis Şefleri Birliği) 156, 159, 165, 213, 258, 269, 271, 278, 291
ACPO Ulusal Ateşli Silahlar Veri Tabanı 165
Adalet ve Polis Talimatnamesi (2001) 274
Adams davası 142
Adenilat kinaz (AK) 55, 56, 61, 210
Adli Bilimler Düzenleyicisi 4, 290
'Adli Bilimler Mahkemede' 256
Adli entomoloji 150
Adli Hizmet Tedarikçileri (FSP'ler) 287, 289, 290, 291
Adli otopsiler 43, 216, 217, 239
Afetler ve Sivil Acil Durumlar İdaresi 194
AFIS (Otomatik Parmak İzi Tespit Sistemi) 169, 177
Aglütinasyon 12, 25, 28, 29, 53, 54
Akyuvarlar 83, 107
Alfa-amilaz testi 39
Alliott, Yargıç 139
Alsup, Martha Marie 122, 123
Alyuvarlar 12, 23, 25, 29, 53, 107
Andrews, Tommie Lee 110
Anguilla, tecavüz ve cinayet davası 122, 123, 125, 126, 127, 130
Anthony, Donna 244
Antijenler 12, 25, 26, 53
Applebee, Desmond 148
Arne, Peter 75, 76, 77
Asbury, David 170, 171
Ashworth, Dawn 90, 91
Asit fosfataz testi 39, 146
Ateşli Silahlar Veri Tabanı 165
Avam Kamarası Bilim ve Teknoloji Komitesi 256, 262, 289
Avrupa Adli Bilimler Enstitüleri Şebekesi (ENFSI) 190, 257, 258
Avrupa Adli Bilimler Kurumu 248
Avuç içleri/kenarları ve hırsızlar 174, 179
Avustralya tarihinde DNA delilinin işe karıştığı ilk dava 148

B

Babalık davaları 84, 86
Baker, John 220
Bayes çıkarımı 140
Bayes Teoremi 142
Bebek Tulumu davası 288

Bertillonage 173, 175
Bertillon, Alphonse 172, 173, 175
Beşik ölümü (Ani Bebek Ölümü Sendromu) 240, 241, 242, 243, 244
Beyin
  Otopside çıkarılması 44, 45
Bilim Politikaları Birimi 239
Bilimsel destek yöneticileri 156
Bilim ve Teknoloji Komitesi 256, 262, 280, 289
Birmingham bombalama olayları 59, 60
Bisset, Samantha 202, 203
Black, Dr. Hugh 60
Bramshill Ulusal Polis Eğitim Koleji 141
  Ciddi Suçlar Birimi 39
  Felaket idaresi 195
  Hidra çalışmaları 290
Breen, Thomas 113
British Virgin Adaları 228
Britton, Paul 185
Bromley 255
Buckland, Richard 87, 88
Bulaşma 109, 124, 214, 215, 217, 219, 221, 235, 266, 282, 285, 286
  Çapraz bulaşma 214, 216, 217
  Savaş gemilerinde 219
Butler, David 282, 283

C

Caddy, Profesör Brian 271
Cameron, Profesör Taffy 150, 197
Cannings, Angela 244
Castro, José 135, 137, 138
Cellmark Diagnostics 88
Cesedin çürümesi 11, 57, 151
Cetus 113
Cezayir 227
Ciddi ve Seri Suçlar kursu 192
Clark, Sally ve Stephen 240, 241, 242, 243, 244
Clift, Dr. Alan 60
Condon, Sir Paul 182, 203
CPS (Kraliyet Savcılık Servisi) 119, 164, 203, 292
Craker, Susan 65, 66, 67, 71, 72, 75
Crick, Francis 81, 117
Crowell, Cathleen 112
CSI: Crime Scene Investigation 150
Cuthbert, Cyril 33, 34, 35, 36, 96
Çek Cumhuriyeti 226

D

Dando, Jill (Cinayeti) 45, 234, 235
Darwin, Sir Charles 174
Değişken Sayılı Bitişik Tekrarlar (VNTR) 82, 83, 84, 109, 190
Deptford morgu 42
Devlet Kimya Laboratuvarı 205
Dışişleri Bakanlığı 126, 225, 240, 247, 248, 249

DNABoost 274, 275, 276
DNA (Deoksiribonükleik asit) 18, 40, 41, 55, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 148, 153, 155, 171, 172, 173, 174, 177, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 193, 200, 201, 202, 203, 204, 209, 210, 212, 213, 216, 217, 218, 219, 223, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 235, 237, 238, 249, 253, 254, 257, 258, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 291
  Babalık davaları 84, 86
  Eski/bozulmuş numuneler 113, 229
  Kısmi 284
DNA parmak izi alma/profilleme 55, 84, 85, 88, 110, 114, 116, 190, 212, 230, 265, 280
Dotson, Gary 111, 112, 113, 114
Doyle, Sir Arthur Conan 24
Dövme Endeksi 172
Dunne, John 116, 117

E

Eccleston Operasyonu 184, 185
Edzell Operasyonu *bkz.* Wimbledon Common cinayeti 203
Elektroforez 41, 55, 56, 83, 210, 231
Elektrostatik algılama cihazları (ESDA) 97
Elyaf analizi *bkz.* Tekstil elyafları 100
El yazısı analizi 96
Emerson, Viv 137
Etiyopya 209, 210, 211, 212, 225, 226
  Adam kaçırma ve tecavüzler 211
  Adli bilimler geliştirme destek projesi 209

F

FAL (Forensic Alliance Ltd) 259
Faulds, Dr. Henry 174
FBI 142, 143, 169, 170
Fenolftalein 38
Ferrier, John K. 173
Fletcher, Yvonne 45
Fosfoglükomütaz (PGM) 55
Fox, Deborah 65, 67
Fraser, Kenneth 244, 245
FSS (Adli Bilimler Servisi) 19, 156, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 182, 189, 190, 193, 206, 207, 209, 212, 213, 214, 216, 217, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 238, 239, 247, 248, 249, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 259, 260,

261, 262, 263, 265, 266, 267, 269, 270, 271, 272, 274, 275, 276, 277, 278, 280, 281, 286, 287, 289, 291

G

Galton, Francis 174
Galvin, Susan 122, 123
Garcia, Diego 121
Gazze Şeridi 227
'Geçici IRA' 268
Genler 82, 158
George, Barry 234, 235
'Gerçek IRA' 268
Gill, Dr. Peter 86, 88, 189, 190, 212, 269
Görünür spektrum mikrospektrofotometresi 100
Green, Bob 8, 162, 209
Green Chain tecavüzleri 184, 185, 186, 187, 188, 200, 203, 204
Gregson, Bill 232
Gregson, Mary 232
Griess testi 59, 60

H

Harris, Yargıç Joseph 110
Harvey, William 24
Hatfield College 117
Heath, Dr. Michael 183, 244, 245, 246
Heilbronn Hayaleti 280
Hendon Polis Koleji 35
Henry, Edward 174, 175
Herschel, Sir William 173, 174
'Her temas bir iz bırakır' ilkesi 49
Hırsızlar ve avuç içleri/kenarları 174
Hill, Patrick 59
HLA-DQ Alfa geni 189
HMS *Yenilmez* 220
Hoey, Sean 269, 270
HOFSS (İçişleri Bakanlığı Adli Bilimler Servisi) 36, 59, 60, 86, 131, 132, 137, 138, 143, 155
Holmes, Sherlock 24, 113
Hotel de France cinayeti 181, 182
Howard, Michael 207

I

ILAC (Uluslararası Laboratuvar Akreditasyon İşbirliği) 138
Imbert, Sir Peter 143
IRA 59, 202, 268
Irons, Anne 96, 97
Irons, Everald 93, 98, 99, 101, 102, 105, 118
ISO 17020 258
ISO 17025 258, 290
İçişleri Bakanlığı 4, 36, 56, 59, 86, 88, 89, 121, 131, 132, 137, 143, 155, 156, 189, 206, 212, 239, 240, 244, 245, 246, 247, 249, 255, 257, 258, 261, 263, 269, 271, 276, 277, 278, 290

İçişleri Bakanlığı Komitesi raporu (1989) 131
İçişleri Bakanlığı Patoloji Danışma Kurulu 245
İçişleri Bakanlığı Resmi Adli Patologlar Listesi 239
İnce tabaka kromatografi (TLC) 101
İstatistikler 132, 189, 242
İşçilerin bulduğu kafatası 166

J

Jackson, Tom 76
Jägermeister Club 122
Jayne Scott vakası 65, 66, 71, 75
Jeffreys, Alec 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 109, 110, 113, 139, 174, 177, 188, 189, 212
Jüri / Jüriler 58, 59, 60, 61, 75, 110, 111, 118, 127, 130, 135, 140, 141, 142, 154, 242, 245, 255

K

Kaçak (TV Dizisi) 68
Kan
  Aglütinasyon 12, 25, 28, 29, 53, 54
  Bileşenleri 100, 162, 274, 284
  Harvey ve dolaşımı 24
  KM testi 38, 254, 260
  Kurumuş 29
  Pıhtılaşmış 29
  Yabancı 16, 40
Kan Lekesi Model Analizi 68
  Arne cinayeti 75, 77
  Jayne Scott vakası 65, 66, 71, 75
  Rota hesaplanması 204, 205
Kan nakilleri 24
Kan Tipleri/Gruplandırma
  AB0 sistemi 115
  Absorbsiyon-elüsyon tekniği 53, 54
  Alt grupların saptanması 27, 30, 55
Kapilerler 231
Kastle-Meyer *bkz.* KM testi 38, 39, 254, 260
Kazan farkı (kumaş boyamada) 100
Keeley, Robin 234, 235
Kelly, Brian 138
Kelly, Ian 89
Kendall, Sir Norman 34
Kent Polisi 158, 182
  Bilimsel destek yöneticilerinin atanması 156
Key Forensics Ltd. 291
Kısa bitişik tekrarlar (STR) 190, 231
Kısmi DNA profili 284
Kızılötesi mikrospektrofotometresi 100
Kiesewetter, Michelle 279
King's College 117
Kirk, Dr. Paul L. 49, 68
Klinik Otopsi 42
KM (Kastle-Meyer) testi 38, 52, 164, 253, 254, 260
Kraliyet Anguilla Polis Teşkilatı 123

Kraliyet Askeri Polisi (RMP) 219, 220, 221
Kraliyet İstatistik Kurumu 243
Kraliyet Savcılık Hizmetleri (CPS) 119, 164, 203, 292
Kraliyet Suç Hukuk Komisyonu 200
Kraliyet Ulster Polisi 268
Kromozomlar 81, 85
Kurtçuklar 57, 150, 151, 166
Küp Operasyonu 270

L

Lake, Tony (Emniyet Müdürü) 269, 270, 271
Lander, Eric 136
Landsteiner, Paul 25, 26, 27, 28
Lannas, Paula 245, 246
Lawrence, Stephen 237, 254, 282
LCN (Düşük kopya sayılı) DNA 229, 230, 231, 232, 233, 237, 265, 266, 267, 269, 270, 271, 272, 274, 275, 281
Leveson, Yargıç 171
Lewis, Jonathan 52, 54, 61
LGC 206, 221, 225, 231, 262, 267, 271, 280, 282, 283, 284, 285, 286, 291
Lifecodes Corporation 109
Lister Önleyici Tıp Enstitüsü 88
Litvanya 226, 227
Locard, Edmond 49
Locard ilkesi 49, 100
Lowther, Ian 233
LTDNA (Düşük Örnekli DNA) 231, 270
Lugol miyarı 148

M

Madrid bombalamaları 169
Mahrem vücut numuneleri 201
Mann, Lynda 87, 90
Martin, Pete 31, 32
Maxwell, Robert 45
Mayfield, Brandon 169, 170
McClaughry, RW. 173
McFarland raporu 256
McFarland, Robert 256, 257
McGahren, Joseph 66
McKie, Shirley 170, 171, 172
Meadows, Sir Roy 242, 243, 244
Metropolitan Polis Teşkilatı Adli Bilimler Laboratuvarı (MPFSL) 9, 19, 22, 27, 31, 33, 72, 115, 149
Metropolitan Polis Teşkilatı (MPS) 9, 10, 19, 31, 33, 121, 123
Mikrospektrofotometri 39
Mitchell, Ainsworth 33
Mobil DNA Laboratuvarları 238
Moore, Mary Anne 244, 245
Morglar 44, 195, 199, 216, 217
MORPHO 176
Morrison, Kevin 225
Multilokus sondalama (MLP) 84, 110, 111, 177
Mumyalanma 45, 46
Murphy, Colin 269
Mutfaktaki insan derisi vakası

16, 191, 279
Mükerrer Dava kuralı 237

N

Napper, Robert 132, 133, 134, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 200, 202, 203, 204, 266
NDNAD *bkz.* Ulusal DNA Veri Tabanı 272, 276
News of the World 176, 277
Nickell, Rachel 184, 185, 186, 187, 188, 203, 204, 234, 237, 255, 265, 266, 267, 277, 290
Nitrogliserin, Griess testi 59

O

Omagh bombalaması 268
Optik Operasyonu 103, 105
Orde, Hugh 213, 215, 218
Otomatik Parmak İzi Tespit Sistemi *bkz.* AFIS 169, 177
Otopsiler 19, 42, 43, 45, 51, 115, 128, 199, 216, 217, 239, 251
  Adli 216
  Klinik 42
  Tırnak kesilmesi 213, 215, 216, 217, 218, 282
Otto, Andy 123, 124, 125, 126, 130, 132
Owen, David 159
Ölüm Saati 39
  Belirlenmesinde sinek ve kurtçuklardan yararlanmak 57, 58, 150, 151, 166
  Mide muhteviyatı 152, 216
  Rigor motris (Ölü katılığı) 152
  Seradaki ceset 151, 152

P

Parmak izi/alınması
  Ada 177
  Çatallanma 177
  Delta 177
  Göbek 177
  Helezon 174, 177
  Henry'nin Sınıflandırma Sistemi 175
  'Kaldırma' 51
  Papil 174, 177
  Toz kullanma 51, 113
Patel, Trupti 244
PCR baskılaması 230, 266, 267
Periyodik asit-Schiff testleri 39
Phytohaemoglutinin 23, 28, 29
Pıhtılaşma 29
Pitchfork, Colin 89, 90, 91, 113, 116
Plumstead tecavüz vakası 132, 133, 134, 187
Polimeraz zincir tepkimesi (PCR) 113, 114, 115, 189, 190, 230, 265, 266, 267
Polis Bilimsel Geliştirme Şubesi (PSDB) 56
Polis Şefleri Birliği *bkz.* ACPO 156, 159, 256, 270
Polis ve Suç Delilleri Yasası (PACE) 202
Ponce, Vilma ve Natasha cinayeti 135, 137
Power, Willaim 59

Preddie, Danny ve Ricky 252, 253, 255, 259, 260, 261
PrintTrack 176
Profesyonel Standartlar Komitesi 246
Prostaglandin E 149
Puaca, Stephen 245
Pugh, Gary 8, 162, 248, 257, 260, 266, 267, 276

R

Ramm, Roy 128
Rand, Dr. Steven 270
Rıza unsuru 118, 148, 154, 211
Rigor Mortis 191
RO'lar (Rapor görevlileri) 28, 253
Ross, Marion cinayeti 170
Ryan, John 76, 77
Rye, Alice cinayeti 224, 225

S

Salya 27, 39, 115, 229
Savaş gemilerinde bulaşma sorunu 219
'Savcı Safsatası' 141, 243
Scott, Adam 283, 284, 285, 286
Scott, Jayne 65, 66, 71, 75
Seale Operasyonu 253
Sekretuar 27
Semen 35, 39, 49, 54, 86, 87, 107, 110, 111, 112, 114, 115, 118, 124, 139, 146, 147, 148, 153, 183, 192, 229, 233, 284
Seradaki ceset vakası 150, 151, 152
Seri suçlar 192
Seroloji 23, 40
SGM+ 190, 230, 266, 267
Sheppard, Dr. Sam 68
Sınırlayıcı Enzim Parça Uzunluk Çeşitliliği analizi (RFLP) 83, 84, 109, 111, 113, 189
Sınırlayıcı (restirksiyon) enzimler 83
Sırbistan 228
Sinekler 46, 58
Skuse, Dr. Frank 59, 60
SLP (Tek-lokus sondalama) 109, 110, 111, 177, 190
Smith, Sydney 33
SOCO'lar (suç mahalli görevlileri) 10, 18, 50, 51, 52, 98, 99, 162, 163, 164, 191, 192, 198, 199, 200, 209, 214, 227, 255, 288
Southern Blotting tekniği 83
Stagg, Colin 185, 186, 187, 203, 204, 237, 255, 259, 265, 266
STR (Kısa bitişik tekrarlar) 190, 231
Suç mahalli 16, 50, 75, 100, 110, 138, 163, 191, 197, 211, 222, 231, 255, 257, 258, 272, 273, 282
  Adli bilimci değerlendirmesi ve çizim 16, 21, 35, 134
  'Her temas bir iz bırakır' ilkesi 49
  Kan Lekesi Model Analizi 68
  Parmak izi için tozlama 113

Ayrıca *bkz.* SOCO'lar
Suç Vakaları Gözden Geçirme Komisyonu 281
Sümüklüböcekler 23, 30
Swanscombe Karavan Parkı, cinayet-intihar vakası 191

T

Tampon vakası 41
Taylor, Damilola cinayeti 251, 252, 253, 254, 255, 256, 259, 262, 263, 265, 277, 290
Tecavüz 4, 49, 60, 67, 87, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 105, 110, 112, 116, 118, 123, 125, 132, 133, 134, 138, 143, 148, 153, 154, 183, 184, 185, 187, 200, 201, 202, 203, 211, 219, 232, 234, 252, 270, 284, 285, 286
Tedarikte Polis Mükemmeliyet Birimi 288
Tek-lokus sondalama (SLP) 190
Tekstil elyafları 39, 40, 219
Telford, Brian 138
Thames Politeknik 22
Thompson, Janet 4, 159, 238
Tırnak kesilmesi 213, 215, 216, 217, 218, 282
Tindsley, Jacqueline 245
Toplu taramalar 138
Trenchard, Vikont Hugh Montague 35
Triad cinayeti soruşturması 16
Türkiye projesi 247, 248, 249
TV dizileri 16, 56, 93

U

Uhlenhuth, Paul 26
Ulusal Adli Bilimler Çerçeve Anlaşması'ydı (NFFA) 287, 288, 289
Ulusal Ceza Savunma Avukatları Birliği 137
Ulusal DNA Veri Tabanı (NDNAD) 110, 213, 272, 275, 276, 284, 291
Ulusal Fizik Laboratuvarı 205
Ulusal Mühendislik Laboratuvarı 205
Uluslararası Kalkınma Dairesi 209
University Diagnostics 143
Uygulamalı Bilimler ve Teknoloji Merkezi 291
Üzüm çekirdekleri 27, 29

V

Vajina sıvısı 148
VNTR (Değişken Sayılı Bitişik Tekrarlar) 82, 190
Vur-kaç olayı 165
Vücut sıvıları 23, 27, 41, 46, 60, 111

W

Wallace, Colin 52, 54, 56, 60, 61, 62, 210
Watson, James 24, 81, 117
Weir, Yargıç 269
Werrett, Dave 86, 88, 213, 238, 239, 247, 248, 249, 261, 274,

275, 277
Wertheim, Pat 171, 172
West, Dr. Iain 45
West Midlands Ciddi Suçlar Ekibi 59
West Midlands Polisi 160
West, Will 173
Wiggins, Ken 102
Wilkins, Maurice 81
Williams, Andy 226, 248, 258
Williams, Dr. Alan 240, 241, 244
Williams, Gareth 286
Wimbledon Common cinayeti 184, 186, 188, 204
Worthington, Tony 156

Y

'Yabancı kan' 16, 40
Yerel Yönetimler Yasası (1999) 223
York, Sheona 85
Younger Peckham Boys 251

ÖZGÜN SUÇ MAHALLİ FOTOĞRAF VE ÇİZİMLERİ

Fotoğraf/Çizim 1: Kent Polis Teşkilatı olay yeri karavanı (1991). Standart ekipmanlar şunlardan oluşur: Yer çadırı, jeneratör, ark ışığı, elek, kazı aletleri; bu aletler mezarları açmak için ve yangınlara karşı bulundurulur.

Fotoğraf/Çizim 2: SOCO eğitmeni, bir öğrenciyi kullanarak bedendeki dış kaynaklı etkileri toplamak için doğru metotları gösteriyor. Olay yerini muhafaza etmek için basamak saçlarının kullanımına dikkat edin.

Fotoğraf/Çizim 3: Islington'daki başsız cesedin bana ait olan, orijinal olay yeri eskizi. Çizim yapmak, kan desenlerinin dağılımını bir fotoğrafa oranla çok daha açık olarak görmemize izin verir.

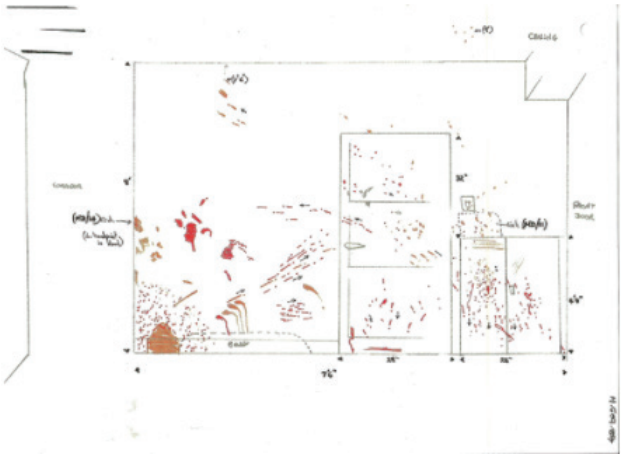

Fotoğraf/Çizim 4: Buradaki sıçramış kan desenleri, saldırının büyük bir bölümünün kurbanın yerde uzanmış olduğu vaziyette iken gerçekleştiğini göstermektedir.

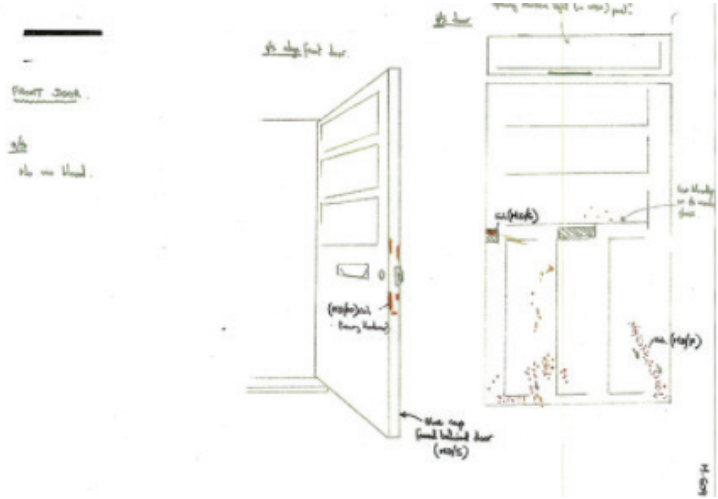

Fotoğraf/Çizim 5: Karşıdaki kapının açık ve kapalı olduğu pozisyonlar: Kan desenleri cinayetin kapı kapalı olduğu sırada gerçekleştiğini gösteriyor.

Fotoğraf/Çizim 6: Aynı cinayet mahallinde, cesedin koridorda uzandığı halini gösteren, benim çekmiş olduğum Polaroid fotoğraf.

Fotoğraf/Çizim 7: Yerdeki kandan anlaşılacağı üzere sürüklenme izleri şunu göstermektedir: Katil kaçmak için kapının önündeki cesedi biraz geriye çekmiş.

Fotoğraf/Çizim 8: Olay yerinin, dairenin içerisinden dış kapıya bakan şekilde görünüşü böyleydi.

Fotoğraf/Çizim 9: Sıçramış kanın, kurbanın kafasından kaynaklı olduğu görülüyor.

Fotoğraf/Çizim 10: Kestle-Meyer testinin uygulanışı, leke içerisinde kan olup olmadığını anlamaya yarar. Kırmızı renk kanın varlığını gösterir.

Fotoğraf/Çizim 11: Bir bıçağın keskin tarafı düşük güçlü mikroskop altında inceleniyor.

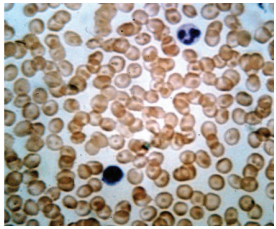

Fotoğraf/Çizim 12: İnsan kanının oldukça büyütülmüş hali görülmekte. Beyaz kan hücreleri daha iyi görülebilmeleri için mavi mürekkep ile işaretlenmiş.

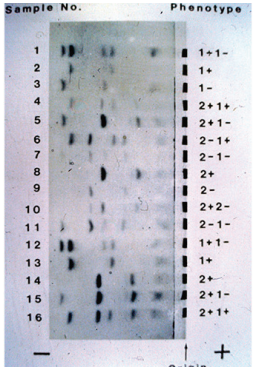

Fotoğraf/Çizim 13: PGM'nin Elektroforetik analizi 10 farklı varyasyon şeklinde görülmektedir. Kimlik belirlemek için DNA'dan önce kullanılmakta olan birçok yöntemden bir diğeriydi.

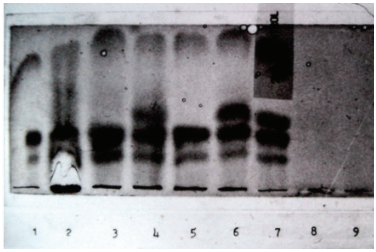

Fotoğraf/Çizim 14: "Lewis cinayeti"nde adenilat kinaz (AK) enziminin elektroforetik analizinin gerçek fotoğrafı. Altında rakamlar verilmiş olan pamuk ipliğinin üzerindeki kan, levha üzerinde yukarı doğru hareket ederken ayrılır ve AK varyasyonlarını gösteren siyah bantlar meydana gelir. Yedinci konum bir 2-1 kontrolüdür. Sekizinci konum şüpheli aracın bagajındaki kan lekesine aittir. AK 2 pozisyonundaki (Üçün en üstüne göre) çok sönük bant zar zor görülmektedir -mahkemede başımı ağrıtacak bir sebep daha.

Fotoğraf/Çizim 15: DNA sıralayıcılarının ilk örneklerinden biri olan makinaya, manuel olarak bir örnek ekleniyor. DNA'nın ayırımı, dikey olarak aşağıya doğru ve sıralayıcının alt tarafındaki gelişiminin tespiti ile meydana gelir.

Fotoğraf/Çizim 16

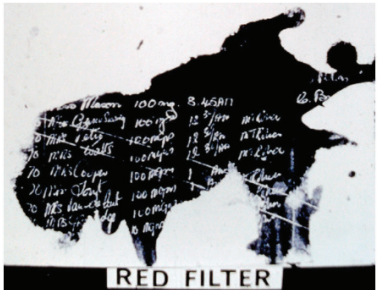

Fotoğraf/Çizim 17: Suçlayıcı niteliğe sahip olan bir zehir kullanım kaydı; şüphelinin siyah mürekkep dökerek gizlemeye çalıştığı kayıtlar, fotoğrafik filtre kullanılarak gün yüzüne çıkarılıyor.

Fotoğraf/Çizim 18: Eğitimimin başlarında bir kan testinin yapılışını izlerken.

Fotoğraf/Çizim 19: Lewis cinayeti dosyasındaki şüphelinin aracının bagajından kan örnekleri alırken.

Fotoğraf/Çizim 20: Peter Arne cinayetinin olay yeri fotoğrafı.

Fotoğraf/Çizim 21: Fotoğraftaki tabure ve onun hemen yanındaki bıçak üzerinde kan lekeleri görülmektedir.

Fotoğraf/Çizim 22: Çizimler kanın dağılımını ve kurban hareket ettirildiğinde meydana gelen sürüklenme emarelerini daha net olarak ortaya koyar.

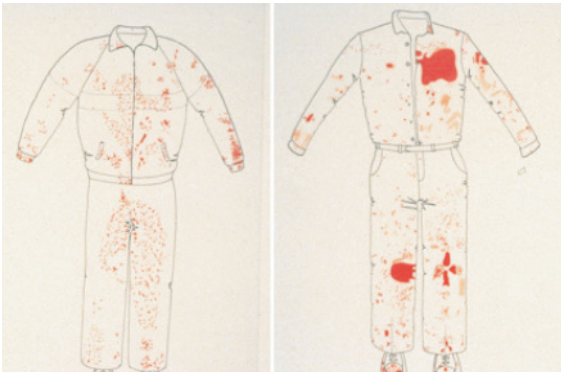

Fotoğraf/Çizim 23: Arne cinayetinde katilin giymiş olduğu iki ayrı elbisenin benim tarafından yapılmış olan çizimleri. Katil temiz olan kıyafetini giydiğinde, Arne'nin halen hayatta olduğunu fark etti ve saldırıya devam etti, bu da doğal olarak iki ayrı kanlı giysisi olmasına sebebiyet verdi.

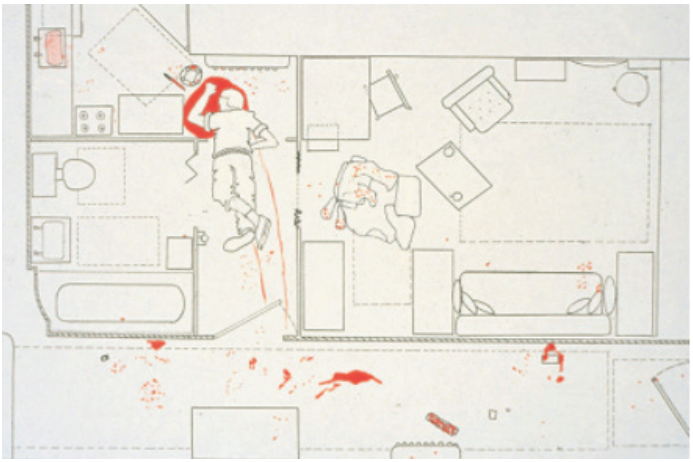

Fotoğraf/Çizim 24: Arne cinayetine ilişkin krokim; sıçramış kan bulunan birçok bölümü gösteriyor.

Fotoğraf/Çizim 25: Bir vitrin mankenini kullandığımızda, Londra'daki yüksek katlı binanın saldırganının meşru müdafaa iddiaları da çürümüştü. Takım elbisesindeki kan lekeleri gösterdi ki: Kurban kanepe üzerinde uyuklarken, saldırgan kanepenin arkasında pozisyon almıştı.

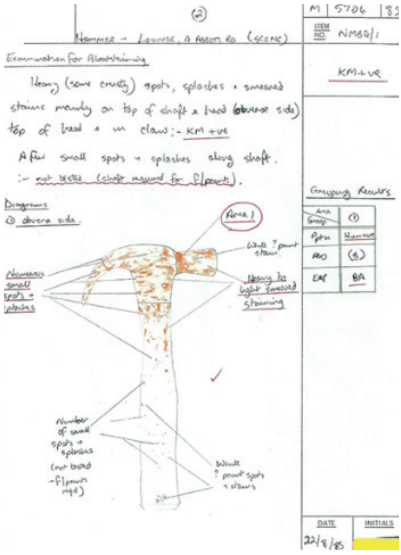

Fotoğraf/Çizim 26: Susan Craker davasındaki cinayet teşebbüsüne ilişkin orijinal dava dosyası çizimlerim. Saldırıda kullanılan çekiç üzerindeki kan lekeleri görülmekte.

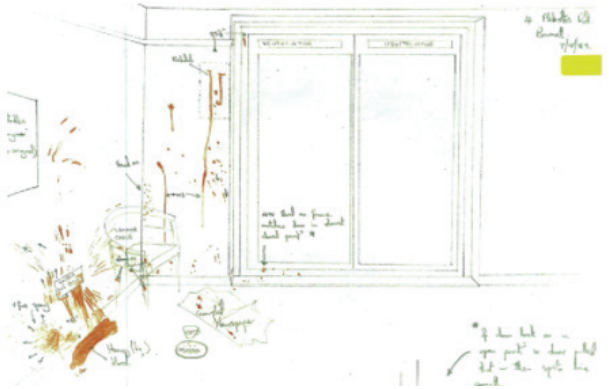

Fotoğraf/Çizim 27: Bahçe avlusuna açılan kapı etrafında bulunan kan lekelerine ait çizimim. Bazı kan sıçrama şekillerine bakılacak olursa, bunlar ancak kapı açık olduğunda meydana gelebilirler. Diğerleri ise sadece kapı kapalı olduğunda. Bu da göstermektedir ki, saldırı hem kapı açıkken hem de kapalıyken, her iki durumda birden gerçekleştirilmiş.

Fotoğraf/Çizim 28: Londra'daki tecavüz vakasında ele geçirilen elyaflarda kullanılan boyaların ender oluşunu tespit etmekle, kullanışlı bir delil bulduğumuzu kanıtlayan Portekiz'deki boya kovası.

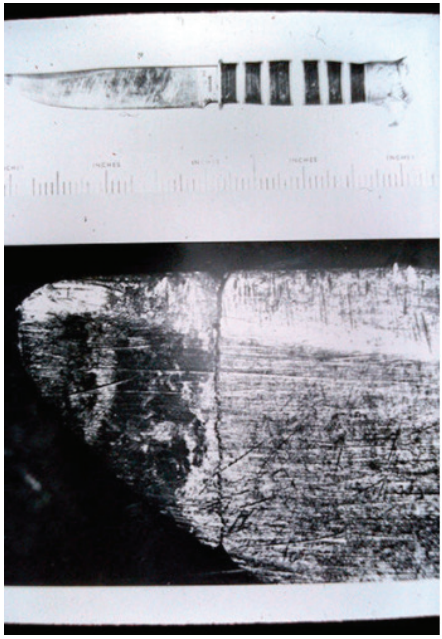

Fotoğraf/Çizim 29: Kırık bir bıçağın ucu, bıçaktan geriye kalan parçaya tam oturmuş (Andy Otto davasındakine benzer şekilde).

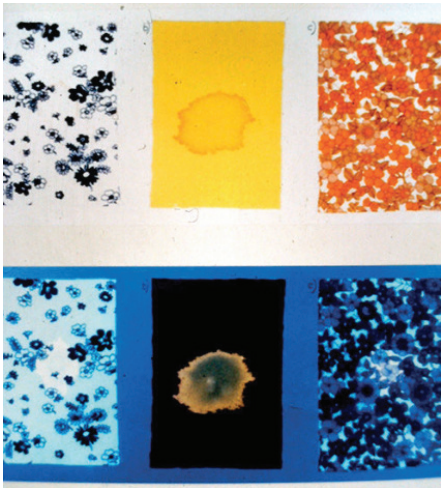

Fotoğraf/Çizim 30: Üç farklı materyal üzerindeki semen; ultraviyole ışık altında kendi floresanını açığa çıkarıyor.

Fotoğraf/Çizim 31: Asit fosfat reaksiyonu kullanılan semenin iç çamaşırı üzerinde test edilişi. Mor renkteki reaksiyon, semenin varlığını ve yerini gösterir. Bu teknik Babygro vakasında kullanılmıştı.

Fotoğraf/Çizim 32: Kent cinayetinde, don lastikleri ile yeniden kurgulama yapılıyor. Kan sıçramalarının yörüngeleri çıkış noktalarına geri gidilerek izleniyor ve don lastiği ile işaretleniyor. Lastiklerin kesiştikleri noktalar ilk etki noktalarıdır.

Fotoğraf/Çizim 33: Etiyopyalı adli bilimciler benim komutlarımı dinleyerek, kan lekesi model analizi eğitimi alıyorlar.

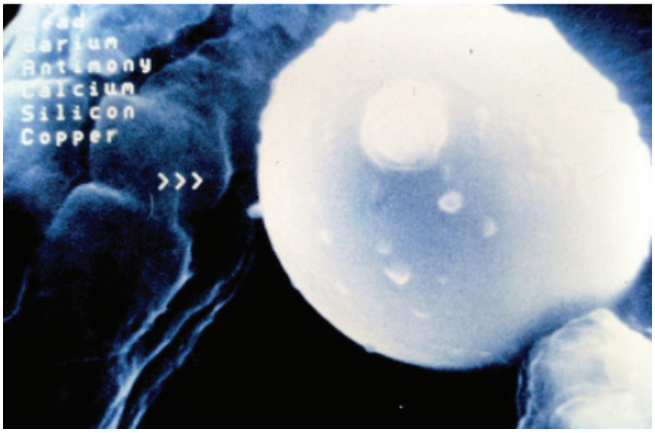

Fotoğraf/Çizim 34: Bir ateşli silahın ateşlenmesinden geriye kalan tortu taneleri, elektron mikroskobunda tarandığında görülebilmektedir. Ayrıca, bu tortu tanelerinin element analizleri onun eşsiz orijinini tespit etmektedir.

Fotoğraf 35: Olası taciz ve tecavüz suçlamalarına yönelik soruşturmaların yürütüleceği odaları denetlemek üzere HMS *Yenilmez* gemisindeyiz.